

РЕГИОНАЛНИ ПРОФИЛИ
ПОКАЗАТЕЛИ ЗА РАЗВИТИЕ
2015

И.П.И

Институт за пазарна икономика

София • 2015

Публикацията се финансира от Фондация „Америка за България“ и е част от тригодишен проект. Целта на изданието е да предостави обективна информация и задълбочен анализ на развитието на областите в страната и да нарисува максимално пълна картина, обхващаща различните аспекти на икономическото и социалното развитие.

- © Д-р Десислава Николова, д-р Александър Цветков, Петър Ганев, Явор Алексиев, Зорница Славова, *автори*, 2015
- © Д-р Йордан Калчев, *научен редактор*, 2015
- © Константин Жеков, *корица и художествено оформление*, 2015
- © Институт за пазарна икономика, 2015

ISBN 978-954-8624-44-2

Съдържание

Предговор	5	Област Благоевград	21
		Област Бургас	25
Състояние и тенденции в развитието на областите: общ преглед	6	Област Варна	29
		Област Велико Търново	33
ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ	6	Област Видин	37
Доходи и условия на живот	6	Област Враца	41
Пазар на труда	6	Област Габрово	45
Инвестиции	7	Област Добрич	49
Инфраструктура	7	Област Кърджали	53
Данъци и такси	8	Област Кюстендил	57
Администрация	8	Област Ловеч	61
		Област Монтана	65
СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ	9	Област Пазарджик	69
Демография	9	Област Перник	73
Образование	9	Област Плевен	77
Здравеопазване	9	Област Пловдив	81
Сигурност и правосъдие	10	Област Разград	85
Околна среда	10	Област Русе	89
Култура	11	Област Силистра	93
Клъстеризация на областите според социално-икономическото им състояние	12	Област Сливен	97
		Област Смолян	101
РАЗЛИЧИЯ В СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЛАСТИТЕ	12	Област София (столица)	105
		Област София	109
ТИПОВЕ РЕГИОНАЛНИ ПРОФИЛИ	15	Област Стара Загора	113
ОБОБЩЕНИЕ	19	Област Търговище	117
АНЕКС	20	Област Хасково	121
		Област Шумен	125
		Област Ямбол	129
		Методология	133
		Групи индикатори	136
		Приложение	148

Използвани съкращения

АГКК	Агенция по геодезия, картография и кадастър
АПИ	Агенция „Пътна инфраструктура“
БВП	брутен вътрешен продукт
БЕЛ	български език и литература
ВСС	Висш съдебен съвет
ДМА	дълготрайни материални активи
ЕС	Европейски съюз
ЗДОИ	Закон за достъп до обществена информация
МБАЛ	многопрофилна болница за активно лечение
МВР	Министерство на вътрешните работи
МОМН	Министерство на образованието, младежта и науката
МСП	малки и средни предприятия
МФ	Министерство на финансите
НАП	Национална агенция за приходите
НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
НОИ	Национален осигурителен институт
НСИ	Национален статистически институт
НЦОЗА	Национален център за обществено здраве и анализи
ОП	Оперативна програма
пр.п.	процентен пункт / процентни пункта
Фондация „ПДИ“	Фондация „Програма Достъп до информация“
ЧПИ	чуждестранни преки инвестиции

Предговор

За поредна година Институтът за пазарна икономика (ИПИ) представя единственото по мащаба и дълбочината си изследване на социално-икономическото състояние и развитие на областите в България. Както вече стана традиция, изследването „Регионални профили: показатели за развитие“ съдържа актуални социално-икономически профили на 28-те области в България, както и клъстерен анализ, който групира областите в „кълъстери“ според техните сходства и различия.

Екипът на ИПИ постоянно се стреми да разширява и задълбочава изследването, както и да изследва нови аспекти на регионалното развитие. Водени от този стремеж, тази година областните профили се базират на по-голям брой показатели – 63, обединени в 12 категории. Категориите от своя страна са групирани в два големи раздела – „Икономическо развитие“ и „Социално развитие“, което се прави за първи път и с което според нас се постига по-добра структура и организация на областните профили.

Една от новостите в тазгодишното издание е замяната на категорията „Икономика“, която присъстваше в предишните издания на „Регионални профили: показатели за развитие“, с три нови категории – „Доходи и условия на живот“, „Пазар на труда“ и „Инвестиции“. Вярваме, че по този начин анализът на областните икономики става по-фокусиран, което позволява да се открият основните предизвикателства пред развитието на всяка област.

Паралелно с това анализът на социалната среда беше разширен в две неизследвани до момента направления – „Култура“ и „Сигурност и правосъдие“. Категорията „Култура“ изследва интензитета на културните дейности чрез посещаемостта на културни обекти и мероприятия в областите. Категорията „Сигурност и правосъдие“ от своя страна цели да допълни картината на социалните условия от гледна точка на сигурността и достъпа до правосъдие в областите. Друга категория в миналогодишното изследване – „Данъци и администрация“, тази година е разделена на категориите „Данъци и такси“ и „Администрация“ с цел обогатяване на анализа с нови показатели за административните услуги на местно ниво – електронни услуги, услуги на „едно гише“ и покритие на кадастъра.

Надяваме се, че и през тази година изданието ще се чете и ползва с огромен интерес от всички, които се интересуват от развитието на областите в България – политици, предприемачи, изследователи, преподаватели, журналисти и граждани. В последните няколко години „Регионални профили: показатели за развитие“ се превърна в информационно и аналитично „едно гише“ за областното развитие в България, което се използва при изготвянето на областни стратегии за развитие и общински планове, бизнес стратегии и анализи, изследвания на експерти и студенти, медийни публикации. Популярността и широката използваемост на публикацията ни мотивират да подобряваме изданието с всяка следваща година.

Екипът на ИПИ изказва своите най-искрени благодарности на Фондация „Америка за България“, която продължава да подкрепя изследователската работа на ИПИ в сферата на регионалното развитие.

Приятно четене!

Екипът на Институт за пазарна икономика

Състояние и тенденции в развитието на областите: общ преглед

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Възстановяването на областите в България от икономическата криза през 2009 г. постепенно се ускорява, като през 2014 г. брутният вътрешен продукт (БВП) на страната достига предкризисното си ниво.

Процесът на възстановяване протича с различни темпове в отделните области. По-голямата част от страната е засегната от кризата, като единствено областите София, Пловдив и Стара Загора не отчитат свиване на БВП през 2009 г. Общо девет области достигат предкризисното си ниво на БВП до 2012 г. Освен гореспоменатите три области, в тази група са и областите София (столица), Ямбол, Пазарджик, Велико Търново, Добрич и Разград.

Доходите на домакинствата също понасят сериозен удар от кризата, като последиците в областите се усещат най-вече през 2010 г. За разлика от съвкупното производство възстановяването на доходите на домакинствата до предкризисните им нива е факт в повечето области до 2012 г. Въпреки това те продължават да страдат от бавния икономически растеж, като през последната година средногодишните доходи на лице за страната остават без промяна, а в 10 области дори се свиват. Разликата между областта с най-високи и тази с най-ниски средногодишни доходи на лице от домакинството остава над 2 пъти – 6890 лв./лице в София (столица) спрямо 3289 лв./лице в Силистра.

Показателите за бедност и условия на живот за страната остават стабилни през 2012 г. – последната, за която има

публикувани данни. В някои от областите с най-потиснати трудови пазари (към 2012 г.) делът на домакинствата с нисък интензитет на икономическа активност, т.е. ниска заетост, също е най-голям. Примери за тази зависимост са областите Смолян, Видин, Монтана и Пазарджик. Пазарджик като цяло се характеризира с едни от най-неблагоприятните показатели за бедност и условия на живот, но бързото възстановяване на месния пазар на труда през 2013–2014 г. вероятно ще подобри тези показатели в следващите години. Освен Пазарджик с близо една трета от местното население под областната линия на бедност се открояват и областите Видин и Сливен.

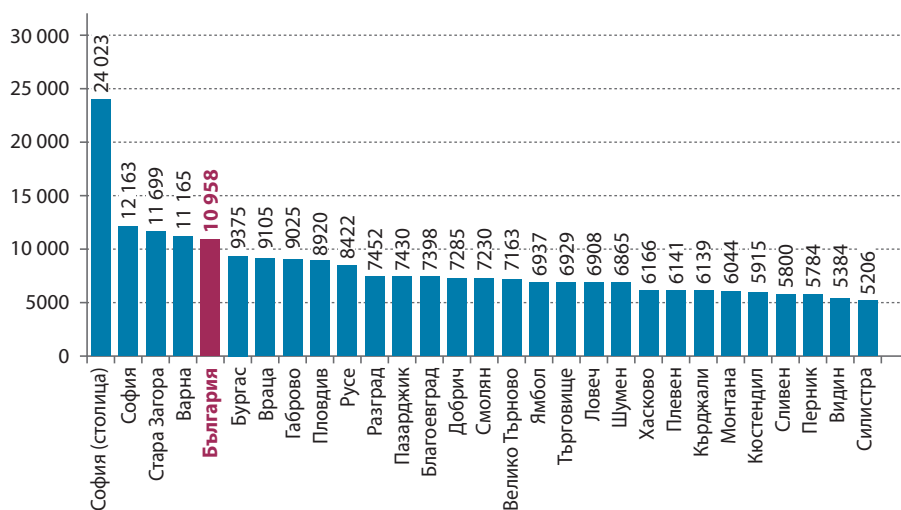
Пазар на труда

Възстановяването на трудовите пазари набира сила едва през 2014 г. След повсеместния срив на заетостта през 2009 и 2010 г. от 2011 г. около половината от областите започват да бележат ръст в коефициентите си на заетост, но това увеличение се дължи на по-бързия спад на работната сила в сравнение с темпа, с който намалява броят на заетите. Безработицата продължава да расте в повечето области до 2013 г., което пък води до стабилен ръст на коефициента на икономическа активност на населението.

През 2014 г. настъпва дългоочакваният положителен обрат на пазара на труда както на национално ниво, така и в повечето области. Ръстът на заетостта през 2014 г. вече се дължи на значителния брой нови работни места, а не на негативни демографски тенденции и спад на работната сила в страната. Коефициентът на заетост нараства в 19 от 28-те области, но все още в повечето области заетостта е далеч от нивата си преди кризата. Единствените изключения са областите Велико Търново, Разград, Шумен и Кърджали.

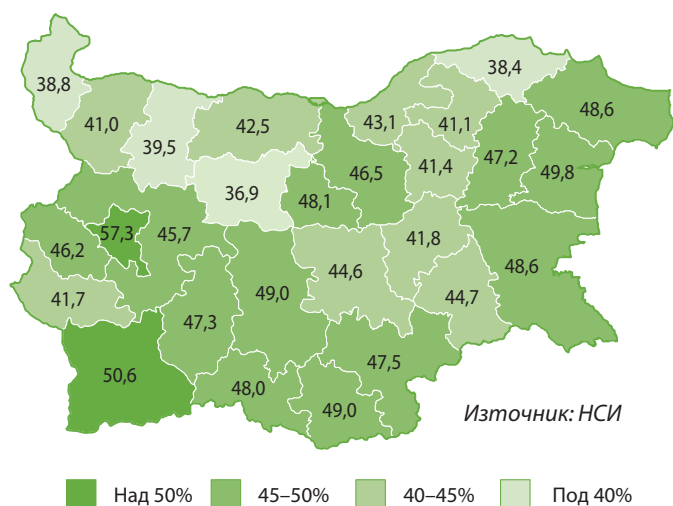
На другия полюс са няколко области, в които заетостта пострадна най-тежко от кризата. „Шампион“ сред тях е област Ловеч, където коефициентът на заетост през 2014 г. все още е с 11,2 процентни пункта по-нисък спрямо 2008 г. Дру-

Фиг. 1. Брутен вътрешен продукт на човек от населението през 2012 г. (лв.)

Източник: НСИ

Фиг. 2. Средногодишен коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години за 2014 г. (%)

ги области с голям срив на заетостта по време на кризата са Кюстендил (-7,8 пр.п.), Благоевград (-6,6 пр.п.), Смолян (-6,2 пр.п.), Сливен (-6,1 пр.п.), Силистра (-5,9 пр.п.) и Варна (-5 пр.п.). В някои от тези области кризата задълбочи структурните слабости на местните икономики. Кюстендил, Силистра и Сливен са типични примери за това. Икономическите трудности в тези области водят до изселване на хора във фертилна възраст и на трудоспособно население, което задълбочава негативните демографски процеси.

Въпреки видимото възстановяване на заетостта в по-голямата част от страната през 2014 г., няколко области не участват в този процес и остават с критично ниски нива на заетост – под 40%. Всички те се намират в Северна България – Видин, Враца, Ловеч и Силистра. Тези области, с изключение на Ловеч, се характеризират и с много високи коефициенти на безработица – 18,1% за Враца и над 22% за Видин и Силистра за 2014 г., което е близо два пъти по-висок коефициент от средния за страната (11,4%). Област Ловеч пък се нарежда на последно място сред всички области по коефициент на икономическа активност на населението. Едва 36,9% от населението на 15 и повече години е заето или безработно, а останалата част не работи, но и не търси активно работа.

Инвестиции

Проблемите на местните пазари на труда обикновено са свързани с традиционно ниски инвестиции. Някои от най-слабо развитите области се характеризират и с относително малко на брой действащи нефинансови предприятия спрямо населението. Областите Кърджали, Видин, Враца, Монтана, Силистра, Търговище и Разград отчитат между 29 и 33 предприятия на 1000 души спрямо 52 за страната за 2013 г. Част от тези области се нареждат и сред най-непривлекателните дестинации за чуждестранни преки инвестиции (ЧПИ). Към края на 2013 г. областите Велико Търново, Видин, Враца, Кърджали, Кюстендил, Монтана, Силистра, Сливен, Смолян, Хасково, Шумен и Ямбол са привлекли

под 1000 евро на човек (с натрупване), или над три пъти по-малко от това за страната.

С настъпването на кризата в края на 2008 г. чуждите инвестиции понесат сериозен удар, като в някои области дори се наблюдава нетен отлив. Сред тези области са Варна, Перник и София (столица), в които бумът на строителството до 2008 г. е най-изявен. В същото време някои области, като Бургас, Пловдив, София, Стара Загора и Пазарджик, успяват да привлекат значителни чужди инвестиции след кризата, като в област Бургас ЧПИ с натрупване към края на 2013 г. нарастват близо четирикратно спрямо 2008 г.

Притокът на чужди инвестиции често върви ръка за ръка с високи разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА)¹. Инвестициите в ДМА в област Бургас през 2013 г. са вторите най-високи и вече доближават стойностите в лидера София (столица), ако се отнесат към местното население. В някои от водещите икономически центрове сривът на инвестициите в ДМА след кризата е най-голям – например в областите София (столица), Варна, Русе и Смолян през 2013 г. те намаляват наполовина спрямо 2008 г., а в Стара Загора и Перник – около три пъти.

Някои области успяват да компенсират ниските частни инвестиции след 2009 г. с европейски средства. Пример за такава успешна антикризисна политика са общините в област Ловеч, които нареждат областта на трето място по усвояване на европейски средства към 31.01.2015 г. – близо 1000 лв. на човек от населението. Други добри примери са областите Враца, Видин, Кърджали, Ямбол и Разград. И докато Габрово и Бургас остават лидери по усвояване на европейски средства, то водещи в икономическо отношение области като София (столица), Варна, Стара Загора и Пловдив се представят относително слабо.

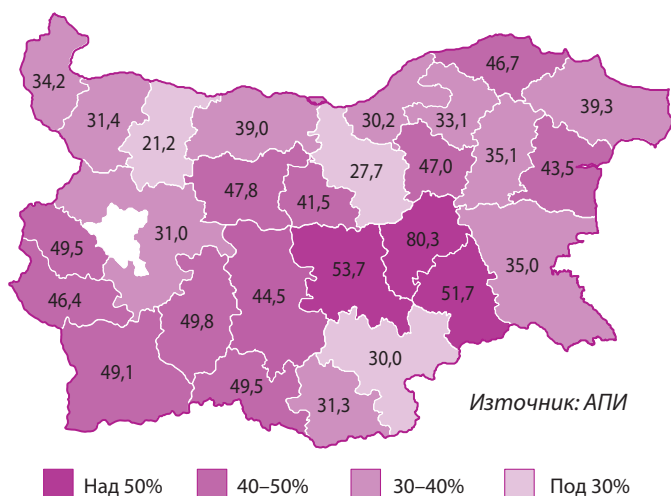
Инфраструктура

Инфраструктурата е важен фактор за икономическото развитие на териториите и вероятно е една от причините за изоставането на областите в Северна България. Развитието ѝ обаче напредва бавно в цялата страна. Делът на пътищата с добро състояние на настилката се увеличава от 39,6% през 2013 г. на 40,5% през 2014 г., като област Сливен изпреварва всички области с близо двойно по-висок относителен дял на пътищата в добро състояние спрямо този показател за страната. Около половината от пътищата в областите Смолян, Стара Загора, Пазарджик, Перник и Благоевград също са в добро състояние. В областите Велико Търново, Враца, Русе, Монтана, Кърджали, София и Хасково под една трета от пътищата са с добро състояние на настилките.

Благодарение на публичните инвестиции в изграждане на пътна инфраструктура бавно се увеличава гъстотата на пътната мрежа в областите, към които принадлежат новите пътища. През 2013 г. се наблюдава повишена гъс-

¹ Разходите за придобиване на ДМА зависят както от частните инвестиции (местни и чужди), така и от инвестициите в ДМА на държавните и местните органи на публичната власт, включително и по линия на европейските средства.

Фиг. 3. Дял на пътната настилка в добро състояние по области (%)

тата на пътната мрежа в областите Перник, Кюстендил, Шумен, Ямбол и Бургас, но като цяло средната гъстота на републиканските пътища на кв.км от територията на страната остава непроменена спрямо 2012 г. – 17,7 км/кв.км. В същото време гъстотата на железопътната мрежа бавно се понижава със закриването на нискоэффективни линии на железниците. През 2013 г. най-много намалява гъстотата на железопътната мрежа в област Ямбол.

Свързаността на домакинствата с интернет се подобрява по-чувствително през последните години, като през 2014 г. 56,7% от домакинствата имат достъп до интернет, или близо 2 пъти повече спрямо пет години по-рано. Някои от най-слабо развитите икономически области остават и с най-ниска свързаност с интернет – в Кюстендил и Враца под 40% от домакинствата имат такъв достъп.

Данъци и такси

По отношение на местната данъчна среда прави впечатление, че подходът на местните власти е следствие най-вече от наличието или липсата на инвестиции и работещ бизнес. В най-големите икономически центрове нивата на местните данъци и такси остават относително високи, а в по-слабо развитите области – относително ниски. Въпреки това нито високите данъци и такси отказват инвеститорите да започват бизнес, а населението – да се заселва в областите с относително висока данъчна тежест, нито ниските данъци и такси успяват да привличат предприемачи и мигранти в по-слабо развитите области. Следователно други фактори, като големината на местния пазар, качеството на инфраструктурата, наличието на подходяща работна сила, възможностите за работа, социалната среда и т.н., натежават много по-силно при вземането на решение за започване на бизнес или преселване в определена община/област. През последните години не се наблюдават съществени промени по отношение на местните данъци и такси. Най-редки са промените при патентния данък за търговия на дребно, а най-чести – тези при таксата за битови отпадъци за нежилни имоти на юридически лица. Именно такса

смет е единствената такса, която е била намалявана повече пъти (58), отколкото е била увеличавана (48) за целия период 2013–2015 г.

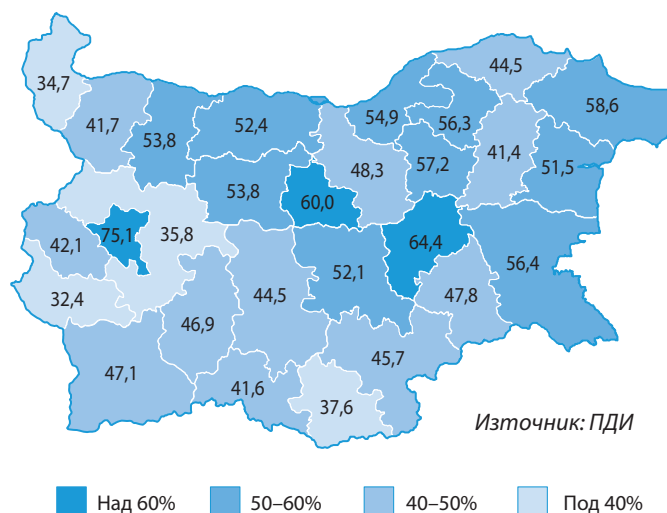
Администрация

Местните администрации се справят с различен успех по отношение на административните услуги, които предлагат. Като цяло напредъкът в страната е по-голям при въвеждането на услуги на „едно гише“ в сравнение с развитието на електронните услуги. При интегрираните услуги на „едно гише“ масово общините са достигнали 4-ти или 5-и етап – съответно „работещ“ и „развиващ се“, като единствено в област Варна повечето общини през 2015 г. отчитат достигане на най-високия 6-и етап – „отличен“.

Що се отнася до електронните услуги, там напредъкът е по-бавен. Около две трети от общините не декларират предоставяне на такива услуги. Към 2015 г. такива общини преобладават в областите Видин, Шумен, Русе, Силистра, Благоевград, Кърджали и София. Област Варна тук отново се отличава като добър пример, тъй като община Варна през 2015 г. предлага най-високата степен на електронни услуги – т.нар. транзакция, която дава възможност за извършване на сделки, включително разплащане и доставка.

Напредъкът с покритието на територията от кадастъра остава в по-голямата част от страната, което представлява пречка пред инвестициите, особено когато те предвиждат строителство на нови обекти. През 2014 г. по-малко от една пета от цялата територия на страната е включена в кадастъра (18,1%). Единствено София (столица) и Ловеч се отличават с високо покритие – съответно 95,8 и 74% през 2014 г. На другия полюс се нареждат областите Видин, Кърджали, Търговище, Хасково, Перник, Враца и Велико Търново, където покритието на кадастъра е под 10%.

Фиг. 4. Рейтинг на активната прозрачност на Фондация „Програма Достъп до информация“ за органите на местното самоуправление през 2015 г. (максимум = 88,4)

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Демография

Демографската картина, макар и неблагоприятна в цялата страна, е относително по-добра в областите, в които има по-голяма инвестиционна и бизнес активност, повече възможности за работа и по-високи доходи. Единственото изключение са областите Сливен и Кърджали, които се характеризират съответно със средно и незадоволително състояние на икономиката, но с добра демографска оценка. Последната за област Сливен се дължи най-вече на традиционно високата раждаемост. За поредна година в областта се отчита най-високият за страната коефициент на раждаемост през 2014 г. – 12,4‰, поради което се установяват относително благоприятни коефициенти на възрастова зависимост. Област Кърджали от своя страна отчита необичайно висок механичен прираст през 2014 г. (12‰) заради високия брой заселили се, от които по-малко от една трета са от други области на страната, а над две трети – от чужбина. Коефициентът на естествен прираст в област Кърджали традиционно е по-благоприятен от средния за страната, което забавя процеса на застаряване на населението.

Едва в шест области коефициентът на механичен прираст е положителен през 2014 г., т.е. в тези области броят на заселващите се е по-голям от този на изселващите се. С такъв механичен прираст са областите Варна, Бургас, София (столица), Кърджали, Стара Загора и Хасково, като имиграцията в първите три области поддържа и по-благоприятни стойности на коефициентите на възрастова зависимост спрямо общите коефициенти за страната. От друга страна, областите с най-силно изразено застаряване на населението към края на 2014 г. са Видин, Габрово и Кюстендил. В тези области на всяко дете до 14 години се падат повече от двама души на 65 и повече години, а отношението на населението на 65 и повече години към

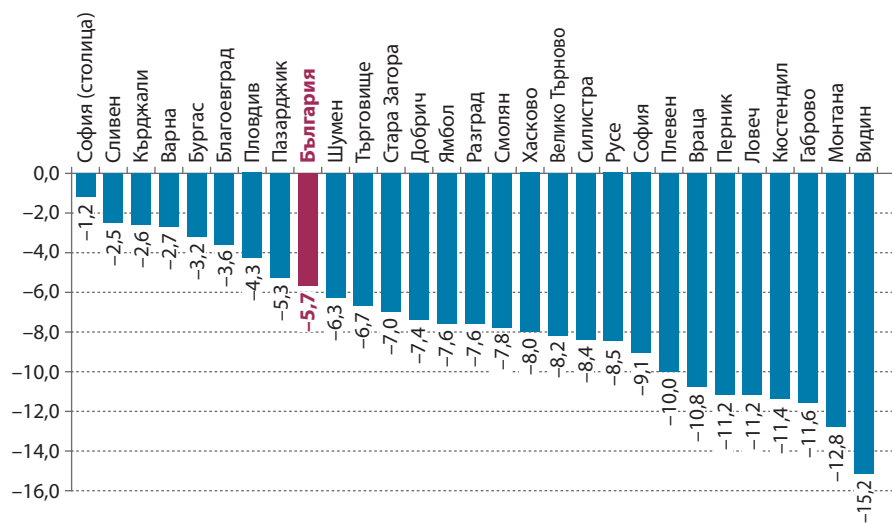
това на 15–64 години е над 40%. За сравнение – средно за страната коефициентите на възрастова зависимост са значително по-благоприятни – съответно 144,3 и 30,2% за 2014 г.

Образование

По правило по-слабо развитите територии се характеризират и с относително по-слабо представяне в сферата на образованието. В областите Силистра, Монтана, Разград и Сливен образованието е оценено с най-ниската оценка, като проблемите са разнообразни – висок дял на отпадналите от образование и на второгодниците, слабо представяне на матурите на изхода на средното образование, липса на висши учебни заведения или малък брой студенти, нисък дял на висшистите. Всяка от гореизброените области се характеризира с няколко или с всички от посочените проблеми, като в област Сливен допълнително се наблюдава относително нисък обхват на образователната система сред подлежащите на образование и недостатъчен брой на преподавателите спрямо броя на учениците.

Все пак има и изключения от правилото, че образованието се представя незадоволително в по-слабо развитите икономически територии и обратно. Област Велико Търново е точно таква изключение – в икономически план областта се нарежда в дъното на класацията, но в сферата на образованието получава една от най-високите оценки, най-вече заради престижа на Великотърновския университет и високия дял на висшистите в местното население. Област Смолян е друг такъв пример с незадоволителна оценка за икономическото ѝ развитие, но добра оценка за образованието ѝ. Тези изключения показват, че макар и икономическото развитие често да предопределя социалното развитие на една територия, възможно е да се постига добро качество и обхват на образованието и при по-слабо развита местна икономика.

Фиг. 5. Коефициент на естествен прираст през 2014 (‰)

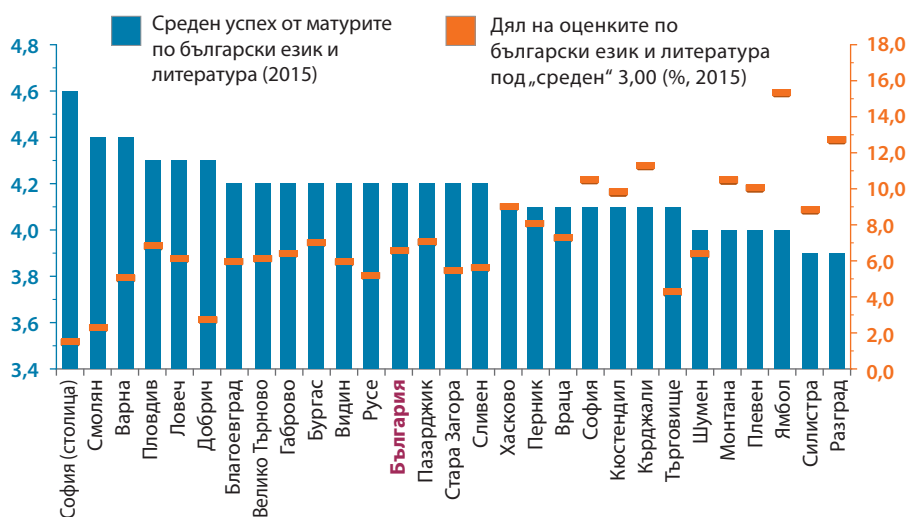
Източник: НСИ

Здравеопазване

Характерно за здравеопазването през 2014 г. е намаляването с над 20% на преминалите болни през многопрофилните болници. Макар и броят на преминалите болни да се използва като индикатор за заболяемостта на населението, причина за спада им по-скоро трябва да се търси в значително намаления бюджет на Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) за миналата година.

Достъпът на населението до здравни услуги постепенно се подобрява. През 2014 г. броят на леглата в многопрофилните болници нараства в 17 области, остава не-

Фиг. 6. Среден успех от матурите по български език и литература през 2015 г.

Източник: МОМН

променен в четири и намалява в седем. Заради продължаващия спад на броя на жителите съотношението между болничните легла и населението по области се влошава само в Бургас, Добрич и Пазарджик. Едно от по-значимите увеличения на броя на болничните легла е в област Смолян, след като закритата по-рано болница в гр. Девин беше повторно открита през 2014 г.

Друга положителна тенденция е нарастващият брой на кардиолозите за седма поредна година. Докато през 2007 г. в страната има 878 кардиолози, през 2014 г. техният брой вече е 1253, или по един кардиолог на 5765 души. Броят на интернистите и на общопрактикуващите лекари обаче намалява – съответно за трета и за втора поредна година.

Сигурност и правосъдие

Наблюдава се известна зависимост между икономическото развитие и социалната среда по отношение на сигурността и правосъдието в областите, но с различна посока. Колкото по-развита е икономически една област, толкова повече проблеми се срещат както в работата на правосъдната система, така и при регистрираните престъпления срещу личността и собствеността.

По отношение на сигурността и правосъдието най-развитата по икономически показатели област – София (столица), е с най-лоши показатели. Областите София (столица), Благоевград, Бургас и Варна са в дъното на класацията за сигурността и работата на местната съдебна власт, но пък са с едни от най-високите оценки за икономическо развитие. От друга страна, областите Кърджали, Смолян, Силистра и Ловеч се характеризират с ниска престъпност и относително ефективна местна съдебна система, но със слабо икономическо развитие. Има и изключения – област Габрово например е с едни от най-добрите икономически показатели, но и с относително ниска престъпност, умерена натовареност и относително ефективна работа на нака-

зателните съдии в Окръжния съд. Областите Кюстендил, Сливен и Монтана пък са примери за слаба икономика, но и за лошо представяне в сферата на сигурността и правосъдието.

Общо за страната в периода 2011–2013 г. намалява действителната натовареност на наказателните съдии в окръжните съдилища (от 10,8 дела на месец през 2010 г. на 8,3 дела на месец през 2013 г.). Тази тенденция вероятно може да се обясни, поне отчасти, с намаления брой регистрирани престъпления както срещу собствеността, така и срещу личността през 2013 спрямо 2010 г. За този период спад на престъпността – ако се съди от регистрираните престъпления срещу собствеността – се установява

в абсолютно всички области на страната без изключение. Предвид това труднообясними са нарастването на дела на висящите наказателни дела и паралелното намаляване на относителния дял на делата, приключили в 3-месечен срок, в повечето области през 2013 г. спрямо три години по-рано. Влошаването на тези показатели сигнализира за намалена ефективност на съдебната система в повечето области.

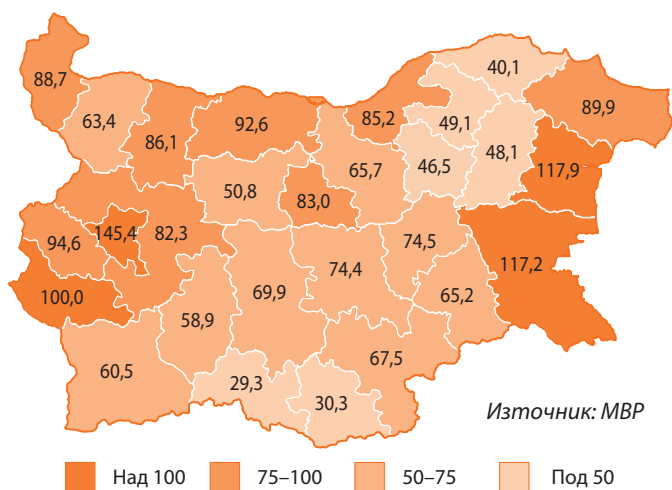
Околна среда

Качеството на околната среда също има отношение към социалната среда в областите. Последните години се усвояват значителни по обем европейски средства за проекти в сферата на опазването на околната среда и по-конкретно за изграждане на канализационни мрежи и пречиствателни станции за отпадъчни води.

Само за 2013 г. разходите за опазване на околната среда са 2,1 млрд. лв., като се увеличават с над 400 млн. лв. спрямо 2012 г. Въпреки това делът на населението в селища с обществена канализация нараства символично – от 74,3% през 2012 г. до 74,7% през 2013 г. Делът на населението с достъп до канализацията, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, бележи също скромен напредък – от 56,1% през 2012 г. до 56,4% през 2013 г., като в областите Силистра, Ямбол, Видин и Кюстендил под 5% от населението с канализация е свързано с пречиствателни станции.

В черноморските области – Бургас (61,2%), Варна (86,2%) и Добрич (70,8%), обслужването на населението с пречиствателни съоръжения е по-добро от средното за страната, но през летния туристически сезон много от изградените пречиствателни станции се оказват с недостатъчен капацитет да обслужат големия брой летовници. Това води до разливи на отпадни води в морето и влияе негативно на имиджа на Българското Черноморие като туристическа дестинация.

Фиг. 7. Брой регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души от средногодишното население през 2014 г.

Друг важен елемент на околната среда е чистотата на въздуха. През 2012 и 2013 г. се наблюдава трайно намаление на емисиите на въглероден двуокис в атмосферата в страната, като особено забележимо е в област Стара Загора. Макар и да остава областта с най-голяма концентрация на вредните емисии на кв.км в страната, през 2013 г. емисиите въглероден двуокис в нея намаляват до 3405 т/кв.км спрямо 4873 т/кв.км две години по-рано. В другите две области с най-замърсен въздух – София (столица) и Варна, емисиите също намаляват чувствително през 2013 г. Причините за намалените емисии са както инвестициите в пречистващи

съоръжения в индустрията, така и плавният преход на населението от отопление на твърди горива към по-чисти енергоизточници (газ и електричество) с подобряването на цялостния стандарт на живот.

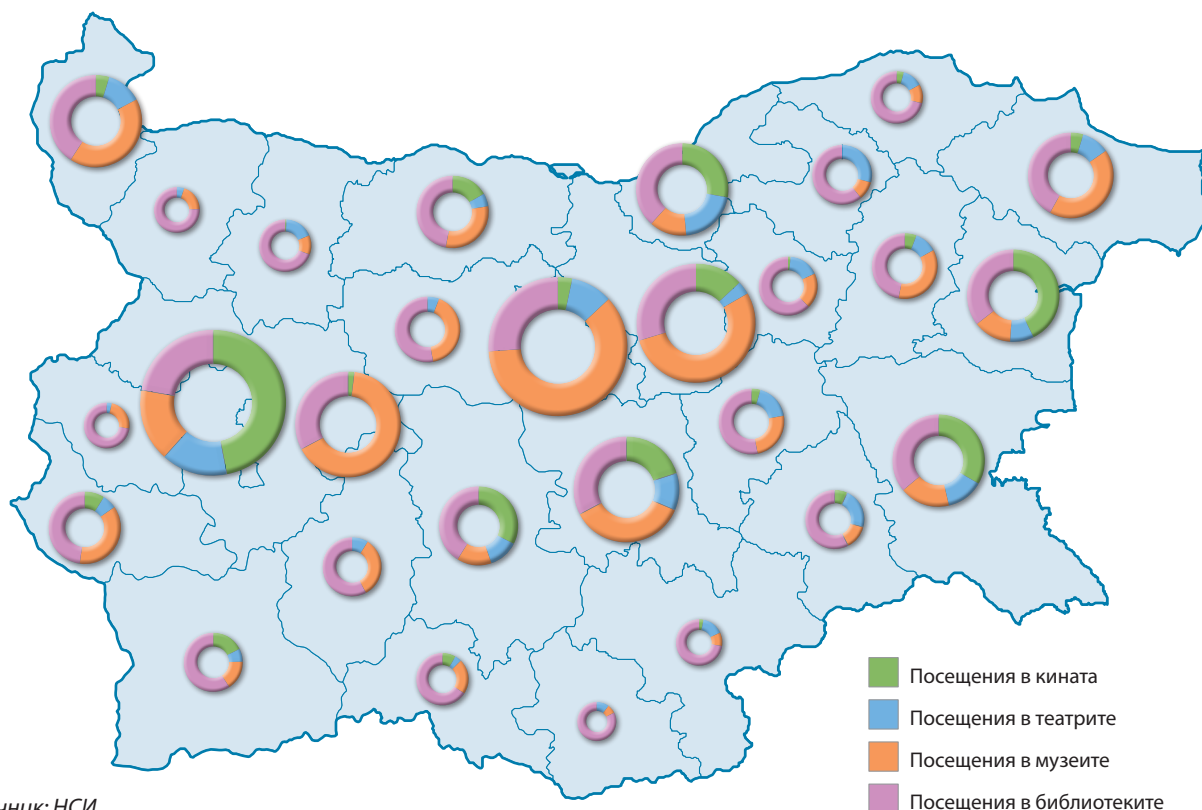
Култура

Културните дейности също имат важно място в създаването и развитието на социалната среда и условията за живот в областите. През 2014 г. всички наблюдавани показатели в сферата на културата бележат повишение. Посещенията в кината нарастват с 337 000 до 5,1 млн. през 2014 г., или 706 на 1000 души от населението на страната, което отчасти се дължи на откриването на кина в няколко области, в които до 2014 г. не е имало киносалони – Видин, Разград, Силистра, Смолян и Шумен.

Посещенията на театрални представления също бележат стабилна тенденция на нарастване през последните години, макар и театърът да остава по-малко масово изкуство с 319 посещения на 1000 души средно за страната през 2014 г. София (столица), Русе и Търговище отчитат най-голяма популярност на театъра сред местното население през миналата година.

Средногодишният брой на посещенията в музеите и библиотеките също расте стабилно през последните няколко години, като над 1000 посещения (на 1000 души население) както в музеите, така и в библиотеките се отчитат в областите София (столица) и Велико Търново. В областите Видин, Габрово, Добрич и София също се установява относително висок интерес към дейността на музеите.

Фиг. 8. Регистрирани посещения в кината и театрите на 1000 души от средногодишното население през 2014 г.

Източник: НСИ

Клъстеризация на областите според социално-икономическото им състояние

доц. д-р Александър Цветков, Региостат

При характеризиране на развитието на областите важна изследователска задача е установяването на специфични типове регионални профили, чрез които да се идентифицират приликите и различията между тях въз основа на изследване на съвместното влияние на показателите, характеризиращи социално-икономическото им състояние.

За основни критерии при определянето и структурирането на регионалните профили са използвани комплексните измерители за 12-те направления в анализа – доходи и условия на живот, пазар на труда, инвестиции, инфраструктура, данъци и такси, администрация, демография, образование, здравеопазване, сигурност и правосъдие, околна среда, култура.

Използваният досега клъстерен анализ на областното състояние и развитие е допълнен и обогатен. Формирането на типовете регионални профили е извършено чрез свързаното използване на факторния анализ и невронните мрежи. Предимство на факторния анализ е, че той позволява редуцирането на първичния набор от показатели до по-малък брой обобщени фактори, наречени главни компоненти. Тези фактори са наричани още „скрити“, тъй като не присъстват в явен вид в изходния масив от показатели. Всеки от тези „скрити“ фактори или главни компоненти може да бъде разглеждан като „съвкупност“ от достатъчно силно взаимосвързани помежду си изходни показатели, някои от които са водещи и определящи при формирането му. Например определящи за фактора „Доходи и сигурност“, коментиран по-нататък в текста, са изходните комплексни измерители за инвестиции, доходи и сигурност.

Методът на главните компоненти позволява характеризирането на областите без съществена загуба на изходна информация и дава възможност да се открият определени типологии на базата на „скритите“ (невидими преди редуцицията) фактори – главни компоненти. По този начин е възможен анализ на състоянието на областите по отношение на всеки един от „скритите“ фактори. Тъй като при факторния анализ по метода на главните компоненти факторите се получават с нулеви линейни корелации помежду им, се открива възможност те да бъдат интерпретирани като независими, а това от своя страна позволява да се покаже каква част от различията (вариацията) между областите е резултат от въздействието на всеки от „скритите“ фактори. Открояват се взаимовръзките между отделните изходни показатели, което позволява анализ на взаимните им влияния и използването на последните като механизми при разработването на ефективни политики.

Типовете регионални профили, както и идентифицираните главни компоненти със съставлящите ги изходни показатели е възможно да бъдат използвани за идентифициране на комплексни положителни или отрицателни явления, за разкриване и анализ на причините, породили тези явления, за формулиране на общи или секторни политики и др.

РАЗЛИЧИЯ В СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО СЪСТОЯНИЕ НА ОБЛАСТИТЕ

Като резултат от факторния анализ са идентифицирани 4 „скрити“ фактора – главни компоненти. Относителното им влияние (делът в %) при определяне на различията (вариацията) между областите, както и определящите ги изходни показатели са представени на следващата фигура²:

Фиг. 9. Главни компоненти („скрити“ фактори), определящите ги изходни показатели и дял на вариацията (различията), дължащ се на съответния фактор (%)

З а б е л е ж к а : Показателите с червен цвят имат обратна връзка с главния компонент. Общата вариация, определена от „скритите“ фактори, е 73%.

² Пълният списък на изходните показатели, съставляващи главните компоненти, както и корелационните коефициенти, показващи силата и посоката на връзката им с тях, са представени на фиг. 14 в Анекса.

Поредността на представяне на факторите показва тяхната значимост при формиране на различията между областите. Определящо, с най-силно влияние е икономическото развитие, измерено чрез фактора „Доходи и сигурност“. На второ място по значимост са качеството на работната сила, демографският потенциал и възможностите на местното самоуправление да формира благоприятна за развитие среда чрез равнищата на местните данъци и такси – фактор „Работна сила и самоуправление“. На трето място е състоянието на инфраструктурата, а на четвърто – състоянието на системите на здравеопазване и образование – фактор „Социална среда“.

Първият „скрит“ фактор, смислово интерпретиран като „Доходи и сигурност“, обобщава в себе си показателите за доходи и инвестиции и определя почти 30% от различията между тях. От друга страна, но с обратен знак, икономическото развитие се оказва пряко свързано с проблеми в сферата на сигурността и правосъдието. От данните следва, че инвеститорите се влияят много повече от други фактори при взимането на решение за инвестиционна локация, отколкото от равнището на сигурността (фиг. 10).

Колкото по-развита икономически е една област, толкова повече проблеми се срещат както в работата на правосъдната система, така и при регистрираните престъпления срещу личността и собствеността.

Област София (столица) е икономически най-силно развита. Според доходите и инвестициите втора след нея е област Бургас, а трета – област Габрово, но разликата между първата и втората област е повече от 2 пъти, докато разликите между следващите са много по-малки. Това още веднъж потвърждава формулираните и в предходни изследвания изводи, че област София (столица) се различава съществено от цялата останала територия на страната.

Положението на областите на другия край на скалата се определя предимно от състоянието на правосъдието и сигурността – „последните“ две области (Кърджали и Смолян) са в най-добро състояние. По отношение на сигурността и правосъдието София (столица) е с най-лоши показатели.

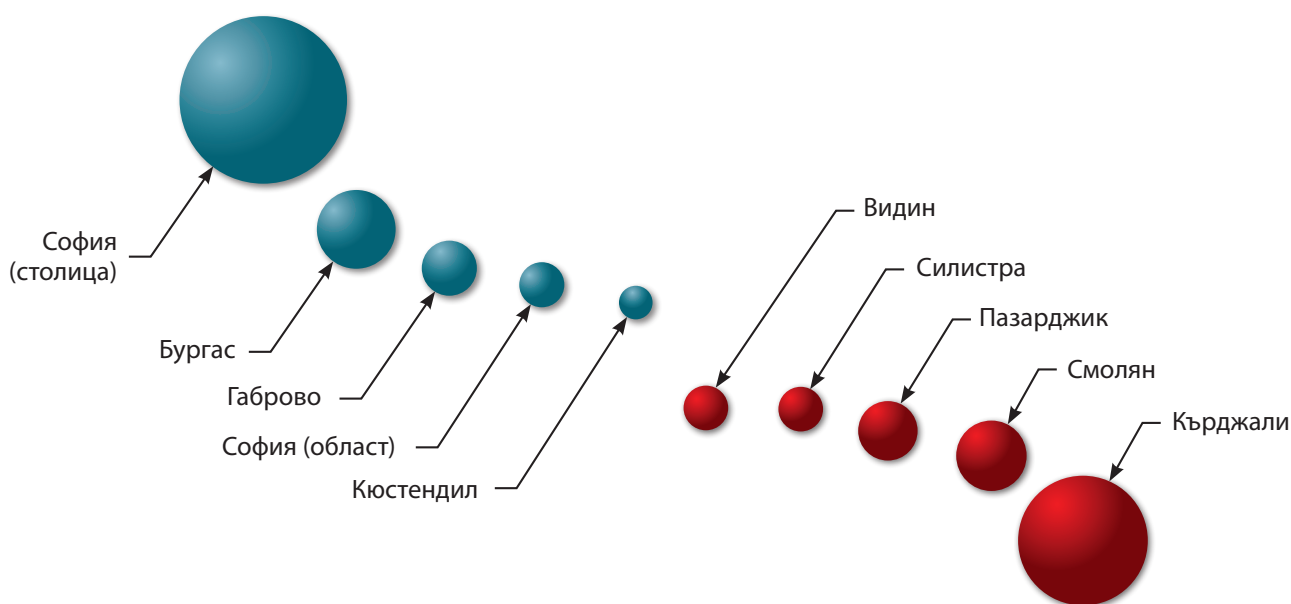
Демографското състояние, пазарът на труда и равнищата на местните данъци и такси, определяни от общинските власти, формират втория фактор – „Работна сила и самоуправление“. Той предопределя около 20% от вариацията между областите. Общините в областите в относително по-добро демографско състояние (спрямо останалите, но с характеристики на общата неблагоприятна демографска ситуация) и с по-добри условия на пазара на труда очевидно могат да си позволят по-високи равнища на местните данъци и такси и поради това този показател е корелиран с обратен знак. От друга страна, общините в области с по-неблагоприятни демографски показатели или с по-лоша ситуация на пазара на труда се стремят чрез по-ниските нива на данъци и такси да се конкурират, доколкото това изобщо е възможно, с останалите. Към момента този подход не дава съществен резултат, тъй като нивата на данъците и таксите са само един от много фактори, определящи както инвестиционните решения, така и решенията за заселване или емиграция.

Различията между областите по този главен компонент не са така значими, както при първия, което може да се види на фиг. 11 (вж. разликите в диаметрите).

Факторът „Инфраструктура“ е представен от един-единствен изходен показател – комплексния измерител за състоянието на инфраструктурата, формиращ 13% от различията между областите.

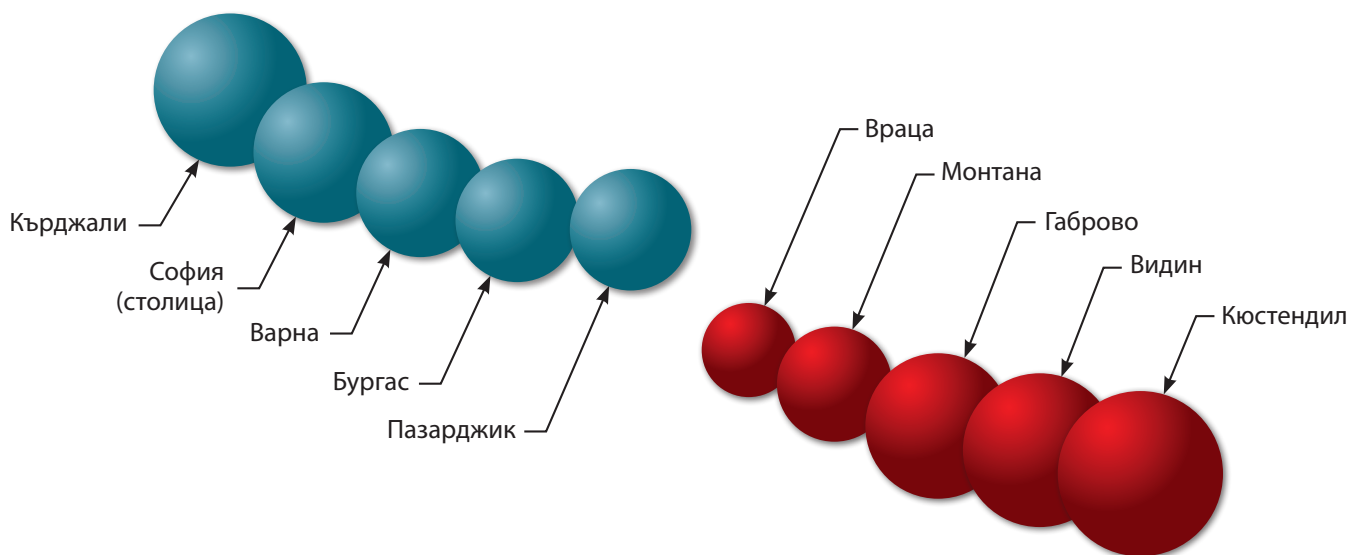
С най-добра инфраструктура са областите Русе и Габрово. Областите Разград и Силистра, които са в относително

Фиг. 10. Петте области с най-високи и петте области с най-ниски стойности за главен компонент „Доходи и сигурност“

З а б е л е ж к а : Разликите в диаметрите показват мащаба на разликите между областите.

Фиг. 11. Петте области с най-високи и петте области с най-ниски стойности за главен компонент „Работна сила и самоуправление“

З а б е л е ж к а : Разликите в диаметрите показват мащаба на разликите между областите.

лошо социално-демографско състояние, по отношение на инфраструктурата се нареждат сред първите пет.

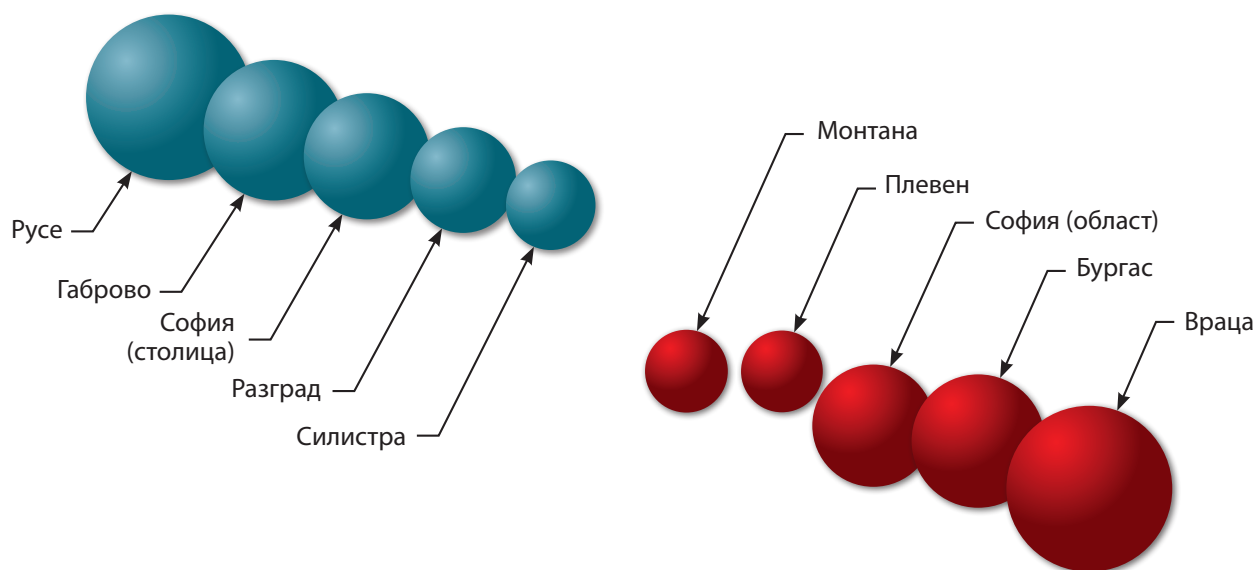
Враца е с най-лошо състояние на инфраструктурата, следвана от Бургас. Различията са по-големи, отколкото при фактора „Работна сила и самоуправление“, но не толкова, колкото при първия фактор.

Различията между областите според този главен компонент са представени на фиг. 12.

Последният, четвърти „скрит“ фактор, интерпретиран като „Социална среда“, определя около 12% от различията между областите и е доминиран от изходните показатели за здравеопазване и образование (фиг. 13).

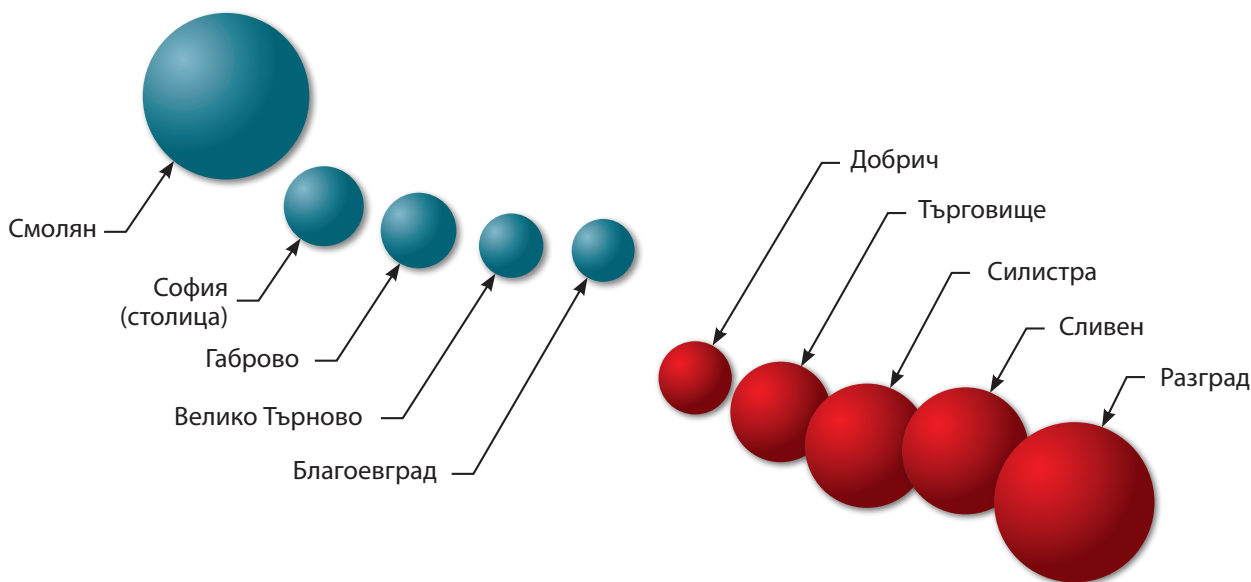
Тук различията са значими, подобно на тези при първия фактор. Област Смолян е следвана от област София (столица) с повече от два пъти разлика. Различията между втората и следващите области не са така големи.

Фиг. 12. Петте области с най-високи и петте области с най-ниски стойности за главен компонент „Инфраструктура“

З а б е л е ж к а : Разликите в диаметрите показват мащаба на разликите между областите.

Фиг. 13. Петте области с най-високи и петте области с най-ниски стойности за главен компонент „Социална среда“

З а б е л е ж к а : Разликите в диаметрите показват мащаба на разликите между областите.

Областите Разград, Сливен и Силистра са с най-влошена социална среда, що се отнася до системите на здравеопазване и образование.

ТИПОВЕ РЕГИОНАЛНИ ПРОФИЛИ

След идентифицирането и интерпретирането на 4-те „скрити“ фактора – главни компоненти, за формиране на типовете регионални профили е приложен методът на невронните мрежи. В резултат са формирани 8 клъстера или типове регионални профили.

Въпреки че броят на клъстерите е еднакъв с този от предходните две години, при интерпретацията им следва да се имат предвид направените методологически промени. Сега за формиране на клъстерите са използвани 4-те идентифицирани „скрити“ фактора, докато в предходните години са използвани директно изходните показатели. Освен това има промени и в изходния масив, като допълнително са включени нови показатели.

Естествено, в състава на клъстерите има различия. Изключение прави единствено клъстерът, в чийто състав влиза само област София (столица), който се запазва

като такъв през всичките години от наблюдавания период (2012–2015 г.). При анализа на типовете регионални профили е поставен акцент върху показване на типичното и характерното, което определя образуванияте клъстери, тъй като във всяко изследвано направление е направено подробно описание на цялостното социално-икономическо състояние на областите.

В резултат на изпълнените процедури с метода на невронните мрежи са обособени следните типове регионални профили (групи/клъстери от области) с различно социално-икономическо състояние:

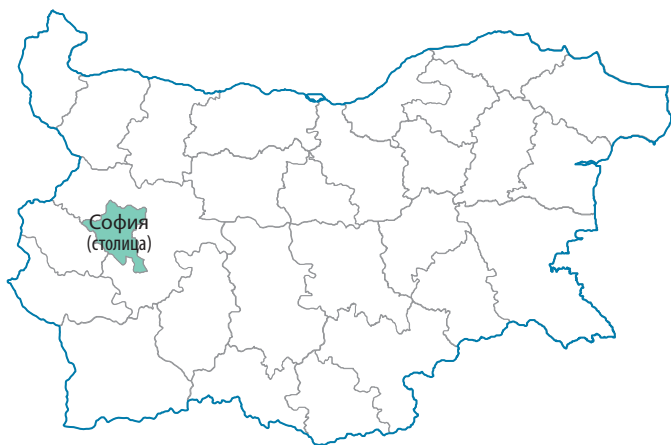

- Много добро социално-икономическо състояние
- Добро общо демографско състояние
- Лошо демографско състояние, най-добра инфраструктура
- Лошо демографско състояние, слаба инфраструктура
- Относително лоша инфраструктура и социална среда
- Най-висока сигурност
- Влошена икономика, най-лоша социална среда, добра инфраструктура
- Без характерен профил

Много добро социално-икономическо състояние: София (столица)

Област София (столица) за поредна година образува отделен клъстер. Този клъстер силно се отличава от останалите, тъй като областта е най-развитата в социално-икономическо отношение.

Характерно за клъстера е, че е с най-развитата икономика (доходи и инвестиции), най-добро общо демографско състояние и най-силен пазар на труда. Областта е сред водещите в инфраструктурата и социалната среда (образование и здравеопазване). Област София (столица) е единствената в страната с подобни характеристики. Това я отличава силно от всички останали области.

Областта е с най-голям БВП на човек от населението. През 2012 г. стойността на този показател за София (столица) е 2 пъти по-голяма от втората след нея (област София) и близо 5 пъти по-голяма от тази на последната – област Силистра. Областта е с най-висока средна работна заплата и най-големи инвестиции като разходи за придобиване на ДМА на човек от населението и като ЧПИ на човек.

Средната работна заплата в област София (столица) през 2013 г. е с 40% по-висока от средната за страната и 2 пъти по-висока от тази на последната област – Видин.

Разходите за придобиване на ДМА на човек от населението в област София (столица) са 2,2 пъти по-големи от средните за страната през 2013 г. и 8 пъти по-големи от тези на последната област – отново Видин. ЧПИ на човек от населението към края на 2013 г. са близо 3 пъти по-големи от тези за страната и 33 пъти по-големи от тези на последната област – Монтана.

Областта е с най-висока заетост, но в най-лошо състояние по отношение на сигурността и правосъдието – с 60% по-голям брой регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души от средногодишното население от показателя за страната през 2014 г. и с голяма натовареност по щат на наказателните съдии (близо 2 пъти повече от тази за страната през 2013 г.).

Добро общо демографско състояние: Варна, Пазарджик, Пловдив, Хасково, Шумен, Бургас

Определящата характеристика на този клъстер е доброто общо демографско състояние. Три от областите, съставлящи клъстера, са сред водещите в страната.

Областите в клъстера са със сравнително нисък отрицателен естествен прираст на населението и с относително добра възрастова структура. В повечето от тях нивата на местните данъци и такси са относително високи.

Областите Варна и Бургас са на 4-то и 5-о място, а област Пловдив – на 7-о при възходящото подреждане на областите по размер на отрицателния естествен прираст в страната.

Област Варна е трета, област Пазарджик – седма, а област Шумен – осма, с относително благоприятно съотношение между населението в по-високите възрастови групи (на 65 и повече години) спрямо младото население (на 0–14 години и съответно на 15–64 години), което предполага все още относително добра, но стагнираща възможност за възпроизводство на населението.

Повечето области в клъстера са с по-високи от средните за страната ставки на данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица, данъка върху превозните средства и леките автомобили и данъка за прехвърляне на собственост.

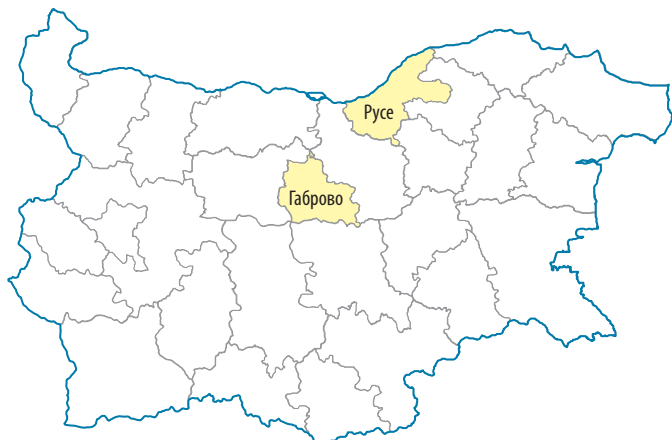
Лошо демографско състояние, най-добра инфраструктура: Габрово, Русе

Типично за този профил е лошото демографско състояние и на двете съставлящи области, но като контраст – много добрата инфраструктура. Областите Русе и Габрово са съответно първа и втора измежду всички останали по отношение на развитието на инфраструктурата. Само Враца, Видин и Ловеч са по-зле в демографско отношение от Габрово.

Характерни за областите в клъстера са и едни от най-ниските равнища на местните данъци и такси.

Област Габрово е с най-влошената възрастова структура в страната. Отношението на населението на 65 и повече години към населението на 0–14 години в областта е с 60 пр.п. по-високо от средното за страната. Единствено областите Видин и Монтана имат по-лош естествен прираст.

По отношение на работната сила област Габрово е с втория най-нисък коефициент на демографско заместване (съотношение между населението на възраст 15–19 години и това на възраст 60–64 години), което създава големи проблеми с възпроизводството на работната сила.

Област Габрово е с най-голяма гъстота на пътната мрежа, а област Русе е втора по гъстота на железопътната мрежа. Двете области са сред водещите четири по относителен дял на домакинствата с достъп до интернет.

Област Русе е и с най-нисък размер на данъците върху нежилищните имоти на юридическите лица и върху превозните средства и леките автомобили.

Лошо демографско състояние, слаба инфраструктура: Враца, Кюстендил

Типично за този профил е лошото демографско състояние, съпътствано и от лоша инфраструктура. Област Кюстендил е на последно място сред всички останали по общо демографско състояние, а област Враца – с най-влошена инфраструктура.

Област Кюстендил е с третата най-лоша възрастова структура – съотношението между населението на 65 и повече години и това на 0–14 години е над 2 пъти през 2014 г. И двете области са с нисък естествен прираст и отрицателно миграционно салдо. Област Враца е втора, а Кюстендил – четвърта по най-лошо миграционно салдо, т.е. повече са изселванията, отколкото заселванията.

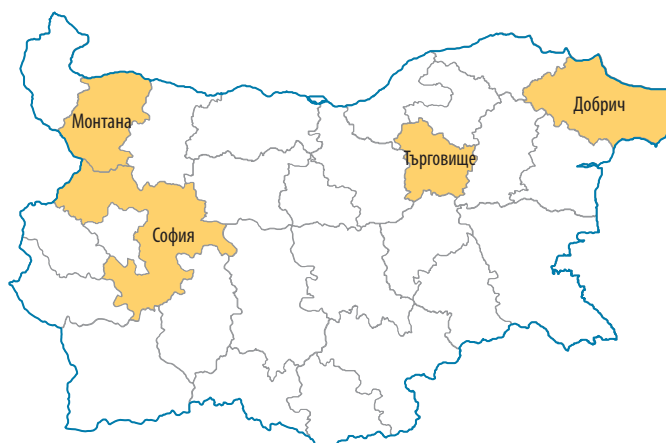
Двете области са с най-нисък относителен дял на домакинствата с достъп до интернет в страната – с близо 20% той е по-малък от дела за страната и е почти 2 пъти под този на водещата област – София (столица).

Област Враца е с най-лошо качество на пътната настилка – едва 21% са в добро състояние през 2014 г. при 40% за страната и 80% във водещата област – Сливен.

Относително лоша инфраструктура и социална среда: София, Монтана, Добрич, Търговище

Характерно за този клъстер е относително влошеното общо състояние на инфраструктурата и на социалната среда – и по двата „скрити“ фактора областите в клъстера се представят под установените равнища за страната.

Повечето области в клъстера са с по-малка гъстота на железопътната мрежа от тази за страната. Същото се отнася и до относителния дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последните 12 месеца през 2014 г.

В Монтана и Търговище няма нито един колеж или университет, а за всички области от клъстера броят на студентите във висши учебни заведения на 1000 души от населението е по-малък от този за страната. Областите Търговище, Добрич и Монтана са сред водещите по относителен дял на отпадналите от основното и средното образование.

Най-висока сигурност: Кърджали, Смолян

Заглавието на клъстера определя и типичната му характеристика. Двете съставлящи го области са съответно първа и

втора по отношение на общото състояние на сигурността и правосъдието в страната.

Област Кърджали е в сравнително добро демографско състояние и с добро общо състояние на пазара на труда през 2014 г., а област Смолян – с най-добра социална среда по отношение на здравеопазването и образованието.

Област Кърджали е на първо място в страната по дял на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок (99% през 2013 г.), а област Смолян – четвърта (96%). Двете области са с най-малкия брой регистрирани престъпления срещу личността на 10 000 души от средногодишното население сред всички останали области през 2014 г. – повече от 3 пъти по-малък от средния за страната и почти 5 пъти по-малък от този на областта с най-голям брой такива престъпления – Монтана. Същото се отнася и до регистрираните престъпления срещу собствеността на 10 000 души от средногодишното население.

Област Кърджали е с най-ниско равнище на безработица в страната и е сред водещите по коефициент на заетост през 2014 г.

Двете области са водещи в страната по брой на преподавателите в основното и в средното образование на 1000 ученици – в област Смолян те са с около една четвърт повече от средния брой за страната и с 41% повече в сравнение с последната област – Ямбол, през 2014 г.

Същото се отнася и до относителния дял на второгодниците. В Смолян той е едва 0,3%, а в Кърджали – 0,5% през 2014 г.

Област Смолян е втора след София (столица) по среден успех от матурите по български език и литература през 2015 г.

Влошена икономика, най-лоша социална среда, добра инфраструктура: Разград, Сливен, Силистра

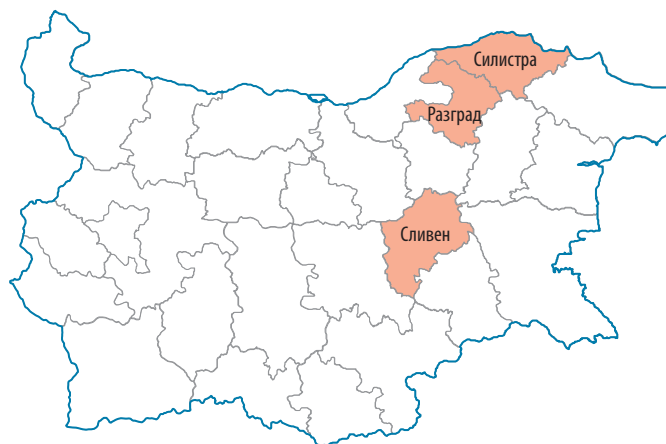
Характерно за този профил е най-лошото състояние на социалната среда (образование и здравеопазване). Съставлящите клъстера области са трите с най-влошена социална

среда сред всички останали области в страната. Равнището на доходите и инвестициите на човек от населението също е много под средното за страната.

От друга страна, състоянието на инфраструктурата е относително добро.

Областите Разград и Силистра са с най-слабия среден успех от матурите по български език и литература от всички области в страната – около 3,9 при средно за страната 4,2 и спрямо 4,6 за водещата област – София (столица), през 2015 г.

Област Сливен е втора по големина на относителния дял на второгодниците в страната през 2014 г. и с най-висок дял на отпаднали от основното и средното образование през 2013 г. Областта се нарежда на второ място по най-малък брой на преподавателите в основното и в средното образование на 1000 ученици през 2014 г. Област Разград е втора по дял на оценките по матурите по български език и литература под „среден“ 3,00 през 2015 г. През 2014 г. област Силистра е с най-ниския относителен дял на населението с висше образование в страната на възраст между 25 и 64 години.

Област Разград е с най-голям брой население на един общопрактикуващ лекар в страната, а Силистра – с най-голям брой лица на един лекар със специалност „Вътрешни болести“ през 2014 г. Двете области са и сред тези с най-голям брой лица на един лекар със специалност „Кардиология“ – съответно първа и трета.

Област Сливен е с най-висок коефициент на детска смъртност в страната – 15,4‰ през 2014 г., както и с най-високо ниво на бедност през 2012 г. – 31,6% при 21,0% за страната.

Област Силистра е с най-малък БВП на човек от населението (към 2012 г.) и с най-нисък доход на лице от домакинството – над 2 пъти по-нисък от този на водещата област, София (столица), през 2014 г.

Според относителния дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последните 12 месеца, област Разград се нарежда втора след София (столица) през 2014 г., а по отношение на качеството на пътната настилка област Сливен е водеща в страната.

Без характерен профил:

Велико Търново, Благоевград, Плевен, Видин, Стара Загора, Перник, Ловеч, Ямбол

Този клъстер не притежава типична, определяща го характеристика. Социално-икономическото състояние на съставлящите го области варира около средното за страната. Единствено област Видин прави изключение с една от най-влошените демографски картини и с един от най-потиснатите пазари на труда.

Област Видин е с най-неблагоприятното съотношение между населението на 65 и повече години и населението на 15–64 години и с второто най-лошо съотношение между населението на 65 и повече години и населението на 0–14 години през 2014 г., което поражда изключително тежки проблеми, свързани със застаряването на населението и неговото възпроизводство. Областта е с най-ниския коефициент на естествен прираст и с второто най-високо равнище на безработица през 2014 г.

ОБОБЩЕНИЕ

Въз основа на извършения факторен анализ за установяване на влиянието на различните фактори върху социално-икономическото развитие на областите и формираните клъстери могат да се направят следните обобщения:

Област София (столица) се отличава от всички останали области в страната и е водеща в социално-икономическо отношение. През целия период на изследване на регионалните профили тя формира отделен клъстер със значителни разлики в стойностите на изследваните показатели в сравнение с останалите области.

За поредна година областите Разград и Силистра затвърждават лошото си социално-икономическо състояние.

При всички типове профили са наблюдават както положителни, така и отрицателни характеристики в различни аспекти на социално-икономическото им състояние с изключение на клъстера, състоящ се от София (столица). Единствено той има изцяло благоприятен социално-икономически профил.

Обхватът на профилите, характеризиращи се с лошо социално-икономическо състояние, остава по-широк, отколкото на тези с относително добро състояние.

Икономическото развитие е пряко свързано с проблеми в сферата на сигурността и правосъдието. Взимането на решение за инвестиционна локация се влияе повече от други фактори, отколкото от равнището на сигурността и правораздаването.

Към момента подходът чрез ниски местни данъци и такси да се компенсират лоши демографски характеристики чрез евентуално привличане на инвеститори и мигранти не дава съществен резултат. Това може да се дължи на факта, че нивата на данъците и таксите са само един от много фактори, определящи както инвестиционните решения, така и решенията за заселване или емиграция.

АНЕКС

Фиг. 14. Главни компоненти, съставлящи ги изходни показатели и корелационни коефициенти, показващи силата и посоката на връзката им с тях

Изходни показатели	ГЛАВНИ КОМПОНЕНТИ			
	Доходи и сигурност	Работна сила и самоуправление	Инфраструктура	Социална среда
Доходи и условия на живот	0,692	0,113	0,340	0,299
Пазар на труда	0,331	0,835	0,092	0,180
Инвестиции	0,776	0,397	0,037	0,169
Инфраструктура	0,176	0,113	0,853	-0,071
Данъци и такси	-0,146	-0,814	0,051	0,020
Администрация	0,647	0,231	0,204	-0,007
Демография	0,308	0,850	0,188	0,010
Образование	0,409	0,220	0,330	0,726
Здравеопазване	0,225	0,026	-0,178	0,816
Сигурност и правосъдие	-0,786	-0,034	0,084	0,120
Околна среда	0,682	0,017	-0,438	0,319
Култура	0,568	0,139	0,563	0,203

Област Благоевград

▶ Население (2014)	316 843
▶ Територия (кв.км)	6449,5
▶ Брой на населените места	281
▶ Дял на населението в градовете (%)	59,6

Общ преглед

Индикаторите за социално включване и условия на живот в област Благоевград са сравнително благоприятни, но доходите остават ниски, а инвестиционната активност се повишава бавно. Икономическата активност на населението е висока, но заетостта продължава да намалява, а безработицата нараства през всяка една година от 2009 г. досега. Област Благоевград предлага едни от най-благоприятните условия за правене на бизнес от гледна точка на нивото на местните данъци и такси, но административните услуги не са на нужното ниво.

Социалното развитие на областта е добро. В областта има относително добър достъп до ключови медицин-

ски специалисти, но съотношението между техния брой и този на населението се влошава през последната година. Околната среда е в добро състояние, въпреки че областта изостава в свързаността на населението с пречиствателни станции. Благоевград остава един от водещите университетски центрове в страната, но дялът на висшистите е относително нисък, което означава, че областта не успява да задържи младите висшисти. Благоевград е областта с най-висок дял на висящи наказателни дела в Окръжния съд въпреки ниската действителна натовареност на съдиите. Демографската картина все още е благоприятна, но бързо се влошава.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Благоевград е една от областите с най-благоприятни индикатори по отношение на социалното включване и условията на живот. Относителният дял на бедното население през 2012 г. е 15,3% при 21,0% средно за страната, а с материални лишения живеят 31,4% от лицата при средно 43,0% за страната. През 2012 г. делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност в областта, достига връх от 4,3%, но остава над два пъти по-нисък от средния за страната. През 2012 г. БВП на човек от населението е 7398 лв. при средно 10 958 лв. за страната. Средно-годишният доход на лице в областта през 2014 г. се увеличава до 4181 лв. при 4132 лв. през 2013 г. и вече възлиза на 87% от средния за страната. Заплатите на наетите остават едни от най-ниските в страната, но биват компенсирани от сравнително високи доходи от самостоятелна заетост.

Пазар на труда

Състоянието на пазара на труда в област Благоевград продължава да се влошава, като единствено добрите показатели в периода преди кризата позволяват на областта да запази своята добра оценка в тази категория.

Благоевград е традиционно една от областите с най-висока икономическа активност. През 2014 г. по-високи нива се забелязват единствено в София (столица), Смолян и Шумен. В същото време безработицата в областта нараства за шеста поредна година и през 2014 г. достига 14,1%, а заетостта е на най-ниските си нива от 2004 г. досега – 50,6%. На всеки 100 лица на възраст 60–64 години в областта се падат 67 на възраст 15–19 години. Така коефициентът на демографско заместване (67,1%) в областта е по-благоприятен от този за страната – 61,9%. Въпреки това Благоевград, Смолян и Кърджали са областите, в които това съотношение най-бързо се влошава.

Инвестиции

Инвестиционната активност в областта постепенно се повишава, но остава далеч от тази през 2007–2008 г. Притокът на ЧПИ в областта спада през 2010 и 2011 г., но се възстановява през следващите две години, когато са привлечени общо около 100 млн. евро. Въпреки това нивото им с натрупване остава три пъти по-ниско от средните за страната 3230 евро/човек. Разходите на предприятията за ДМА достигат нивото си от 2009 г., но все още са далеч от предкризисните си стойности.

Към 31 януари 2015 г. общините са усвоили 157,6 млн. лв. европейски средства като бенефициенти по оперативните програми. Това възлиза на средно 497,4 лв. на човек от областта при средно 564,9 лв. за страната. Най-бърз темп на усвояване регистрират общините Банско (2474,9 лв./човек) и Гоце Делчев (812,4 лв./човек), а най-бавен – Хаджидимово (95,6 лв./човек) и Сатовча (113,6 лв./човек).

Инфраструктура

Поради своя високопланински релеф област Благоевград се отличава с най-ниската гъстота на пътната мрежа в страната – 10,3 км пътища на 100 кв.км територия. Ниска е и гъстотата на железопътните линии – 2,5 км на 100 кв.км. Делът на пътната настилка в добро състояние се влошава за трета поредна година и през 2014 г. вече е 49,1% при 56,6% през 2011 г. Тези нива обаче са по-високи от средните за страната – 40,5%. Поетапното въвеждане в експлоатация на недовършените отсечки от магистрала „Струма“ ще доведе до подобряване на инфраструктурния профил на областта.

Достъп до интернет имат 62% от домакинствата в областта, който е петият най-висок дял в страната. Относителният дял на лицата, използвали интернет през 2014 г., е близък до този за страната – 59%.

Данъци и такси

Област Благоевград предлага едни от най-благоприятните условия за правене на бизнес от гледна точка на нивото на местните данъци и такси. Повечето от тях са по-ниски от средните нива за страната, а промени от 2012 г. насам почти няма.

По-високи от средните нива за страната се забелязват единствено при таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридически лица. Най-висока е тази такса в общините Петрич, Симитли и Струмляни. В същото време това е единствената от местните такси, която е била намалявана през последните няколко години – в Сандански (от 7,70 на 5,03 ‰) и в Струмляни (от 14,00 на 11,00 ‰).

С изключение на годишния патентен данък за търговия на дребно нивото на местните данъци и такси в областния център – община Благоевград, остават ниски.

Администрация

Най-висока оценка в рейтинга на активната прозрачност на местното управление на Фондация „ПДИ“ получават областите Банско и Благоевград – съответно 69,4 и 64,0 от максимално възможните 88,4 точки. Най-ниски са оценките на Белица (12,2 точки) и Хаджидимово (16,1 точки).

Повечето общини в областта осигуряват едно място за достъп до услугите си, но последващ анализ и проверка се прилагат сравнително рядко. Най-добре развити са електронните услуги в община Банско. Голяма част от останалите общини предлагат онлайн само базова информация, без възможности за осъществяване на трансакции с гражданите и бизнеса.

През 2014 г. кадастърът покрива 12,9% от територията на областта при средно 18,1% за страната.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●●●

Възрастовата структура на населението в област Благоевград е по-благоприятна от тази в повечето области, за което способства и силното университетско присъствие в областта. До 2013 г. Благоевград и София са единствените две области, в които на всеки човек на възраст на 65 и повече години се падат поне по четирима души в работоспособна възраст. През 2014 г. коефициентът на възрастова зависимост (съотношението между населението на 65 и повече години към тези на 15–64 години) в областта е вече 25,6% и остава сред най-ниските в страната.

От 2001 г. насам коефициентът на естествен прираст в областта остава отрицателен, като най-неблагоприятно е съотношението между починали и новородени през 2014 г.

Въпреки че едва 60% от населението живее в градовете (при средно 73,1% за страната), гъстотата на населението спрямо урбанизираните територии е третата най-висока в страната след Пловдив и София (столица).

Образование ●●●

Училищното образование в област Благоевград се характеризира с нисък относителен дял на второгодниците (0,9% при средно 1,4% за страната) и на отпадналите от средно и основно образование (1,6%), както и с висок нетен коефициент на записване на населението. В периода 2012–2015 г. зрелостниците от областта постигат успех на матурите по български език и литература, който е малко по-висок от средния за страната.

Благоевград се нарежда сред водещите университетски центрове в страната. През 2014 г. в областта следват 13 200 студенти. Въпреки това ниският дял на населението на възраст 25–64 години с висше образование (19,6% спрямо 27,0% за страната през 2014 г.) показва, че повечето от студентите, които следват в областта, не остават да живеят в нея.

Здравеопазване ●●●●

Повишената оценка на област Благоевград в сферата на здравеопазването се дължи на подобрения достъп до медицински специалисти през 2014 г. Увеличава се броят на общопрактикуващите лекари, кардиолозите и интернистите. Въпреки това областта все още има нужда от два пъти повече от наличните през 2014 г. 27 кардиолози, за да достигне средните за страната нива на обезпеченост на населението от 5800 души на кардиолог.

Съотношението между броя на болничните легла в многопрофилните болници и местното население също се подобрява (3,2 легла на 1000 души през 2014 г.), макар да остава шестото най-неблагоприятно в страната. Подобриенето се дължи на разкриването на повече от 100 болнич-

ни легла в МБАЛ в периода 2013–2014 г. През 2014 г. дялът на здравноосигурените лица достига 86,3%, което доближава средните за страната 87,1%.

Сигурност и правосъдие ●

От 2001 г. досега престъпността в областта е относително ограничена. Регистрираните престъпления срещу личността и собствеността спрямо местното население са по-малко от средните за страната. Изключение правят 2009 и 2010 г., когато в съотношение към местното население престъпленията срещу личността в област Благоевград надхвърлят средните.

Въпреки сравнително ниската действителна натовареност на наказателните съдии в Окръжния съд на Благоевград (7,3 дела на съдия на месец при средно 8,3 за страната) Благоевград е областта с най-висок дял на висящите наказателни дела през 2013 г. – 13,5% спрямо 8,5% средно за страната. Липсата на достатъчно експедитивност в работата на съдебната система е видна и от факта, че 80% от наказателните дела приключват в 3-месечен срок при средно 88,4% за страната.

Околна среда ●●●●

Околната среда в област Благоевград е сред най-чистите в страната. По-ниско ниво на емисии на въглероден двуокис в атмосферата (16,6 т/кв.км) се наблюдават само в четири области – Смолян, Монтана, Добрич и Кърджали, при средно 293,9 т/кв.км за страната през 2013 г.

Въпреки че дялът на населението, което живее в селища с обществена канализация, е висок (77%), свързаността на населението с пречиствателни станции все още остава ниска. През 2013 г. пречиствателните станции обслужват 26,5% от свързаните с канализация при 56,4% за страната. През лятото на 2015 г. в Благоевград беше завършена модернизацията на градската пречиствателна станция край кв. „Струмско“.

Култура ●

Област Благоевград отчита около два пъти по-ниска от средната за страната посещаемост в кината, театрите, музеите и библиотеките. На фона на ясно изразена тенденция на повишаване на броя на посещенията в кината и театрите в национален мащаб област Благоевград отчита спад и по двата индикатора. През 2014 г. посещенията в театрите намаляват от 42 000 на 39 000, а тези в кината – от 103 000 на 97 000. По отношение на посещенията в музеите и библиотеките през последната година се отчита повишение, но областта все още изостава значително от средните нива за страната.

Ключови показатели за област Благоевград

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	6276	5920	7168	7398	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3107	3077	3225	3823	4132	4181
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5423	5683	5990	6271	6566	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	10,2	14,4	12,4	15,3	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	57,3	56,9	57,8	59,3	59,4	58,9
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	55,4	53,6	52,9	53,1	51,4	50,6
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	3,4	5,8	8,4	10,4	13,5	14,1
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	49	50	50	53	55	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1319	1049	1228	1105	1335	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	770	771	798	957	1116	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	20,8	24,3	42,3	54,9	60,5	61,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	39,0	56,6	55,0	51,9	49,1
Покритие на кадастъра (%)	9,2	10,4	11,3	11,3	12,8	12,9

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-0,4	-1,8	-2,1	-2,6	-2,7	-3,6
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-2,3	-4,4	-3,2	-4,8	-3,7	-4,5
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	15,3	15,9	16,6	17,7	18,0	19,6
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,2	4,5	4,2	4,3	4,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	5,0	4,4	3,5	5,4	3,8	2,7
Дял на здравноосигурените лица (%)	89,0	86,4	86,6	86,1	84,9	86,3
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	133,4	126,6	127,1	159,7	168,6	143,5
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	80,1	83,4	80,8	72,2	72,4	60,5
Дял на висящите наказателни дела (%)	19,8	17,3	1,5	11,9	13,5	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	104,1	86,5	70,0	95,8	178,3	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	25,6	25,8	26,3	26,3	26,5	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	220,7	266,5	285,0	307,9	322,7	307,5
Посещения в театрите на 1000 души от населението	80,7	110,1	112,7	104,4	131,3	124,4

Област Бургас

▶ Население (2014)	414 335
▶ Територия (кв.км)	7748,1
▶ Брой на населените места	261
▶ Дял на населението в градовете (%)	74,9

Общ преглед

Икономиката на Бургас е сред най-развитите в страната. Доходите в областта изостават, макар в последните години да има покачване на заплатите. Икономическата активност на населението и заетостта се възстановяват в периода 2011–2014 г., а безработицата се свива през 2014 г. Област Бургас се отличава с голям приток на чуждестранни капитали и с много добро усвояване на европейски средства от общините. Някои от местните данъци в курортните общини остават високи. Има проблеми и по отношение на административните услуги.

Демографските предизвикателства в Бургас не са толкова изострени, колкото в страната, като това е една от малкото области с положителен механичен прираст на населението. Показателите за училищното образование леко се влошават – покачва се делът на отпадналите и на второгодиците, както и на неиздържалите матурата по български език и литература. Делът на висшистите в работната сила остава нисък на фона на страната. Област Бургас е сред областите с най-висока престъпност в страната. Разходите за опазване на околната среда чувствително се покачват, което е обвързано с доброто усвояване на европейски средства.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

БВП на човек от населението в Бургас за 2012 г. е 9375 лв., което прави Бургас петата най-богата област в страната. Доходите в областта леко изостават от средните нива за страната, но се наблюдават сравнително високи доходи от пенсии. Средната годишна брутна заплата на един нает се покачва и достига 8212 лв. през 2013 г.

През 2012 г. 43,1% от живеещите в областта живеят с материални лишения, т.е. изпитват трудности да посрещнат основни свои нужди. Относителният дял на бедните спрямо областната линия на бедността се покачва до 19,3% през 2012 г., но остава по-нисък от средната стойност за страната. Подоходното неравенство също леко се покачва, като отношението между доходите на най-богатите и на най-бедните 20% от домакинствата през 2012 г. е 6,8 пъти.

Пазар на труда

Икономическата активност на населението в област Бургас се възстановява в периода 2011–2013 г. и се запазва на нива, по-високи от средните за страната – коефициентът на икономическа активност на населението на 15 и повече години е 54,7% през 2014 г. Заетостта в същата възрастова група се покачва и достига 48,6% през 2014 г., като доближава рекордните нива преди кризата (49,1% през 2008 г.). През 2014 г. има и спад на безработицата, която се свива до 11% и остава под средните стойности за страната.

Коефициентът на демографско заместване през 2014 г. е 66%, което условно означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60 и 64 години, които напускат работната сила, се падат по 66 лица на възраст 15–19 години, които се вливат в нея.

Инвестиции

Област Бургас е на второ място в страната след столицата по кумулативен размер на привлечените чуждестранни преки инвестиции към края на 2013 г. Увеличава се и броят на нефинансовите предприятия през 2012–2013 г. Разходите за придобиването на ДМА в областта също нарастват чувствително и достигат близо 1,9 млрд. лв. през 2013 г.

Общините в област Бургас се отличават с много добро усвояване на европейски средства. Към края на януари 2015 г. изплатените средства по договори на общините като бенефициенти по оперативните програми са 477 млн. лв. Изключително добро е усвояването в областния център Бургас (254 млн. лв.), както и в общините Созопол (46 млн. лв.), Приморско (17 млн. лв.), Несебър (52 млн. лв.), Поморие (39 млн. лв.), Малко Търново (5 млн. лв.) и Руен (29 млн. лв.).

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа в област Бургас е сравнително ниска на фона на страната, но завършената през 2013 г. автомагистрала „Тракия“ повишава потенциала за растеж на региона. Качеството на автомагистралния път в областта е много добро, но като цяло състоянието на пътищата в областта остава предизвикателство – едва 35% от пътната настилка е в добро състояние към края на 2014 г. Гъстотата на железопътната мрежа е ниска, като железопътният транспорт обслужва връзките с вътрешността на страната, но не и с крайморските курортни селища. През 2014 г. малко над половината домакинства са с достъп до интернет, но използваемостта остава ниска – 48,6% от лицата на възраст 16–74 години са използвали интернет през последните 12 месеца.

Данъци и такси

През 2015 г. данъкът върху нежилищните имоти на предприятията е сравнително нисък в общините Несебър (1,2‰), Карнобат (1,4‰), Бургас (1,45‰), Айтос (1,5‰) и Созопол (1,5‰). Повечето общини в областта, сред които Несебър, Поморие и Созопол, налагат данък от 3,0% върху възмездното придобиване на имущество, което е високо спрямо данните за страната. В областния център Бургас ставката е 2,5%. Високи са данъците върху превозните средства. Сравнително високи са и патентните данъци върху търговията на дребно, което е провокирано от многото курортни селища в областта.

Таксите за битови отпадъци на юридическите лица са по-скоро ниски в общините Поморие (4,0‰), Царево (4,0‰), Несебър (5,4‰) и Приморско (5,5‰), а високи – в общините Айтос (12,0‰), Средец (12,0‰) и Созопол (10,0‰). В областния център Бургас таксата върху битовите отпадъци е 7,9‰.

Администрация

Няколко общини в област Бургас се представят сравнително добре по отношение на предоставяните услуги по електронен път и обслужването на „едно гише“ (по данни за 2015 г.). Предоставяните услуги по електронен път са развити в общините Бургас, Руен и Созопол. Добре организирана е работата на „едно гише“ в общините Айтос, Бургас, Камено, Карнобат и Руен. През 2014 г. покритието на кадастралната карта е 16,3% от територията на областта – по-сериозно покритие има в общините Бургас, Малко Търново, Несебър, Приморско и Царево.

Общините в област Бургас подобряват представянето си в Рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от Фондация „ПДИ“ (2015 г.). Най-добре по този рейтинг в областта се представят общините Бургас, Созопол, Приморско и Карнобат.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●●●●

Населението на област Бургас през 2014 г. е 414 335 души, което прави областта четвъртата по големина в страната. Около три четвърти от хората в областта живеят в градовете. През последните две години (2013–2014 г.) населението на област Бургас се задържа на постоянни нива, което се обуславя от устойчивия отрицателен коефициент на естествен прираст (–3,2‰ през 2014 г.) и от устойчиво положителния механичен прираст (2,5‰ през 2014 г.).

Коефициентите на възрастова зависимост следват негативните тенденции за страната, но са по-благоприятни от тези в повечето области. През 2014 г. населението на 65 и повече години е вече близо 1,2 пъти повече от децата (до 14 години) и около една четвърт от работоспособното население (15–64 години). Коефициентът на раждаемост е 10,2‰ за 2014 г. и е сред най-високите в страната.

Образование ●●●●

Броят на учениците в област Бургас леко се увеличава през последните години (2012–2014 г.), докато броят на преподавателите остава сравнително нисък – през 2014 г. на един учител се падат по 15,2 ученици. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас спада до 78,5% (2014 г.). Макар да стоят сравнително добре спрямо страната, показателите за отпадналите и второгодниците се влошават: делът на отпадналите от основното и средното образование се покачва до 2,0% (2013 г.), а делът на второгодниците – до 1,1% през 2014 г. Средната оценка от матурата по български език и литература в областта е 4,22 (2015 г.), а процентът на неиздържалите е 7,1.

През 2014 г. в Бургас се обучават близо 9000 студенти, като висшите учебни заведения са фактор за привличането на млади хора в областния център. Делът на висшистите в работната сила обаче остава нисък – през 2014 г. 18,8% от населението на възраст между 25 и 64 години са с висше образование.

Здравеопазване ●●●●

През последните три години броят на болничните легла в област Бургас не търпи значителна промяна (1233 легла за 2014 г.). Постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници намаляват чувствително до 102,4 на 1000 души от населението през 2014 г., което показва втората най-ниска регистрирана заболяемост в страната. Наблюдава се недостатъчна осигуреност с медицински специалисти, като областта изостава чувствително спрямо страната по брой на общопрактикуващите лекари на човек от населението.

Делът на здравноосигурените лица в област Бургас намалява устойчиво между 2010 и 2013 г., достигайки до 83,8% през 2014 г., което показва относително ниско покритие на населението със здравно осигуряване и би могло да бъде

пречка пред достъпа до здравни грижи за една значителна част от живеещите в областта. Коефициентът на детска смъртност леко се покачва и достига 8,1‰ през 2014 г.

Сигурност и правосъдие ●●

Област Бургас остава сред най-несигурните в страната, макар престъпленията срещу собствеността да намаляват през последната година. През 2014 г. на 10 000 души от населението са регистрирани 7,4 престъпления срещу личността и 117,2 срещу собствеността. За сравнение подобни нива на последните се наблюдават единствено в столицата и област Варна. В същото време данните говорят за сравнително ефективна и бърза работа на съда. През 2013 г. делът на наказателните дела в Окръжния съд, приключили в 3-месечен срок, е 90%, а делът на висящите наказателни дела към края на 2013 г. е 7,3% при средно около 8,5% за страната. Натовареността на съдиите в област Бургас спада през последните години и достига до 7,7 дела на съдия месечно при средно 8,3 дела на съдия месечно за страната за 2013 г.

Околна среда ●●●●●●

Област Бургас не попада сред областите с най-голяма концентрация на вредни емисии, като емисиите на въглероден двуокис в атмосферата през 2013 г. са около 90 т/кв.км. Събраните битови отпадъци на човек от населението се покачват през 2013 г. и остават над средните нива за страната – близо 519 кг/човек от обслужваното население.

Малко над три четвърти от населението живее в селища с обществена канализация през 2013 г., като 61,2% от населението с достъп до канализация е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. През последните години инвестициите в тази посока се увеличават, но все още капацитетът на част от работещите станции е недостатъчен през летния период. Разходите за опазване на околната среда в областта нарастват чувствително и вече достигат 320 млн. лв. през 2013 г.

Култура ●●●●

Показателите за развитието на културните дейности в област Бургас се развиват сравнително добре през последните години. Посещенията в театрите се увеличават и достигат до 150 000 през 2014 г. Посещенията в кината нарастват няколкократно след отварянето на голям търговски център и модерно кино през 2012 г. През 2014 г. посещенията вече са близо 384 000. Наблюдава се известно отстъпление по отношение на посещенията на музеите, които се свиват до 203 000. Посещенията в библиотеките намаляват устойчиво и достигат 59 000 през 2014 г., което е много ниско на фона на страната.

Ключови показатели за област Бургас

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	8426	8426	9282	9375	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3722	3722	3374	3823	4234	4182
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	6830	6830	7359	6271	8212	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	21,3	19,0	17,6	19,3	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	50,3	50,3	51,9	59,3	54,8	54,7
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	48,3	48,3	45,4	53,1	47,8	48,6
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	3,9	3,9	12,6	10,4	12,7	11,0
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	63	63	62	53	67	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	3032	3032	2379	1105	4553	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	1985	1985	4361	957	5885	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	31,5	31,5	47,3	54,9	44,8	51,6
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	n.a.	22,1	55,0	27,1	35,0
Покритие на кадастъра (%)	16,2	16,2	16,2	11,3	16,3	16,3

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-0,6	-2,5	-3,0	-3,3	-3,0	-3,2
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	4,1	0,0	0,7	-0,2	3,7	2,5
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	14,4	15,6	17,3	18,6	20,2	18,8
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,2	4,4	4,1	4,2	4,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	5,4	5,8	3,9	6,6	7,0	6,1
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,0	85,6	85,6	84,6	83,2	83,8
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	109,8	97,6	93,4	140,8	166,1	102,4
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	151,1	161,3	144,0	131,8	140,0	117,2
Дял на висящите наказателни дела (%)	8,0	5,4	9,3	8,4	7,3	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	444,5	344,6	413,1	424,3	771,5	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	58,4	58,7	60,6	60,7	61,2	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	35,6	63,1	100,8	551,7	844,8	927,1
Посещения в театрите на 1000 души от населението	188,3	172,1	289,2	281,5	317,4	361,2

Област Варна

▶ Население (2014)	473 940
▶ Територия (кв.км)	3819,5
▶ Брой на населените места	159
▶ Дял на населението в градовете (%)	83,8

Общ преглед

Икономическата криза се отрази тежко върху икономиката на област Варна, но още през 2011 г. БВП в областта беше възстановен до размерите на предкризисната 2008 г. Областта се отличава с относително високи доходи и заплати. През последните години заетостта отново започва да расте, а безработицата да намалява. Вътрешните и външните инвестиции намаляват вследствие на кризата и остават под средните стойности за страната. Като важен транспортен център областта се представя много добре спрямо страната в индикаторите, измерващи състоянието на инфраструктурата.

Демографската ситуация е по-благоприятна от тази в страната, като областта остава една от малкото, които се характеризират с положителен приток на мигранти от други области. Представянето на областта в категорията „Образование“ е различно – наблюдават се високи нива на отпадналите от училище и на второгодниците, но учениците получават по-високи оценки на матурите от средните за страната, а висшите са сравнително висок дял от работната сила. Варна е една от малкото области в страната, в които няма сериозен недостиг на кадри в здравеопазването на сравнителна основа. В същото време за трета поредна година Варна е сред областите с най-нисък дял на здравноосигурените лица.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●●

Доходи и условия на живот ●●●

Въпреки свиването на икономиката на област Варна през 2009 и 2010 г., през 2011 г. БВП в областта отново започва да нараства и още същата година достига предкризисното си ниво в номинално изражение. През 2012 г. БВП се увеличава до 11 165 лв./човек при 10 958 лв./човек за страната. Доходите традиционно са по-високи от средните и през 2014 г. надхвърлят 5000 лв./човек годишно. Най-висок дял в доходите има работната заплата, като нейният дял е по-висок от средния за страната – съответно 64% от доходите при 56% за страната. Делът на доходите от пенсиите пък е по-нисък – 22% за областта при 27% за страната. Въпреки че Варна е сред петте области с най-високи заплати, размерът на средната годишна брутна заплата в областта е по-нисък от среднопретеглената за страната заради високите заплати в столицата и голямата ѝ тежест в изчислението на средната заплата. През 2013 г. средната годишна заплата в област Варна достига 8922 лв. при 9301 лв. за страната.

Пазар на труда ●●●●

Преди кризата икономическата активност на населението в областта е по-висока от икономическата активност в страната, но през 2011 г. спада под средните стойности за страната. Едва през 2013 г. активността на населението започва да се увеличава и през 2014 г. достига 54,5%, която незначително надхвърля средната за страната. Ръстът на икономическата активност е продиктуван от възстановяването на заетостта през 2013–2014 г. След спад през 2010–2012 г. заетостта във Варна отново изпреварва средната и през 2014 г. достига 49,8% при 48,0% за страната. Паралелно с това безработицата намалява чувствително последните две години и през 2014 г. достига 8,7% при 11,4% за страната. През последните няколко години коефициентът на демографско заместване в областта е по-благоприятен от средния в страната. През 2014 г. той намалява до 66,2% (при 61,9% за страната), което означава, че на всеки 100 души на възраст 60–64 години, които ще излязат от пазара на труда, отговарят 66 души на възраст 15–19 години, които ще се включат в работната сила през следващите няколко години.

Инвестиции ●●●●

Варна е на трето място (след столицата и Бургас) с най-много фирми спрямо населението, след като през 2013 г. за първи път отстъпва второто си място на Бургас. Вътрешните инвестиции намаляват значително в периода 2008–2012 г., като през 2013 г. разходите за придобиване на ДМА на човек започват да нарастват, но остават под средните за страната – 2385 лв. при 2490 лв. за страната. Подобна е ситуацията с привлечените чуждестранни инвестиции. От 2010 до 2013 г. се наблюдава отлив на чужд капитал, като през 2013 г. кумулативният им размер на човек от населението е под средната стойност за страната.

Усвояването на европейски средства също изостава. Към 31 януари 2015 г. общините във Варна са получили 491,8 лв./човек по оперативните програми при 564,9 лв./човек за страната. Най-много средства на човек са усвоили общините Бяла (3781,7 лв.), Белослав (2127,9 лв.) и Аксаково (1547,6 лв.), а най-малко – община Дългопол (107,5 лв.). Трябва да се отбележи, че няма нито една община в областта, която да е усвоила по-малко от 100 лв./човек.

Инфраструктура ●●●●●

Варна е изключително важен транспортен център за страната. Инфраструктурата ѝ включва най-голямото морско пристанище и второто по големина летище. Гъстотата на пътната и железопътната мрежа е по-голяма от средните за страната, а качеството на пътищата – относително добро. През 2014 г. 43,5% от пътната настилка е в добро състояние при 40,5% за страната. Достъпът до интернет в областта за поредна година се задържа над средните нива в страната. През 2014 г. 58,9% от домакинствата имат достъп до интернет при 56,7% за страната. Делът на използваните интернет също е по-висок – през 2014 г. 63,2% от жителите на областта са използвали интернет през последните 12 месеца, докато в страната този дял е 59,2%.

% Данъци и такси ●

Както при повечето по-развити икономически области, Варна поддържа относително високи местни данъци и такси през годините. През 2015 г. най-големи са разликите при патентния данък за търговия на дребно – ставките в общините в областта са около 30% по-високи от средните в страната. С повече от 10% пък са по-високи данъците върху нежилищните имоти на юридическите лица и тези върху превозните средства. Единствено по-ниска е таксата за битови отпадъци.

Администрация ●●●●●

Развитието на електронното правителство и предоставянето на административни услуги на „едно гише“ в областта се оценяват по-високо от нивото в страната. Нещо повече, през последните години (2013–2015) Варна се утвърждава като областта с най-добри резултати по тези два показателя. В същото време прозрачността на органите на местното самоуправление е по-ниска от тази в страната. През 2015 г. тя се оценява от Фондация „ПДИ“ с 51,5 точки (от максималните 88,4) при 54,5 точки за страната. Най-високо е оценена прозрачността на администрацията в общините Аврен (64,4 точки) и Аксаково (62,0 точки), а най-ниско – в общините Белослав (33,0 точки) и Суворово (35,1 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●●●●

Демографската ситуация в областта е по-благоприятна от тази в страната. През периода 2006–2010 г. естественият прираст на населението в областта е в границите до минус 1,1‰, но през следващите години коефициентът на отрицателния прираст се увеличава и достига до -2,7‰ при -5,7‰ за страната. Областта е и с положителен коефициент на механичен прираст от 2,1‰ през 2014 г., което я нарежда на четвърто място с най-висок нетен приток на мигранти след областите Кърджали, София (столица) и Бургас. Застаряването, измерено чрез коефициентите на възрастова зависимост, също е по-слабо изявено от общата тенденция в страната. Отношението на населението на 65 и повече години към това на 0–14 години през 2014 г. е 118,8% при 144,3% за страната. Все по-голяма част от населението живее в градовете, като относителният дял на населението в градовете през годините е с 10 пр.п. по-висок от този в страната. През 2014 г. населението в градовете на областта съставлява 83,8% при 73,1% за страната.

Образование ●●●●

Представянето на областта в категорията „Образование“ има различни измерения. От една страна, коефициентът на записване в V–VIII клас е относително нисък спрямо страната (73,5% при 78,6% за страната през 2014 г.), делът на второгодниците – сравнително висок (1,6% при 1,4% за страната през 2014 г.), а този на отпадналите от основното и средното образование достига 2,7% при 2,4% през 2013 г. От друга страна, представянето на учениците на матурите е над средното за страната. През 2015 г. средният успех от матурите по български език и литература е 4,4 при 4,2 за страната, а делът на оценките под „среден“ 3,00 е 5,2% при 6,4% за страната. С над 30 000 студенти през 2014 г. областта се нарежда на трето място (след Велико Търново и столицата) с най-много студенти спрямо населението. Традиционно делът на висшите е по-висок от този в страната – 33,8% от населението при 27,0% в страната през 2014 г.

Здравеопазване ●●●●

Варна е една от малкото области в страната, в които няма недостиг на кадри в здравеопазването на сравнителна основа. И броят на общопрактикуващите лекари, и броят на някои от ключовите здравни специалисти не се отклоняват значително от средните стойности за страната спрямо населението. В същото време за трета поредна година Варна е сред областите с най-нисък дял на здравноосигурените, което сигнализира възможни проблеми с достъпа до здравни грижи. През 2014 г. здравноосигурените са 83,8% при 87,1% за страната. За относително ограничен достъп говори и неголемият брой на леглата в МБАЛ (3,6 на 1000 души при 4,8 на 1000 души в страната). Постъпилите болни

в многопрофилните болници са 169,8 на 1000 души през 2014 г. при 175,4 на 1000 души в страната.

Сигурност и правосъдие ●●

Престъпността в областта е относително висока. През 2014 г. в областта са регистрирани 6,9 престъпления срещу личността на 10 000 души при 5,9 за страната. Престъпленията срещу собствеността пък са 117,9 на 10 000 души в областта при 89 на 10 000 души в страната. Въпреки високата престъпност натовареността в съдилищата е под средната, като на един наказателен съдия в Окръжния съд се падат по 7,7 дела на месец при 8,3 за страната през 2013 г. Сравнително ниската натовареност вероятно допринася и за по-високия дял на делата, приключили в 3-месечен срок (91% при 88,4% за страната през 2013 г.), както и за по-нисък дял на висшите дела (8,3% при 8,5% за страната).

Околна среда ●●●●

Областта се отличава със сравнително високи нива на емисиите на въглероден двуокис. Въпреки че намаляват през 2012 и 2013 г., през 2013 г. те нареждат Варна на трето място сред областите с най-много вредни емисии на кв.км (след областите Стара Загора и столицата). Събраните битови отпадъци, съотнесени към населението, също са повече от средните нива за страната. Областта се представя добре в осигуряването на достъп до канализация и по отношение на свързаността на населението с пречиствателни станции. Нещо повече, и по двата показателя Варна има най-добри резултати след София (столица), като цялата канализационна мрежа е свързана с пречиствателни станции. Разходите за опазване на околната среда възлизат на 340,2 лв. на човек от населението през 2013 г. (при 288,9 лв./човек за страната), което подрежда Варна на шесто място сред областите с най-много средства, отделени за околната среда.

Култура ●●●●

И през 2014 г. област Варна е на второ място (след столицата) по най-много посещения на кината – 1193 на 1000 души при 709 на 1000 души за страната. При другите показатели, измерващи културата, обаче областта се представя под средното ниво за страната. През 2014 г. посещенията в театрите са 234 на 1000 души при 319 на 1000 души в страната, а тези на музеите – 365 на 1000 души при 662 на 1000 души за страната. В областта се наблюдават колебания в посещенията на библиотеките, докато средно за страната те постоянно нарастват. През 2014 г. 363 на 1000 души са посетили библиотека, докато средният брой посещения за страната достига 518 на 1000 души от населението.

Ключови показатели за област Варна

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	10 004	9691	10 655	11 165	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	4020	3735	3739	4306	4912	5008
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	7159	7533	8144	8562	8922	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	21,6	23,8	22,7	23,7	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	55,3	54,0	51,9	52,9	54,4	54,5
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	52,9	49,6	46,5	44,2	47,0	49,8
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	4,3	8,2	10,3	16,4	13,7	8,7
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	71	71	65	66	66	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	3020	2406	2299	2137	2385	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	3532	3292	3162	3105	3005	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	28,4	28,1	40,1	51,3	57,1	58,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	23,1	36,7	39,0	42,6	43,5
Покритие на кадастъра (%)	11,0	11,1	11,1	11,1	11,4	11,9

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	0,5	-1,1	-1,5	-2,1	-2,4	-2,7
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	4,2	0,3	0,5	-0,2	3,8	2,1
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	25,5	25,6	25,4	26,0	31,4	33,8
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,4	4,4	4,5	4,2	4,4	4,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	3,5	4,0	3,5	5,1	4,7	5,1
Дял на здравноосигурените лица (%)	90,6	87,9	85,2	84,4	83,2	83,8
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	170,2	163,3	155,2	170,2	177,7	169,8
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	109,1	127,4	128,7	125,4	132,2	117,9
Дял на висящите наказателни дела (%)	7,9	5,8	5,7	5,8	8,3	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	199,1	155,9	249,2	307,1	340,2	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	84,4	84,8	85,1	86,1	86,2	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	515,9	1025,6	1159,3	1108,3	1156,7	1193,2
Посещения в театрите на 1000 души от населението	153,7	177,1	171,3	178,6	218,3	233,9

Област Велико Търново

▶ Население (2014)	249 454
▶ Територия (кв.км)	4661,6
▶ Брой на населените места	337
▶ Дял на населението в градовете (%)	70,0

Общ преглед

Икономиката на Великотърновска област се възстанови относително бързо от кризата, като още през 2010 г. БВП на глава от населението надхвърли предкризисните си нива. През последните години се наблюдава и постоянен ръст на заетостта, като през 2014 г. коефициентът на заетост вече е по-висок от нивото си през 2008 г. Чуждите инвестиции в областта продължават да са сред най-ниските в страната, но пък областта се справя относително добре с усвояването на средства по европейските програми. Сравнително малкият обем на инвестиции в областта вероятно

се дължи и на лошото качество на инфраструктурата, сравнително високите местни данъци и такси и слабите оценки за работата на местната администрация. Социалното развитие на област Велико Търново се оценява като добро. От една страна, доброто представяне на областта е обусловено от привличането на голям брой студенти, сравнително ниската престъпност и изключително високия интерес към музеите и библиотеките. От друга страна, демографското състояние е силно влошено заради по-силно изразеното застаряване на населението в сравнение с останалите области.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●●

Икономиката на област Велико Търново продължава да изостава спрямо средните показатели за страната, въпреки че през 2012 г. номиналният ръст на БВП на човек в областта (3,8% до 7163 лв.) изпреварва средния ръст за България (2,7% до 10 958 лв.).

Доходите на лице от домакинството през 2014 г. намаляват спрямо 2013 г. след няколко години на постоянен, макар и невисок, ръст. Велико Търново остава областта с най-висок процент на доходите от собственост в общия доход на домакинствата (3%). Годишната работна заплата расте и през 2013 г., като изпреварва ръста на заплатите в страната. Паралелно с това намалява делът на хората, живеещи с материални лишения, както и делът на бедните в областта.

Пазар на труда ●●●

Добрите тенденции на пазара на труда в областта продължават. Заетостта расте, като през 2014 г. коефициентът вече надхвърля нивото си от 2008 г. и отбелязва най-висок ръст за страната (с 3,6 пр.п. при 1,1 пр.п. средно за страната), въпреки че все още не достига средната заетост (48%). От 2011 г. досега Велико Търново остава областта с най-голям брой заети в Северния централен район.

В унисон с нарастването на заетостта през 2014 г. безработицата в областта намалява до 11,7%, с което се доближава до средните 11,4% за страната.

Устойчивото нарастване на икономическата активност от 2010 г. досега все повече доближава областта до средните стойности за страната. През 2008 г. икономическата активност на населението на 15 и повече години е с 5,5 пр.п. по-ниска от тази в страната, но през 2014 г. разликата се намалява до 1,4 пр.п.

Инвестиции ●●

През 2013 г. ЧПИ с натрупване на човек във Велико Търново продължават да са сред най-ниските в страната, като областта се нарежда на пето място по най-малък обем на инвестициите спрямо населението след областите Кюстендил, Монтана, Силистра и Хасково. Сравнително ниски са броят на нефинансовите предприятия (40 на 1000 души при 52 за страната) и разходите за придобиване на ДМА (1576 лв./човек при 2490 лв. за страната).

На фона на ниската инвестиционна активност на предприятията общините във Велико Търново се представят относително добре при усвояването на европейски средства. Към 31 януари 2015 г. общините в областта са получили 620,8 лв./човек при 564,9 лв. средно в България. Най-много европейски средства в областта усвоява община Лясковец (843,2 лв./човек, или общо над 10 млн. лв.), следвана от общините Свищов и Велико Търново. Най-малко са из-

платените суми в общините Сухиндол и Полски Тръмбеш (съответно 49,3 и 51,1 лв./човек).

Инфраструктура ●●●

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в област Велико Търново остава над средните за страната. Въпреки това оценката на качеството на пътищата е значително под средната оценка за България. Въпреки че през последните три години делът на пътищата с добро състояние на настилката се повишава, малко над една четвърт (27,7%) от пътната настилка в областта е в добро състояние през 2014 г. при 40,5% средно за страната. Делът на домакинствата с достъп до интернет и делът на лицата, използвали глобалната мрежа през последните 12 месеца, макар и да следва дългосрочна тенденция на нарастване, остават под средните стойности за страната.

Данъци и такси ●

Местните данъци и такси в общините от област Велико Търново са сравнително високи. Най-голяма е разликата със средните стойности за страната по отношение на данъка за нежилищните имоти на юридически лица, където всички общини в областта поддържат по-високи от средните данъчни ставки. По отношение на данъка върху превозните средства община Велико Търново прилага най-високата ставка в страната за 2015 г. (1,76 лв./kW за автомобили с мощност между 74 и 110 kW).

Съвкупно общините в областта имат малко по-ниски ставки от тези в останалите области в страната при годишния патентен данък за търговия на дребно и таксата за битови отпадъци на юридическите лица.

Администрация ●●

Сравнително малка част от територията на областта е покрита от кадастъра. Докато през 2014 г. 18,1% от територията на България е в кадастралната карта, делът на територията от област Велико Търново в кадастъра е 6,7%, а напредъкът през последните години е символичен.

Оценката за достигнатото ниво на електронно правителство и предоставянето на административни услуги на „едно гише“ също е под средното за страната, като добри резултати през годините показва единствено администрацията в община Велико Търново.

Оценките за прозрачността в работата на органите на местното самоуправление в областта се повишават през 2015 г. в сравнение с 2014 г., но остават по-ниски от тези за страната. „Най-прозрачни“ са администрациите в общините Стражица и Свищов, а най-непрозрачна – тази в община Лясковец.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●●

Застаряването на населението в област Велико Търново е по-силно изразено в сравнение с останалите области в България. Този процес е следствие от по-неблагоприятния естествен и механичен прираст на населението в областта. През 2014 г. нетното изселване от областта се засилва, а отрицателният естествен прираст отново се влошава след леко подобрене през предходната година.

И през 2014 г. се запазва по-ниският дял на населението в градовете спрямо средния за страната, както и по-ниската гъстота на населението.

Образование ●●●●

През 2014 г. област Велико Търново за поредна година е на първо място по броя на студентите спрямо населението (108 на 1000 души от населението при 38 за страната и 83 за столицата). Общият брой на студентите е 27 000. По абсолютен брой на студентите област Велико Търново се нарежда на трето място след областите София (столица), Пловдив и Варна. Въпреки добрите традиции във висшето образование делът на висшистите сред работоспособното население е незначително по-висок от средните стойности за страната, което подсказва, че след като завършат, висшистите търсят работа и дом в други области. В средното образование област Велико Търново не отбелязва много добри резултати. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас и представянето на матурите са съизмерими със средните за страната, но сравнително голяма част от учениците отпадат от основно и средно образование (3,2% при 2,4% за страната).

Здравеопазване ●●●●

Велико Търново продължава да е областта с най-нисък дял на здравноосигурените лица в България – 83,1% при 87,1% средно за страната през 2014 г. Наред със сравнително големия брой неосигурени в областта има недостиг както на общопрактикуващи лекари, така и на ключови специалисти. Значително по-малко от средното за страната е съотношението между броя на леглата в МБАЛ и населението. При тези показатели за осигуреността и достъпа до здравеопазване делът на постъпилите болни в МБАЛ от населението остава по-нисък от общия за страната, но този дял през последните години непрекъснато расте. Ниският дял на постъпващите в здравните заведения на областта може да се дължи не толкова на по-ниска заболяемост, колкото на използването на здравни услуги извън областта заради липсата на специалисти. Делът на постъпващите болни постоянно се увеличава през последните няколко години, което може да се обясни с бързото застаряване на населението в областта. Сравнително нисък остава коефициентът на детска смъртност, което нарежда област Велико Търново на трето място по

най-ниска детска смъртност в страната след областите Габрово и Смолян.

Сигурност и правосъдие ●●●●

Област Велико Търново е една от областите с най-ниска престъпност – регистрираните престъпления срещу личността са 3,8 на 10 000 души при 5,9 за страната, а тези срещу собствеността – 65,7 на 10 000 души при 89,0 за страната през 2014 г.

Разглежданите индикатори за правосъдието в областта също показват сравнително добри резултати. От наказателните дела 94% приключват в 3-месечен срок през 2013 г., което е с близо 6 пр.п. над средната стойност за всички области. Делът на висящите дела пък е 7,4% при 8,5% средно за страната. Велико Търново е и една от областите, в които натовареността на съдиите е сравнително ниска: на един наказателен съдия се падат по 6,3 дела на месец, докато в страната един съдия разглежда по 8,3 дела месечно. За сравнение един съдия в столицата разглежда средно по 15 дела на месец.

Околна среда ●●

Област Велико Търново показва по-ниски резултати спрямо средните за страната при индикаторите, измерващи състоянието на околната среда. Причините за слабата оценка на областта в тази категория са няколко. От една страна е сравнително ниският дял от населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции, както и този на населението в селища с обществена канализация. И по двата индикатора областта не отбелязва значителен напредък през последните няколко години. От друга страна, разходите за опазване на околната среда на човек от населението са близо два пъти по-ниски от средните за страната през 2013 г. и намаляват с една четвърт спрямо 2012 г.

Област Велико Търново се отличава позитивно с двойно по-малко емисии на въглероден двуокис на кв.км в сравнение със средните стойности за страната.

Култура ●●●●●

Посещенията в музеи и библиотеки спрямо населението в област Велико Търново са три пъти по-високи от средните в страната през 2014 г. Нещо повече, областта е на първо място в страната по средногодишен брой посещения в библиотеки на 1000 души и на трето по посещения в музеите на 1000 души след областите Габрово и София. През последните пет години се наблюдава ръст и при двата показателя. Пак с ръст през последните няколко години, но под средните стойности за страната през 2014 г. са посещенията в кина и театри.

Ключови показатели за област Велико Търново

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5967	6349	6901	7163	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3409	3502	3648	4043	4385	4288
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5765	6119	6488	6742	7262	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	24,2	26,9	19,7	15,2	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	46,8	44,8	48,2	49,8	51,2	52,7
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	42,6	38,9	42,6	42,9	42,9	46,5
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	9,0	13,1	11,7	13,8	16,2	11,7
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	40	40	39	40	40	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1027	980	1516	1482	1576	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	249	246	284	331	359	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	23,1	29,6	45,0	41,0	46,6	55,0
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	55,7	30,2	23,6	25,7	27,7
Покритие на кадастъра (%)	3,4	6,0	6,0	6,0	6,0	6,7

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-6,5	-7,9	-7,9	-7,9	-6,9	-8,2
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-1,2	-6,8	-2,0	-3,0	-2,7	-5,2
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	24,2	23,0	21,5	23,5	26,6	27,3
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,2	4,4	4,2	4,3	4,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	3,6	5,7	5,6	6,2	6,6	5,5
Дял на здравноосигурените лица (%)	83,7	80,9	84,2	83,3	82,2	83,1
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	153,9	136,6	138,9	142,2	146,9	149,4
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	72,6	90,9	95,7	83,8	72,0	65,7
Дял на висящите наказателни дела (%)	6,4	7,7	8,4	8,6	7,4	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	80,9	74,3	94,9	202,9	156,8	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	40,9	41,2	43,9	44,2	44,5	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	183,0	350,2	376,3	340,4	396,3	470,8
Посещения в театрите на 1000 души от населението	38,3	54,5	67,3	102,2	122,9	122,3

Област Видин

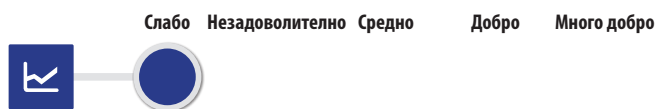
▶ Население (2014)	94 414
▶ Територия (кв.км)	3032,9
▶ Брой на населените места	143
▶ Дял на населението в градовете (%)	64,4

Общ преглед

Видин се нарежда сред областите с най-нисък БВП на човек от населението, най-ниски доходи и едни от най-неблагоприятните показатели за социално включване и условия на живот в страната. Състоянието на пазара на труда в област Видин е много тежко. Инвестиционната активност е ниска, а само две от общините (Видин и Белоградчик) достигат средния за страната темп на усвояване на средства по оперативните програми на ЕС. Данъчната среда е сравнително благоприятна, но развитието на административните услуги изостава значително. Видин е областта, в която негативните демографски тен-

денции са най-ясно изразени. През 2012 г. Видин става първата област в страната, в която живеят по-малко от 100 000 души. В областта няма висше учебно заведение, а делът на висшестите сред населението е нисък. Населението е относително добре осигурено с общопрактикуващи лекари, а недостигът на медицински специалисти, макар и налице, не е толкова остър, колкото в други области. През 2013 г. Видин е единствената област без пречиствателна станция, но през 2014 г. започва строителството на такава. Престъпността е около средната за страната, но делът на висящите наказателни дела остава висок.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●

Доходи и условия на живот ●

Видин е областта с едно от най-ниските нива на БВП на глава от населението, най-ниските заплати и едни от най-неблагоприятните показатели за социално включване и условия на живот в страната. През 2012 г. БВП на глава от населението възлиза на 5384 лв. – повече от 2 пъти по-нисък от средния за страната и 4,5 пъти по-нисък от този в столицата. Средната годишна брутна заплата през 2013 г. е 6195 лв. при средно ниво от 9301 лв. В началото на периода 2000–2013 г. средната заплата в областта е с 13,1% по-ниска от средната за страната, а в края му – с 33,4%.

В област Видин делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа дейност, е 27,2%. По-висока стойност на този обхват има само в област Пазарджик – 31,9%. Въпреки че относителната линия на бедност за областта е с 20% по-ниска от средната за страната 3431 лв., през 2012 г. под нейната граница живее 31,2% от населението, което е вторият най-висок дял на население то в бедност сред всички области след област Сливен. Повече от 50% от населението живее с материални лишения.

Пазар на труда ●

Въпреки че коефициентът на икономическа активност на населението се повишава чувствително през последните години (от 41,8% през 2009 г. до 49,8% през 2014 г.), това се дължи основно на покачващата се безработица.

След известно подобрене в периода 2011–2013 г. (ръст от 35,8 до 39,6%) коефициентът на заетост на населението над 15 години тръгва отново надолу и през 2014 г. е 38,8%. Видин е една от четирите области в страната, в които заетостта на населението остава под 40% и през 2014 г., заедно с Враца, Ловеч и Силистра. През 2014 г. средногодишният коефициент на безработица в област Видин достига 22,2%, което е най-високото ниво от 2005 г. насам. По-висока е безработицата единствено в област Силистра – 22,4%.

Инвестиции ●

Видин е една от областите с най-ниска инвестиционна активност в страната. Съотнесени към населението, разходите за придобиване на ДМА (66,8 млн. лв. през 2013 г.) са най-ниските в страната и възлизат на 692 лв./човек при средни стойности от 2490 лв./човек.

Размерът на ЧПИ (с натрупване) в областта вече надхвърля пика преди кризата от 45,0 млн. евро (към края на 2007 г.), достигайки 59,3 млн. евро в края на 2013 г. Съотнесено към населението, това възлиза на 628,3 лв. на човек от населението при средно 3230,9 лв. за страната.

Само две от общините в областта – Видин и Белоградчик – постигат сравнително добра усвояемост на средства по оперативните програми на ЕС. Всички останали изостават значително, а община Грамада все още не е получила

нито един лев от структурните фондове на ЕС към 31 януари 2015 г.

Инфраструктура ●●●

Гъстотата на пътната мрежа (20,1 км на 100 кв.км) в областта е по-висока от средната за страната (17,7 км на 100 кв. км), а тази на железопътната е сходна със средните 3,6 км на 100 кв.км през 2013 г. В периода 2013–2014 г. делът на пътната настилка в добро състояние в област Видин постепенно се подобрява, достигайки 34,2%. Въпреки това подобно на други области от Северозападния район областта остава далеч от този показател за страната – 40,5%.

През 2014 г. делът на лицата на възраст 16–74 години, които са използвали интернет, за пръв път надхвърля средните нива за страната, достигайки 62%. Въпреки това делът на домакинствата с достъп до интернет остава нисък – 45,4% за областта спрямо 56,7% за страната.

Данъци и такси ●●●●

Данъчната среда в област Видин е сравнително благоприятна, като преобладаващата част от местните данъци и такси са на значително по-ниски нива от средните за страната. В частност средният патентен данък за търговия на дребно е най-нисък в страната, а данъкът върху превозните средства е вторият най-нисък след област Русе.

В периода след 2012 г. са направени само три промени в размера на водещите местни данъци и такси. През 2013 г. община Ново село повишава данъка върху недвижими имоти на юридически лица (от 2,00 на 2,50‰) и таксата за битови отпадъци на бизнеса (от 2,50 на 3,50‰), а Грамада намалява такса смет от 4,00 на 3,60‰.

Администрация ●

Кадастралната карта обхваща едва 2,1% от територията на областта към 2014 г., като всички описани територии се намират в община Видин и са включени още през 2008 г. През 2014 г. покритието на кадастъра на национално ниво достига 18,1%, докато в област Видин остава без промяна.

Развитието на електронните услуги и обслужването на „едно гише“ изостават значително. За втора поредна година нито една от общините в областта не получава по-висока от средната за страната оценка в Рейтинга на активната прозрачност на органите за местно самоуправление на Фондация „ПДИ“. Среднопретеглената оценка за областта е 34,7 точки, а за страната – 54,5 от максимални 88,4 точки. В област Видин най-високи оценки получават общините Кула (43,1 точки) и Белоградчик (42,1 точки), а най-ниски – Чупрене (20,1 точки) и Ружинци (23,5 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●

Демография ●

Видин е областта, в която негативните демографски тенденции са най-ясно изразени. В периода 2001–2014 г. населението намалява близо три пъти по-бързо от средното за страната. През 2012 г. Видин става първата област в страната, в която живеят по-малко от 100 000 души. Областта е сравнително слабо урбанизирана. В градовете живеят 64,4% от населението при средно 73,1% за страната.

Неблагоприятната възрастова структура на населението оказва влияние върху коефициента на естествен прираст. Област Видин е единствената, в която естественият прираст вече е спаднал под -13‰ , а през последните няколко години се колебае между -14 и -16‰ . Без изключение механичният прираст на населението също е отрицателен през последните 15 години. Изселванията от областта намаляват в кризисните 2011–2012 г., но след това отново набират сила.

Образование ●●

Нетният коефициент на записване в V–VIII клас е близък до средните за страната 78,6% през 2014 г., а относителният дял на второгодниците е 1,1% при средно ниво от 1,4%. Представянето на зрелостниците от областта на матурите по български език и литература постепенно се подобрява, като през 2015 г. оценките са сходни със средната за страната – „добър“ 4,21, а делът на неуспешно положилите изпита остава под средния.

Видин е една от петте области в страната, в които няма висше учебно заведение или филиал на такова. Това е една от причините за ниския дял на населението с висше образование в областта – 17,2% спрямо 27,0% за страната през 2014 г.

Здравеопазване ●●●●●

През 2014 г. здравноосигурени са 89,8% от жителите на областта при средна стойност за страната от 87,1%. В област Видин се наблюдава второто най-благоприятно съотношение между броя на общопрактикуващите лекари и местното население след това в Плевен.

До 2010 г. съотношението между броя на леглата в многопрофилните болници и местното население се задържа на средните за страната нива от 4,3 легла на 1000 души. В последващия период свиването на легловата база в областта изпреварва спада на населението и през 2014 г. съотношението е вече 3,8 легла на 1000 души, докато средното за страната се увеличава до 4,8 легла на 1000 души.

Видин е една от шестте области, в които броят на постъпилите болни за лечение в МБАЛ се увеличава през 2014 г., но все още показва относително ниска заболеваемост на фона на тази в страната. В периода 2012–2014 г. детската смъртност в областта се задържа над 10‰ и е една от най-високите в страната.

Сигурност и правосъдие ●●●

Действителната натовареност на наказателните съдии е сред най-ниските в страната. На един съдия в Окръжния съд се падат средно по 5,6 дела на месец при 8,3 за страната през 2013 г. По-ниска е натовареността само в Монтана и Перник. Въпреки това в периода 2011–2013 г. делът на висящите наказателни дела не пада под 10% и остава над средните нива, а делът на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок, се движи около нивото за страната въпреки ниската натовареност.

С изключение на рязкото покачване през 2010 г. в периода 2005–2014 г. съотношението между регистрираните престъпления срещу личността и местното население е по-благоприятно от това за страната. През 2013 и 2014 г. съотношението между регистрираните престъпления срещу собствеността и населението е близко до, но по-ниско от средните за страната – респективно 96,8 на 10 000 души и 88,7 на 10 000 души.

Околна среда ●●

Видин е една от областите с най-ниски разходи за опазване на околната среда – едва 13,1 млн. лв. през 2013 г., което прави по 136,3 лв./човек при средно 288,9 лв./човек за страната. Делът на населението, живеещо в селища с обществена канализация, е 56,6% през 2013 г., или значително по-ниско от обхвата в страната – 74,7%. През 2013 г. Видин остава единствената област в страната, в която няма действаща пречиствателна станция. През 2014 г. започна строителството на такава като част от проекта за водния цикъл на град Видин.

Концентрацията на емисии на въглероден двуокис в атмосферата е два пъти по-ниска от средните за страната 293,9 т/кв.км през 2013 г.

Култура ●●●

Интензивността на културния живот в област Видин е по-висока от тази в повечето области на страната. Средногодишният брой на посещенията в музеите е далеч от нивата, регистрирани през 2009 г., но съотнесен към населението, остава близо два пъти по-висок от средните за страната 662 посещения на 1000 души. Посещаемостта на библиотеките и театрите също е по-висока от показателите за страната.

В края на 2014 г. в град Видин е открито първото кино от 2006 г. насам, като капацитетът му е 139 места. Общо за годината са регистрирани 13 000 посещения, което прави по 137,7 посещения на 1000 души от населението при средно 706 за страната. Тази посещаемост е регистрирана в продължение на по-малко от 3 месеца. Запазването на този интерес към прожекциите му през 2015 г. би увеличила средногодишната посещаемост до средната за страната.

Ключови показатели за област Видин

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5174	4928	5327	5384	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3385	2794	3052	3615	3614	4383
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5251	5422	5532	5855	6195	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	29,3	36,2	34,1	31,2	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	41,8	40,2	44,7	44,8	48,2	49,8
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	36,4	35,0	35,8	37,0	39,6	38,8
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	13,0	13,1	19,8	17,4	17,7	22,2
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	34	33	32	32	32	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	701	492	874	1 156	692	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	165	312	329	622	628	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	25,3	27,7	46,6	33,7	44,0	45,4
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	43,4	30,0	29,4	32,3	34,2
Покритие на кадастъра (%)	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-13,8	-14,8	-15,2	-16,0	-14,3	-15,2
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-6,9	-6,2	-1,9	-3,8	-7,1	-7,0
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	16,4	18,9	18,1	15,7	14,6	17,2
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,3	4,5	4,1	4,2	4,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	6,2	3,6	1,9	8,3	4,8	3,7
Дял на здравноосигурените лица (%)	89,5	86,7	89,8	89,1	88,4	89,8
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	160,4	142,7	150,2	148,4	161,6	166,3
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	79,1	110,7	92,8	74,7	96,8	88,7
Дял на висящите наказателни дела (%)	8,5	8,2	10,5	10,0	10,0	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	35,5	55,6	79,0	68,7	136,3	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	137,7
Посещения в театрите на 1000 души от населението	194,1	237,7	257,2	280,3	336,3	342,0

Област Враца

▶ Население (2014)	176 782
▶ Територия (кв.км)	3619,8
▶ Брой на населените места	128
▶ Дял на населението в градовете (%)	58,9

Общ преглед

Въпреки че средните заплати в областта са сравнително високи, ниската заетост на населението и неблагоприятните демографски процеси оказват натиск върху размерите на общите доходи. Инвестиционната активност остава под средните нива за страната, но общините се справят добре с привличането на европейски средства. Данъчната среда е благоприятна, работата на администрацията се подобрява, но нивото на инфраструктурно развитие остава ниско. Възрастовата структура на населението е най-благоприятна в сравнение с областите в Северозападния район на

страната, но остава по-лоша от структурата за страната. В сферата на образованието областта постига различни резултати – добър обхват на системата, но ниска успеваемост на зрелостниците. Здравеопазването е сравнително добре развито, а спрямо местното население разходите за опазване на околната среда през 2013 г. са най-високите в страната. Престъпността в областта е традиционно висока, но работата на съда – относително бърза. Посещаемостта на местните театри, кина и музеи е сравнително ниска.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●●

Средната годишна брутна заплата в област Враца през 2013 г. е 9383 лв. при средно 9301 лв. за страната. По-високи са нивата само в София (столица) и Стара Загора. Причина за това са най-вече относително високите възнаграждения в АЕЦ „Козлодуй“. Въпреки това поради ниската заетост и демографската ситуация структурата на доходите на домакинствата е неблагоприятна. През 2014 г. доходите от работна заплата формират 48,3% от brutния общ доход на домакинствата, а тези от пенсии – 33,4% от него, при средни стойности за страната съответно 56,2 и 26,7%. Средногодишният доход на лице от областта възлиза на 4234 лв. при средно 4813 лв. за страната през 2014 г.

През 2012 г. 17,9% от населението живее в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, а относителният дял на бедните достига 26,6% при средно ниво от 21,0%. През 2012 г. БВП на човек възлиза на 9105 лв. при средно 10 958 лв. за страната.

Пазар на труда ●●

През 2013 и 2014 г. икономическата активност на населението се повишава, достигайки 48,3%, което е и най-високото ниво от началото на икономическата криза. Въпреки това до този момент подобрение на ситуацията на пазара на труда не се наблюдава. Враца е една от седемте области, в които безработицата продължава да се покачва, и през 2014 г. достига 18,1% при средно 11,4% за страната. Коефициентът на заетост нараства минимално спрямо 2013 г., но остава под границата от 40%. По-ниска е заетостта само в областите Видин, Ловеч и Силистра.

През 2014 г. на всеки 100 души на възраст 60–64 години, на които предстои да напуснат пазара на труда, се падат 65,4 души на възраст 15–19 години, на които предстои да се включат на него.

Инвестиции ●●

Въпреки подобряването на показателите през 2013 г. инвестиционната активност в област Враца все още не може да достигне нивата от 2010 г. ЧПИ в областта възлизат на 157,7 млн. евро в края на 2013 г. Съотнесени към броя на местното население, те се равняват на 891,9 евро/човек, което е едва 27% от средните за страната. Инвестициите в ДМА постепенно се повишават, но остават под нивата от преди кризата.

Към 31 януари 2015 г. общините от област Враца са усвоили общо 159,7 млн. лв. като бенефициенти по оперативните програми на ЕС. Това прави по 903,6 лв. на човек от населението, което е петият най-добър резултат от всички области. Най-висока степен на усвояване постигат общините Мездра с 1485,6 лв. и Бяла Слатина с 1241,6 лв. на човек от населението. Най-ниска степен на усвояване на средства има в община Мизия – 171,2 лв./човек, и Борован с 30,4 лв./човек.

Инфраструктура ●

Враца е областта, която получава най-ниска оценка в сферата на инфраструктурното развитие. Въпреки че гъстотата на пътната мрежа в областта е идентична със средните за страната – 17,7 км на 100 кв.км, качеството на пътната настилка не е добро. През 2014 г. в добро състояние са 21,2% от пътищата, което е най-ниският относителен дял в страната – близо два пъти по-нисък от средния. Гъстотата на железопътната мрежа (3,1 км на 100 кв.км) е по-ниска от средните за страната – 3,6 км на 100 кв.км.

През 2014 г. достъп до интернет имат 38,5% от домакинствата, което отново е най-ниският дял за страната. Относителният дял на лицата, използвали интернет, е 48,2%, като по-ниски нива са регистрирани само в Стара Загора, Кюстендил, Перник и Кърджали.

Данъци и такси ●●●●

Данъчната среда в област Враца е благоприятна както от гледна точка на размера на данъците и таксите, така и по линия на тяхната стабилност. Единственият данък, чието средно ниво за областта е по-високо от това за страната, е този върху недвижимите имоти на юридическите лица. Най-голяма разлика със средните стойности за страната се наблюдава при годишния патентен данък за търговия на дребно. През 2015 г. средният размер на този данък за областта е 6,84 лв./кв.м при средно 12,72 лв./кв.м за страната.

В целия наблюдаван период между 2012 и 2015 г. нивата на повечето местни данъци и такси остават непроменени. Единствените промени са при данъка върху превозните средства, който е намален в община Борован през 2013 г. (от 2,00 на 1,10 лв./kW) и е увеличен в община Козлодуй през 2014 г. (от 1,10 на 1,15 лв./kW).

Администрация ●●●

Общините във Враца получават близка до средната оценка за страната в Рейтинга за активната прозрачност на органите на местно самоуправление на Фондация „ПДИ“ за 2015 г. Най-високо са оценени общините Козлодуй (70,1 от максимално възможни 88,4 точки) и Криводол (62,4 точки), а най-ниско – Борован (27,6 точки) и Хайредин (34,6 точки). Обслужването на „едно гише“ вече е практика в повечето общини, а електронните услуги са най-силно развити във Враца, Козлодуй и Оряхово.

Голямо изоставане се установява по отношение на включването на териториите на областта в кадастралните карти. През 2014 г. кадастърът покрива 7,1% от областта и включва територии само от три общини – Враца, Козлодуй и Мездра, докато средното покритие за страната е 18,1%.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●●

Коефициентите на възрастова зависимост, изчислени като съотношения между населението на възраст на 65 и повече години към населението на възраст от 0 до 14 години и към населението на 15–64 години, представят едно твърде неблагоприятно демографско развитие за областта. Докато за страната тези коефициенти са със стойности съответно 144 и 30%, в област Враца те са 171 и 36%, което определя неблагоприятна перспектива и значително демографско натоварване на активното население.

Коефициентът на механичен прираст е отрицателен и през последните две години е сред най-високите в страната (–7,4‰ през 2013 и 2014 г.). В резултат на непрекъснатата емиграция от областта и влошаващата се възрастова структура населението през 2014 г. е с 76 300 души по-малко спрямо 2000 г. Това означава, че населението на областта намалява с близо 3 пъти по-високи темпове от средните. Област Враца е една от най-слабо урбанизираните в страната. През 2014 г. в градовете живеят 58,9% от населението на областта при средно 73,1% за страната.

Образование ●●●

Област Враца е с много висок нетен коефициент на записване в V–VIII клас – 85,0%. С такава стойност е само коефициентът в област Разград, а за страната коефициентът е 78,6%. Делът на второгодниците в областта също е по-нисък от средния за страната. Относителният дял на отпадналите от средно образование през 2013 г. е 2,7% при 2,4% за страната. Средният успех на зрелостниците в областта на матурите по български език и литература обикновено е по-слаб от средния за страната и 2015 г. не е изключение – средната оценка в областта е 4,1 при 4,2 за страната. Делът на неуспешно положилите изпита нараства рязко – от 4,1% през предходната година до 7,7% през 2015 г.

През 2014 г. в областта следват 774 студенти, което е най-високият брой от 2000 г. досега. Делът на населението със завършено висше образование нараства за трета поредна година, достигайки 22,1% при средно 27,0% за страната.

Здравеопазване ●●●●

През 2014 г. здравноосигурени са 88,6% от живеещите в областта при 87,1% за страната. Съотношението между населението и броя на общопрактикуващите лекари и интернистите е по-благоприятно от нивата за страната. В същото време по отношение на кардиолозите съотношението (11 049 души на един кардиолог) е близо два пъти по-високо от това за страната.

Броят на леглата в многопрофилните болници се увеличава от 724 през 2010 г. на 810 през 2014 г., което приближава съотношението между броя на леглата и местното население до средното за страната – 4,6 легла на 1000 души в об-

ластта спрямо 4,8 легла на 1000 души средно в страната. В периода 2007–2013 г. коефициентът на детска смъртност в областта е по-нисък от средния за страната, но през 2014 г. се покачва до 8,7‰ при средно 7,6‰ за страната.

Сигурност и правосъдие ●●●●

Враца е една от областите с най-висок дял (95,0%) на наказателните дела в Окръжния съд, които приключват в 3-месечен срок. Делът на висящите наказателни дела е нисък – около 3% през 2013 г. при средно 8,5% за страната. Тази ефективност може да бъде обяснена отчасти със сравнително ниската натовареност на наказателните съдии в Окръжния съд. През 2013 г. на всеки от тях се падат средно по 6,3 дела месечно при средна натовареност за страната от 8,3 дела на съдия.

В същото време престъпността е сравнително висока. През по-голямата част от периода 2000–2014 г. регистрираните престъпления срещу личността и собствеността, съотнесени към населението, са по-високи от средните за страната.

Околна среда ●●●●●

През 2013 г. Враца е областта, в която са направени най-много разходи за опазване на околната среда спрямо местното население – 153,4 млн. лв., или средно по 852,6 лв./човек при 288,9 лв. за страната. Емисиите на въглероден двуокис възлизат на 91,4 т/кв.км, което е над 3 пъти по-ниско от средните за страната 293,9 т/кв.км.

Малко над 55% от населението живее в селища с достъп до обществената канализация при средно 74,7% за страната през 2013 г. Свързаността на населението с пречиствателни станции за отпадъчни води също изостава – обхванати са 32,4% от населението на областта при средно 56,4% за страната. През лятото на 2015 г. е открита пречиствателната станция в град Мездра, което ще доведе до подобряване на този показател през следващите години.

Култура ●●

В целия период 2009–2014 г. интензивността на културните дейности в областта е по-ниска от средната за страната. Посещенията в музеите са 3,5 пъти по-малко от средните за страната 662 посещения на 1000 души през 2014 г. Подоблики до средните нива на посещаемост се установяват при местните театри и библиотеки.

През 2014 г. посещенията в местните кина спрямо населението са вторите най-ниски от всички области, в които има кино – 17 посещения на 1000 души население. По-малко посещения са регистрирани единствено в Търговище (9 посещения на 1000 души), а средното ниво за страната е 706 посещения на 1000 души от населението.

Ключови показатели за област Враца

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	7245	7841	8682	9105	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3447	3798	3395	3723	4108	4234
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	7696	8509	8657	9231	9383	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	23,8	16,9	20,5	26,2	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	45,8	43,7	45,3	44,0	46,2	48,3
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	42,1	39,9	41,0	39,9	39,4	39,5
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	7,9	8,6	9,3	9,4	14,9	18,1
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	32	33	31	32	32	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1656	1909	1555	1474	1625	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	840	916	929	834	892	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	26,4	27,0	34,5	45,8	48,2	38,5
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	28,6	29,3	26,7	17,9	21,2
Покритие на кадастъра (%)	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-9,4	-10,4	-9,9	-11,1	-10,1	-10,8
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-5,2	-6,5	-3,2	-5,8	-7,4	-7,4
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	19,0	20,0	18,0	18,2	20,4	22,1
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,3	4,1	4,2	4,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	4,4	4,2	3,7	6,3	3,6	4,1
Дял на здравноосигурените лица (%)	89,1	86,0	88,6	88,0	87,4	88,6
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	189,7	170,1	165,6	206,3	227,3	191,0
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	116,9	143,9	137,6	121,1	117,3	86,1
Дял на висящите наказателни дела (%)	1,8	2,8	3,3	3,8	3,0	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	633,9	842,6	494,1	357,3	852,6	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	30,9	31,0	32,4	32,4	32,4	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	7,4	13,0	13,3	8,3	2,7	17,0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	71,8	118,0	182,6	204,1	232,4	278,9

Област Габрово

▶ Население (2014)	117 311
▶ Територия (кв.км)	2023,0
▶ Брой на населените места	356
▶ Дял на населението в градовете (%)	82,0

Общ преглед

Област Габрово има силно изразен индустриален профил и традиционно добри икономически показатели. Доходите в областта остават сравнително високи, а безработицата е сред най-ниската в страната. В областта се наблюдава сериозно натрупване на ЧПИ през годините, както и много добро усвояване на европейски средства от страна на общините. Местните данъци и такси в общините на областта са сред най-ниските в България.

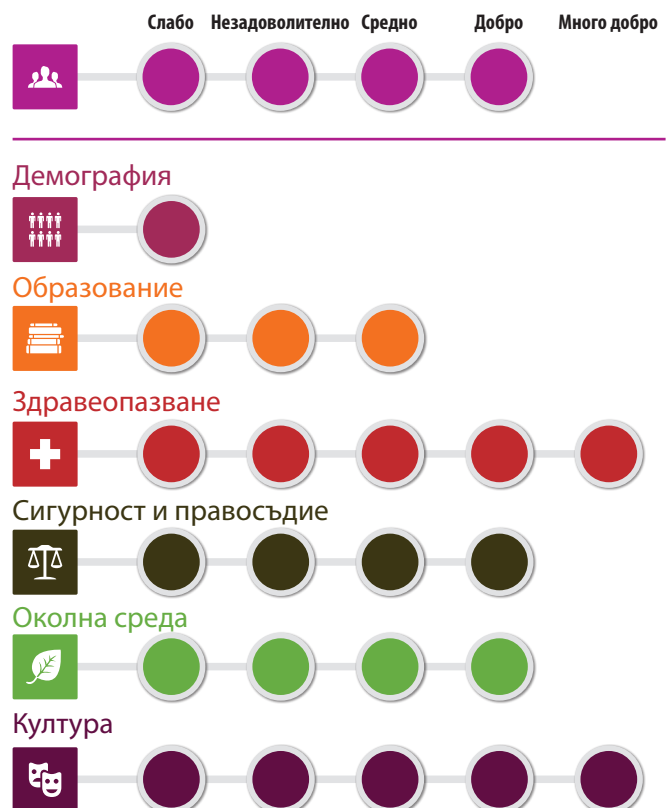
Голямото предизвикателство пред област Габрово е силно влошената демографска картина. Областта се характери-

зира с много високи нива на възрастова зависимост и с един от най-ниските коефициенти на раждаемост в страната. Показателите за обхвата и качеството на училищното образование се влошават през 2014 г. Повишава се обаче дялът на висшистите в работната сила, което е ключов фактор за развитие на областта. Доброто усвояване и инвестиции на европейски средства води и до много добри показатели за околната среда, особено по отношение на управлението на водите. Показателите за развитието на културните дейности в област Габрово също стоят добре на фона на страната.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Икономиката на област Габрово е седмата по големина в страната, като БВП на човек от населението през 2012 г. достига 9025 лв. Възстановяването на икономиката в областта през периода 2011–2012 г. е много добро в сравнение с общата тенденция в страната. Доходите в областта остават сравнително високи, като се открояват по-високите доходи от пенсии. Заплатите се покачват бързо през последните две години, като средната годишна брутна заплата на един нает достига 7912 лв. през 2013 г.

През 2012 г. 45,8% от населението на областта живее с материални лишения, т.е. изпитва трудности да посрещне основни свои нужди. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедността спада до 15,2%, като това ниво е ниско на фона на страната. Спада и дялът на хората, които живеят в домакинства с ниска трудова заетост – едва 4,5% през 2012 г.

Пазар на труда

Възстановяването на пазара на труда в област Габрово през 2012–2013 г. се забавя през последната година – коефициентът на заетост през 2014 г. остава 48,1%, а икономическата активност спада до 52,3%. Безработицата в областта продължава да спада и е една от най-ниските в страната. През 2014 г. коефициентът на безработица е 8,1%. Единствено в столицата има устойчиво по-ниски нива на безработица. Коефициентът на демографско заместване е силно влошен, макар и леко да се покачва през 2014 г. до 47%, което означава, че условно на всеки 100 лица на възраст между 60–64 години, които напускат работната сила, се падат едва по 47 лица на възраст 15–19 години, които се вливат в нея.

Инвестиции

Габрово е сред областите с най-голям кумулативен размер на привлечените ЧПИ, претеглени спрямо населението. През последните две години (2012–2013) обаче не се наблюдава приток на чуждестранни капитали. Разходите за придобиване на ДМА се възстановяват през 2013 г. и достигат близо 183 млн. лв.

Общините в област Габрово се отличават с много добро усвояване на европейски средства, като по изплатени европейски средства, съотнесени спрямо населението, областта от години се нарежда на първо място в страната. Към края на януари 2015 г. изплатените средства на общините като бенефициенти по оперативните програми са близо 160 млн. лв. Изключително добро е усвояването в областния център Габрово (124 млн. лв.), следван от общините Севлиево (22 млн. лв.) и Трявна (10,5 млн. лв.).

Инфраструктура

Габрово остава областта с най-голяма гъстота на пътната мрежа в страната – близо 25 км на 100 кв.км територия (2013 г.). На територията на областта обаче все още не преминава автомагистрален път. Габрово остава и един от малкото областни центрове без обходно трасе. Качеството на пътната настилка в областта се подобрява през последните години, като дялът на пътищата с добра настилка достига 41,5% през 2014 г. и вече е над средното ниво за страната.

Подобрява се свързаността на домакинствата с интернет и областта вече се нарежда сред най-добрите примери в страната – през 2014 г. 64,4% от домакинствата имат достъп до интернет. Използваемостта също расте и през 2014 г. вече 63,2% от лицата на възраст 16–74 години са използвали интернет през последните 12 месеца.

Данъци и такси

Местните данъци и такси в общините в област Габрово са сред най-ниските в страната и остават непроменени през 2015 г. Данъкът върху нежилищните имоти на предприятията е 1,5‰ в общините Габрово, Дряново и Севлиево и 2,0‰ – в община Трявна. Данъкът върху възмездното придобиване на имущество е 2,0% в общините Габрово, Дряново и Трявна и 2,5% – в община Севлиево. В областния център Габрово са ниски и ставките на данъка върху превозните средства.

Налаганите такси за битови отпадъци в четирите общини на областта са сред най-ниските в страната: Габрово – 3,10‰, Дряново – 6,70‰, Севлиево – 3,80‰ и Трявна – 4,75‰. На практика община Габрово е сред областните центрове с най-ниски данъци и такси в страната.

Администрация

Общините в област Габрово се представят сравнително добре по отношение на предоставяните услуги по електронен път и обслужването на „едно гише“. Положителни примери за предоставянето на услуги по електронен път са общините Габрово и Дряново. Добре организирана е работата на „едно гише“ в общините Габрово, Дряново и Трявна. През 2014 г. покритието на кадастралната карта е 21,3% от територията на областта, което е високо спрямо страната.

Област Габрово се представя много добре и в Рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от Фондация „ПДИ“ (2015 г.). Най-висок рейтинг на прозрачността в рамките на областта получава община Габрово, докато най-ниската оценка е за община Дряново. Всички общини в областта обаче подобряват значително оценката си спрямо година по-рано.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●

Област Габрово е една от най-малките области в страната. През 2014 г. населението на областта продължава да намалява и вече е около 117 000 души. Относителният дял на населението, което живее в градовете, е над 80%. Чувствителният спад в броя на жителите на областта се обуславя от силно отрицателния коефициент на естествен прираст, който в последните години (2012–2014) е около –10%. Потокът на изселванията от областта също се засилва и през 2014 г. механичният прираст на населението е –4,8‰.

Коефициентите на възрастова зависимост се влошават, като в това отношение област Габрово (заедно с област Видин) среща най-сериозни предизвикателства в страната. През 2014 г. населението на 65 и повече години е вече близо 2,4 пъти повече от децата (до 14 години) и около 43% от работоспособното население (на 15–64 години). Коефициентът на раждаемост (6,6‰ за 2014 г.) е вторият най-нисък в страната след област Смолян.

Образование ●●●

През последните години се запазва броят на преподавателите спрямо учениците в област Габрово – на един учител се падат по 14 ученици през 2014 г. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас леко спада и вече е 77,6% (2014 г.). Делът на отпадналите от основното и средното образование е 2,2% (2013 г.), а относителният дял на второгодниците е 1,1% (2014 г.). Оценка от матурата по български език и литература през 2015 г. са малко по-ниски спрямо година по-рано – средно 4,23 за областта. Относителният дял на неиздържалите, т.е. получилите оценка под „среден“ 3,00, се покачва до 6,6% (2015 г.).

В областния център е разположен Технически университет – Габрово, който е с добри традиции и е един от факторите за привличането на млади хора в областта. Студентите продължават да се увеличават, като надхвърлят 6000 души през 2014 г. Относителният дял на населението на възраст 25–64 години с висше образование нараства до 26,3% (2014 г.).

Здравеопазване ●●●●●

Броят на болничните легла в многопрофилните болници в област Габрово леко се покачва през последната година и показва относителна добра осигуреност на местното население – 614 легла за 2014 г., или 5,2 легла на 1000 души от населението. Постъпилите болни в многопрофилните болници са 246,2 на 1000 души от населението, което е над средните стойности за страната и може да се отдаде на застаряването на местното население и повишената заболеваемост.

Здравноосигурените лица в областта са близо 94% през 2014 г., което показва относително добър достъп до здравни грижи на фона на страната. В сравнение със страната

областта се характеризира с по-висока от средната осигуреност с медицински специалисти, макар кардиолозите да са относително малко. Коефициентът на детска смъртност спада до 1,3‰ през 2014 г., което е най-ниското ниво в страната.

Сигурност и правосъдие ●●●●

По официални данни област Габрово е сравнително безопасна. За 2014 г. на 10 000 души от населението са регистрирани 4,2 престъпления срещу личността и 83 срещу собствеността, като последните намаляват чувствително през последните години. Данните говорят за сравнително ефективна и бърза работа на съда. През 2013 г. делът на наказателните дела в Окръжния съд, приключили в 3-месечен срок, е 96,0%, а делът на висящите наказателни дела към края на 2013 г. е 7,6% при средно около 8,5% за страната. Натовареността на съдиите в област Габрово е сравнително ниска – през 2013 г. един съдия е работил по 7,6 наказателни дела месечно при средно 8,3 дела на съдия месечно за страната.

Околна среда ●●●●

Въпреки индустриалния профил на област Габрово емисиите на въглероден двуокис в атмосферата се задържат на ниски нива в сравнение с тези за страната – 31 т/кв.км през 2013 г. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население се покачват през 2013 г. до 424 кг/човек.

Делът на населението в селища с обществена канализация е 85% през 2013 г., който дял е много висок. След 2010 г. две трети от населението с достъп до канализация са свързани с пречиствателни станции за отпадъчни води. Това е едно от най-високите нива за страната по данни за 2013 г. и се обуславя от големия дял на населението в градовете и от доброто усвояване на европейски средства с такава насоченост. През 2015 г. продължава изпълнението на проекта за водния цикъл на гр. Габрово. Разходите за опазване на околната среда в областта се увеличават чувствително през 2013 г. и вече достигат 17,5 млн. лв.

Култура ●●●●●

Показателите за развитието на културните дейности се развиват сравнително добре през последните години. Посещенията в музеите традиционно са на много високи нива – 296 000 посещения през 2014 г. Посещенията в театрите през 2014 г. нарастват до 47 000, което също превишава този показател за страната спрямо местното население. Посещенията в кината през 2014 г. намаляват до 17 000, но може да се очаква покачване на техния брой, след като през 2015 г. в областния център Габрово отвори врати ново кино. Постепенно намаляват посещенията на библиотеките – 54 000 за 2014 г.

Ключови показатели за област Габрово

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	7614	7296	8721	9025	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3587	3113	3351	4408	4858	4 787
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	6112	6591	6827	7399	7912	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	15,9	17,1	17,6	15,2	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	49,7	48,3	48,9	50,0	52,7	52,3
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	47,6	44,7	44,1	45,2	48,1	48,1
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	4,4	7,5	9,9	9,6	8,8	8,1
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	48	48	48	48	48	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1183	830	1345	1181	1534	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	1613	1747	2224	2245	2172	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	22,9	33,5	39,8	34,8	48,2	64,4
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	24,6	31,4	32,0	36,4	41,5
Покритие на кадастъра (%)	20,4	21,2	21,2	21,2	21,2	21,3

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-7,9	-9,3	-9,7	-11,2	-10,7	-11,6
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-6,8	-8,3	-2,2	-0,9	-3,6	-4,8
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	27,8	24,2	25,0	25,1	24,9	26,3
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,3	4,5	4,2	4,3	4,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	4,8	5,3	4,2	4,7	3,7	4,3
Дял на здравноосигурените лица (%)	92,7	91,1	94,2	93,5	92,7	94,0
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	217,7	195,4	201,2	239,3	261,5	246,2
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	112,3	120,0	108,3	87,7	93,6	83,0
Дял на висящите наказателни дела (%)	5,5	4,7	8,4	6,6	7,6	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	24,9	32,2	31,3	42,3	147,0	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	46,4	65,0	66,6	66,7	66,8	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	105,9	97,1	103,4	68,9	153,8	144,9
Посещения в театрите на 1000 души от населението	206,7	299,4	293,4	293,5	321,9	398,9

Област Добрич

▶ Население (2014)	183 744
▶ Територия (кв.км)	4719,7
▶ Брой на населените места	215
▶ Дял на населението в градовете (%)	69,1

Общ преглед

Показателите за БВП, доходите и заплатите в област Добрич са по-ниски от средните за страната. Въпреки това сравнително по-малка част от населението живее в бедност и с материални лишения. Добрич се отличава със сравнително висока икономическа активност на населението, която произтича както от по-високата заетост, така и от по-високата безработица в областта спрямо средните за страната. Областта не успява да привлече достатъчно чужди инвестиции. Правенето на бизнес в областта е затруднено от сравнително по-високите местни данъци и такси, което донякъде се компенсира от по-високото развитие на електронното управление и от по-

лямата прозрачност на местната администрация. Данните за демографията дават основания да се прогнозира, че населението на Добрич ще започне да застарява по-бързо. Очевиден проблем в областта е и изключително високият дял на второгодниците и отпадналите от основно и средно образование. Индикаторите за здравеопазване показват, че жителите на областта нямат възможност или желание да получават здравни услуги на територията на областта. През последните няколко години регистрираните престъпления в областта нарастват. В същото време съдилищата в областта са сред най-малко натоварените в страната.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●

Доходи и условия на живот ●●●●

От началото на кризата през 2009 г. икономиката на област Добрич търпи спад, но в последващите години се възстановява бързо, като надминава предкризисните си нива на БВП на човек още през 2010 г. Въпреки това доходите остават под средните за страната. Годишният доход на лице от домакинството през 2014 г. достига 4091 лв., което е с 15% по-ниско от средния доход за страната. Средната годишна брутна заплата на наетите е 7164 лв. през 2013 г., или с 23% по-малко от тази за страната.

Въпреки по-малките доходи бедността в Добрич е по-ниска в сравнение с тази в останалите области. През 2012 г. 31% от населението живее с материални лишения при 43% средно за страната, а 9% живеят в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност при 12% средно за страната.

Пазар на труда ●●●●

Последните четири години икономическата активност на населението в областта отчетливо се увеличава и успява да задмине средните нива за страната. През 2014 г. коефициентът на икономическа активност в областта достига 56,8% при 54,1% средно за страната, което нарежда Добрич сред петте области с най-висока активност.

По-високата активност на пазара на труда в Добрич основно се определя от по-високата безработица (14,3% при 11,4% за страната през 2014 г.) при приблизително същата заетост като тази в страната – 48,6%.

През 2014 г. на 100 души на възраст 60–64 години се падат 60 младежи на 15–19 години. Това съотношение е по-неблагоприятно от средния коефициент на демографско заместване и предполага бъдещ недостиг на работна ръка.

Инвестиции ●●●●

Въпреки че броят на предприятията и вътрешните инвестиции спрямо населението в област Добрич се доближават до средните стойности в страната през 2013 г., областта не успява да привлече достатъчно чужди инвестиции. Към края на 2013 г. ЧПИ в предприятията от нефинансовия сектор в областта са 300 млн. евро с натрупване. Спрямо населението това се равнява на 1632,4 евро/човек, което е двойно по-малко от средните за страната 3230,9 евро/човек.

Към 31 януари 2015 г. като бенефициенти по оперативните програми общините в областта са получили над 85 млн. лв., или 463,0 лв./човек при 564,9 лв./човек средно за страната. За разлика от много други области в Добрич не се наблюдават големи различия при усвояването на европейски средства между осемте общини в областта. Сумите варират от 711,5 лв./човек в община Каварна и 709,5 лв./човек

в община Балчик до 126,3 лв./човек в Генерал Тошево и 119,3 лв./човек в община Крушари.

Инфраструктура ●●●●

Предвид факта, че областта е в периферията на страната, гъстотата на железопътната мрежа е близо три пъти по-малка от тази в останалата част на страната. Гъстотата на пътната мрежа се доближава до показателя за страната, но остава под неговото равнище. През 2014 г. качеството на пътната настилка се влошава за трета поредна година, като делът на пътищата в добро състояние достига 39,3% и за първи път от пет години става незначително по-нисък от общото за страната – 40,5%.

Домакинствата имат по-малък достъп до интернет в сравнение с тези в останалите области (49,6% при 56,7% за страната), но пък делът на лицата, използвали интернет през последните 12 месеца, е равен на този за страната.

Данъци и такси ●●●●

Местните данъци и такси в общините на област Добрич се отличават значително от средните за страната. Ставката на патентния данък за търговия на дребно е с почти 50% по-ниска от средните нива за страната през 2015 г. Ставките на данъците върху нежилищните имоти на юридическите лица, както и таксите за битови отпадъци средно в областта също са по-ниски от средните в страната, докато данъците върху превозните средства и данъците за прехвърляне на собственост са около 10–20% по-високи от средните за страната.

Администрация ●●●●●

Добрич е сред четирите области с най-голям дял от територията, покрита от кадастралната карта – 32,1% при 18,1% за страната през 2014 г. Предоставянето на административни услуги на „едно гише“ също традиционно е по-добре развито в сравнение с останалите области, а електронните услуги през 2015 г. са сходни със средната степен на развитие за страната.

Рейтингът на активната прозрачност за органите на местното самоуправление в област Добрич е по-висок от средния за страната. През 2015 г. Добрич получава 58,6 точки при 54,4 точки от максималните 88,4 за страната. Най-високо е оценена прозрачността на местната администрация в община Добрич (73,0 точки), което е третият най-висок резултат (след община Стражица и Столична община) от всички 265 общини в България. С малко по-нисък резултат в област Добрич са общините Крушари (70,7 точки) и Тервел (68,3 точки), а с най-лош – община Шабла (24,0 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●

Демография ●●●

До 2008 г. коефициентът на естествен прираст в област Добрич е по-благоприятен от средния за страната, но в последващите години се влошава с бързи темпове. През 2014 г. коефициентът на естествен прираст в област Добрич е $-7,4\%$ при $-5,7\%$ за страната. Това, в комбинация с негативните миграционни тенденции, предполага в бъдеще по-бързо застаряване на населението в областта в сравнение с общото застаряване на населението, макар и в момента коефициентите на възрастова зависимост да са около средните за страната. Относителният дял на населението в градовете през 2014 г. е $69,1\%$ за Добрич при $73,1\%$ за страната. Област Добрич е с най-малка гъстота на населението спрямо територията на населените места, като през 2014 г. разликата със средните стойности за страната е повече от два пъти.

Образование ●

Въпреки че данните за оценките от матурите показват, че учениците в Добрич се справят сравнително добре, представянето на Добрич е оценено като много слабо заради големия дял на второгодниците и отпадналите. И през 2014 г. Добрич задържа първото си място в страната по най-голям дял на второгодниците – $2,4\%$ при $1,4\%$ за страната. Освен това областта е на трето място (след Сливен и Търговище) по най-голям дял на отпадналите от основното и средното образование – $4,0\%$ при $2,4\%$ за страната. Образователната система също не успява да обхване в достатъчна степен подлежащите на задължително образование – през 2014 г. нетният коефициент на записване в V–VIII клас е четвъртият най-нисък в страната, $76,4\%$.

През 2014 г. в Добрич се обучават 890 студенти в три висши училища, което, съотнесено към броя на населението, се равнява на 5 студенти във висши учебни заведения на 1000 души население при 38 на 1000 души за страната. Делът на населението с висше образование също изостава сериозно от средния за страната – $18,4\%$ при 27% за страната за 2014 г.

Здравеопазване ●●●

Традиционно общопрактикуващите лекари в област Добрич спрямо населението са повече от средния им брой в страната. И през 2014 г. обаче има недостиг на ключови здравни специалисти, въпреки че през последните няколко години се забелязва подобрене. Област Добрич остава със сравнително малък брой на леглата в МБАЛ и през 2014 г. е на второ място по най-малко легла на 1000 души от населението след област Перник. Същевременно областта е на трето място по най-малко постъпили болни за лечение (след Перник и Бургас). Може да се допусне, че двата индикатора са свързани и могат да бъдат обяснени с честото използване на здравни грижи извън областта, вероятно във

Варна, както жителите на Перник търсят здравни услуги в столицата.

Сигурност и правосъдие ●●●

Като цяло през последните 15 години регистрираните престъпления срещу личността в област Добрич са по-малко в сравнение със средната им стойност за страната спрямо населението, но през 2013 и 2014 г. броят им рязко нараства и изпреварва общото за страната ниво. Сходна е динамиката на регистрираните престъпления срещу собствеността, където традиционно ниската престъпност от последните години е последвана от рязък ръст на престъпленията до 89,9 на 10 000 души през 2014 г. и превишение на средното ниво за страната.

Въпреки ръста на престъпността през 2013 г. натовареността на наказателните съдии в Окръжния съд продължава да намалява. През 2013 г. на всеки съдия в областта се падат по 6 дела на месец (спрямо повече от 7 дела три години по-рано), докато в страната един съдия разглежда средно по 8,3 дела месечно. Представянето на област Добрич в тази категория се повлиява положително и от сравнително високия дял на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок ($91,0\%$ при $88,4\%$ за страната), както и от сравнително ниския дял на висящите наказателни дела ($7,2\%$ при $8,5\%$ за страната) през 2013 г.

Околна среда ●●●

Област Добрич е една от четирите области (след Варна, Перник и София-град) с най-висок дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води – $70,8\%$ при $56,4\%$ за страната през 2013 г. Добрич е и една от областите с най-малко емисии на въглероден двуокис в атмосферата – 5,2 т вредни емисии на кв.км при 293,9 т/кв.км за страната през 2013 г. Областта е на пето място по най-ниски разходи за опазване на околната среда през 2013 г. – 114,4 лв./човек, или два пъти и половина по-ниски от средните за страната – 288,9 лв. на човек от населението.

Култура ●●

Представянето на област Добрич в сферата на културния живот е противоречиво. От една страна, в областта са отчетени в пъти по-малко посещения в кината спрямо населението – 125,2 на 1000 души при 706 на 1000 души за страната през 2014 г. Посещенията в театри и библиотеки също са значително по-малко от средните за страната. От друга страна, традиционно посещенията в музеите са много повече от средните за страната спрямо населението – 1075 на 1000 души при 662 на 1000 души за страната през 2014 г., което вероятно се дължи на интензивния приходящ туризъм в областта.

Ключови показатели за област Добрич

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5650	6609	7058	7285	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2974	3013	2994	3856	4166	4091
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5772	6130	6394	6738	7164	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	21,4	19,6	23,4	20,2	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	52,5	52,5	52,9	54,9	56,1	56,8
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	45,7	43,9	43,7	46,4	47,3	48,6
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	12,9	16,4	17,3	15,4	15,8	14,3
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	47	47	48	48	51	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	4592	1941	1975	1756	2052	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	971	1520	1236	1398	1632	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	20,0	24,1	36,2	49,7	54,1	49,6
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	47,9	45,2	46,0	45,8	39,3
Покритие на кадастъра (%)	32,1	32,1	32,1	32,1	32,1	32,1

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-4,6	-5,9	-5,7	-6,8	-6,7	-7,4
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-4,4	-5,6	-3,7	-2,5	-2,8	-2,8
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	16,7	17,9	18,4	18,3	18,4	18,4
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,3	4,4	4,2	4,3	4,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	6,4	3,9	2,6	3,2	4,1	2,9
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,6	83,9	86,6	85,4	84,0	84,6
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	138,0	127,4	131,5	136,5	134,1	134,5
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	88,0	96,0	85,7	81,7	88,2	89,9
Дял на висящите наказателни дела (%)	5,6	6,3	7,4	7,3	7,2	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	63,5	57,5	64,4	100,4	114,4	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	67,4	67,7	69,4	70,7	70,8	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	41,3	58,0	64,7	24,4	28,3	125,2
Посещения в театрите на 1000 души от населението	88,0	76,6	214,2	205,0	244,8	261,0

Област Кърджали

▶ Население (2014)	151 329
▶ Територия (кв.км)	3209,1
▶ Брой на населените места	472
▶ Дял на населението в градовете (%)	41,4

Общ преглед

Област Кърджали е сравнително слабо икономически развита, но в последните години възстановяването ѝ от кризата е устойчиво. Заетостта в областта се покачва чувствително, но доходите остават сред най-ниските в страната. В областта липсват значителни по обем местни и чуждестранни инвестиции. В някои общини усвояването на европейски средства е с добри темпове. Местните данъци в общините на област Кърджали са сравнително ниски, но развитието на административните услуги изостава сериозно. Кърджали е сред по-малките области в страната. Преобладаващото

селско население е характерна черта на областта. Коефициентите на възрастова зависимост се влошават, но са сравнително по-добри от тези за страната. Предизвикателствата пред образованието са налице – силно влошено представяне на матурите в училищното образование и липса на достатъчно висшисти в работната сила. Област Кърджали е втората най-сигурна област в страната по отношение на престъпността срещу личността и собствеността. Показателите за културния живот в областта показват относително ограничена културна дейност.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●

Икономиката на област Кърджали се възстановява сравнително устойчиво през последните години и вече е извън петте най-бедни области в страната. През 2012 г. БВП на човек от населението в област Кърджали е 6139 лв. Доходите в областта остават сред най-ниските в страната, като се отличават най-ниските доходи от пенсии. Все пак в периода 2012–2013 г. се наблюдава устойчиво нарастване на заплатите – общо с около 16%.

През 2012 г. делът на хората, живеещи с материални лишения, е бил близо 40%, но този показател варира силно през годините. Покачват се нивата на относителна бедност, като през 2012 г. вече близо 26% от населението попада под линията на бедността за областта. Неравенството в разпределението на доходите също се увеличава – съотношението между доходите на най-бедните и на най-богатите 20% от домакинствата е вече 7 пъти.

Пазар на труда ●●●●

Заетостта в област Кърджали се възстановява устойчиво в периода 2011–2014 г. Коефициентът на заетост през 2014 г. достига 49%, като за пръв път в последните десет години е над средните нива за страната. Наблюдава се и известен спад в безработицата през последните две години. Икономическата активност в областта нараства, но все още остава сравнително ниска – коефициентът на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години е 51,5% за 2014 г.

Коефициентът на демографско заместване спада чувствително през последните години и през 2014 г. е близо 61%, което означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60 и 64 години, които напускат работната сила, се падат по 61 лица на възраст 15–19 години, които се вливат в нея.

Инвестиции ●

ЧПИ в област Кърджали нарастват в периода 2010–2013 г., но остават сравнително ниски спрямо страната. През 2013 г. областта продължава да се характеризира с най-малко на брой нефинансови предприятия в страната, претеглени спрямо населението. Сериозно изостава и по отношение на разходите за придобиване на ДМА (106 млн. лв. за 2013 г.). Общините в област Кърджали се справят сравнително добре с усвояването на европейски средства – над 97 млн. лв. са изплатени на общините като бенефициенти по оперативните програми към 31 януари 2015 г. Голяма част от усвоените средства са концентрирани в областния център Кърджали (66 млн. лв.), както и в общините Момчилград (21 млн. лв.) и Ардино (6 млн. лв.).

Инфраструктура ●●●

Гъстотата на пътната мрежа в област Кърджали е на нива над средните за страната, но през областта не преминава автомагистрален път. Качеството на пътната настилка леко се подобрява, но остава в много лошо състояние спрямо страната – през 2014 г. 31,3% от настилката е в добро състояние спрямо 40,5% за страната. Гъстотата на железопътните линии е една от най-ниските за страната – има територии, които са отдалечени значително от жп линиите и се обслужват единствено от автомобилен транспорт.

Подобрява се свързаността с интернет на домакинствата в област Кърджали. През 2014 г. вече близо 66% от домакинствата имат достъп до интернет. Използваемостта обаче остава ниска спрямо страната, като през 2014 г. едва 40% от лицата на възраст 16–74 години са използвали интернет през последните 12 месеца.

Данъци и такси ●●●

Местните данъци в общините в област Кърджали са около или под средните за страната. Областният център Кърджали се характеризира с ниски данъци – 1,3‰ ставка върху нежилищните имоти на предприятията, 2,2% върху възмездното придобиване на имущество и ниски ставки при облагането на превозните средства. Сред общините със сравнително по-високи данъци са Ардино, Джебел и Момчилград.

Таксите за битовите отпадъци в общините в област Кърджали са сравнително високи, като в почти всички общини превишават 10‰ за нежилищните имоти на юридически лица – единствено в Черноочене ставката бе намалена до 9‰ през 2015 г. Най-високата ставка е в Джебел – 14‰, докато в областния център Кърджали ставката е 10‰.

Администрация ●

Общините в област Кърджали изостават сериозно по отношение на предоставяните услуги по електронен път и обслужването на „едно гише“. По отношение на електронните услуги към 2015 г. добре се представя единствено община Момчилград, докато при обслужването на „едно гише“ добрият пример е община Ардино. Покритието на кадастралната карта е сред най-ниските в страната, като обхваща едва 3,4% от територията на областта към 2014 г. – частично покритие има в общините Кърджали, Джебел, Кирково и Крумовград.

Област Кърджали изостава чувствително и в Рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от Фондация „ПДИ“. Все пак през 2015 г. общините Ардино, Джебел и Момчилград подобряват значително оценките си от миналата година. Общините Кирково, Кърджали и Черноочене обаче продължават да имат много ниски оценки.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●●●●

Кърджали е сред по-малките области в страната с население от 151 000 души през 2014 г. Областта традиционно се характеризира със силно негативен механичен прираст на населението. През 2014 г. обаче се наблюдава изключително силен (най-вероятно еднократен) положителен механичен прираст на населението (12,1‰), което превръща Кърджали в една от малкото области с реално нарастване на населението в рамките на последната година. Коефициентът на естествен прираст на населението е отрицателен, но остава сравнително нисък на фона на страната.

Кърджали е една от трите области в страната с преобладаващо селско население – едва 41,4% от населението живее в градовете. Възрастовата структура на населението в областта се влошава, но коефициентите на възрастова зависимост остават сред най-добрите за страната. Въпреки това населението на възраст на 65 и повече години е с 1,3 пъти повече спрямо населението на възраст до 14 години и се равнява на малко над една четвърт от работоспособното население на възраст 15–64 години.

Образование ●●

Област Кърджали остава на второ място в страната по брой на преподавателите в основното и средното образование – по един учител на всеки 12 ученици през 2014 г. Относителният дял на отпадналите от училищно образование остава под 2% през 2013 г. Процентът на второгодници остава изключително нисък (0,5% през 2014 г.). Оценка от матурата по български език и литература през 2015 г. силно се влошават спрямо предходните години – средната оценка спада до 4,06, а процентът на неиздържалите изпита скача до 11,4 и е сред най-високите в страната.

Област Кърджали е изправена пред сериозно предизвикателство по отношение на висшистите. През последните години нараства относителният дял на висшистите в населението на възраст 25–64 години и достига 20% през 2014 г., което все още изостава чувствително спрямо страната. Броят на студентите в областта не се променя сериозно през последните години и по последни данни в областта учат 1017 студенти (2014 г.).

Здравеопазване ●●●

Броят на болничните легла в многопрофилните болници в област Кърджали остава непроменен през последните години и продължава да изостава спрямо страната – 598 легла за 2014 г. В същото време заболяемостта е на относително ниски нива – постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници в област Кърджали са 165 на всеки 1000 души от населението през 2014 г. Броят на лекарите в областта, претеглен спрямо населението, показва осезаема липса на медицински специалисти.

По официални данни здравноосигурените лица в област Кърджали през последните шест години са малко повече от населението на областта, като подобно изкривяване в данните не се наблюдава никъде другаде в страната. Коефициентът на детска смъртност намалява през последните години и достига 6,3‰ през 2014 г.

Сигурност и правосъдие ●●●●●

По официални данни област Кърджали е втората най-безопасна област в страната след Смолян, като за 2014 г. на 10 000 души от населението са регистрирани 2 престъпления срещу личността и 30 срещу собствеността. Това е близо три пъти по-малко спрямо средните стойности за страната. Данните говорят и за сравнително ефективна и бърза работа на съда. През 2013 г. делът на наказателните дела в Окръжния съд, приключили в 3-месечен срок, е 99%, което е и най-високият дял в страната. Делът на висящите наказателни дела към края на 2013 г. е 3,8% при средно около 8,5% за страната. Натовареността на съдиите по наказателни дела в област Кърджали е сравнително ниска – 6,6 дела на съдия месечно при средно 8,3 дела на съдия месечно за страната.

Околна среда ●

Област Кърджали се характеризира с изключително ниски нива на емисиите на вредни вещества (въглероден двуокис) в атмосферата – през 2014 г. те са едва 6,5 т/кв.км. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население нарастват чувствително през 2013 г.

Делът на населението с достъп до обществена канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, е под 5%, което е изключително нисък дял на фона на страната. Под половината от населението (44%) живее в селища с обществена канализация – най-ниският дял в страната. В процес на изграждане са няколко пречиствателни станции, като тези в Момчилград и в Кърджали се планира да заработят през 2015 г. Разходите за опазване на околната среда през 2013 г. в областта нарастват и достигат 26 млн. лв.

Култура ●

Показателите за развитието на културните дейности в област Кърджали показват редица слабости. Посещенията в музеите рязко намаляват през 2014 г. – от над 55 000 посещения през 2013 г. до едва 14 000 през 2014 г. Посещенията в театрите спадат до 20 000 през 2014 г. В областта няма кино, съответно не са регистрирани и посещения. Спад има в посещенията на библиотеките – 44 000 за 2014 г., което, отнесено спрямо населението, е под средните нива за страната.

Ключови показатели за област Кърджали

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5327	5111	5501	6139	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2988	2734	3002	3483	3333	3762
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5465	5643	5895	6266	6842	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	12,4	16,6	21,3	25,8	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	42,5	38,3	43,8	48,6	50,6	51,5
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	41,4	36,4	41,5	44,2	47,1	49,0
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	2,7	4,9	5,1	9,0	7,0	4,9
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	31	31	29	29	29	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	753	458	613	738	705	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	391	440	500	604	746	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	9,1	11,5	29,7	54,0	45,8	65,8
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	23,8	24,6	27,0	25,5	31,3
Покритие на кадастъра (%)	2,2	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-0,2	-0,7	-2,6	-2,1	-1,8	-2,6
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-8,1	-6,8	-3,5	-2,4	-3,0	12,1
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	11,3	10,3	8,9	11,2	15,6	19,8
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,3	4,5	4,5	4,6	4,7
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	5,6	6,2	3,0	4,2	4,7	3,0
Дял на здравноосигурените лица (%)	107,2	101,7	101,6	100,6	100,4	101,5
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	160,1	139,5	144,4	166,4	175,9	165,0
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	35,0	38,7	39,6	31,5	29,7	30,3
Дял на висящите наказателни дела (%)	3,9	4,2	4,8	4,7	3,8	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	91,2	93,6	91,1	86,9	169,9	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	0,4	3,7	4,0	4,0	3,9	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	22,0	10,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	186,7	151,6	169,6	190,8	159,3	131,0

Област Кюстендил

▶ Население (2014)	129 135
▶ Територия (кв.км)	3051,5
▶ Брой на населените места	183
▶ Дял на населението в градовете (%)	69,4

Общ преглед

Икономическото развитие на област Кюстендил е оценено като незадоволително. Кюстендил е една от областите, в които възстановяването на пазара на труда тепърва предстои. Инвестиционната активност постепенно се повишава, но нивата остават ниски. Изоставане има и при усвояването на европейски средства. Инфраструктурното развитие на областта е сравнително добро, но информационните технологии навлизат бавно. Данъците са сред най-ниските в страната, но административните услуги не са на необходимото ниво. Положителната оценка в сферата на доходите и условията на живот е следствие от благоприятните индикатори за бедност и

социално включване, а не от нивата на доходите. Демографските тенденции са сред най-негативните в страната. Качеството на училищното образование не е високо, а висше учебно заведение в областта няма. Културният живот също не е особено интензивен. Добрата свързаност с канализация и пречиствателни станции не е достатъчна, за да компенсира нивата на вредни емисии и да доведе до положителна оценка в сферата на околната среда. Кюстендил е една от трите области с най-ниска оценка в категорията „Сигурност и правосъдие“. Единствената сфера, в която областта получава много добра оценка, е здравеопазването.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●●●

Добрата оценка на област Кюстендил в категорията е следствие на подобряването на данните за условия на живот и социално включване. През 2012 г. в бедност живеят едва 14,6% от населението на областта при средно 21% за страната. Делът на населението, живеещо с материални лишения (41%), също е по-ниско от средните за страната 43%.

Средногодишният доход на лице от домакинството остава сред най-ниските в страната, като това се дължи основно на ниските работни заплати в областта. В резултат на ниските заплати и на демографската картина в областта близо 40% от доходите на домакинствата се формират от пенсии при средно 27% за страната.

Кюстендил е една от петте области в страната, в които БВП на глава от населението през 2012 г. все още е под 6000 лв. при средно около 11 000 лв. за страната. Другите области са Сливен, Перник, Видин и Силистра.

Пазар на труда ●

Пазарът на труда в област Кюстендил остава потиснат, без видими признаци на възстановяване от последната криза. В противоречие с протичащото подобряване на национално ниво заетостта в област Кюстендил продължава да спада, достигайки 41,7% през 2014 г. – най-ниското ниво от 2005 г. насам. Намалява и икономическата активност, т.е. част от тези, които не успяват да си намерят работа, постепенно напускат пазара на труда. От 2011 г. насам безработицата се задържа около 14–15%, но макар и висока, все още остава далеч от тази в области като Шумен (21,1%), Видин (22,2%) и Смолян (19,4%).

През 2014 г. на всеки 100 души на възраст 60–64 години, на които предстои да напуснат работната сила, се падат 47,9 лица на възраст 15–19 години. Единствените две области, в които това съотношение е по-неблагоприятно, са Смолян (46,6) и Габрово (47,0).

Инвестиции ●

Кюстендил е областта с най-ниска оценка в сферата на инвестиционната активност. Съотнесени към местното население, ЧПИ в нефинансовите предприятия с натрупване достигат 300 евро/човек към края на 2013 г., което е над 10 пъти по-ниска стойност от средната за страната и втората най-ниска след Монтана (270 евро/човек). В областта няма нито една община, която да достига средните за страната нива на усвояемост на европейски средства.

Добра тенденция в сферата на инвестиционната активност е резкият ръст на разходите за придобиване на ДМА. През 2013 г. те надхвърлят 1000 лв./човек от средногодишното население за пръв път от 2008 г. насам. Така областта вече не е на последно място по този показател, както често се

случваше през последните години. Нивата обаче остават далеч от средните за страната 2490 лв./човек.

Инфраструктура ●●

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в областта, съответно 19,3 и 4,0 км на 100 кв.км територия, е по-висока от средните за страната 17,7 и 3,6 км на 100 кв.км. Въпреки пускането в експлоатация на първите отсечки от магистрала „Струма“, през 2013 и 2014 г. делът на пътищата в добро състояние се понижава от 50 на 46,4%, но остава над средните за периода 39–40% на национално ниво.

През 2014 г. достъп до интернет имат малко под 40% от домакинствата, като по-нисък дял е регистриран само в област Враца – 38,5%. По сходен начин стоят нещата и с относителния дял на лицата, използвали интернет през 2014 г. – 46,1% в областта при близо 60% за страната.

Данъци и такси ●●●●●

Нивото на местните данъци и такси е чувствително по-ниско от средните за страната, като по-благоприятна е данъчната среда единствено в Габрово и Русе. Прави впечатление ниският размер на таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридически лица в областния център – община Кюстендил. От 2014 г. насам тази такса възлиза на 1,4‰, при условие че фирмите са декларирали необходимия им брой съдове за смет. Единственият областен център с по-нисък размер на такса смет е община Сливен – 1,2 ‰. Освен че са ниски, нивата на местните данъци и такси са сравнително устойчиви във времето. Едно от малкото изключения е повишаването на данъчната ставка за годишен патентен данък за търговия на дребно в община Бобов дол през 2014 г. – от 4,00 на 5,20 лв./кв.м.

Администрация ●●

Област Кюстендил традиционно получава ниска оценка в сферата на административното обслужване. За втора поредна година средната оценка на Фондация „ПДИ“ за степента на прозрачност на общините в рамките на област Кюстендил е най-ниската в страната – 32,4 точки от максималните 88,4 при средно 54,5 точки за всички области през 2015 г. Най-ниска оценка получава община Сепарева баня (20,7 точки), а най-висока – община Кочериново (54,7 точки).

През 2015 г. е отчетено известно подобрене на нивото на електронните услуги, както и на степента на обслужване на „едно гише“. Кадастралната карта обхваща 18,9% от територията на областта, което е близко до средните за страната – 18,1%. Над 82% от покритите територии обаче влизат в рамките само на две общини – Дупница и Рила.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●

Демография ●

Между 2005 и 2014 г. населението на област Кюстендил е намаляло с 18,9% – от 153 600 на 129 100 души. По-бърз спад на населението в този период е регистриран само в четири области – Видин (26%), Монтана (20%), Ловеч (19%) и Враца (19%).

Естественят прираст е отрицателен, като през последното десетилетие е около два пъти по-неблагоприятен от средния за страната. Всяка година повече хора се изселват от областта, отколкото се заселват в нея. С по-висок отрицателен механичен прираст през 2014 г. са само областите Смолян, Видин и Враца.

Кюстендил е една от четирите области в страната, в които лицата на възраст на и над 65 години са два пъти повече от населението на възраст до 14 години. Другите области са Видин, Габрово и Перник.

Образование ●●

Въпреки че голяма част от индикаторите за обхват и задържане на учениците са на благоприятни нива, качеството на образованието в областта е сравнително ниско. През 2015 г. средният успех на зрелостниците от областта на матурите по български език и литература е 4,07 при средно 4,21 за страната. Делът на неуспешно положилите изпита скача рязко спрямо 2014 г. – от 4 на 10%.

Кюстендил е една от петте области в страната, в които няма висши учебни заведения или техни филиали. Това може да се обясни както с цялостното социално-икономическо развитие на областта, така и с близостта ѝ до два от най-силните университетски центрове в страната – София (столица) и Благоевград. През 2014 г. висше образование имат 23,7% от лицата на възраст 25–64 години при средно 27,0% за страната.

Здравеопазване ●●●●●

Високата оценка на област Кюстендил в сферата на здравеопазването е следствие от подобрените показатели за достъпа до здравни услуги.

През 2014 г. в областта има около 650 болнични легла в МБАЛ, или 5,1 легла на всеки 1000 души население при средно 4,8 за страната. Броят на постъпилите болни в МБАЛ спада рязко – от 238,4 на 1000 души през 2013 г. на 165,3 на 1000 души през 2014 г. Здравноосигурени са 92,1% от живеещите в областта, което е най-високият дял в страната, а детската смъртност в областта е традиционно по-ниска от средната.

В областта има относително висок брой общопрактикуващи лекари спрямо средните нива за страната, но се наблюдава известен недостиг на кардиолози и интернисти.

Сигурност и правосъдие ●

Област Кюстендил, заедно с Перник и София (столица), получава най-ниска оценка в сферата на сигурността и правосъдието. В периода 2000–2010 г. престъпността в областта е по-ниска в сравнение с тази в страната. През следващите четири години броят на регистрираните престъпления срещу личността и собствеността надхвърля средните нива за страната. На този етап не може да се прогнозира обръщане на тенденцията.

През 2013 г. в 3-месечен срок завършват 82,0% от наказателните дела в Окръжния съд, което е третият най-нисък дял след този в Благоевград – 80,0%, и София (столица) – 81,0%. Делът на висящите наказателни дела също е висок – 10,6%, при средно 8,5% за страната. Отчасти това може да се обясни с повишената престъпност и сравнително високата натовареност на съдиите, които в периода 2009–2013 г. разглеждат средно 1,2 наказателни дела на месец повече от средния брой за страната.

Околна среда ●●●

През 2013 г. около 74% от населението на областта живее в селища с достъп до обществена канализация, като 60,8% от него е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. Тези данни са близки до средните нива за страната, като свързаността с пречиствателни станции е дори малко по-висока от средните за страната – 56,4%.

Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата постепенно намаляват, но остават четвъртите най-високи от всички области – 668,9 т/кв.км през 2013 г. при средна стойност за страната от 293,9 т/кв.км. По-високи нива се наблюдават само в областите Варна, София (столица) и Стара Загора. Разходите за опазване на околната среда в областта са традиционно по-ниски от средните за страната. През 2013 г. те достигат 23,7 млн. лв., което се равнява на 180 лв./човек при средно 289 лв./човек за страната.

Култура ●●

Област Кюстендил изостава в своето културно развитие от повечето области в страната, но се представя по-добре от съседните ѝ Благоевград и Перник.

Съотнесен към местното население, средногодишният брой на регистрираните посещения в театрите и библиотеките в областта е съответно 2,2 и 1,8 пъти по-нисък от средните за страната 319 и 518 посещения на 1000 души. През 2014 г. посещенията в местните кина достигат 26 000 при 9000 в предходната година, или 201 посещения на 1000 души при средно 706 за страната.

По-висока от средната за страната посещаемост се наблюдава единствено в музеите на областта. Това става за пръв път през 2014 г., когато са регистрирани 107 800 посещения, или средно по 835 посещения на 1000 души от населението при 662 посещения на 1000 души за страната.

Ключови показатели за област Кюстендил

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5236	5772	5991	5915	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3537	3355	3534	3508	3593	3966
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5454	5891	6219	6444	6880	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	13,1	16,7	19,3	14,6	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	50,0	49,5	51,4	50,4	49,8	48,6
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	45,7	45,0	43,7	43,2	42,4	41,7
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	8,6	9,0	14,9	14,2	14,9	14,2
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	40	39	39	39	40	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	550	574	592	754	1055	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	109	111	190	247	300	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	22,9	21,4	35,2	31,7	52,4	39,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	49,1	49,8	50,0	46,4	46,4
Покритие на кадастъра (%)	18,9	18,9	18,9	18,9	18,9	18,9

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-9,1	-9,9	-10,8	-11,5	-11,4	-11,4
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-4,3	-7,6	-3,2	-4,9	-7,6	-6,7
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	17,7	17,2	20,7	19,4	22,5	23,7
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,1	4,2	4,4	4,2	4,3	4,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	7,5	6,6	5,2	8,0	5,2	4,0
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,8	88,2	91,8	91,3	90,5	92,1
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	176,9	159,1	160,3	231,0	238,4	165,3
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	83,1	102,5	106,1	96,6	105,2	100,0
Дял на висящите наказателни дела (%)	11,7	9,0	9,4	10,3	10,6	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	98,2	87,7	117,5	201,6	180,1	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	56,1	59,1	60,3	60,6	60,8	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	131,9	86,0	67,7	201,3
Посещения в театрите на 1000 души от населението	51,1	75,1	108,2	114,0	139,3	146,4

Област Ловеч

▶ Население (2014)	134 546
▶ Територия (кв.км)	4128,8
▶ Брой на населените места	149
▶ Дял на населението в градовете (%)	62,6

Общ преглед

Икономическото развитие на област Ловеч изостава значително. Средногодишният доход нараства по-бавно от средния темп за страната през целия период между 2008 и 2013 г., а пазарът на труда остава в дълбока криза. Инвестиционната активност постепенно се повишава след кризата, но нивата ѝ са ниски в сравнение с тези за страната. Достъпът на домакинствата до интернет остава ограничен. Нивото на местните данъци и такси в общините от област Ловеч е високо за района. Административните услуги се развиват със сравнително добри темпове. Демографската ситуация продължава да се влошава с бързи

темпове основно заради отрицателния естествен прираст. Училищното образование в областта е на добро ниво, като през последните няколко години оценките на зрелостниците са по-високи от средните за страната. Достъпът до медицински специалисти е относително добър, но легловата база в многопрофилните болници е ограничена. Ловеч е една от областите, в които натовареността на съдиите в наказателното отделение на Окръжния съд е ниска, а правораздаването – относително бързо на фона на страната. В областта няма кино, а посещаемостта на местните театри и библиотеки е по-ниска от средната за страната.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●

Ловеч е една от седемте области в страната, в които средногодишният доход на лице от домакинството е под 4000 лв. за 2014 г., въпреки че основната част от дохода (57%) се формира от работна заплата. Средната работна заплата в областта е с около 25% по-ниска от средната за страната през 2013 г. Средногодишният доход на лице от домакинството и средната заплата нарастват по-бавно от средните темпове за страната през целия период между 2008 и 2013 г.

През 2012 г. БВП на глава от населението възлиза на 6908 лв. при средно 10 958 лв. за страната. Делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, е 13,5% при 11,6% за страната. С материални лишения живеят 70,6% от населението – най-високият дял от всички области. Въпреки че относителната линия на бедност в областта е сред най-ниските (2542 лв. годишно при средно 3431 лв. за страната), под нея живеят 20,9% от населението.

Пазар на труда ●

Пазарът на труда в област Ловеч остава в тежка криза от 2010 г. насам. През 2013 и 2014 г. безработицата в областта е по-ниска от средната за страната, но това се дължи не на ръст на заетостта, а на ниска икономическа активност на населението. През 2014 г. заетостта на населението на възраст на 15 и повече години намалява за шеста поредна година и пада до 36,9% – най-ниското ниво за страната. Икономическата активност е най-ниска от всички области – едва 41,1% от населението на 15 и повече години търси работа или работи при 54,1% за страната.

През 2014 г. на всеки 100 души на възраст 60–64 години, на които им предстои да напуснат пазара на труда, се падат 58,6 души на възраст 15–19 години, които ще се вляят в него, при средно 61,9 за страната.

Инвестиции ●●●

Ловеч е една от малкото области в страната, в които не е отчетен отлив на ЧПИ в периода след 2007 г. Съотнесени към населението, натрупаните към края на 2013 г. ЧПИ от 134,8 млн. евро се равняват на 1002 евро/човек при средно 3231 евро/човек за страната. Инвестициите на предприятията в ДМА постепенно нарастват, достигайки 155 млн. лв. през 2013 г., но все още остават далеч от нивата, достигнати в периода 2006–2008 г.

Общините постигат много добри резултати в усвояването на средства по оперативните програми на ЕС. Към 31 януари 2015 г. те са усвоили общо 132 млн. лв., като съотнесени към местното население, най-висок темп на усвояване се наблюдава в Луковит (1875,6 лв./човек) и Ябланица (1462,3 лв./човек), а най-нисък – в Априлци (18,2 лв./човек) и Угърчин (206,6 лв./човек).

Инфраструктура ●●

Гъстотата на пътната мрежа в областта е 18,1 км на 100 кв.км територия при 17,7 км на 100 кв.км за страната. Делът на пътната настилка в добро състояние през 2014 г. е най-високият в цяла Северна България и достига 47,8% при 40,5% за страната. Гъстотата на железопътните линии е 2,6 км на 100 кв.км при средно 3,6 км на 100 кв.км за страната.

През 2014 г. достъп до интернет имат 45,8% от домакинствата, докато за страната този относителен дял е 56,7%. Делът на лицата, използвали интернет, също е под средните нива за страната, но разликата е значително по-малка – 54,6% за област Ловеч при средно 59,2% за страната.

Данъци и такси ●●

Нивото на повечето местни данъци и такси в общините от област Ловеч е сравнително високо, като данъците върху нежилищните имоти на юридическите лица и таксата битови отпадъци са по-високи и от установените нива за страната.

През последните години най-голямо увеличение на данъчната тежест се забелязва в община Луковит. Там през 2013 г. са увеличени данъкът върху нежилищните имоти на юридическите лица (от 2,0 на 3,0‰), данъкът за прехвърляне на собственост (от 2,0 на 3,0%) и таксата за битови отпадъци на юридическите лица (от 6,5 на 8,0‰). Увеличение на данъка върху превозните средства има в община Ловеч – от 1,10 на 1,21 лв./кв през 2015 г. В три общини таксата битови отпадъци е намалена в периода 2013–2015 г. – Ловеч, Троян и Летница, като в последната намалението е значително – от 10,0‰ през 2014 г. на 5,0‰ през 2015 г. В община Троян е намален и патентният данък за търговия на дребно.

Администрация ●●●●

Още през 2009 г. кадастърът покрива 74% от територията на областта, като през 2014 г. единствената община, в която няма покритие, е Ябланица. Единствената област в страната, в която покритието е по-високо, е София (столица). Най-добро е развитието на електронните услуги в община Троян, а висок етап на функциониране на интегрираните услуги на „едно гише“ декларират общините Априлци, Ловеч, Тетевен и Троян.

През 2015 г. средната оценка, която общините от област Ловеч получават в годишния Рейтинг на активната прозрачност на органите на местното самоуправление на Фондация „ПДИ“, е 53,8 точки от максималните 88,4 при средно 54,5 точки за страната. Най-висока оценка получават общините Троян (63,4 точки) и Летница (62,7 точки), а най-ниска – Луковит (42,0 точки) и Ловеч (48,3 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●

Ловеч е една от областите на страната в най-неблагоприятно демографско състояние. Коефициентите на естествен и на механичен прираст на населението са отрицателни, като през периода 2001–2014 г. броят на населението в областта намалява от 169 100 на 134 500 души – спад от 20,42% при среден спад от 8,71% за страната за същия период.

Ловеч е една от петте области в страната, в които съотношението между лицата на възраст 65 и повече години и населението на 15–64 години е над 40%, като през 2014 г. достига 41,8%. Другите области с такава висока демографска натовареност на населението в трудоспособна възраст са Видин (46,6%), Габрово (43,0%), Кюстендил (40,2%) и Монтана (40,7%), а средното съотношение за страната е 30,2%.

Образование ●●

Показателите за развитие на училищното образование в област Ловеч са сравнително благоприятни. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас (80,0%) е по-висок от коефициента за страната (78,6%), а относителният дял на второгодниците (0,9%) през 2014 г. е по-нисък от общия за страната (1,4%). В периода 2012–2015 г. зрелостниците от областта постигат по-високи от средните за страната резултати на матурите по български език и литература. Делът на неуспешно положилите изпита традиционно е нисък.

В същото време Ловеч е една от областите с най-нисък дял на населението на възраст 25–64 години с висше образование – 18,6% през 2014 г. в сравнение с 27,0% за страната. През учебната 2014/2015 г. в областта следват 238 студенти. Съотношението между техния брой и местното население (1,77 студенти на 1000 души) е второто най-ниско от всички области с висши учебни заведения след Хасково (1,21).

Здравеопазване ●●●●

В област Ловеч се наблюдават благоприятни съотношения между броя на личните лекари и интернистите и населението. При кардиолозите съотношението е 7475 души на един кардиолог при средно 5765 души за страната, но е по-добро от това в 16 други области. През 2014 г. здравноосигурени са 89,7% от жителите на областта при средно 87,1% за страната.

От 2007 г. насам съотношението между местното население и броя на леглата в многопрофилните болници е по-неблагоприятно от средното за страната, като разликата постепенно се увеличава. Пак от 2007 г. детската смъртност в областта се задържа трайно над средните нива за страната, макар и през 2014 г. да спада рязко спрямо предходната година – от 16,5 на 8,4‰.

Сигурност и правосъдие ●●●●

Ловеч е една от областите с най-висок дял на наказателните дела в Окръжния съд, които приключват в 3-месечен срок – 96% през 2013 г. при средно 88,4% за страната. Сходни нива са регистрирани в областите Габрово, Плевен и Смолян, а по-висок дял – само в Кърджали и Русе. Делът на висящите наказателни дела също е нисък – 6,1% спрямо 8,5% за страната. На всеки наказателен съдия се падат по 6,8 дела месечно при 8,3 за страната.

Съотнесен към населението, броят на регистрираните престъпления срещу личността през 2014 г. е на най-ниското си ниво от 2005 г. насам: 4,5 престъпления на 10 000 души при средна стойност от 5,9 престъпления на 10 000 души за страната. От 2011 г. регистрираните престъпления срещу собствеността намаляват бързо, като през 2015 г. достигат най-ниския си брой, съотнесени към населението – 50,5 престъпления на 10 000 души при средно 89,0 престъпления на 10 000 души за страната.

Околна среда ●●●

Около 64,0% от населението живее в селища с достъп до обществена канализация, а 41,1% от жителите с достъп до канализация са свързани с пречиствателни станции за отпадъчни води през 2013 г. И по двата индикатора областта изостава в сравнение със средните нива за страната. През юли 2015 г. е открито третото стъпало на пречиствателната станция на град Ловеч, което ще доведе до увеличаване на дела на свързаното население. През 2013 г. разходите за опазване на околната среда възлизат на 33,5 млн. лв., което прави по 245,5 лв./човек при средно 288,9 лв./човек за страната.

През 2013 г. емисиите на въглероден двуокис в атмосферата намаляват за втора поредна година и възлизат на 93,8 т/кв.км, което е три пъти по-ниска концентрация от средното ниво за страната.

Култура ●●

След три години на нарастване посещенията в местните театри през 2014 г. намаляват с 33% спрямо предходната година и достигат до 17 000. Съотнесено към населението, това прави по 124 посещения на всеки 1000 души население, което е 2,5 пъти по-ниска посещаемост от средната за страната. Посещаемостта на библиотеките постепенно нараства, но остава далеч от средните нива за страната. Ловеч е една от петте области в страната, в които няма кино, макар че през летните месеци се организират кинопрожекции на открито.

Висока посещаемост регистрират единствено местните музеи – 115 200 през 2014 г., което прави 857 посещения на 1000 души при средно 662 за страната.

Ключови показатели за област Ловеч

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	6038	5897	6889	6908	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3124	3037	2825	2963	3134	3788
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5715	5936	6184	6509	6940	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	23,9	18,0	15,7	20,9	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	49,3	47,6	46,4	44,2	42,3	41,1
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	47,8	43,8	40,7	38,3	37,8	36,9
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	3,0	8,0	12,2	13,4	10,7	10,2
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	39	39	39	39	40	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	852	901	1094	1076	1136	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	735	816	946	959	1002	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	21,8	25,2	30,3	33,7	34,6	45,8
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	36,1	40,1	43,0	44,8	47,8
Покритие на кадастъра (%)	74,0	74,0	74,0	74,0	74,0	74,0

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-7,9	-9,4	-9,7	-10,2	-10,2	-11,2
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-7,4	-12,2	-4,1	-3,5	-5,3	-4,2
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	19,6	21,6	21,6	16,4	15,8	18,6
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,3	4,5	4,3	4,5	4,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	4,9	5,3	2,9	3,6	2,5	3,0
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,7	86,2	89,5	88,9	88,5	89,7
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	209,7	199,3	204,9	210,2	220,1	213,4
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	68,3	86,4	70,3	57,5	54,1	50,8
Дял на висящите наказателни дела (%)	3,7	4,1	4,4	4,4	6,1	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	168,1	227,8	380,6	249,5	245,5	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	14,5	40,2	40,9	41,1	41,1	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	112,1	92,4	140,8	148,1	186,3	124,4

Област Монтана

▶ Население (2014)	140 473
▶ Територия (кв.км)	3635,6
▶ Брой на населените места	131
▶ Дял на населението в градовете (%)	64,3

Общ преглед

След двугодишен период на стагнация пазарът на труда в област Монтана започва бавно да се възстановява през 2014 г. Въпреки това доходите остават сравнително ниски, а дялът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност – висок. Монтана е областта с най-нисък обем на привлечените чуждестранни инвестиции, съотнесени към населението. Данъчната среда е сравнително благоприятна, но развитието на електронните услуги на администрацията и инфраструктурата изостава.

Монтана е една от областите в страната, в които демографската криза е най-ярко изразена. През 2015 г. зрелостниците от областта постигат най-лошите си резултати от въвеждането на матурите по български език и литература през 2007 г. В сферата на здравеопазването се забелязва недостиг на медицински специалисти. Околната среда е добре запазена, а вредните емисии – ниски. Регистрираните престъпления срещу личността постепенно се увеличават от 2011 г. насам. Монтана е областта с най-ниска интензивност на културните дейности в страната.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●●

През 2013 г. средната годишна брутна заплата в областта е 6995 лв. при средно 9301 лв. за страната. През последните няколко години темпът на нейното нарастване е малко по-бавен от средния за страната, но нивото ѝ остава по-високо от това в други области със сходен икономически профил, като Видин и Ловеч. Поради ниската заетост Монтана е областта, в която най-малък дял от доходите на домакинствата се формира от работна заплата – едва 38,2% през 2014 г. при 56,2% за страната.

Делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, е близо два пъти по-висок от този за страната. През 2012 г. относителната линия на бедност в областта възлиза на 3287 лв. (при 3431 лв. за страната), а под нея живее 23% от населението. От 2007 г. насам делът на населението, живеещо с материални лишения, в областта е по-нисък от общия за страната.

Пазар на труда ●●

След двугодишен период на стагнация пазарът на труда в област Монтана започва бавно да се възстановява през 2014 г. Икономическата активност на населението се увеличава, достигайки 49,0%, а коефициентът на заетост на населението на 15 и повече години нараства до 41,0%, надхвърляйки 40% за пръв път от 2010 г. Областта обаче остава далеч от нивото на заетостта в страната (48,0%). През 2014 г. е отчетен минимален спад на безработицата, но тя продължава да бъде висока – 16,3% за областта спрямо 11,4% за страната.

През 2014 г. 100 лица на възраст 60–64 години, на които предстои да излязат извън състава на работната сила, ще бъдат заместени от 59 лица на възраст 15–19 години. Този коефициент на демографско заместване е по-нисък от общия за страната, който през същата година е близо 62 на 100.

Инвестиции ●

През 2013 г. Монтана е областта с най-нисък обем на привлечените чуждестранни инвестиции (с натрупване), съотнесени към населението – 271,2 евро/човек при 3230,9 евро/човек за страната. Разходите за придобиване на ДМА постепенно се възстановяват до нивата преди кризата, но остават чувствително по-ниски от средните за страната.

Темповете на усвояване на европейски средства от общините като бенефициенти на оперативните програми са сходни със средните за страната. Към 31 януари 2015 г. общият обем на усвоените средства от общините в област Монтана възлиза на 79,9 млн. лв. Съотнесени към населението, най-висока степен на усвояване постигат общините Монтана (919,5 лв./човек) и Вършец (812,7 лв./човек), а най-ниска – Якимово (17,1 лв./човек) и Бойчиновци (73,8 лв./човек).

Инфраструктура ●●

Развитието на инфраструктурата в област Монтана остава. Гъстотата на пътната (16,6 км на 100 кв.км) и на железопътната мрежа (3,1 км на 100 кв.км) е по-ниска от средните за страната (съответно 17,7 км на 100 кв.км и 3,6 км на 100 кв.км). Делът на пътната настилка в добро състояние се увеличава – от 22,0% през 2012 г. на 31,4% през 2014 г., но остава далеч от показателя за страната – 40,5%.

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет през 2014 г. е 47,9% при 56,7% за страната. По-нисък е и делът на лицата, използвали интернет през последните 12 месеца – 56,1% спрямо 59,2% за страната.

Данъци и такси ●●●●●

Нивото на местните данъци и такси в област Монтана е чувствително по-ниско от средните нива за страната. Годишният патентен данък за търговия на дребно е над два пъти по-нисък от средния. Най-близки до средните за страната са размерите на данъка за прехвърляне на собственост и данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица.

Единствената община, в която се забелязва ръст на някои от местните данъци и такси, е Вършец. Там данъкът за прехвърляне на собственост се увеличава от 1,0% през 2012 г. до 2,0% през 2013 г. и 2,5% през 2013 г., а таксата за битови отпадъци на предприятията – от 6,5‰ през 2012 г. на 8,5‰ през 2013 г. Таксата е намалена в Берковица (от 8,7‰ през 2012 г. до 8,5‰ през 2013 г. и 8,3‰ през 2014 г.) и Лом (от 5,5‰ през 2012 г. до 4,5‰ през 2013 г. и 3,5‰ през 2014 г.).

Администрация ●●

Развитието на кадастралната карта спира още през 2010 г., когато са обхванати 12,3% от територията на областта при 15,9% за страната. Впоследствие покритието на кадастъра за страната нараства до 18,1% през 2014 г., докато това за област Монтана остава непроменено. Електронните услуги продължават да изостават, като през 2015 г. най-добре развити са те в общините Лом и Брусарци. По отношение на обслужването на „едно гише“ областта се представя значително по-добре, като пет от единадесетте общини декларират високо ниво на развитие.

Среднопретеглената оценка за областта в Рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление на Фондация „ПДИ“ е 41,7 от максимум 88,4 точки при средно 54,5 точки за страната за 2015 г. Най-висока оценка получават общините Бойчиновци (60,6 точки) и Вълчедръм (53,3 точки), а най-ниска – Якимово (26,5 точки) и Лом (30,6 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●

Демография ●

Монтана е една от областите в страната, в които демографската криза е най-ярко изразена. В периода 2001–2014 г. населението намалява с 25,5%, което е четвъртата най-висока стойност след областите Видин, Враца и Разград.

Коефициентът на естествен прираст на населението също е най-неблагоприятният след този в област Видин и е по-нисък от този в области с по-лоша възрастова структура като Ловеч и Габрово. В периода 2011–2014 г. размерът на изселванията от областта намалява, но продължава да оказва влияние върху демографската ситуация в областта. В градовете живее 64,3% от населението на областта при 73,1% за страната през 2014 г.

Образование ●

Въпреки че нетният коефициент на записване в V–VIII клас е по-висок от този в повечето области, а делът на второродниците е съпоставим с този за страната, качеството на образователния продукт не е добро. Делът на отпадналите от основно и средно образование е 3,3% през 2013 г. при 2,4% за страната, а резултатите, постигнати от зрелостниците от областта на матурите по български език и литература, са относително ниски. Най-ниска успеваемост е постигната през 2015 г., когато делът на неуспешно положилите изпита достига рекордните за областта 10,7% (при 6,4% за страната), а средната оценка пада до „добър“ 4,04 при „добър“ 4,21 за страната.

Монтана е една от петте области в страната, в които няма висше учебно заведение или филиал на такова. Това е една от причините за ниския дял на висшистите на възраст между 25 и 64 години – 17,1% през 2014 г. спрямо 27,0% за страната.

Здравеопазване ●●●

В областта има относително висок брой общопрактикуващи лекари, но съотношението през 2014 г. между броя на кардиолозите (12 770 души на един кардиолог) и интернистите (7024 души на един интернист) и местното население е по-неблагоприятно от средните нива за страната, съответно 5767 души на кардиолог и 5902 души на интернист.

През последните няколко години броят на леглата в многопрофилните болници се запазва постоянен. През 2014 г. в областта на 1000 души се падат 5,1 легла, докато този показател за страната е 4,8 легла на 1000 души от населението. В същото време натовареността на болничните заведения е висока. През 2014 г. за лечение са постъпили 36 727 души, което прави 261,5 на всеки 1000 души население – най-високата стойност за страната.

През 2014 г. здравноосигурени са 87,4% от жителите на областта, което е близко до обхвата в страната.

Сигурност и правосъдие ●●

През 2013 г. действителната натовареност на наказателните съдии в Окръжния съд е 5,1 дела на съдия месечно. По-ниски стойности на този показател се наблюдават само в областите Търговище (3,5 дела) и Перник (4,4 дела). Въпреки това делът на висящите наказателни дела остава висок – 10,3% спрямо 8,5% за страната. През последните две години (2012–2013 г.) делът на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок, постепенно се увеличава и достига 91,0%, което е повече от този дял за страната – 88,4% през 2013 г.

До 2010 г. регистрираните престъпления срещу личността (съотнесени към населението) се движат около средните нива за страната. В периода 2011–2014 г. тези престъпления в област Монтана системно надхвърлят средните за страната. Престъпленията срещу собствеността обаче остават сравнително ограничени, като през 2014 г. са регистрирани 63,4 такива престъпления на всеки 10 000 души население при средно 89,0 за страната.

Околна среда ●●●●

През 2013 г. 58,7% от населението на областта живее в селища с достъп до обществена канализация (при 74,7% за страната), като свързаността с пречиствателни станции достига 34,2% (при 56,4% средно за страната).

Разходите за опазване на околната среда в областта започват да нарастват през 2012 г., а през 2013 г. вече доближават средните нива за страната от 288,9 лв. на човек от населението. През 2015 г. е приключен проектът за изграждане на воден цикъл на град Монтана, който включва и модернизацията и оборудването на пречиствателната станция на града.

Монтана е една от областите с най-ниски емисии на въглероден двуокис – 6,5 т/кв.км територия през 2013 г. при средно 293,9 т/кв.км за страната. По-ниска концентрация на този тип вредни емисии се наблюдава единствено в областите Добрич, Кърджали и Смолян.

Култура ●

Монтана е областта с най-ниска интензивност на културните дейности в страната.

Съотнесени към броя на населението, регистрираните посещения в музеите и библиотеките в областта са над 2 пъти по-ниски от средните за страната 662 посещения в музеите на 1000 души и 518 посещения на 1000 души в библиотеките през 2014 г. Посещенията в театрите през 2014 г. са около 11 000, като по-ниска посещаемост се наблюдава единствено в Перник и Смолян (без да броим Софийска област, където няма театър). Регистрираните в областта 81 посещения в театрите на 1000 души население са около 4 пъти по-ниски от средните за страната 319 посещения. Към 2014 г. Монтана остава една от петте области без кино.

Ключови показатели за област Монтана

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5255	5152	5951	6044	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2838	3037	2961	2994	3276	4117
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5641	6028	6 289	6572	6995	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	23,4	23,0	24,9	23,0	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	47,7	46,2	45,5	46,1	46,8	49,0
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	42,9	40,6	39,1	39,2	39,0	41,0
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	10,1	12,2	14,1	14,9	16,7	16,3
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	32	32	31	31	31	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	670	669	1128	997	1077	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	163	160	173	217	271	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	19,1	22,7	29,0	37,5	36,4	47,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	24,8	25,8	22,0	29,1	31,4
Покритие на кадастъра (%)	10,2	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-10,5	-12,3	-12,3	-12,8	-11,7	-12,8
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-4,8	-6,2	-3,2	-3,4	-2,7	-3,2
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	15,7	15,4	15,8	18,1	18,4	17,1
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,1	4,1	4,4	4,1	4,2	4,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	5,6	6,8	3,2	9,4	6,4	6,9
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,9	85,4	87,9	87,1	86,1	87,4
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	226,5	230,4	245,1	255,3	260,4	261,5
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	90,8	110,6	95,3	77,1	81,5	63,4
Дял на висящите наказателни дела (%)	10,7	9,4	10,0	12,5	10,3	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	52,0	45,4	79,5	172,0	262,8	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	4,2	33,3	33,9	34,0	34,2	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	67,7	71,5	66,3	49,8	67,0	81,2

Област Пазарджик

▶ Население (2014)	267 918
▶ Територия (кв.км)	4456,9
▶ Брой на населените места	117
▶ Дял на населението в градовете (%)	62,5

Общ преглед

След спад на икономиката в началото на кризата областта се възстановява с бързи темпове и още през 2010 г. брутно производство на глава от населението надминава предкризисните си нива. В същото време заетостта започва да се възстановява едва през 2013 г. Вътрешните и външните инвестиции са около два пъти по-ниски от средните нива за страната, но областта се представя сравнително добре по отношение на усвоените европейски средства. Пазарджик се задържа на челните места по дял на пътищата в добро състояние. Местните данъци и такси в областта са по-високи от средните за страната. Възрастовата зависимост все

още е по-благоприятна в сравнение с много други области в страната. Делът на отпадналите ученици от основното и средното образование е по-голям от общия дял за страната. Пазарджик е областта с най-нисък дял на висшистите след Силистра. Преминалите болни през многопрофилните болници са под средните нива в страната, както и делът на здравноосигурените лица. Престъпността в областта е ниска, а наказателното производство – относително бързо. Пазарджик е една от областите с най-малък дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции. В областта няма кино.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●

След сериозен спад на икономиката в началото на кризата областта се възстановява с бързи темпове. В периода 2010–2012 г. номиналният БВП на човек нараства с около 10% годишно, докато средният ръст за страната е под 6%. Все пак БВП на човек в областта изостава от показателя общо за страната. Макар и брутният продукт да надминава предкризисните си нива още през 2010 г., доходите на лице от домакинствата се свиват през 2010 и 2011 г. След известно увеличение през 2012–2013 г. доходите на домакинствата бележат пореден спад през 2014 г. въпреки възстановяването на заетостта.

Условията на живот са едни от най-неблагоприятните в страната. Делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, се увеличава до 31,9% през 2012 г., поставяйки областта на първо място (през 2011 г. на първо място е област Видин). След 2009 г. делът на хората, живеещи с материални лишения, постоянно нараства и през 2012 г. достига 59%, което е най-високият дял сред всички области – за страната е 43%. Делът на бедните спрямо линията на бедността за областта е 30,8% при 21% за страната, което нарежда област Пазарджик сред областите с най-голям дял на бедните.

Пазар на труда ●●●●

Въпреки че през периода 2010–2012 г. безработицата в областта се увеличава значително над средното ниво за страната, през 2013 г. тя намалява рязко и през 2014 г. спада до 10,4% при 11,4% за страната. Данните за заетостта също показват благоприятна тенденция на нарастване след 2012 г., като коефициентът на заетост (47,3%) на населението на 15 и повече години вече се доближава до средния за страната (48%) през 2014 г.

След Сливен Пазарджик е областта с най-висок коефициент на демографско заместване в страната през 2014 г. – 71,4% при средно 61,9%. Това означава, че през следващите години 71 младежи ще се включат на пазара на труда на всеки 100 души, които ще излязат от него.

Инвестиции ●●

В областта продължават да действат по-малко предприятия спрямо населението в сравнение със средното ниво за страната – 39 на 1000 души при 52 на 1000 души за страната през 2013 г. Разходите за придобиване на ДМА нарастват след спада през 2010 г., но в периода 2011–2013 г. се задържат на два пъти по-ниско ниво от това в останалите области. За разлика от повечето области чуждите инвестиции нарастват значително в следкризисния период, като техният размер на човек от населението към края на 2013 г. е над четири пъти по-голям от стойността им през 2007–2008 г. Областта се представя сравнително добре по отношение на усвоени-

те европейски средства. Към 31 януари 2015 г. общините в област Пазарджик са получили 553,2 лв./човек като бенефициенти по оперативните програми при 564,9 лв./човек за страната. Най-много средства са усвоили общините Панагюрище (2506,9 лв./човек) и Пещера (1871,2 лв./човек), а най-малко – община Батак (170,1 лв./човек).

Инфраструктура ●●●

Въпреки че пътищата в добро състояние намаляват спрямо миналата година, област Пазарджик се задържа на челните места и през 2014 г. Делът на пътищата с добро качество на пътната настилка в областта е 49,8% при 40,5% за страната, а Пазарджик заема четвърто място.

Свързаността с интернет сред домакинствата в областта и използването му от населението остават относително ограничени. През 2014 г. 49,6% от домакинствата имат достъп до интернет при 56,7% за страната. Използвалите интернет през последните 12 месеца пък са 52,2% при 59,2% за страната.

Данъци и такси ●●

Местните данъци и такси в областта са по-високи от средните за страната и през 2015 г. Основната причина за това е размерът на таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридическите лица, която средно за общините в областта е 35% над тази в страната. Данъкът при възмездно придобиване на имущество пък е около 10% по-висок. С 40% по-нисък е средният патентен данък за търговия на дребно – 9,05 лв./кв.м при средно за страната 12,72 лв./кв.м през 2015 г. По-ниски с около 15% са и ставките на данъка върху превозните средства в областта.

Администрация ●●●

Развитието на електронното правителство бележи застой последната година, а административните услуги на „едно гише“ са на сходно ниво с преобладаващото в страната. Областта се представя добре по отношение на покритието на територията от кадастъра. През 2014 г. кадастралната карта обхваща 26,8% от територията на областта при 18,1% за страната.

Областта получава относително ниска оценка в Рейтинга на активната прозрачност на местната администрация, изготвян от Фондация „ПДИ“. За 2015 г. областта получава 46,9 точки от максималните 88,4 при 54,5 точки средно за страната. Най-високо е оценена прозрачността на органите на местното самоуправление в община Ракитово (62,0 точки), следвана от Пещера (56,0 точки) и Брацигово (52,0 точки), а най-ниските оценки са в общините Батак (26,1 точки) и Белово (26,5 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●●●

През 2014 г. коефициентът на естествен прираст в областта по стойност е близък до равнището на раждаемостта в страната (-5,3‰ при -5,7‰ за страната). Населението в областта намалява и заради интензивността на изселванията към други области и чужбина, като през 2014 г. коефициентът на механичен прираст за област Пазарджик е -4,9‰. Застаряването на населението следва тенденциите в страната, въпреки че коефициентите на възрастова зависимост са под средните – съотношението на хората на 65 и повече години към населението на 0–14 години е 129,4% (при 144,3% за страната), а към това на 15–64 години – 29,1% (при 30,2% за страната).

Образование ●●

Нетният коефициент на записване в V–VIII клас бележи ръст през 2014 г. и достига нивото на обхвата в страната – 78,9%. Делът на отпадналите от основното и средното образование обаче е по-висок от средния – през 2013 г. достига 3,3% при 2,4% за страната. След традиционно по-слабо от средното представяне на матурите през 2015 г. учениците успяват да постигнат среден резултат „добър“ 4,2, който е идентичен с този за страната.

Пазарджик е една от петте области (заедно с областите Видин, Кюстендил, Монтана и Търговище), в които няма висше учебно заведение. В същото време след Силистра Пазарджик е областта с най-нисък дял на висшестите сред лицата на 25–64 години – 15,3% при 27% за страната през 2014 г.

Здравеопазване ●●●●●

Област Пазарджик се характеризира с недостиг на кардиолози, но осигуреността с такива специалисти постепенно се подобрява през последните години. Докато през 2001 г. един кардиолог в областта е отговарял за около 26 000 души от населението, през 2014 г. на един кардиолог се падат по 9923 души при 5765 души средно за страната.

Делът на здравноосигурените лица остава под този в страната и през 2014 г. Осигуреността на населението с болнични легла в многопрофилните болници се подобрява през годините и през 2014 г. на 1000 души от населението се падат по 5,5 легла в МБАЛ при 4,8 на 1000 души за страната. В същото време постъпилите болни за лечение рязко намаляват от 279,3 на 1000 души през 2013 г. до 152,6 на 1000 души през 2014 г., спадайки под средното ниво за страната – 175,4 на 1000 души население.

Сигурност и правосъдие ●●●●●

Областта е относително безопасна за живеене, ако се съди по регистрираните престъпления. През 2014 г. в област Пазарджик на 10 000 души население са регистрирани 4,7 престъпления срещу личността при 5,9 за страната и 58,9 престъпления срещу собствеността при 89,0 за страната.

И през 2013 г. съдиите са относително малко натоварени, като един наказателен съдия в Окръжния съд разглежда по 7,4 дела на месец, докато средно за страната на един съдия се падат по 8,3 дела на месец. По-ниската натовареност на съдиите вероятно е причина и за по-бързото разрешаване на делата. През 2013 г. 94% от наказателните дела в областта са приключили в 3-месечен срок при 88,4% за страната, а висящите дела са 6,9% при 8,5% за страната.

Околна среда ●●●●

В област Пазарджик вредните емисии са на сравнително ниско ниво. През 2013 г. в атмосферата са изхвърлени 37,9 т въглероден двуокис на кв.км при 293,9 т средно за страната. Продължава да е нисък делът на населението в селища с обществена канализация – 70,1% при 74,7% за страната през 2013 г. Пазарджик е и една от областите с най-малък дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции – 27,3% при 56,4% за страната през 2013 г.

През 2013 г. разходите за опазване на околната среда са близо 50 млн. лв., което представлява 2% от всички разходи за опазване на околната среда в България. Спрямо населението разходите са 183,2 лв./човек при 288,9 лв./човек за страната.

Култура ●

Културният живот в областта не е особено интензивен. Пазарджик продължава да е една от петте области в страната, в които няма кино. Посещенията в театрите се повишават, но продължават да са двойно под тези за страната – 163 на 1000 души при 319 на 1000 души за страната през 2014 г. Посещенията на библиотеките са 229 на 1000 души в област Пазарджик при 518 на 1000 души в страната. Посещенията в музеите намаляват през 2014 г., при което представянето на областта става по-слабо от средното в страната – 606 посещения на 1000 души при 662 на 1000 души за страната.

Ключови показатели за област Пазарджик

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5616	6518	7009	7430	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3690	2989	2972	3460	3755	3570
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5620	6087	6368	6862	7264	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	23,0	23,7	29,4	30,8	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	55,1	54,8	53,2	51,1	51,1	52,8
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	49,9	46,3	43,6	41,8	44,4	47,3
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	9,4	15,5	18,1	18,3	13,0	10,4
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	37	38	38	39	39	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1048	910	1236	1265	1227	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	903	1161	1446	1581	1719	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	23,8	25,9	38,7	40,4	36,1	49,6
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	43,4	43,0	44,0	52,6	49,8
Покритие на кадастъра (%)	0,8	6,0	19,4	25,1	25,1	26,8

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-2,5	-3,4	-4,6	-4,5	-4,2	-5,3
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-4,1	-6,0	-2,5	-3,2	-4,7	-4,9
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	15,2	15,2	16,9	16,8	16,6	15,3
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,3	4,1	4,1	4,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	6,4	6,5	4,6	6,8	6,9	5,8
Дял на здравноосигурените лица (%)	84,3	81,4	84,4	83,4	82,6	83,6
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	138,6	129,4	135,4	265,0	279,3	152,6
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	60,5	76,3	70,4	59,9	66,9	58,9
Дял на висящите наказателни дела (%)	2,7	4,0	2,2	7,9	6,9	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	72,1	115,1	127,6	180,6	183,2	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	25,9	26,0	26,1	27,2	27,3	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	74,9	77,2	98,1	86,0	123,3	163,1

Област Перник

▶ Население (2014)	127 872
▶ Територия (кв.км)	2394,2
▶ Брой на населените места	172
▶ Дял на населението в градовете (%)	78,9

Общ преглед

Икономическото развитие на област Перник е в застой, а инвестиционната активност е все още потисната. Доходите са сравнително високи, но това се дължи най-вече на всекидневната трудова миграция към столицата. Безработицата нараства за шеста поредна година. Инфраструктурният профил на областта продължава да се подобрява. Данъчната среда в Перник е сравнително благоприятна, но прозрачността на местната администрация и нивото на развитие на административните услуги остават ниски. Някои сфери на социалното развитие на областта,

като културата и здравеопазването, са в голяма степен повлияни от близостта до столицата. В здравната система се наблюдава известен недостиг на кадри и болнични легла. Посещенията в местните театри намаляват, а тези в библиотеките и музеите са далеч от средните нива за страната. Демографската картина е силно неблагоприятна. В сферата на образованието Перник традиционно се представя слабо. По-добри от средните за страната са индикаторите за състоянието на околната среда, както и тези в сферата на сигурността и правосъдието.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●

Доходи и условия на живот ●●●

Средногодишните доходи в областта са вторите най-високи след тези в столицата – 5941 лв./човек при средно 4813 лв. за страната. Данните на НСИ за структурата на домакинските бюджети показват, че това отчасти се дължи на високите нива на пенсиите в областта. Доходите на домакинствата от пенсии възлизат на 4220 лв./домакинство при средно 3010 лв. за страната. Доходите от самостоятелна заетост също са сред най-високите в страната. По-високите доходи на всекидневните трудови мигранти към столицата компенсират по-ниските трудови доходи на жителите на областта, които работят в нейните граници.

Въпреки че делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическата дейност, е близо два пъти по-нисък (6,8%) от този за страната (11,6%), повече от половината от населението (55%) на областта живее с материални лишения. През 2012 г. относителният дял на бедните в областта е сходен със средните нива на бедност в страната – 22%.

Пазар на труда ●●

Основните фактори, които оказват влияние върху пазара на труда в област Перник, са неблагоприятната демографска картина в областта и близостта до столицата. Коефициентът на демографско заместване в Перник е сред трите най-неблагоприятни в страната – на всеки 100 лица на възраст 60–64 години се падат 49 лица на възраст 15–19 години.

Икономическата активност постепенно доближава средните нива за страната, но това се дължи най-вече на увеличаващата се безработица. През 2014 г. безработицата в областта се повишава за шеста поредна година, достигайки 13,1% при средни нива за страната от 11,4%. Заетостта остава стабилна в периода 2009–2012 г., но през 2013 и 2014 г. изостава от започналия в страната процес на възстановяване.

Инвестиции ●

Перник е една от десетте области, в които инвестиционната активност може да бъде определена като слаба. Разходите на предприятията за придобиване на ДМА през 2013 г. са три пъти по-ниски от тези през 2008 г. През 2012 и 2013 г. кумулативният размер на ЧПИ в областта намалява с близо 30 млн. евро до 229,7 млн. евро, което е най-ниското ниво от 2006 г. насам.

Към 31 януари 2015 г. общините в областта са усвоили общо 61,3 млн. лв. като бенефициенти по оперативните програми на ЕС. Това възлиза средно на 479,4 лв./човек от областта при средно 564,9 лв. за страната. Най-висока степен на усвояване има в общините Перник (550,5 лв./човек) и Трън (494,5 лв./човек). В област Перник се намира едната от двете общини в страната, които все още не са усвоили

нико един лев като бенефициент на оперативните програми на ЕС – община Ковачевци.

Инфраструктура ●●●●

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в област Перник е с около една трета по-висока от средните нива за страната. През 2013 г. на всеки 100 кв.км територия в областта има 24,1 км пътища и 4,8 км железопътни линии. От 2010 г. насам качеството на пътната настилка в областта е чувствително по-добро от средното за страната, като близо 50% от пътищата са в добро състояние през 2014 г. при 40,5% за страната.

Област Перник изостава единствено в сферата на свързаността и използването на интернет. През 2014 г. достъп до интернет имат 52,8% от домакинствата при средно 56,7% за страната. И докато разликата в достъпа до интернет постепенно се стопява, относителният дял на населението, което е използвало интернет през последната година, нараства по-бавно от средните темпове за страната.

Данъци и такси ●●●●

Нивото на местните данъци и такси в област Перник е сравнително благоприятно на фона на средните стойности за страната. Данъците върху нежилищните имоти на юридическите лица и върху превозните средства са съпоставими със средните за страната. Патентният данък за търговия на дребно и данъкът за възмездно придобиване на имущество са чувствително по-ниски от тези в по-голямата част на страната.

В периода 2012–2015 г. размерът на таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридически лица е намалена в три от общините – Брезник (от 12,0 на 5,0‰), Ковачевци (от 8,0 на 6,0‰) и Радомир (от 6,0 на 5,0‰). Увеличение има само в община Перник – от 6,0 на 6,5‰ през 2014 г.

Администрация ●●●

През 2014 г. кадастралната карта обхваща едва 4,5% от територията на областта, като покрива само две общини – Перник и Брезник. Това е най-ниското покритие след това в областите Видин (2,1%), Кърджали (3,4%) и Хасково (3,8%). От 2009 г. насам в областта няма никакъв напредък в това отношение. Оценката на Фондация „ПДИ“ за прозрачността на органите на местното самоуправление е ниска – 42,1 от възможни 88,4 точки при средно 54,5 точки за страната. Най-висока оценка получава община Брезник (53,6 точки), а най-ниска – Земен (21,1 точки).

Три от шестте общини в областта декларират високо ниво на развитие на услугата „едно гише“ – Брезник, Перник и Трън. Електронните услуги са най-силно развити в община Перник.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●●

Перник е една от най-силно урбанизираните области в страната. През 2014 г. в градовете живее 78,9% от населението при средно 73,1% за страната, като по-висока концентрация се наблюдава само във Варна, Габрово и София (столица).

В същото време възрастовата структура на населението е крайно неблагоприятна. От 2009 г. насам механичният прираст на населението е отрицателен – повече хора напускат областта, отколкото се заселват в нея. През 2014 г. Перник става четвъртата област, в която лицата на възраст 65 и повече години са два пъти повече от населението до 14-годишна възраст. Другите области са Кюстендил, Видин и Габрово. Съотношението между най-възрастното население и това в работоспособна възраст също е сред най-неблагоприятните. От 2011 г. досега на всяко лице в пенсионна възраст се падат по-малко от три лица в работоспособна възраст.

Образование ●●

Относителният дял на второгодниците, както и този на отпадналите от основно и средно образование, е традиционно по-нисък от средния за страната. Въпреки това коефициентът на записване е сред най-ниските, а качеството на образователния продукт е незадоволително. През целия период 2008–2015 г. средният успех от матурите по български език и литература на зрелостниците от областта е по-нисък от средния за страната. През 2015 г. е регистриран рекорден за областта дял на слабите оценки – 8,1% при средно 6,4% за страната.

Перник е една от областите с най-нисък дял на населението със завършено висше образование – 17,8% през 2014 г. Нисък дял на висшистите (15,7%) се наблюдава и в София (област) – другата област, която граничи със столицата. Европейският политехнически университет, отворен през 2010 г., засега не може да се наложи като значимо висше учебно заведение от гледна точка на броя студенти, които се обучават в него.

Здравеопазване ●●●●●

По подобие на други области от района, като Благоевград и Кюстендил, в област Перник е налице значително по-неблагоприятно от средното за страната съотношение между броя на кардиолозите и населението. За сметка на това кадровата осигуреност с общопрактикуващи лекари и интернисти е по-добра от тази за страната. Здравноосигурени са 88,6% от жителите на областта при средно 87,1% за страната.

Перник е единствената област в страната, в която през 2014 г. по-малко от 10% от населението е постъпило за активно лечение в МБАЛ. Това най-вероятно се дължи на близостта на областта до столицата, както и на изключи-

телно ограничената леглова база, с която разполагат местните здравни заведения – едва 2,3 легла на всеки 1000 души при средно 4,8 за страната.

Сигурност и правосъдие ●●●

В края на 2013 г. в област Перник е регистриран шестият най-висок дял на висящите наказателни дела в окръжните съдилища – 10,1% при средно 8,5% за страната. На фона на ниската действителна натовареност на наказателните съдии (4,4 дела на съдия месечно при 8,3 средно за страната през 2013 г.) това би могло да се разглежда като показател за относително по-ниска ефективност на съдебната система. В същото време делът на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок през 2013 г., е 89% и е близък до този за страната.

Броят на регистрираните престъпления срещу собствеността през последните години е малко по-висок от средния за страната и през 2014 г. достига 94,6 престъпления на всеки 10 000 души при средно 89 за страната. Спрямо 2010 г. броят на престъпленията срещу личността в областта намалява двойно.

Околна среда ●●●●

През 2013 г. делът на населението в селища с обществена канализация е 79,2% при средно 74,7% за страната. Свързаността с пречиствателните станции също е висока – 74,2% при 56,4% в страната. През 2013 г. годишните разходи за опазване на околната среда на човек в областта нарастват повече от два пъти спрямо предходните две години и възлизат на 422,7 лв./човек от населението – четвъртата най-висока стойност за страната.

През 2012 и 2013 г. емисиите на въглероден двуокис в страната намаляват по-бързо от тези в област Перник. Спрямо територията тези емисии в областта достигат 297,8 т/кв.км през 2011 г. (73,3% от средното за страната) и 250,9 т/кв.км през 2013 г. (85,3% от средното за страната).

Култура ●

Перник е една от осемте области в страната, в които нивото на развитие на културата получава слаба оценка. В противовес на установената в периода 2012–2014 г. тенденция за увеличаване на броя на посещенията в театрите на национално ниво (общо с 19,3%) за посещенията в местните театри през 2014 г. се отчита спад с 31% спрямо средногодишния брой на посещенията през периода 2010–2013 г. Регистрираните посещения в библиотеки и музеите през 2014 г. са около два пъти по-малко от средните за страната – съответно 518 и 342 посещения на всеки 1000 души. Перник е една от петте области в страната, на чиято територия няма кино.

Ключови показатели за област Перник

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5607	6077	6471	5784	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	4119	4194	4473	5021	5764	5941
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5710	5890	6080	6392	6719	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	17,2	19,0	17,0	22,3	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	49,3	49,0	50,5	51,9	52,3	53,1
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	46,7	45,6	46,5	46,8	45,5	46,2
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	5,3	6,9	8,0	9,9	13,0	13,1
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	38	38	37	38	39	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	962	941	707	853	983	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	1755	1777	1945	1865	1796	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	22,5	15,4	35,0	42,3	48,4	52,8
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	48,7	41,7	52,0	48,9	49,5
Покритие на кадастъра (%)	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-8,8	-9,6	-11,3	-11,7	-11,1	-11,2
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	0,0	-1,9	-1,6	-1,7	-0,8	-1,7
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	16,8	16,3	16,7	16,6	16,9	17,8
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,4	4,1	4,2	4,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	5,8	5,7	4,0	4,5	5,3	5,6
Дял на здравноосигурените лица (%)	90,4	88,6	88,8	88,3	87,5	88,6
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	107,8	100,8	100,6	103,6	103,4	99,3
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	101,7	97,2	93,9	99,5	103,7	94,6
Дял на висящите наказателни дела (%)	7,7	8,6	8,5	7,8	10,1	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	147,9	294,7	204,2	182,6	422,7	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	71,6	71,5	74,0	74,1	74,2	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	71,6	78,4	88,4	84,1	68,6	55,0

Област Плевен

▶ Население (2014)	257 556
▶ Територия (кв.км)	4653,3
▶ Брой на населените места	123
▶ Дял на населението в градовете (%)	66,8

Общ преглед

Плевен е най-силно развитата област в Северозападна България. Доходите са по-високи от средните за страната, а условията на живот – относително благоприятни. Възстановяването на пазара на труда от кризата изостава. През 2014 г. заетостта и икономическата активност намаляват. Плевен е една от малкото области в страната, в която инвестициите през 2012 и 2013 г. са чувствително по-високи от тези преди кризата, макар и да изостават от средните нива за страната. Развитието на административните услуги е по-добро от това в съседните области, но местните данъци и такси са високи.

Въпреки че негативните демографски процеси са ясно изразени, Плевен е областта в най-добро демографско състояние в Северозападния район. Качеството на училищното образование е незадоволително въпреки високата степен на обхващане на подлежащите на образование. Здравеопазването в областта е добре развито. Осигуреността с медицински специалисти и болнични легла е добра, а делът на здравноосигурените е висок. Плевен е една от областите с най-ниски разходи за опазване на околната среда. Въпреки по-високата от средната за страната престъпност правораздаването е относително бързо. Културният живот не е особено интензивен.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●●●

Средногодишните доходи на лице от домакинството в област Плевен възлизат на 5043 лв. през 2014 г., което е с около 5% по-високо от средната стойност за страната. Средната годишна брутна заплата е с около 24% по-ниска от тази за страната, но доходите на домакинствата от самостоятелна заетост и други дейности компенсират отчасти това изоставане.

През 2012 г. в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност живеят 10,2% от населението при средно 11,6% за страната. Делът на хората, живеещи с материални лишения (40,9%), и делът на тези, живеещи под относителната линия на бедността (17%), за областта също са по-ниски от общите за страната.

През 2012 г. БВП на човек от населението възлиза на 6141 лв. при средно 10 958 лв. за страната.

Пазар на труда ●●

От 2012 г. насам безработицата в областта е по-ниска от средната за страната, като през 2014 г. пада до 9,0%. Основната причина за това е не увеличаващата се заетост, а намаляващата икономическа активност на населението – икономически активни са 46,7% от населението над 15-годишна възраст през 2014 г. спрямо 48,8% през 2013 г. Заетостта на населението над 15-годишна възраст през 2014 г. спада до 42,5% при среден коефициент от 48,0% за страната. Въпреки това Плевен остава областта с най-висока заетост в Северозападния район на страната.

Коефициентът на демографско заместване, измерващ съотношението между лицата на възраст 15–19 години и тези на възраст 60–64 години, намалява по-бавно от средните темпове за страната. В периода 2001–2014 г. спадът за областта е от 108,0 на 58,2%, а този за страната – от 123,6 на 61,9%.

Инвестиции ●●

Плевен е една от малкото области, в която инвестициите през 2012 и 2013 г. са чувствително по-високи от тези преди кризата. ЧПИ с натрупване достигат 311 млн. евро към края на 2013 г. при нива от под 200 млн. евро преди кризата. Въпреки това нивото на инвестиционна активност спрямо местното население остава по-ниско от средното за страната както при ЧПИ, така и при инвестициите в ДМА. Към 31 януари 2015 г. общините са усвоили общо 149,5 млн. лв. като бенефициенти по оперативните програми на ЕС. По този начин част от изоставането в предишни периоди е наваксано и спрямо населението степента на усвояване (580,5 лв./човек) вече е по-висока от средната за страната (564,9 лв./човек). Най-добре се представят общините Кнежа (2243,3 лв./човек) и Никопол (2233,1 лв./човек), а най-слабо – Гулянци (79,3 лв./човек) и Левски (104,6 лв./човек).

Инфраструктура ●●

Гъстотата на пътната мрежа в областта през 2013 г. възлиза на 17 км на 100 кв.км, което е близо до гъстотата за страната – 17,7 км на 100 кв.км. Гъстотата на железопътните линии е по-висока – 4,4 км на 100 кв.км при 3,6 км на 100 кв.км за страната. През последните няколко години качеството на пътната настилка в областта се подобрява, като през 2014 г. в добро състояние са 39,0% от пътищата при 40,5% за страната.

Най-голямо изоставане се наблюдава в разпространението на информационните технологии. Достъп до интернет през 2014 г. имат 43,8% от домакинствата, като по-нисък резултат постигат единствено Враца (38,5%), Кюстендил (39,9%) и Търговище (41,8%). Плевен е една от седемте общини, в които повече от половината население не е използвало интернет през 2014 г.

Данъци и такси ●●

Някои от местните данъци в област Плевен са чувствително по-високи от тези в останалите области на Северозападния район на страната. По-високи от средните за страната нива се забелязват при данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица, както и при данъка за прехвърляне на собственост.

От 2013 г. насам данъкът върху нежилищните имоти на юридическите лица в община Плевен е третият най-висок в цялата страна. Тогава той е увеличен от 1,90 на 3,90%, като по-високи нива се наблюдават единствено в общините Златица (Софийска област) и Аврен (област Варна) – по 4,50%. Нивата на повечето други данъци и такси остават стабилни през последните години. Изключение прави такса битови отпадъци, която е намалена в общините Долни Дъбник (2014 г.), Никопол (2014 г.) и Плевен (2013 г.), а е повишена в община Искър (2013 г.).

Администрация ●●●

През 2014 г. кадастралната карта обхваща 10,0% от териториите в областта при средно 18,1% за страната, като от 2008 г. в нея не са включвани нови територии, а общините Долни Дъбник, Искър, Пордим и Кнежа нямат никакво кадастрално покритие. Развитието на електронните услуги продължава да изостава, като сравнително добър резултат постига само община Плевен.

Оценката, която общините в областта получават през 2015 г. в Рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление на Фондация „ПДИ“, е 52,4 точки от максимални 88,4 при средно 54,5 точки за страната. Най-висока оценка получават Плевен (62,6 точки) и Кнежа (50,7 точки), а най-ниска – Гулянци (33,1 точки) и Левски (37,1 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●●

Плевен е с най-голям брой на населението и най-добро демографско състояние от областите в Северозападния район на страната. Въпреки това негативните демографски процеси остават ясно изразени по подобие на тези във Видин, Монтана, Враца и Ловеч. По време на целия период 2001–2014 г. коефициентите на естествен и механичен прираст на населението остават отрицателни. В резултат на това населението намалява с 21% през 2014 г. спрямо 2001 г., което е над два пъти по-висок темп от средния за страната – 9%. Възрастовата структура на населението продължава да се влошава, като през 2014 г. съотношението между населението на 65 и повече години и това в работоспособна възраст (15–64 години) доближава 40% при средно 30,2% за страната.

Плевен е най-силно урбанизираната област в Северозападния район. През 2014 г. в градовете живеят 66,8% от населението на областта при средно 73,1% за страната.

Образование ●●

Делът на децата, записани в V–VII клас през 2014 г. (82,9%), е по-висок от общия дял за страната (78,6%). Същевременно относителният дял на второградниците и този на отпадналите от основно и средно образование също е по-висок от тези дялове за страната.

Резултатите, които зрелостниците от областта постигат на матурите по български език и литература, са трайно по-ниски от средните, което показва относително ниско качество на изхода на средното образование. През 2015 г. средната оценка за областта е „добър“ 4,04 при „добър“ 4,21 за страната. През 2015 г. делът на оценките под „среден“ 3,00 за пръв път надхвърля 10% при средно 6,4% за страната.

През 2014 г. в областта учат 1892 студенти, а делът на населението на възраст 25–64 години със завършено висше образование достига 23,6% при средно 27,0% за страната.

Здравеопазване ●●●●●

Плевен е една от областите с най-добре развито здравеопазване. През 2014 г. здравноосигурени са 89,5% от живеещите в областта при средно 87,1% за страната. Плевен е областта с най-добро съотношение между броя на общопрактикуващите лекари и местните жители, а повече кардиолози на глава от населението има само в столицата. Налице е известен недостиг на интернисти, но през 2014 г. част от него е компенсирани.

През 2014 г. броят на леглата в многопрофилните болници нараства до 1723, което гарантира второто най-добро съотношение спрямо населението в страната – 6,7 легла на 1000 души население при 4,8 за страната. Единствената област с по-голяма леглова база е Пловдив. Въпреки добрата осигуреност на населението с лекари и леглова база коефициен-

тът на детска смъртност е по-висок от средния за страната: 8,5‰ за областта спрямо 7,6‰ за страната през 2014 г.

Сигурност и правосъдие ●●●

Плевен е една от областите с най-висок дял на наказателните дела в Окръжния съд, приключили в 3-месечен срок – 96% спрямо 88,4% за страната през 2013 г. Действителната натовареност на наказателните съдии постепенно намалява, като от 2011 г. насам е по-ниска от средната за страната. Делът на висящите дела също е по-нисък от средните за страната 8,5% и през 2013 г. възлиза на 5,3% – най-ниският след тези в областите Враца и Русе.

През 2013 и 2014 г. престъпленията срещу личността и срещу собствеността в областта са по-високи от средните нива за страната.

Околна среда ●●●

Плевен е една от областите с най-ниски разходи за опазване на околната среда. През 2013 г. те възлизат на 24,1 млн. лв., или 92,3 лв./човек при средно 288,9 лв./човек за страната. Ниските инвестиции в опазване на околната среда обясняват и ограниченото покритие на населението с канализация и пречиствателни станции за отпадни води. През 2013 г. 56,6% от населението на областта живеят в населени места с достъп до обществена канализация, а 41,2% от него са свързани и с пречиствателни станции за отпадъчни води. През 2015 г. започна строителството на пречиствателна станция в град Белене, което вероятно ще доведе до увеличаване на тези показатели през следващите години.

Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата са на сравнително ниски нива – 52,8 т/кв.км при средно 293,9 т/кв.км за страната през 2013 г.

Култура ●●

Въпреки че е най-голямата по брой на населението област в Северозападна България, Плевен не е сред лидерите по отношение на интензивността на културния живот. В съотношение с броя на населението регистрираната посещаемост на местните театри, кина и библиотеки е около два пъти по-ниска от средната за страната през 2014 г. Въпреки това тенденциите при повечето индикатори са положителни, като посещаемостта на библиотеките се увеличава през всяка една от годините след 2009 г., а тази в кината нараства по-бързо от средната за страната.

Единствено при музеите област Плевен надхвърля средните за страната нива на посещаемост. През 2014 г. са регистрирани 183 000 посещения в местните музеи, което възлиза на 710 посещения на всеки 1000 души при средно 662 за страната.

Ключови показатели за област Плевен

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5388	5094	6197	6141	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	4275	4206	3902	5091	5431	5043
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5890	6093	6308	6646	7046	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	21,8	21,5	17,5	17,0	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	47,0	45,6	46,2	45,9	48,8	46,7
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	43,2	39,7	40,7	41,2	42,9	42,5
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	8,1	12,8	12,0	10,3	12,1	9,0
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	35	35	35	35	36	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1150	1056	1079	1833	1618	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	594	532	652	736	1208	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	28,4	27,2	35,8	37,3	47,6	43,8
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	28,5	29,2	31,0	38,8	39,0
Покритие на кадастъра (%)	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-7,5	-9,0	-9,6	-10,1	-9,1	-10,0
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-5,2	-5,3	-2,5	-4,4	-4,7	-4,0
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	15,5	17,5	18,5	21,7	22,9	23,6
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,3	4,1	4,1	4,1
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	4,9	5,9	4,7	8,0	8,7	7,9
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,7	84,9	89,4	88,8	88,2	89,5
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	204,7	196,7	207,1	277,8	308,7	235,9
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	88,0	101,5	109,4	94,9	113,1	92,6
Дял на висящите наказателни дела (%)	9,4	10,2	7,3	6,2	5,3	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	45,4	52,2	46,9	88,1	92,3	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	39,4	39,6	41,0	41,0	41,2	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	149,6	192,2	184,5	214,0	388,3
Посещения в театрите на 1000 души от населението	66,7	79,3	108,0	125,7	140,5	138,3

Област Пловдив

▶ Население (2014)	676 892
▶ Територия (кв.км)	5972,9
▶ Брой на населените места	224
▶ Дял на населението в градовете (%)	74,9

Общ преглед

Икономическите показатели на област Пловдив са подобри от средните стойности за страната. Икономическата активност и заетостта в областта се повишават, но безработицата остава сравнително висока. Областта се характеризира със сериозен приток на чуждестранни капитали, който се засилва през последната година. Някои общини в областта (например Хисаря) се представят силно по отношение на усвояването на европейски средства, но областният център Пловдив продължава да изостава. През последната година има подобрене на прозрачността на местните власти, но развитието на

административните услуги бележи застой. Населението на област Пловдив продължава да намалява въпреки положителния механичен прираст през последните години. Повишава се обаче делът на висшите в работната сила, което има важно значение за развитието на областта. Болничната инфраструктура в областта е сред най-добрите в страната. През последната година се наблюдава спад на престъпленията срещу личността и собствеността. Показателите за развитието на културните дейности в област Пловдив сочат някои положителни тенденции, но и предизвикателства.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

БВП на човек от населението в Пловдив за 2012 г. е 8920 лв., което я нарежда като осмата най-богата област в страната. Ръстът на доходите изостава спрямо страната в последните години. Доходите от работна заплата доминират структурата на доходите в областта. Средната годишна брутна заплата на един нает се покачва и достига 7922 лв. през 2013 г.

През 2012 г. 46,2% от живеещите в област Пловдив живеят с материални лишения, т.е. изпитват трудности да посрещнат основни свои нужди. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедността спада до 19% през 2012 г., но следва да се има предвид, че линията на бедност в областта е сравнително висока спрямо другите области. Подходното неравенство леко се покачва, като отношението между доходите на най-богатите и най-бедните 20% от домакинствата през 2012 г. е 5,4 пъти.

Пазар на труда

Възстановяването на пазара на труда в област Пловдив е стабилно през последните няколко години (2012–2014). Икономическата активност достига 56,4% през 2014 г. и тя е по-висока от общата за страната. Коефициентът на заетост на населението на 15 и повече години нараства от 2011 г. и достига 49% през 2014 г. Безработицата леко се свива, но остава сравнително висока – коефициентът на безработица за 2014 г. е 13,1%.

Коефициентът на демографско заместване през 2014 г. е 64,7%, което условно означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60 и 64 години, които напускат работната сила, се падат по 65 лица на възраст 15–19 години, които се вливат в нея.

Инвестиции

Пловдив е сред областите с най-голям кумулативен размер на привлечените ЧПИ. Притокът на чуждестранни капитали е сред най-устойчивите в последните години и се засилва. Няколкото промишлени зони около град Пловдив са положителен фактор в тази посока. Разходите за придобиването на ДМА в областта обаче отчитат лек спад до 1,5 млрд. лв. през 2013 г.

Общините в област Пловдив продължават да изостават по отношение на усвояването на европейски средства по оперативните програми – изплатените средства на общините достигат близо 324 млн. лв. към 31 януари 2015 г. Много висока степен на усвояване постигат общините Хисаря (48 млн. лв.), Кричим (26 млн. лв.), Сопот (27 млн. лв.) и Раковски (53 млн. лв.), докато община Пловдив (42 млн. лв.) е най-слабо представящият се областен център в усвояването на европейски средства, претеглени спрямо местното население.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа в област Пловдив не е много висока, но завършената през 2013 г. автомагистрала „Тракия“ е фактор за развитието и повишава потенциала на региона. Към края на 2014 г. обаче по-голямата част от автомагистралния път на територията на Пловдив е в лошо състояние. Все пак около 45% от пътната настилка в областта са в добро състояние през 2014 г., което е относително високо ниво спрямо общия показател за страната. Железопътната инфраструктура е добре развита, като гъстотата на жп линии е сред най-високите в страната. През 2014 г. използваемостта на интернет се покачва, като 58,4% от лицата на възраст 16–74 години са използвали интернет през последните 12 месеца.

Данъци и такси

През 2015 г. данъкът върху нежилищните имоти на предприятията е сравнително нисък в общините Хисаря (0,6‰), Перушица (1,0‰), Асеновград (1,3‰) и Калояново (1,4‰), като данъчната ставка в община Хисаря е най-ниската в страната. Данъкът върху възмездното придобиване на имущество варира от 1,5% в община Калояново до 3,0% в общините Карлово, Кричим и Садово. В областния център Пловдив данъците са по-високи (1,8‰ върху нежилищното имущество на фирмите и 2,5% при придобиването на имущество). Сравнително високи са и ставките на данъка върху превозните средства. Таксата за битовите отпадъци на предприятията е относително ниска в общините Хисаря (1,51‰), Марица (4,20‰) и Пловдив (5,30‰) и много висока в общините Куклен (22,50‰), Кричим (20,00‰) и Лъки (16,00‰).

Администрация

Общините в област Пловдив се представят сравнително добре по отношение на предоставяните услуги по електронен път и обслужването на „едно гише“, но развитието на тези услуги бележи застой през последните години. Предоставяните услуги по електронен път са добре развити в общините Пловдив, Асеновград, Раковски и Сопот, а работата на „едно гише“ е добре организирана в общините Асеновград, Лъки, Марица, Пловдив, Съединение и Хисаря. През 2014 г. покритието на кадастралната карта е 24,4% от територията на областта, като по-значимо покритие има в общините Асеновград, Марица, Пловдив и Карлово.

Област Пловдив подобрява представянето си в Рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от Фондация „ПДИ“ (2015 г.). Най-добре в областта се представят общините Асеновград и Пловдив, докато най-ниски оценки получават общините Калояново, Хисаря и Брезово.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●●●●

Пловдив е втората по големина област в страната с население от близо 677 000 души (2014 г.), като три четвърти от населението живее в градовете. През последните години населението на Пловдив неизменно намалява, което се обуславя от отрицателния естествен прираст (-4,3‰ през 2014 г.) и намаляващия положителен механичен прираст (0,5‰ през 2014 г.). Все пак Пловдив остава една от малкото области в страната, в която броят на заселилите се е повече от изселилите се, като причините са предимно в търсенето на по-добро образование и по-добри възможности за работа.

Коефициентите на възрастова зависимост в област Пловдив остават сравнително стабилни през последните години. През 2014 г. населението на 65 и повече години е вече близо 1,4 пъти повече от децата (до 14 години) и около 30% от работоспособното население (на 15–64 години). Коефициентът на раждаемост (9,8‰ за 2014 г.) е малко над средното ниво на раждаемостта в страната.

Образование ●●●●

През последните години броят на училищата и броят на преподавателите в област Пловдив намаляват. През 2014 г. на един учител се падат по 14,3 ученици. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас постепенно спада и вече е 78,8% (2014 г.). Делът на отпадналите от основно и средно образование остава сравнително висок на фона на страната – 2,8% за 2013 г., а относителният дял на второградниците се покачва до 2,3% (2014 г.). Оценка от матурата по български език и литература през 2015 г. са малко над средните за страната – средно 4,31 за областта. Процентът на неиздържалите, т.е. получилите оценка под „среден“ 3,00, обаче се покачва до 7% през 2015 г.

Област Пловдив е вторият най-голям университетски център в страната. През 2014 г. броят на студентите надхвърля 40 000. Покачва се относителният дял на населението на възраст между 25 и 64 години с висше образование, като на практика през 2014 г. всеки четвърти в работната сила е с висше образование.

Здравеопазване ●●●●●

През последните години в област Пловдив се наблюдава ръст на болничните заведения и на броя на леглата в многопрофилните болници – само през 2014 г. болничните легла нарастват с над 500 и достигат 4629. Областта е лидер в страната по брой на леглата, отнесени към населението. Постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници намаляват до 242,2 на 1000 души от населението през 2014 г.

Областта се характеризира с по-добра от средната осигуреност с медицински специалисти. Делът на здравноосигурените лица в областта се задържа на относително

постоянни нива – 87,2% през 2014 г. Коефициентът на детска смъртност е малко по-висок от средните стойности за страната (8,3‰ през 2014 г.).

Сигурност и правосъдие ●●●●

По официални данни област Пловдив е сравнително безопасна на фона на страната, като броят на престъпленията намалява през последната година. През 2014 г. на 10 000 души от населението са регистрирани 5 престъпления срещу личността и 70 срещу собствеността. Данните говорят за сравнително ефективна и бърза работа на съда. Делът на наказателните дела в Окръжния съд, приключили в 3-месечен срок, е 95% (2013 г.), а делът на висшите наказателни дела към края на 2013 г. е 5,4% при средно около 8,5% за страната. Натовареността на съдиите в област Пловдив спада чувствително през последните години и достига до 8,2 дела на съдия месечно (2013 г.) при средно 8,3 дела на съдия месечно за страната.

Околна среда ●●●●

Област Пловдив не попада сред областите с най-голяма концентрация на вредни емисии. Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата намаляват през 2013 г. до 128 т/кв.км. Събраните битови отпадъци на човек от населението се покачват през 2013 г. и остават над средните нива за страната – близо 496 кг/човек от обслужваното население. През 2013 г. почти 80% от населението живеят в селища с обществена канализация. Близо 55% пък е населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. В областта действат две селищни пречиствателни станции за отпадъчни води – в градовете Пловдив и Хисаря, а през 2010 г. е открита пречиствателна станция и в гр. Сопот. Разходите за опазване на околната среда в областта се увеличават и вече достигат 115 млн. лв. през 2013 г.

Култура ●●●●

Показателите за развитието на културните дейности в област Пловдив се подобряват в последните години. Посещенията в театрите устойчиво се увеличават и достигат над 200 000 през 2014 г. Посещенията в кината също нарастват и вече са близо 550 000. Наблюдава се известно отстъпление по отношение на посещенията на музеите, които се свиват до 238 000 (2014 г.). Макар и посещенията в библиотеките да се покачват до 177 000, техният брой остава нисък. Посочените посещения на библиотеките и музеите, отнесени към населението в областта, показват два пъти по-ниски нива на посещаемостта им спрямо тази в страната.

Ключови показатели за област Пловдив

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	7561	7704	8696	8920	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3561	3745	3657	3988	4514	4410
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	6054	6462	6889	7418	7922	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	14,5	20,9	20,7	19,0	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	50,8	50,8	50,9	53,3	55,6	56,4
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	48,3	46,5	46,4	47,3	48,1	49,0
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	5,1	8,5	8,8	11,2	13,4	13,1
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	51	51	50	51	51	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	2040	1724	2144	2514	2291	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	1228	1600	1847	1972	2436	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	30,1	35,3	47,5	55,1	60,7	45,0
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	49,8	47,5	48,0	43,7	44,5
Покритие на кадастъра (%)	20,4	20,8	24,4	24,4	24,4	24,4

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-2,4	-3,6	-3,8	-4,5	-4,0	-4,3
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-0,9	-4,1	0,2	1,4	3,1	0,5
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	20,6	22,5	23,6	22,6	23,4	25,1
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,3	4,5	4,3	4,3	4,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	4,5	3,9	3,2	5,0	4,9	4,6
Дял на здравноосигурените лица (%)	89,6	87,2	88,4	87,7	86,5	87,2
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	229,6	227,7	228,0	327,8	353,0	242,2
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	80,2	96,3	81,6	73,2	78,2	69,9
Дял на висящите наказателни дела (%)	3,3	3,7	5,9	5,3	5,4	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	135,1	116,2	131,8	151,6	169,1	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	50,6	50,8	54,1	54,3	54,6	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	441,9	771,8	799,0	702,5	768,7	808,1
Посещения в театрите на 1000 души от населението	141,2	150,8	204,2	189,7	249,8	299,1

Област Разград

▶ Население (2014)	119 821
▶ Територия (кв.км)	2639,7
▶ Брой на населените места	119
▶ Дял на населението в градовете (%)	47,2

Общ преглед

Стойностите на БВП на човек в областта и през 2012 г. Состават значително под средното ниво в България. Доходите на жителите на областта също са под средните за страната. Пазарът на труда се характеризира с един от най-ниските коефициенти на заетост и с шестата най-висока безработица в страната. Една от причините за ограничената заетост е изоставането в развитието на инвестиционния процес. Равнището на местните данъци и такси в общините на областта е все още по-високо от средното за страната, но пък местната администрация е по-прозрачна от тази в останалите области.

През последните години коефициентът на естествен при-

раст в област Разград е по-нисък и намалява по-бързо в сравнение с този в страната. Областта е на трето място по най-малък дял на градското население след Кърджали и Силистра. През последните три години област Разград успява да задържи първото място в страната по най-висок коефициент на записване в V–VIII клас. Въпреки това делът на отпадналите от образователната система и делът на слабите оценки са високи. Сериозен е недостигът на някои ключови здравни специалисти, а заболеваемостта е значително над средното ниво в страната. Културният живот в областта е по-малко развит в сравнение с другите области.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

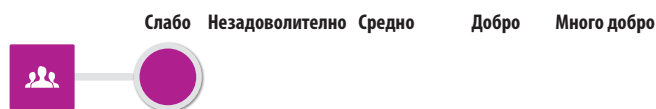
Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●

Доходи и условия на живот ●●●

Икономиката на областта понася негативите на световната икономическа криза, но се възстановява бързо в последващите години. В периода 2008–2012 г. брутният вътрешен продукт на човек от населението в областта нараства с 33%, което е близо двойно по-бърз растеж от средния в страната (17%) за същия период. Въпреки това БВП на човек (7452 лв.) остава значително под средния за страната – 10 958 лв. Заплатите и доходите на домакинствата също нарастват, но остават около 80% от средните за страната.

Високата безработица и ниската икономическа активност водят и до по-неблагоприятни условия на живот. Докато през 2007 г. делът на населението, живеещо с материални лишения, е под този за страната, по време на кризата той се увеличава значително и в следващите години задържа по-високи нива. През 2012 г. Разград е сред областите с най-висок дял от населението, живеещо с материални лишения – 56,5% при 43,0% за страната.

Пазар на труда ●●

По традиция Разград не се представя добре по отношение на пазара на труда. Икономическата активност остава по-ниска от средното ниво: 50,3% при 54,1% за страната през 2014 г. Заетостта следва тенденциите в страната през последните 15 години, но през цялото време остава по-ниска от средните стойности. През 2014 г. коефициентът на заетост достига 41,4% при 48,0% за страната. В унисон с ниската икономическа активност и по-ниската заетост безработицата в областта е шестата най-висока в България – 17,7% при 11,4% за страната през 2014 г.

Инвестиции ●●

Разград е сред шестте области с най-малък брой фирми спрямо населението. Вътрешните инвестиции са близо два пъти по-малко от средните за страната и през 2013 г. все още не могат да достигнат нивото си отпреди кризата. ЧПИ с натрупване са тройно по-ниски от средните за страната спрямо населението още от 2007 г. През 2013 г. областта е привлякла чуждестранни преки инвестиции в размер на 130 млн. евро, или 1078,8 евро/човек при 3230,9 евро/човек в страната.

Област Разград е на шесто място в страната по най-много усвоени от общините европейски средства спрямо населението – 744,1 лв./човек (общо 90 млн. лв.) при 564,9 лв./човек за страната към 31 януари 2015 г. Най-много средства са усвоили общините Кубрат (1861 лв./човек) и Лозница (1791 лв./човек), а най-малко – общините Цар Калоян (26 лв./човек) и Завет (65 лв./човек).

Инфраструктура ●●●●●

Гъстотата на пътната мрежа в областта е относително висока, но качеството на пътната настилка е по-ниско. Докато през 2010 и 2011 г. делът на пътната настилка в добро състояние в Разград е по-висок от средния за страната, през 2014 г. този дял за областта намалява до 33,1% при 40,5% за страната.

Разград се представя добре по отношение на достъпа до интернет и използването на глобалната мрежа. Нещо повече, през 2014 г. Разград се нарежда на второ място след столицата по дял от населението, използвало интернет през последните 12 месеца.

Данъци и такси ●●

Средното ниво на местните данъци и такси в общините в област Разград е по-високо от средното в страната, което влияе негативно на бизнес средата. Въпреки това общините в Разград не са променяли нивото на ставките през последните 4 години, което е изключение от общата картина в България.

Все пак някои данъци са по-ниски от средните. Такъв е годишният патентен данък за търговия на дребно – 9,15 лв./кв.м в област Разград при 12,72 лв./кв.м за страната. Най-ниските ставки на този данък в областта са в община Цар Калоян, а най-високите – в общините Исперих и Разград.

Администрация ●●●

При всички индикатори, оценяващи администрацията, област Разград получава близки, но все пак по-високи резултати. През 2014 г. 18,9% от територията на областта е покрита от кадастъра спрямо 18,1% за страната с тази разлика, че средно за страната кадастралната карта покрива все по-голяма част от територията, докато в област Разград няма промяна през последните пет години.

През 2015 г. оценките за предоставяните електронни услуги и услуги на „едно гише“ са малко по-високи от средните за страната, но не се наблюдава промяна в областта през последните три години, а общо за страната има увеличение.

Прозрачността на органите на местното самоуправление е оценена с 56,3 точки (от максималните 88,4) при 54,5 точки за страната през 2015 г. Като най-прозрачна се отличава община Разград (71,4 точки), а с най-ниска прозрачност са администрациите на общините Самуил (26,2 точки) и Цар Калоян (28,7 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●

Демография ●●

През последните десет години коефициентът на естествен прираст в област Разград е по-нисък и намалява по-бързо в сравнение със средния в България. През 2014 г. коефициентът на естествен прираст в областта е $-7,6\text{‰}$ при $-5,7\text{‰}$ за страната. Разград е и сред петте области с най-нисък механичен прираст през 2014 г. ($-5,3\text{‰}$). Коефициентите на възрастова зависимост са по-благоприятни от стойностите в страната през 2014 г., но през последните 15 години бързо се увеличават и разликата се стопява.

Област Разград е на трето място по най-малък дял на градското население след Кърджали и Силистра. През 2014 г. дялът на населението в градовете е 47,2% при 73,1% за страната. Гъстотата на населението в областта също се запазва на значително по-ниско от средното ниво.

Образование ●

През последните три години област Разград успява да задържи първото си място в страната по най-висок коефициент на записване в V–VIII клас. През 2014 г. той е 85,2% при 78,6% за страната. Дялът на слабите оценки на матурата по български език и литература (12,9%) продължава да е двойно по-висок от средния за страната – 6,4% през 2014 г. Дялът на отпадналите от основното и средното образование също превишава средните стойности (3,1% при 2,4% за страната) през 2014 г.

В областта има едно висше училище – филиал на Русенския университет, в което през 2014 г. се обучават 337 студенти. Областта е на четвърто място в страната по най-нисък дял на населението на възраст 25–64 години с висше образование през 2014 г. – 16,2% при 27,0% за страната.

Здравеопазване ●

Представянето на областта в категорията „Здравеопазване“ е сравнително слабо. Един общопрактикуващ лекар се грижи за 2349 души през 2014 г., докато средно за страната на един лекар се падат 1596 души. Особено проблемен е недостигът на някои ключови здравни специалисти. Така например областта е на първо място по най-малък брой кардиолози спрямо населението. През 2014 г. на един кардиолог в област Разград се падат 23 964 души, което е над четири пъти повече от средното за страната (5765 души).

Броят на леглата в болниците спрямо населението е съизмерим със средния за страната, но заболяемостта е относително висока. Преминалите болни продължават да са значително над средното ниво в страната и през 2014 г. – 227,2 на 1000 души от населението при 175,4 на 1000 души в страната.

Сигурност и правосъдие ●●●

Данните за 15-годишния период на изследване показват сериозни движения в броя на регистрираните престъпления. Престъпленията срещу личността нарастват от под средните за страната (до 2010 г.) до 20% над средните стойности за страната. През 2014 г. техният брой е 7,1 на 10 000 души при 5,9 на 10 000 души за страната. Броят на престъпленията срещу собствеността пък намалява драстично – от 93,4 на 10 000 души през 2000 г. до 46,5 на 10 000 през 2014 г. при 89 на 10 000 души за страната.

В съдебната система дялът на делата, приключили в 3-месечен срок, е по-висок от средния в страната (93,0% при 88,4% за страната), но пък дялът на висящите дела е съизмерим със средния (8,7% при 8,5% за страната) през 2013 г. Същевременно натовареността на съдиите по наказателни дела се задържа на по-ниско ниво – един съдия в Окръжния съд в Разград разглежда 6,2 дела месечно, докато за страната средният им брой е 8,3 месечно.

Околна среда ●

Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата продължават да са сред най-ниските в страната – повече от пет пъти под средните нива през 2013 г. Продължава да е проблем обаче ниският дял на населението, живеещо в селища с обществена канализация (41,8% при 74,7% за страната през 2013 г.), както и ограниченото покритие на пречиствателните станции за отпадъчни води (41,8% от населението е с достъп до канализация при 56,4% за страната).

Със започване на два големи проекта по ОП „Околна среда“ през 2013 г. област Разград отчита два пъти и половина увеличение на разходите за опазване на околна среда, но размерът им остава под средното ниво за страната спрямо населението.

Култура ●●

Единственият индикатор в категорията, при който област Разград отбелязва резултат, по-добър от средния, е броят на посещения в библиотеките. През 2014 г. посещенията в библиотеките достигат 562 на 1000 души при 518 на 1000 души средно за страната. Посещенията в театрите се доближават до средните стойности за страната, докато посещенията в музеите са близо два пъти по-ниски от средните за страната спрямо населението. През 2014 г. в Разград за първи път има пътуващо кино.

Ключови показатели за област Разград

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5211	5765	6595	7452	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2985	2621	2753	3131	3264	4000
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5721	6071	6488	7065	7533	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	19,8	22,8	19,2	14,7	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	48,4	47,6	51,1	51,7	50,3	50,3
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	39,7	36,8	40,8	40,6	39,9	41,4
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	18,1	22,6	20,3	21,4	20,7	17,7
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	34	33	33	33	33	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	819	663	1020	1363	1314	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	934	1106	962	1028	1079	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	24,7	27,9	42,2	58,1	51,2	59,4
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	34,9	34,6	32,0	34,5	33,1
Покритие на кадастъра (%)	18,0	18,9	18,9	18,9	18,9	18,9

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-4,4	-6,0	-6,4	-6,2	-7,0	-7,6
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-8,7	-13,2	-7,9	-5,4	-5,9	-5,3
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	15,2	12,1	12,9	14,0	13,7	16,2
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,0	3,9	4,1	3,8	3,9	3,9
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	11,1	11,1	7,6	12,1	12,1	10,8
Дял на здравноосигурените лица (%)	92,3	87,6	91,1	90,0	89,3	90,3
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	217,7	196,0	202,4	210,5	232,0	227,2
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	72,9	75,6	61,9	50,8	55,2	46,5
Дял на висящите наказателни дела (%)	6,9	5,3	8,2	9,1	8,7	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	53,3	73,5	63,8	69,5	175,7	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	40,8	40,8	41,9	41,9	41,8	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	25,0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	204,4	280,4	148,7	196,3	258,1	288,0

Област Русе

▶ Население (2014)	228 735
▶ Територия (кв.км)	2803,4
▶ Брой на населените места	88
▶ Дял на населението в градовете (%)	77,4

Общ преглед

През 2009 и 2010 г. БВП на човек в областта намалява с над 14% и въпреки че в следващите години икономиката се възстановява и надхвърля предкризисните си нива на производство, БВП на човек все още остава под средния за страната. Чуждите инвестиции на човек от населението съставляват половината от средния размер за страната, а областта е на второ място по най-малко усвоени европейски средства от общините на човек от населението. Пазарът на труда в областта се характеризира с намаляваща активност и свиване на заетостта. Като важен транспортен център инфраструктурата в областта е по-развита

в сравнение с повечето области, но качеството на пътната настилка се подобрява бавно и остава под средните нива. И през 2014 г. Русе е сред областите с най-застаряло население. Областта продължава да е сред петте области с най-висок дял на градското население. В сферата на здравеопазването проблем все още е недостигът на общопрактикуващи лекари. Като цяло регистрираните през годините в областта престъпления срещу личността и срещу собствеността са по-малко от тези в страната спрямо населението. Съдът е относително по-малко натоварен и работи по-ефективно. Културният живот в областта е сравнително добре развит.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Област Русе е на девето място по най-висок БВП на човек от населението през 2012 г. – 8442 лв. Въпреки това БВП на областта е под средния за страната (10 958 лв./човек). Разликата с останалата част от страната се дължи и на големия спад на БВП през 2009 и особено през 2010 г., когато за двете години БВП намалява с над 14%. Заплатите на наетите и доходите на домакинствата остават близки до, но под средните за страната. Ръстът им спрямо предкризисната 2008 г. също е малко по-бавен от средния за страната.

Показателите за условия на живот и бедност са относително благоприятни. Наполовина по-малък е делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност през 2012 г. – 6% при 11,6% за страната. Делът от населението, живеещо с материални лишения, също е значително по-малък – 26,6% при 43% за страната, а делът на лицата, живеещи под линията на бедност за областта, е 16,9% при 21% за страната.

Пазар на труда

Преди кризата безработицата в областта е по-висока от средното ниво в страната, но след 2009 г. тя намалява бързо и е по-ниска от средните стойности. През 2014 г. коефициентът на безработица в Русе е 10,8% при 11,4% за страната, но причината за спада не е повишаваща се заетост, а намаляването на икономическата активност на населението в областта. В периода 2008–2014 г. коефициентът на икономическа активност в Русе намалява с 3,8 пр.п. и достига до 48,3%, а този в страната се увеличава с 0,3 пр.п. до 54,1% през 2014 г. Заетостта в областта също намалява постоянно от 2008 г., достигайки 43,1% през 2014 г., което е с почти 5 пр.п. под средната за страната. Коефициентът на демографско заместване се влошава до 56,6% през 2014 г., което означава, че на 100 души на възраст 60–64 години, на които им предстои да излязат от пазара на труда, се падат по 57 младежи на възраст 15–19 години, които ще се вляят в пазара на труда. За страната този коефициент е 61,9% през 2014 г., или с 5,3 пр.п. по-висок от този в Русе.

Инвестиции

Инвестициите в областта са по-ниски от средните в страната. Нещо повече, предприемачеството в областта е относително по-слабо изразено. През 2013 г. в Русе работят 47 предприятия на 1000 души, а в страната – 52 на 1000 души. Разходите за придобиване на ДМА на човек са с една четвърт под средните за страната, а чуждите инвестиции на глава от населението с натрупване са около два пъти по-малки от тези в останалите области през 2013 г. Област Русе усвоява най-малко европейски средства след Кюстендил. Към края на януари 2015 г. усвоените от русенските общини средства по оперативните програми възлизат на

308,9 лв./човек (общо 70 млн. лв.) при 564,9 лв./човек от населението за страната. Най-много средства е усвоила община Бяла – 1469 лв./човек, а най-малко – община Ветово – 37,7 лв./човек от населението.

Инфраструктура

Русе е важен транспортен център. Пътната и железопътната мрежа са с висока гъстота и са разположени сравнително равномерно по цялата територия на областта. С най-голямо стопанско значение са железопътните линии Русе – Горна Оряховица и Русе – Варна, речното пристанище и Дунав мост (Русе – Гюргево). Въпреки сравнително натовареното движение качеството на пътищата остава доста под средното за страната. През 2014 г. 30,2% от пътната настилка е в добро състояние при 40,5% за страната. Достъпът до интернет и неговото използване са над средните стойности. През 2014 г. 64,6% от домакинствата в областта имат достъп до интернет при 56,7% за страната, а 62,7% от жителите пък са използвали интернет през последната една година при 59,2% средно за България.

Данъци и такси

Общото ниво на местните данъци и такси в общините в област Русе е по-ниско от средното за страната и като цяло не се променя през последните години. Най-голяма е разликата със средните стойности за страната при размера на таксата за битови отпадъци за жилищните имоти на юридическите лица – близо една трета под средната за страната за 2015 г. Една четвърт по-ниска е ставката на данъка върху недвижимите имоти на фирмите. Като цяло пониски местни данъци и такси поддържат общините Ценово и Бяла, а по-високи – общините Две могили и Борово.

Администрация

Административните услуги в областта като цяло не са оценени високо. Покритието на кадастъра е близо двойно под средното за страната – през 2014 г. 10,2% от територията на областта е покрита от кадастралната карта при 18,1% за страната. Развитието на административните услуги на „едно гише“ е съизмеримо със средното за страната, но електронното управление е на значително по-ниско ниво. Прозрачността на органите на местното самоуправление (54,9 точки) е около средната за останалите области и през 2015 г. (54,5 от максималните 88,4 точки). С най-висок резултат е община Русе (62,2 точки), а с най-нисък – общините Бяла (22,1 точки) и Ветово (27,2 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●●●

Макар и да не е сред областите с най-тежка демографска криза, област Русе от години показва по-неблагоприятни показатели за възрастова зависимост спрямо същите за страната. Коефициентът на естествен прираст също е неблагоприятен – в област Русе той е $-8,5\%$ при $-5,7\%$ в страната, но през годините намаляването му се забавя спрямо това в страната. Коефициентът на механичен прираст, макар и да преминава в негативни стойности през 2014 г., остава по-висок от този в повечето области – $-0,7\%$. Русе е една от петте области с най-висок дял на градското население – през 2014 г. $77,4\%$ от населението на областта живее в градовете при $73,1\%$ за страната.

Образование ●●●

Коефициентът на записване в V–VIII клас е $78,6\%$, а делът на отпадналите от основното и средното образование е равен на средния за страната – $2,4\%$. Делът на второгодниците за 2014 г. е $1,1\%$ при $1,4\%$ средно за страната. Понисък е делът на слабите оценки от матурата по български език и литература – $5,2\%$ през 2015 г. при $6,4\%$ за страната. При това сравнение следва да се отчете рязкото увеличение на този показател за страната (основно заради скока в областите Кърджали, Кюстендил и Силистра). Същевременно средният успех от матурите по български език и литература е равен на средния за страната – „добър“ $4,2$. С близо $10\,000$ студенти в Русенския университет Русе е сред областите със сравнително висок дял на студентите спрямо населението. Същевременно делът на населението с висше образование в областта ($23,6\%$) е по-нисък от средния (27%), което подсказва, че част от студентите не продължават да живеят и да работят в областта, след като завършат висшето си образование.

Здравеопазване ●●●

Русе е сред четирите области с най-голям недостиг на общопрактикуващи лекари. През 2014 г. на един общопрактикуващ лекар в областта се падат 2061 души, докато в страната един лекар се грижи за 1596 души. Здравните услуги в областта страдат и от липсата на някои ключови специалисти. Така например един специалист по вътрешни болести в страната се грижи за 5902 души, а в област Русе – за 9531 души. В областта продължава да има по-малко болнични легла и през 2014 г. на 1000 души население се падат по $3,7$ легла в МБАЛ при $4,8$ на 1000 души за страната. В същото време заболяемостта на населението, ако се съди от преминалите болни през болниците, също е по-ниска. Предвид липсата на специалисти и относително малкото преминали болни може да се допусне прибягване до ползването на здравни услуги извън областта.

Сигурност и правосъдие ●●●●

Традиционно регистрираните престъпления срещу личността и срещу собствеността в областта са по-малко от тези в страната спрямо населението. През 2014 г. са регистрирани $4,1$ на $10\,000$ души престъпления срещу личността при $5,9$ за страната и $85,2$ на $10\,000$ души престъпления срещу собствеността при 89 за страната. През 2013 г. област Русе е на второ място (след Кърджали) по най-голям дял на наказателните дела в Окръжния съд, приключили в 3-месечен срок (98% при $88,4\%$ за страната), и също на второ място (след област Враца) по най-нисък дял на висящите дела ($3,1\%$ при $8,5\%$ за страната). Трябва да се има предвид, че натовареността на съдиите в областта по традиция е значително по-ниска от тази в страната. През 2013 г. на един наказателен съдия в Русенския окръжен съд се падат по $6,6$ дела на месец, а в страната – по $8,3$ дела на месец.

Околна среда ●●●

Традиционно емисиите на въглероден двуокис в атмосферата в област Русе са по-малко от средните в България, като през последните две години намаляват в унисон с тенденциите в страната. По-висок остава обемът на събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население и през 2013 г. Относителният дял ($67,7\%$) на населението в селища с обществена канализация през 2013 г. продължава да е по-малък от този ($74,7\%$) за страната. В същото време новоизградените пречиствателни станции през последните години увеличават дела на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции, над средния за страната. Разходите за опазване на околната среда се увеличават рязко от 20 млн. лв. през 2011 г. до над 50 млн. лв. през 2012 г. основно заради изграждането на нова пречиствателна станция в гр. Русе. През 2013 г. разходите намаляват до 41 млн. лв. и областта се отдалечава от средните стойности за страната спрямо населението.

Култура ●●●●

Културният живот в областта е добре развит. През 2014 г. отново са отчетени по-високи средни показатели от тези за страната по отношение на посещенията на кина и библиотеки спрямо населението. По брой на посещенията в театрите пък област Русе продължава да се задържа на второ място (след столицата) с $569,3$ посещения на 1000 души при 319 на 1000 души за страната през 2014 г. Областта изостава единствено по броя на посещенията на музеите. През 2014 г. са регистрирани 358 посещения в музеите на 1000 души от населението, докато в страната посещаемостта е 662 на 1000 души.

Ключови показатели за област Русе

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	7299	6515	8022	8442	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3418	3655	4071	4416	4504	4553
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	6112	6354	6783	7155	7589	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	17,0	18,5	17,0	16,9	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	53,4	51,3	51,0	51,1	50,5	48,3
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	50,5	47,9	45,1	44,5	44,2	43,1
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	5,4	6,8	11,6	12,9	12,5	10,8
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	46	47	47	47	47	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1810	1403	1647	1813	1907	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	1378	1465	1428	1493	1630	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	25,2	34,8	43,2	51,4	57,6	64,6
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	30,6	23,9	26,0	29,0	30,2
Покритие на кадастъра (%)	8,8	10,2	10,2	10,2	10,2	10,2

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-6,0	-6,5	-8,1	-8,1	-8,0	-8,5
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-2,4	-3,5	0,8	-1,4	0,2	-0,7
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	19,3	20,4	22,0	22,1	23,6	23,6
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,3	4,4	4,1	4,3	4,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	4,5	3,6	3,7	6,0	4,6	5,6
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,4	86,0	89,4	88,2	86,6	87,1
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	148,6	139,2	152,4	164,0	185,5	162,7
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	86,3	92,2	88,6	88,6	100,4	85,2
Дял на висящите наказателни дела (%)	4,2	3,2	4,4	3,9	3,1	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	79,9	77,5	86,2	218,2	178,4	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	0,0	0,0	63,7	63,9	64,2	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	139,4	1097,1	753,5	759,9	769,4
Посещения в театрите на 1000 души от населението	384,9	389,3	474,1	444,5	514,7	569,3

Област Силистра

▶ Население (2014)	115 354
▶ Територия (кв.км)	2846,3
▶ Брой на населените места	118
▶ Дял на населението в градовете (%)	44,8

Общ преглед

След началото на кризата Силистра става областта с най-нисък БВП на човек от населението, като този факт е съпътстван с изключително ниски доходи и заплати в областта. Заемостта остава ограничена, а безработицата е най-високата в страната през 2014 г. Областта е най-непривлекателна за чуждестранни инвестиции в цялата страна, въпреки че местните данъци и такси в общините в областта са по-ниски от средните. С изключение на община Ситово общините в областта не предлагат електронни услуги, а прозрачността на местната администрация е оценена сравнително ниско. Демографската ситуация в областта е

по-неблагоприятна в сравнение с общата за страната. По отношение на образованието областта също не показва добри резултати – висок дял на отпадналите от образователната система, сравнително ниски резултати на матуририте, изключително малък дял на висшистите в областта. В здравеопазването Силистра се нарежда сред областите с най-остър недостиг на лекари. Регистрираните престъпления срещу личността и собствеността продължават да са сред най-ниските в страната. В категориите, оценяващи околната среда и културата, Силистра се представя по-слабо от средните резултати за останалите области.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Слабо   Незадоволително   Средно   Добро   Много добро

Доходи и условия на живот

Пазар на труда

Инвестиции

Инфраструктура

Данъци и такси

Администрация

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Слабо   Незадоволително   Средно   Добро   Много добро

Демография

Образование

Здравеопазване

Сигурност и правосъдие

Околна среда

Култура

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●●

Преди началото на кризата Силистра е третата област с най-нисък БВП на човек от населението след областите Сливен и Ямбол. След 2009 г. обаче областта изостава в ръста на БВП и с изключение на 2011 г. става областта с най-нисък БВП на човек от населението до 2012 г. През 2012 г. БВП на човек от населението в областта е 5206 лв., което е двойно по-ниско от средното ниво за страната – 10 958 лв. Доходите на лице от домакинствата в областта също са най-ниските в страната през 2014 г., а размерът на работната заплата поставя Силистра сред областите с най-ниски заплати.

По отношение на условията на живот данните показват сходство със средните нива в страната. По-нисък от равнището в страната е делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, но причината за това би могла да се търси в застаряващото население в областта.

Пазар на труда ●

Икономическата активност на населението на 15 и повече години в областта се повишава след големия спад в началото на кризата (2009 и 2010 г.), но традиционно остава под средните нива за страната. През 2014 г. коефициентът на икономическа активност в областта достига 49,5% при 54,1% за страната. В същото време безработицата в областта постоянно се повишава след 2009 г. и през 2014 г. област Силистра има най-високия коефициент на безработица – 22,4%, който е почти двойно по-висок от средния за страната – 11,4%.

Област Силистра е и на второ място по най-ниска заетост (след Ловеч) с коефициент на заетост 38,4% при 48% за страната през 2014 г. Все пак спрямо 2013 г., когато заетостта достига най-ниското си ниво през последните 10 години – 37,1%, през 2014 г. има ръст, който може да означава началото на трайно възстановяване на заетостта и в областта.

Инвестиции ●

През 2013 г. в област Силистра работят общо близо 4000 нефинансови предприятия. Спрямо населението на областта това прави 33 предприятия на 1000 души при 52 на 1000 души за страната. Ниската бизнес активност върви ръка за ръка с изключително нисък обем на вътрешните и чуждестранните инвестиции в областта. През 2013 г. въпреки повишението си след сериозното свиване в началото на кризата разходите за придобиване на ДМА са 1511 лв. на човек от населението при 2490 лв. на човек средно за страната. След 2009 г. областта е на последно място и по обема на ЧПИ, които към края на 2013 г. достигат 33 млн. лв. с натрупване (или 0,1% от ЧПИ в страната). Спрямо население-

то ЧПИ са 290,2 евро/човек през 2013 г. при 3230,9 евро/човек в страната.

Сходно с общите тенденции е усвояването на европейски средства – към 31 януари 2015 г. към общините в област Силистра са изплатени 509,5 лв. на човек от населението при 564,9 лв./човек за страната. Най-много средства е усвоила община Главиница (971,5 лв./човек), а най-малко – община Алфатар (9,3 лв./човек от населението).

Инфраструктура ●●●

Местоположението на областта в периферията на страната обяснява по-ниската гъстота на железопътната мрежа. Гъстотата на пътната мрежа е сходна с тази в страната. Както през 2013 г., така и през 2014 г. качеството на пътната настилка е по-добро от средното за страната. През 2014 г. 46,7% от пътищата са в добро състояние при 40,5% средно в страната.

Достъпът на домакинствата до интернет е съизмерим със средния за страната, но използването му продължава да е под това в другите области. През 2014 г. 51,9% от жителите на областта са използвали интернет в последната една година при 59,2% за страната.

Данъци и такси ●●●●

Като цяло размерите на местните данъци и такси в общините в област Силистра са по-ниски от средните за страната, а през последните четири години дори се отчита намаление при някои ставки. Най-голяма е разликата спрямо средните нива при ставката на годишния патентен данък за търговия, която е над една трета по-ниска в общините от областта в сравнение със средната за страната. Около 5–10% по-ниски пък са данъците върху недвижимите имоти и за прехвърлянето на собственост.

Администрация ●●

Покритието на територията на областта от кадастъра е по-малко от средното за страната. През 2014 г. 14,2% от областта е включена в кадастралната карта при 18,1% средно за страната, като от 2010 г. досега не се отбелязва напредък.

С изключение на община Ситово общините в областта не предоставят електронни услуги, а и услугите на „едно гише“ са развити по-слабо в сравнение с повечето области.

Прозрачността на местната администрация е оценена от Фондация „ПДИ“ по-ниско в сравнение с тази в другите области – с 44,5 точки от максималните 88,4 при 54,5 точки за страната през 2015 г. За втора поредна година най-прозрачна е администрацията в община Алфатар (71 точки). Най-нисък през 2015 г. е резултатът на община Дулово (28,3 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●

Демография ●●

Демографската ситуация в областта е по-неблагоприятна в сравнение с общата картина в страната. Коефициентите на възрастова зависимост продължават да се повишават бързо и през 2014 г. съотношението на най-възрастните хора на 65 и повече години към трудоспособното население е 34%, а към най-младото (0–15 години) – 163%. Тези съотношения за страната са съответно 30 и 144%. Коефициентът на естествен прираст остава значително висок с отрицателна стойност –8,4‰ през 2014 г. при –5,7‰ за страната. Областта е и с отрицателен механичен прираст, който показва, че повече хора се изселват към други области, отколкото се заселват в област Силистра.

След Кърджали Силистра е областта с най-нисък дял на градското население. През 2014 г. 44,8% от населението на областта живее в градовете при 73,1% за страната. Сред областите Силистра е с най-ниска гъстота на населението и през 2014 г.

Образование ●

Коефициентът на записване в V–VIII клас в областта е сходен с този в страната и през 2014 г., но броят на отпадналиите от основно и средно образование е сравнително висок. През 2013 г. 3% от учениците са отпаднали от училище при 2,4% в страната. В същото време представянето на матурите в областта е относително слабо. През 2015 г. 9% от учениците получават оценки по български език и литература под „среден“ 3,00 при 6,4% за страната. Тази година се наблюдава сериозен ръст на слабите оценки в няколко области, сред които и Силистра, обяснение за което може да се търси в по-засилените мерки за контрол при провеждането на изпитите. Средният успех от матурите в областта също намалява значително – от 4,2 през 2014 г. до 3,9 през 2015 г. при 4,2 среден успех в страната през тази година.

До 2013 г. Силистра е сред областите с най-малък дял на висшистите сред населението, но през 2014 г. вече стига до дъното с 14,4% от населението с висше образование при 27% за страната.

Здравеопазване ●

През последните 15 години в област Силистра има недостиг както на общопрактикуващи лекари, така и на ключови медицински специалисти. През 2014 г. в областта един общопрактикуващ лекар се грижи за 1955 души от населението при 1596 души средно за страната. Най-сериозен е проблемът при кардиолозите. През 2014 г. Силистра е една от трите области (заедно с Разград и Търговище) с най-голям недостиг на такива специалисти, където на един кардиолог се падат по над 23 000 души при 5765 души на кардиолог в страната.

На всеки 1000 души пък се падат по 3,9 легла в МБАЛ при 4,8 на 1000 за страната през 2014 г. В същото време постъпилите болни за лечение спрямо населението са със 17% повече – 204,8 на 1000 при 175,4 на 1000 души за страната.

Сигурност и правосъдие ●●●●

Престъпността е по-ограничена в сравнение със средните нива за страната. През 2014 г. са регистрирани 3,5 престъпления срещу личността на 10 000 души местно население при 5,9 на 10 000 души за страната и 40,1 престъпления срещу собствеността на 10 000 души при 89,0 на 10 000 души за страната.

Натовареността на наказателните съдии в Окръжния съд на Силистра е традиционно по-ниска от средната, което се обуславя от малкия брой на населението на областта и ниската бизнес активност. Въпреки това делът на делата, приключили в 3-месечен срок, е по-нисък от средния – 86% при 88,4% за страната, което показва известна неэффективност на съдебния процес.

Околна среда ●

Силистра е сред областите с най-ниско ниво на емисии въглероден двуокис в атмосферата. През последните четири години емисиите в областта не превишават 24 т/кв.км, докато средните стойности в страната са около 300–400 т/кв.км.

Продължава да е изключително нисък делът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. В края на 2014 г. в областта започва да се строи такава станция и очакванията са, че през следващите години Силистра ще успее да се представи по-добре по този индикатор. Вероятно ще се повишат и разходите за опазване на околна среда, където област Силистра е на дъното през 2013 г. със 70,9 лв. на човек от населението спрямо 288,9 лв. на човек от населението за страната.

Култура ●

След като няколко години областта остава без кинозалон, през август 2014 г. в Силистра отново има кино, а отчетените посещения за петте месеца на годината са 69,4 на 1000 души. По останалите индикатори през 2014 г. областта също отбелязва по-ниски от средните резултати за страната. От 1000 души население са осъществени 188 театрални посещения (при 319 за страната), 180 – в музей (при 662 за страната) и 351 – в библиотека (при 518 за страната).

Ключови показатели за област Силистра

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	4748	4638	5433	5206	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2494	2629	2589	3337	3249	3289
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5349	5771	6059	6390	6880	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	20,7	29,0	19,5	17,9	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	47,2	44,4	44,9	47,0	47,2	49,5
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	43,6	39,3	39,3	39,4	37,1	38,4
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	7,6	11,4	12,5	16,0	21,3	22,4
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	32	32	32	33	33	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	991	737	1259	1442	1511	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	76	117	65	111	290	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	20,7	20,8	40,0	56,5	37,6	60,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	24,8	40,0	39,0	44,8	46,7
Покритие на кадастъра (%)	12,5	14,2	14,2	14,2	14,2	14,2

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-5,3	-6,8	-7,7	-8,1	-6,8	-8,4
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-6,1	-7,7	-2,0	-2,4	-3,2	-3,4
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	14,2	13,1	15,4	15,8	15,1	14,4
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,1	4,1	4,3	4,1	4,1	4,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	6,5	6,7	4,5	5,1	4,0	3,5
Дял на здравноосигурените лица (%)	84,9	82,7	86,8	85,6	84,9	86,0
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	169,6	145,9	165,0	181,5	202,4	204,8
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	53,1	56,1	50,0	46,9	44,1	40,1
Дял на висящите наказателни дела (%)	11,5	6,3	7,7	7,8	6,4	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	121,0	85,1	86,3	90,7	70,9	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	0,0	0,0	0,6	0,6	0,6	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	18,1	10,4	0,0	0,0	69,4
Посещения в театрите на 1000 души от населението	180,1	167,0	131,2	145,1	191,9	188,0

Област Сливен

▶ Население (2014)	193 284
▶ Територия (кв.км)	3544,1
▶ Брой на населените места	120
▶ Дял на населението в градовете (%)	66,1

Общ преглед

Областта е една от най-слабо развитите в страната, а делът на бедните е висок. Пазарът на труда е потиснат, особено след началото на икономическата криза. Областта е с най-благоприятни стойности на коефициента на демографско заместване. През 2013 г. разходите за придобиване на ДМА спрямо населението са двойно по-ниски от средните стойности за страната, а усвояването на европейски средства от общините е далеч от добрите примери. Област Сливен продължава да държи първото място по качество на пътищата. Местната среда за бизнес се характеризира с относително ниски данъци и такси в общините в областта и с висока оценка за прозрачност

на местната администрация. Област Сливен се нарежда на второ място след столицата с най-нисък по абсолютна стойност отрицателен естествен прираст (-2,5%). Коефициентите на възрастова зависимост също показват по-благоприятна ситуация спрямо повечето области. В същото време областта се характеризира с един от най-ниските коефициенти на записване в V-VIII клас и с най-високия дял на отпадналите от основното и средното образование. Основен проблем в здравеопазването е значителният недостиг на лекари. Натовареността на съдиите в Окръжния съд остава по-висока от средната за страната.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●

Доходи и условия на живот ●●

Ръстът на БВП в областта изостава значително от средния за страната. Докато през 2000 г. номиналният БВП на човек от населението в област Сливен е 2454 лв. и съставлява 71% от средната стойност за страната, то през 2012 г., независимо че брутният продукт на човек нараства до 5800 лв. неговата относителна стойност съставлява 53% от БВП на човек от населението в страната. Това нарежда областта на четвърто място по най-нисък БВП сред всички области. Доходите и заплатите в областта също са по-ниски от средните за страната. Годишната брутна заплата в област Сливен расте през годините, но изостава от ръста на средната заплата за страната и за 2013 г. е 6999 лв. при 9301 лв. за страната. Областта се характеризира с относително високо ниво на бедност. През 2012 г. 47,4% от населението на областта живее с материални лишения (при 43% за страната), а 31,6% са тези, които попадат под линията на бедността за областта (при 21% за страната).

Пазар на труда ●●●

Икономическата активност на населението в областта намалява през последните две години и от шестата област с най-висока икономическа активност през 2008 г. (54,7% при 53,8% за страната) област Сливен слиза до 21-во място през 2014 г. (48,4% при 54,1% за страната). Коефициентът на заетост се колебае в тесни граници през последните няколко години, но остава много по-нисък от средния. През 2014 г. заетостта в областта е 41,8% при 48,0% за страната. Безработицата започва да намалява след достигнатия пик от 19,4% през 2012 г., но също е по-висока от средната – 13,6% при 11,4% за страната през 2014 г. И през 2014 г. областта е с най-благоприятни стойности на коефициента на демографско заместване. Съотношението на населението на възраст 15–19 години към това на възраст 60–64 години е 77,8% (при 61,9% за страната), което означава, че на всеки 100 души, на които им предстои да излязат от пазара на труда, отговарят 77,8 младежи, които ще се вляят в пазара на труда през следващите години.

Инвестиции ●

През 2012 г. ЧПИ с натрупване в областта се свиват над пет пъти спрямо 2009 г., но причината е получаването на българско гражданство от страна на един от крупните чужди инвеститори в областта – Едоардо Миролио. Към края на 2013 г. ЧПИ са 503,9 евро/човек при 3230,9 евро/човек за страната. Разходите за придобиване на ДМА спрямо населението са двойно по-ниски от средните стойности през 2013 г. – 1132 лв./човек при 2490 лв./човек за страната. Бизнес активността също намалява след 2009 г. – през 2013 г. в областта действат 35 нефинансови предприятия на 1000 души население при 52 за страната. Общините в областта не се представят добре при усвояването на европейски

средства. Към 31 януари 2015 г. изплатените средства са на обща стойност 67 млн. лв., което е 1,7% от всички евросредства, усвоени от общините като бенефициенти по оперативните програми. Спрямо населението общините в областта са усвоили 349,2 лв./човек при 564,9 лв./човек средно за страната. Най-много средства е усвоила община Сливен (478,5 лв./човек, което също е по-ниско от средното ниво за страната), а най-малко – община Твърдица (21,2 лв./човек).

Инфраструктура ●●●●

Област Сливен за поредна година държи първото място по качество на пътищата. През 2014 г. 80,3% от пътната настилка са в добро състояние при 40,5% средно за страната. Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в областта е сходна с тази в страната. През 2014 г. делът на домакинствата с достъп до интернет нараства, но остава под средните стойности за страната – 49,8% при 56,7% за страната. Делът на използвалите интернет през последните 12 месеца пък е 52,9% в областта при 59,2% за страната.

Данъци и такси ●●●●

Като цяло общините в областта в сравнение със страната поддържат по-ниски местни данъци и такси. Особено голяма през 2015 г. е разликата в размера на таксата за битови отпадъци за юридическите лица – 3,23‰ средно в общините в област Сливен при 7,59‰ среден размер за страната. В община Сливен тази такса е 1,20‰, която е най-ниската ставка сред всички областни центрове. Значително по-ниски са и размерите на годишния патентен данък за търговия на дребно и на данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица. От петте разглеждани данъци и такси област Сливен има по-висока от средната ставка единствено при данъка за прехвърляне на собственост, при който общините Сливен и Котел поддържат относително големи ставки.

Администрация ●●

Оценката за развитието на електронното правителство в областта е сходна със средната за страната, но предоставянето на административни услуги на „едно гише“ изостава и през 2014 г. Рейтингът на активната прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от Фондация „ПДИ“, определя местната администрация като втората най-прозрачна след столичната. През 2015 г. резултатът на област Сливен е 64,4 точки (от максималните 88,4) при 54,5 точки за страната. Най-прозрачна е община Сливен със 70,3 точки, а най-малко прозрачна – община Твърдица с 36,5 точки.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●

Демография ●●●●

И през 2014 г. в България няма област с положителен естествен прираст, но област Сливен се нарежда на второ място след столицата с най-нисък отрицателен естествен прираст: $-2,5\%$ при $-5,7\%$ за България. При коефициента на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към това на 0–14 години областта е с най-благоприятни резултати от всички области – $102,4\%$ при $144,3\%$ за страната през 2014 г.

Делът на градското население в областта е по-нисък от този за страната, като през 2014 г. $66,1\%$ от населението живее в градовете при $73,1\%$ за страната. Област Сливен е на второ място след София (столица) по най-висока гъстота на населението въпреки сравнително високия дял на селското население.

Образование ●

През 2013 г. в областта се установява един от най-ниските коефициенти на записване в V–VIII клас и в същото време – най-високият дял на отпадналите от основното и средното образование ($4,6\%$ при $2,4\%$ за страната). Значително над средното ниво е и делът на второгодниците – $2,3\%$ при $1,4\%$ средно през 2014 г. След рязък спад в броя на учителите през 2012 г. Сливен продължава да е сред областите с най-малко учители в основното и средното образование спрямо учениците. През 2014 г. за първи път от няколко години областта отстъпва последното място на Ямбол. Оценка на матурите по български език и литература през 2015 г. се изравняват със средните за страната, а делът на слабите оценки намалява под средния – $5,9\%$ при $6,4\%$ за страната.

През 2014 г. за пореден път се увеличава делът на хората в трудоспособна възраст с висше образование, но остава под средните нива за страната – $22,5\%$ при 27% за страната.

Здравеопазване ●●

В областта се наблюдава значителен недостиг на лекари. През 2014 спрямо 2013 г. намаляват както общопрактикуващите лекари, така и интернистите. Продължава да е относително малък делът на здравноосигурените лица – $85,6\%$ при $87,1\%$ за страната през 2014 г. През същата година броят на леглата в болниците спрямо населението е $4,4$ легла на 1000 души при $4,8$ на 1000 души за страната. Същевременно броят на постъпилите болни рязко намалява през 2014 г., след като през 2012 и 2013 г. поддържа необичайно високи стойности. Възможно обяснение за този скок в броя на преминалите болни в цялата страна през 2012 и 2013 г. е увеличеният бюджет на НЗОК през 2011 г., както и последващият дефицит през 2013 г., който доведе до по-нисък реален бюджет през 2014 г.

Сливен продължава да е областта с най-висока детска смъртност – двойно по-висока от средното ниво за страната през 2014 г.

Сигурност и правосъдие ●●

Регистрираните престъпления срещу собствеността продължават да намаляват за втора поредна година и през 2014 г. са под средните нива в страната – $74,5$ на $10\,000$ души при 89 на $10\,000$ за страната. В същото време престъпленията срещу личността се задържат на нива над средните за страната и дори се увеличават през 2014 г.

Натовареността на съдилищата в областта остава висока. През 2013 г. един наказателен съдия в Окръжния съд разглежда по $9,4$ дела месечно при $8,3$ дела на месец средно за страната. Делът на висящите дела също е по-висок от този в страната.

Околна среда ●●

Разходите за опазване на околната среда в областта спрямо населението продължават да са около три пъти по-ниски от тези в страната – $102,6$ лв./човек при $288,9$ лв./човек в страната за 2013 г.

Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата спрямо територията на област Сливен се задържат на по-ниски нива от емисиите в страната.

Областта не напредва в изграждането на канализационна мрежа и през 2013 г. $65,2\%$ от населението живее в селища с обществена канализация при $74,7\%$ за страната. Същевременно пречиствателните станции за отпадъчни води покриват $57,6\%$ от населението при $56,4\%$ за страната.

Култура ●●●

При индикаторите за култура област Сливен за поредна година отбелязва относително висок брой посещения в библиотеките спрямо средното за страната – 706 на 1000 души при 518 на 1000 души за страната през 2014 г. Изчисленият относителен показател за посещенията в театрите също е над този за страната – $350,1$ на 1000 души от населението в областта.

След сериозен ръст през 2013 г. посещенията в кината намаляват до $93,1$ на 1000 души през 2014 г. при средно 706 за страната.

Ключови показатели за област Сливен

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	4820	4838	5436	5800	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3432	3907	3605	3226	3014	4017
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5649	6000	6191	6589	6999	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	26,0	23,6	32,0	31,6	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	53,4	51,6	52,4	51,8	49,0	48,4
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	45,4	43,0	43,7	41,8	41,3	41,8
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	15,0	16,7	16,6	19,4	15,9	13,6
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	37	36	35	35	35	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1467	916	1491	1636	1132	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	2715	2303	2561	548	504	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	16,3	27,5	36,5	37,0	41,1	49,8
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	82,5	82,0	82,0	79,3	80,3
Покритие на кадастъра (%)	18,0	23,0	23,0	23,0	23,0	23,0

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-0,6	-2,6	-2,0	-2,3	-2,2	-2,5
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-7,6	-11,8	-2,8	-4,5	-5,1	-4,1
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	17,2	18,4	18,7	18,7	20,5	22,5
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,3	4,5	4,2	4,2	4,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	7,3	5,4	4,4	6,5	7,0	9,0
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,0	84,7	86,1	85,0	84,4	85,6
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	148,3	140,1	148,2	218,4	220,6	153,8
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	80,6	99,7	98,9	100,6	86,9	74,5
Дял на висящите наказателни дела (%)	7,1	9,6	7,2	7,0	9,3	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	55,1	54,0	97,1	118,6	102,6	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	57,3	57,3	57,7	57,6	57,6	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	35,7	20,3	151,6	93,1
Посещения в театрите на 1000 души от населението	203,3	227,0	273,0	309,5	357,3	350,1

Област Смолян

▶ Население (2014)	115 101
▶ Територия (кв.км)	3192,8
▶ Брой на населените места	242
▶ Дял на населението в градовете (%)	55,3

Общ преглед

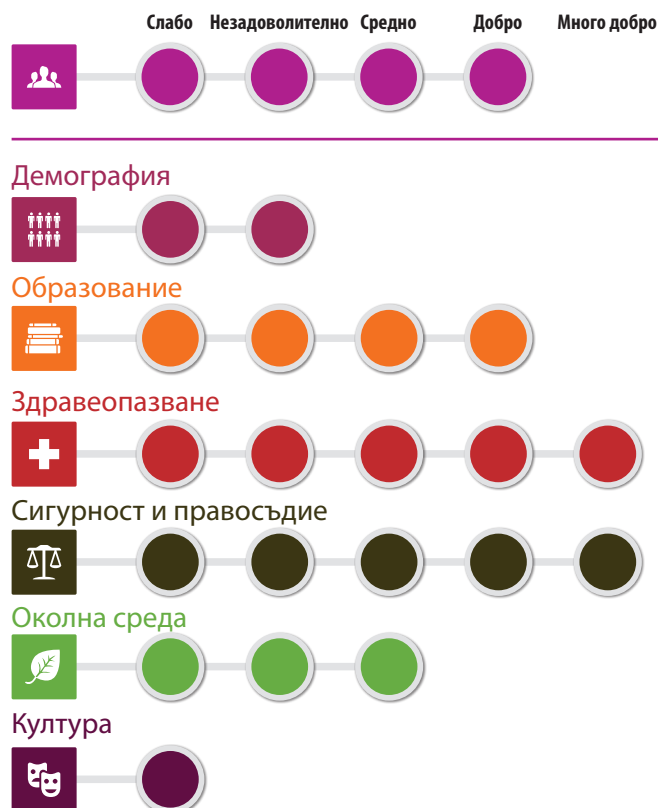
Икономическото развитие на област Смолян среща сериозни предизвикателства в годините след кризата. Областта продължава да се характеризира с високи нива на икономическа активност, но безработицата е сред най-високите в страната. Липсват достатъчно местни и чуждестранни инвестиции, усвояването на европейските средства изостава, а лошата инфраструктура остава негативен фактор за икономическото развитие. Местните данъци в общините в област Смолян са сравнително ниски, но има какво да се желае от работата на местните администрации. В областта се формират сил-

но негативни демографски тенденции в резултат на високия отрицателен естествен прираст на населението и изселванията от областта. Ключов фактор за развитието е доброто училищно образование – областта показва най-доброто представяне на матурите по български език и литература след столицата, както и покачване на относителния дял на висшистите в работоспособното население. По отношение на престъпността област Смолян е най-безопасната област в страната, като почти липсват престъпления против личността. През последната година се наблюдава развитие на културните дейности.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●●

Брутният вътрешен продукт на човек от населението в област Смолян през 2012 г. достига 7230 лв. Възстановяването на икономиката през 2011 и 2012 г. е по-слабо спрямо средните темпове за страната. Доходите в областта са сред най-високите в страната, като причините за това основно са в по-високата икономическа активност, повечето доходи от самостоятелна заетост и относително високите доходи под формата на обезщетения и помощи. Бавното възстановяване обаче влияе на нивото на заплащане, чийто темп на нарастване в периода 2010–2013 г. изостава спрямо средните стойности за страната.

Относителният дял на живеещите под линията на бедността се колебае силно през годините, като за 2012 г. той е 14,1%, или чувствително по-ниско от средните стойности за страната. Основната причина за това е спадът на медианния доход през 2012 г., което автоматично означава и по-ниска линия на бедност за областта. От друга страна, делът на хората, живеещи с материални лишения, е висок и достига 45,9% през 2012 г.

Пазар на труда ●●

Смолян е областта с най-висока икономическа активност на населението в страната – 59,6% през 2014 г. Това отразява както относително високи нива на заетост, така и висока безработица. Заетостта в област Смолян се възстановява през последните години и вече достига 48,0% (2014 г.). Безработицата намалява през последните три години (2012–2014 г.), но остава сред най-високите в страната – 19,4% през 2014 г. Проблемите на пазара на труда се усилват от демографските тенденции. Коефициентът на демографско заместване вече е най-ниският в страната – 46,6% за 2014 г., което означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60 и 64 години, които напускат работната сила, се падат по близо 47 лица на възраст 15–19 години, които се вливат в нея.

Инвестиции ●

В област Смолян традиционно не се наблюдава сериозен приток на ЧПИ, което е и едно от големите предизвикателства пред дългосрочния растеж на областта. Разходите за придобиване на ДМА се покачват през 2013 г. и достигат общо до 141 млн. лв., но претеглени спрямо населението, остават на ниски нива за страната. Усвояването на европейски средства от общините изостава спрямо средните темпове за страната, като общо изплатените средства достигат близо 53 млн. лв. към 31 януари 2015 г. Съотнесени към населението, най-добрите примери за усвояване на европейски фондове в областта са общините Смолян (28 млн. лв.), Рудозем (5 млн. лв.) и Борино (1,7 млн. лв.).

Инфраструктура ●●●

Предизвикателствата пред транспортната инфраструктура на област Смолян са доминирани от преобладаващия планински релеф на територията ѝ. През областта не преминават автомагистрала и първокласни пътища, няма и железопътен транспорт. Все пак гъстотата на пътната мрежа е близка до средните нива за страната, като през 2013 и 2014 г. състоянието на пътищата се подобрява – през 2014 г. вече почти половината (49,5%) от пътната настилка е в добро състояние.

Подобрява се свързаността на домакинствата с интернет, като през 2014 г. вече 55% от домакинствата имат достъп до интернет. Използваемостта обаче продължава да изостава от средните стойности за страната, като през 2014 г. малко над половината (52,3%) от лицата на възраст 16–74 години са използвали интернет през последните 12 месеца.

% Данъци и такси ●●●●

Местните данъци в общините на област Смолян са сравнително ниски спрямо страната. По-високи данъчни ставки се наблюдават в община Чепеларе – данъкът върху недвижимото имущество на предприятията през 2015 г. и данъкът върху възмездното придобиване на имущество е 3%. В областния център Смолян тези данъци са съответно 1,9‰ върху недвижимото имущество и 2,5% върху възмездното придобиване на имущество. Най-ниски ставки на тези данъци се наблюдават в общините Мадан и Златоград.

В област Смолян има няколко общини, които налагат висока такса върху битовите отпадъци – това са общините Неделино (18‰), Девин (16‰), Мадан (13‰) и Златоград (11‰). Най-ниска е таксата в община Смолян – 3‰, а в общините Доспат, Рудозем и Чепеларе ставката е в рамките на 6–7‰.

Администрация ●●

Общините в област Смолян изостават по отношение на предоставяните услуги по електронен път и обслужването на „едно гише“. По отношение на електронните услуги през 2015 г. добре се представят общините Баните и Смолян, докато при обслужването на „едно гише“ добрите примери са в общините Чепеларе и Баните. През 2014 г. кадастралната карта обхваща близо една трета от територията на областта (32,1%), като най-голямо покритие се наблюдава в общините Смолян и Девин.

Област Смолян изостава в рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от Фондация „ПДИ“. През 2015 г. най-добре в областта се представят общините Златоград и Девин, докато най-ниски оценки получават общините Доспат, Неделино, Рудозем и Борино.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●

Демография ●●

Смолян е втората най-малка област в страната с население от 115 101 души през 2014 г. Малко над 55% от населението живее в градовете. Жителите на областта намаляват чувствително през годините. Причина за това са устойчивите негативни тенденции, свързани както с естествения, така и с механичния прираст на населението. Естественият прираст се влошава през последните години (-7,8‰ през 2014 г.), а механичният прираст остава най-силно негативен спрямо другите области в страната (-11,6‰ през 2014 г.).

Коефициентите на възрастова зависимост се влошават през последните години. През 2014 г. населението на 65 и повече години е вече близо 1,8 пъти повече от децата (до 14 години) и около 30% от работоспособното население (15–64 години). Съотнесени към данните за страната, тези коефициенти показват, че демографските предизвикателства пред областта са предимно по отношение на раждаемостта. Тук е регистрирана най-ниската раждаемост в страната – 6,4‰.

Образование ●●●●

Област Смолян е на първо място в страната по брой на преподавателите спрямо населението – по един учител на всеки 11 ученици през 2014 г. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас остава сред най-високите в страната (82,4% през 2014 г.). Както делът на второградниците (0,3% през 2014 г.), така и този на отпадналите от основно и средно образование (0,4% през 2013 г.) са най-ниските в страната. През 2015 г. област Смолян отстъпва само на столицата в представянето си на матурата по български език и литература – средният успех от изпита е 4,37, а едва 2,5% от учениците не са я издържали.

Предизвикателствата пред област Смолян са по-скоро по отношение на висшестите. Макар и последните години да нараства относителният дял на висшестите сред населението на възраст 26–64 години (21% през 2014 г.), той все още изостава спрямо добрите примери в страната. Броят на студентите в областта намалява и достига до 1857 студенти през 2014 г.

Здравеопазване ●●●●●

Броят на болничните легла в многопрофилните болници в област Смолян нараства през последните две години и достига до 531 легла (2014 г.). Основна причина за това е, че затворената през 2011 г. болница в град Девин отново отвори врати в началото на 2014 г. Постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници също се увеличават през последните две години и достигат над 24 000 души (2014 г.), или около 212 на 1000 души от населението.

Здравноосигурените лица в областта достигат 91,6% от населението през 2014 г., което е сред най-високите

стойности за страната. Осигуреността с лекари спрямо населението е сравнително добра, що се отнася до общо-практикуващите лекари, но в областта има проблеми по отношение на медицинските специалисти. Коефициентът на детска смъртност е сред най-ниските в страната – 2,7‰ през 2014 г.

Сигурност и правосъдие ●●●●●

По официални данни област Смолян е най-безопасната в страната, като за 2014 г. на 10 000 души от населението са регистрирани 2 престъпления срещу личността и 29,3 срещу собствеността. Това е близо три пъти по-добре спрямо средните стойности за страната. Данните говорят и за сравнително ефективна и бърза работа на съда. През 2013 г. делът на наказателните дела в Окръжния съд, приключили в 3-месечен срок, е 96%. Делът на висящите наказателни дела към края на 2013 г. е 6,7% при средно около 8,5% за страната. Натовареността на съдиите в област Смолян е сравнително ниска – 6,2 дела на съдия месечно при средно 8,3 дела на съдия месечно за страната.

Околна среда ●●●

Емисиите на въглероден двуокис в област Смолян са на най-ниско ниво за страната (едва 4,8 т/кв.км през 2013 г.). На територията на областта на практика липсват предприятия, които да замърсяват атмосферния въздух. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население нарастват, но остават под средните стойности за страната – 386 кг/човек през 2013 г.

През 2013 г. малко над 69% от населението в област Смолян живее в селища с обществена канализация, а близо 40% са с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. Въпреки че през 2010 г. община Смолян откри нова градска пречиствателна станция, финансирана с европейски средства, областта изостава по отношение на третирането на отпадъчните води. Разходите за опазване на околната среда в областта са сравнително ниски и възлизат на 16 млн. лв. през 2013 г.

Култура ●

Макар в област Смолян показателите за развитието на културните дейности да са по-скоро слаби, през последната година се наблюдават някои положителни тенденции. Посещенията в музеите достигат близо 42 000 през 2014 г., което не е много на фона на страната, но е рекорд за областта. В последните години в град Смолян отвори врати модерно кино и се роди новият Родопски драматичен театър „Николай Хайтов“. През 2014 г. посещенията в театрите вече са близо 8000, а посещенията в кината достигат 16 000. Посещенията в библиотеките спадат през последната година до малко над 23 000.

Ключови показатели за област Смолян

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	6501	6500	7160	7230	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3776	3890	4180	4242	4590	5315
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5867	6134	6122	6516	6800	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	12,8	21,3	25,5	14,1	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	57,8	54,0	54,1	56,3	58,7	59,6
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	49,2	43,7	40,6	44,0	46,8	48,0
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	14,9	19,2	25,0	21,9	20,3	19,4
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	47	47	43	44	44	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	2454	860	1081	1010	1202	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	904	569	599	631	661	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	23,7	32,3	31,3	45,3	45,2	55,4
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	43,8	42,7	41,0	45,3	49,5
Покритие на кадастъра (%)	16,4	26,5	32,1	32,1	32,1	32,1

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-3,7	-4,3	-6,4	-6,7	-6,6	-7,8
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-10,2	-13,5	-5,4	-7,3	-14,7	-11,6
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	18,0	17,2	16,6	18,2	20,0	21,0
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,2	4,2	4,4	4,2	4,4	4,4
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	4,7	6,0	5,4	5,6	3,9	3,4
Дял на здравноосигурените лица (%)	93,0	91,4	91,2	90,4	90,0	91,6
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	205,7	193,0	183,2	180,1	196,6	211,9
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	28,2	32,9	26,8	23,6	27,8	29,3
Дял на висящите наказателни дела (%)	9,8	7,9	11,1	6,5	6,7	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	135,5	103,2	115,0	121,0	138,1	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	13,4	39,0	39,0	39,1	39,3	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	139,0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	87,9	51,9	1,2	0,0	0,0	69,2

Област София (столица)

▶ Население (2014)	1 313 095
▶ Територия (кв.км)	1348,9
▶ Брой на населените места	38
▶ Дял на населението в градовете (%)	95,5

Общ преглед

София (столица) е най-силно развитата в социално и икономическо отношение област в страната. Доходите на домакинствата са високи, а голяма част от тях се формират от работни заплати. Пазарът на труда се възстановява, но заетостта все още не е достигнала предкризисните си нива. Инвестиционната активност остава най-висока в страната, но отливът на чужди инвестиции през 2011 г. все още не е компенсиран. Въпреки че административните услуги и инфраструктурната свързаност на областта са на много добро ниво, бизнес средата страда от високи ставки на местните данъци и такси. Демографското развитие на столицата следва общите тенденции за страната, но преселванията на хора от други области помага за тяхното смекчаване. София (столица) остава най-значимият образователен и културен център и е сред лидерите в сферата на здравеопазването. Тук са разположени водещите български университети, делът на висшистите в работната сила е най-голям, а представянето на учениците на матурите е сред най-добрите в страната. Съдебната система е силно натоварена, а нивата на престъпност – високи. Околната среда е замърсена, но инвестициите в нейното опазване са значителни.

мографското развитие на столицата следва общите тенденции за страната, но преселванията на хора от други области помага за тяхното смекчаване. София (столица) остава най-значимият образователен и културен център и е сред лидерите в сферата на здравеопазването. Тук са разположени водещите български университети, делът на висшистите в работната сила е най-голям, а представянето на учениците на матурите е сред най-добрите в страната. Съдебната система е силно натоварена, а нивата на престъпност – високи. Околната среда е замърсена, но инвестициите в нейното опазване са значителни.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

София (столица) е областта с най-високи доходи и най-добри условия на живот. БВП на човек от населението през 2012 г. достига 24 023 лв., което е 2,2 пъти над средния размер за страната. През 2014 г. средната годишна брутна заплата в столицата възлиза на 12 851 лв., което е с 38% над средната (9301 лв.). Около 65% от доходите на домакинствата през 2014 г. идват именно от работна заплата, което е резултат от високата заетост в областта.

Делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа дейност, е нисък – 4,8% при средно 11,6% за страната. Делът на населението, живеещо с материални лишения, е около 30% при средно 43% за страната. Под относителната линия на бедността за столицата живеят 22% от населението при средно 21% за страната. Самата линия на бедност обаче възлиза на 5376 лв. през 2012 г. – стойност, която е с 57% по-висока от средната за страната – 3431 лв.

Пазар на труда

През 2014 г. София (столица) е областта с най-висока заетост на населението над 15 години (57,3%) и най-нисък коефициент на безработица (6,3%) при средни нива за страната съответно 48 и 11,4%. Възстановяването на пазара на труда в областта изпреварва значително това в околните области, поради което нарастващ дял от населението на Югозападния район работи в столицата. Столицата е единствената област, в която икономическата активност на населението надхвърля 60%.

През 2014 г. на всеки 100 души на възраст 60–64 години, на които предстои да напуснат пазара на труда, се падат по 62,6 души на възраст 15–19 години, които ще влязат в него – съотношение, което е близко до средното за страната (61,9%).

Инвестиции

Спрямо населението инвестициите в ДМА през 2013 г. са 2,2 пъти по-високи от средните за страната, а ЧПИ с натрупване към края на годината са 2,8 пъти повече.

Въпреки това инвестиционната активност все още е далеч от предкризисните нива. И през 2013 г. инвестициите в ДМА продължават да намаляват. Направените разходи за 7,14 млрд. лв. са най-ниските от 2005 г. насам. ЧПИ регистрират втора поредна година на ръст и кумулативният им размер в края на 2013 г. достига 12 млрд. евро. Изпреварващият ръст в други области (най-вече Бургас и Пловдив) води до намаляване на дела на ЧПИ в София от общите за страната. В края на 2009 г. в столицата са концентрирани 61,4% от ЧПИ за страната, а в края на 2013 г. – 51,7%.

Единствената сфера, в която столицата изостава, е усвояването на средства по оперативните програми на ЕС. Усвоените към 31 януари 2015 г. 515 млн. лв. се равняват на 392 лв./човек при средно 565 лв./човек за страната.

Инфраструктура

Поради особеностите на териториално-административното деление на България на територията на столицата няма пътища от обхвата на републиканската пътна мрежа. Те започват от нейната граница и осигуряват бърз достъп до магистралите „Хемус“, „Тракия“ и „Струма“. Гъстотата на железопътната мрежа е 13,6 км линии на 100 кв.км територия при средно 3,6 км линии на 100 кв.км за страната. През 2014 г. софийското метро беше свързано с летище „София“, а през 2015 г. стартира строителството и на третия лъч.

Информационните технологии са широко разпространени в областта. През 2014 г. близо 70% от домакинствата имат достъп до интернет при средно 56,7% за страната. Делът на лицата на възраст между 16 и 74 години, които са използвали интернет през 2014 г., е 77,7% при средно 59,2% за страната.

% Данъци и такси

Нивата на основните местни данъци и такси са по-високи от средните за страната. Най-сериозни разминавания със средните стойности се наблюдават при годишния патентен данък за търговия на дребно (20 лв./кв.м при най-добро местонахождение на обекта при средно около 12,7 лв./кв.м за страната) и такса смет за нежилищните имоти на юридически лица – 10‰ при средно 7,6‰ за страната през 2015 г.

По-високи от средните за страната са още данъкът за прехвърляне на собственост (2,50‰ спрямо 2,46‰), данъкът върху превозните средства (1,38 лв./кВ спрямо 1,35 лв./кВ за превозни средства и автомобили с мощност 74–100 kW), както и данъците върху нежилищните имоти на юридическите лица (1,88‰ спрямо 1,79‰). В периода 2012–2015 г. не се наблюдават промени в нивата на тези данъци.

Администрация

Кадастралната карта обхваща 95,8% от територията на областта, докато този обхват за страната е едва 18,1% към 2014 г. За втора поредна година Фондация „ПДИ“ оценява Столична община като най-прозрачната в страната. В годишния Рейтинг на активната прозрачност на органите на местно самоуправление за 2015 г. тя получава 75,1 от максималните 88,4 точки при средна оценка за страната 54,5 точки.

Заедно с област Варна степента на развитие на електронните услуги в столицата е най-висока в цялата страна, а обслужването на „едно гише“ се осъществява при система за мониторинг на резултатите и отстраняване на възникнали проблеми.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●●●

Демография ●●●●●

София (столица) е единствената област, в която механичният прираст на населението е положителен всяка година от 2000 г. досега. Това означава, че всяка година повече хора се заселват в областта, отколкото се изселват от нея. Миграционните процеси осигуряват непрекъснат ръст на броя на населението, който през 2014 г. възлиза на 1,3 млн. души. Все по-голяма част от населението на страната живее в столицата – 18,2% през 2014 г. спрямо 15% през 2000 г.

Възрастовата структура на населението също е по-добра от средната за страната. София е единствената област, в която през 2014 г. на всяко лице на възраст на 65 и повече години все още се падат над четири лица в активна възраст.

Образование ●●●●●

За поредна година София (столица) постига най-добрия резултат в сферата на образованието. През 2015 г. зрелостниците от столицата се представят най-добре сред връстниците си на държавния изпит по български език и литература. Делът на неуспешно положилите изпита е 1,8% при средно 6,4% за страната, а средната оценка достига „добър“ 4,62 при „добър“ 4,21 за страната. Относителният дял на второходниците (0,7%) е два пъти по-нисък от този за страната (1,4%), а относителният дял на отпадналите от основно и средно образование е три пъти по-нисък от средните 2,4%. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас през 2014 г. е 74,8% спрямо 83,7% през 2007 г. при средно ниво от 78,6% за страната.

През 2014 г. броят на студентите в областта намалява за пръв път от 2007 г. насам – от 111 900 на 108 700 души. Въпреки това столицата остава водещият университетски център в страната, а делът на населението на възраст 25–64 години със завършено висше образование надхвърля 48% при средно 27% за страната.

Здравеопазване ●●●●●

На територията на столицата са разположени много от здравните заведения с национално значение. След известен ръст през 2012 и 2013 г. заболяемостта на населението (измерена чрез преминалите болни през многопрофилните болници) се връща на традиционните си нива – близко до, но по-ниска от средната за страната.

През последните години се забелязва бързо увеличаване на броя на болничните легла в многопрофилните болници – от 4817 през 2010 г. до 6166 през 2014 г. Благодарение на тези тенденции капацитетът на легловата база в областта постепенно се изравнява със средните за страната 4,8 легла на 1000 души от населението. В столицата живее 18,2% от населението на страната, но работят 27,3% от кардиолозите.

Сигурност и правосъдие ●

Действителната натовареност на наказателните съдии в Софийски градски съд е близо два пъти по-висока от средната за страната. През 2013 г. всеки от тях разглежда средно по 15 дела на месец при 8,3 дела на месец за страната. Това е една от основните причини за сравнително бавното правосъдие – в 3-месечен срок приключват 81% от делата през 2013 г. при средно 88,4% за страната. Делът на висшите наказателни дела също е висок – 10,6% през 2013 г., като по-висок дял отчитат само областите Кюстендил и Благоевград.

Въпреки че през 2014 г. е регистриран известен спад, престъпността в столицата остава висока. В съотношение с местното население престъпленията срещу личността са с 18% повече, а тези срещу собствеността – с 63% повече от средните за страната 5,9 на 10 000 души и 89 на 10 000 души.

Околна среда ●●●●●

Основната причина за високата оценка, която столицата получава в категорията „Околна среда“, е високата свързаност на населението с обществена канализация и пречиствателни станции. През 2014 г. 96,3% от населението на областта живее в селища с обществена канализация, като 96,1% от него е свързано с пречиствателни станции. Годишните разходи за опазване на околната среда в областта са традиционно сред най-високите в страната. През 2013 г. за целта са инвестирани над 535 млн. лв., което възлиза на 25% от общите разходи в страната.

Постепенно намаляват емисиите на въглероден двуокис в атмосферата – от 1239 т/кв. км през 2011 г. до 1073 т/кв. км през 2013 г. Въпреки това те остават чувствително по-високи от средните за страната 294 т/кв. км.

Култура ●●●●●

София (столица) е единствената област, в която на всеки човек от средногодишното население се падат над 2 посещения в кината през 2014 г. при средно 0,7 посещения за страната. През 2014 г. в местните кина са регистрирани общо 2,6 млн. посещения.

В съотношение с броя на местното население столицата постига най-добра посещаемост и в театрите – 852 000 през 2014 г., или 648,8 посещения на 1000 души при средно 319 посещения на 1000 души за страната. Посещенията в библиотеките са 1,47 млн., като спрямо населението столицата отстъпва единствено на област Велико Търново.

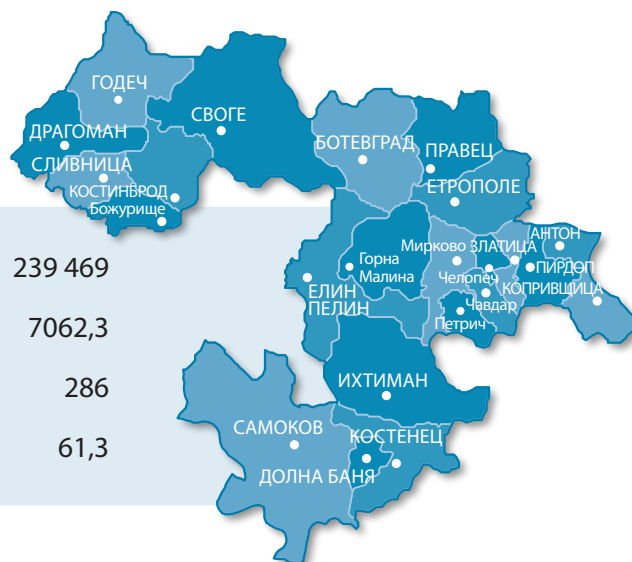
Посещенията в музеите през 2014 г. са 922 000. През май 2015 г. беше открита Националната галерия „Квадрат 500“, която за по-малко от четири месеца успя да привлече над 50 000 посетители.

Ключови показатели за област София (столица)

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	21 759	22 890	24 008	24 023	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	4951	4795	5438	6403	7441	6890
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	9913	10 547	11 249	12 059	12 851	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	15,9	18,6	18,4	22,0	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	63,1	61,5	59,9	60,1	61,1	61,1
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	60,7	57,4	56,2	55,7	56,1	57,3
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	3,9	6,6	6,1	7,3	8,2	6,3
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	84	85	78	79	81	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	7971	6064	6554	6143	5468	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	10 051	9937	8953	9009	9195	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	53,0	57,1	67,0	66,2	70,9	69,3
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Покритие на кадастъра (%)	3,2	30,2	60,7	95,8	95,8	95,8

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	0,2	0,0	-1,1	-1,4	-1,5	-1,2
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	2,0	7,6	4,8	5,4	7,1	6,5
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	45,6	44,8	42,7	42,9	45,8	48,6
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,6	4,5	4,6	4,3	4,6	4,6
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	2,7	1,7	1,6	3,7	2,2	1,9
Дял на здравноосигурените лица (%)	93,4	90,9	87,5	86,8	85,2	85,9
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	129,4	131,0	139,9	238,1	223,6	152,5
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	185,3	169,4	148,5	130,5	150,3	145,4
Дял на висящите наказателни дела (%)	14,6	11,6	12,1	12,8	10,6	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	215,7	241,7	235,5	372,7	410,2	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	93,5	93,5	95,5	95,4	96,1	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	1752,7	2084,6	2098,6	1812,9	1999,5	2060,8
Посещения в театрите на 1000 души от населението	587,6	603,1	614,0	600,4	641,0	648,8

Област София

▶ Население (2014)	239 469
▶ Територия (кв.км)	7062,3
▶ Брой на населените места	286
▶ Дял на населението в градовете (%)	61,3

Общ преглед

Инвестиционната активност в областта след кризата е сравнително ниска, но натрупаните инвестиции в предишни периоди са значителни, а усвояването на европейски средства върви с добър темп. Въпреки че заплатите растат, все по-малка част от работоспособното население получава трудови доходи, като основната причина е продължаващата стагнация на заетостта. Нивата на данъците и таксите в областта са близки до средните за страната, но развитието на административните услуги изостава. Социалните условия в областта са повлияни от близост-

та ѝ до столицата. На фона на положителния механичен прираст на населението в някои от предходните години през последните три години се формира отрицателно миграционно салдо за областта. Качеството на училищното образование през последните две години се влошава, а развитието на културата изостава с изключение на дейността на музеите. След 2010 г. престъпността в областта се увеличава. Въпреки относително чистата околна среда областта се характеризира с повишена заболеваемост на населението и сравнително висока детска смъртност.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●

Доходи и условия на живот ●●●●

През 2012 г. БВП на човек от населението в област София достига 12 136 лв. при средно 10 958 лв. за страната. От 2011 г. насам това е вторият най-висок показател за страната, като по този начин областта изпреварва Варна и Стара Загора. Наблюдава се и стабилен ръст на заплатите, който обаче оказва ограничено влияние върху условията за живот в областта, като причината е продължаващата стагнация на заетостта. Въпреки че заплатите на наетите растат, все по-малък дял от населението получава трудови доходи. В резултат на това средногодишните доходи остават едни от най-ниските в страната. През 2014 г. по-ниски нива се наблюдават единствено в Кърджали, Силистра, Търговище и Пазарджик.

В периода след 2010 г. делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, както и този на лицата, живеещи с материални лишения, е по-висок от средния за страната.

Пазар на труда ●●●

В периода между 2008 и 2011 г. динамиката на заетостта в област София следва цялостното развитие в страната, но след това се установяват известни различия. Заетостта на населението на 15 и повече години в областта слабо намалява, но остава около 46%, докато средната стойност за страната достига 48% през 2015 г. Безработицата постепенно нараства, като 2014 г. е първата от 2000 г. насам, в която коефициентът за областта (12,7%) е по-висок от средния за страната – 11,4%. Нарастването на безработицата е следствие както от продължаващото свиване на заетостта, така и от повишаването на икономическата активност на населението. Последната, макар че остава по-ниска от средната за страната (54,1%), достига рекордните за областта 52,3% през 2014 г.

През 2014 г. на всеки 100 души на възраст 60–64 години, на които им предстои да напуснат работната сила, се падат 63 души на възраст 15–19 години, които ще се вляят в нея, при средно 62 за страната.

Инвестиции ●●●●

В периода 2010–2013 г. обемът на ЧПИ с натрупване намалява от 1,32 на 1,26 млрд. евро, което показва нетен отлив на чужди инвестиции. Въпреки това към края на 2012 г. област София остава на второ място в страната по привлечени ЧПИ на човек от населението след София (столица), а към края на 2013 г. се нарежда на трето място след повишаването на инвестиционната активност в област Бургас. През 2013 г. разходите за придобиване на ДМА спадат до най-ниското си ниво от 2005 г. насам.

Общините в областта успяват да компенсират част от този спад чрез бързо усвояване на европейски средства. На територията на област София се намират двете общини, усво-

или най-много средства по оперативните програми на ЕС до 31 януари 2015 г. Това са община Костинброд, усвоила 83,4 млн. лв., или 4829 лв./човек, и община Хисаря, усвоила 35,9 млн. лв., или 4496 лв./човек. Сред общините, в които усвояването на средства изостава, са Своге, Златица и Ихтиман.

Инфраструктура ●●●

Въпреки обширната територия на област София гъстотата на пътната и железопътната мрежа в областта е по-висока от средната за страната – съответно 21,3 и 4,2 км на 100 кв.км спрямо 17,7 и 3,6 км на 100 кв.км за страната. Въпреки известно подобрене през 2014 г. делът на пътната настилка в добро състояние (31%) остава значително по-нисък от средния за страната – 40,5%.

Достъпът на населението до интернет спира да нараства през 2011 г., като през следващите години дори е отчетен известен спад. През 2014 г. достъп до интернет имат 45,9% от домакинствата в областта спрямо 56,7% за страната. Относителният дял на лицата, които са използвали интернет през 2014 г., е по-близък до средния – 54,3% спрямо 59,2% за страната.

Данъци и такси ●●●

По-високи от средните за страната нива се наблюдават при данъка върху недвижимите имоти и при таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридическите лица. В същото време размерът им варира значително между общините. Например таксата за битови отпадъци варира от 3‰ в Божурище до 26‰ в Своге.

Въпреки големия брой общини в областта (общо 22) промените в нивата на данъците и таксите са сравнително редки. По-значителна промяна в последните години е намаляването на патентния данък за търговия на дребно в община Самоков през 2014 г. – от 17 лв./кв.м през 2013 г. на 10 лв./кв.м. Единствената промяна през 2015 г. е намаляването на данъка върху превозните средства с 0,10 лв./кв. в община Костенец.

Администрация ●

София е една от петте области в страната, в които качеството на административните услуги е оценено като слабо. В последното издание на Рейтинга за активна прозрачност на Фондация „ПДИ“ оценките за общините варират от 15,2 точки (в Ихтиман) до 70,9 точки (в Челопеч) от максимално 88,4 точки. Средната оценка на общините в областта е 35,8 точки при средно 54,5 точки за страната.

Развитието на електронните услуги и обслужването на „едно гише“ изостава значително. През 2014 г. кадастралната карта покрива 12,6% от територията на областта при средно 18,1% за страната.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●●

Въпреки че възрастовата структура на местното население е по-неблагоприятна от общата за страната, процесът на застаряване на населението на област София протича по-бавно в сравнение с повечето области.

Една от причините за това е, че област София е една от малкото в страната, в които механичният прираст на населението регистрира и положителни стойности през някои от годините на последното десетилетие. Това се случва в периода 2005–2007 г., както и през 2009 и 2011 г. Възможно обяснение за тези процеси е близостта до столицата и възможностите за трудова заетост, която тя предполага.

Въпреки това през последните 10 години броят на жителите на областта намалява с 9,1% основно поради отрицателния естествен прираст. През 2014 г. в градовете живеят 61,3% от местното население при средно 73,1% за страната.

Образование ●

Данните за училищното образование в област София през учебната 2014/2015 г. показват задълбочаване на някои негативни тенденции от последните години. През 2014 г. средната оценка на зрелостниците от областта на матуриците по български език и литература за пръв път е по-ниска от средната за страната – „добър“ 4,25 спрямо „добър“ 4,32. През 2015 г. разликата се увеличава – „добър“ 4,09 спрямо „добър“ 4,21. В допълнение през целия период 2008–2013 г. делът на неуспешно положилите изпита не надхвърля 3%, а през 2011 и 2012 г. е най-ниският в цялата страна. През 2014 г. този дял вече е 5%, а през 2015 г. – 10%, при 4,8 и 6,4% за страната.

През учебната 2014/2015 г. е регистриран нов спад на броя на студентите във висшите учебни заведения. София остава една от областите с най-нисък дял на населението на възраст 25–64 години, което има висше образование (15,7%), при средно 27% за страната.

Здравеопазване ●●●●

Преобладаващата част от индикаторите за състоянието на здравеопазването в областта са близки до средните нива за страната. В областта има известен недостиг на лекари. Предвид близостта на повечето населени места в областта до столицата негативните ефекти от този недостиг са потенциално по-малки от тези в други области. Многопрофилните болници разполагат с 1199 легла, което означава по 5 легла на всеки 1000 души население при средно 4,8 средно за страната към 2014 г.

През 2014 г. делът на здравноосигурените лица се повишава от 84,8 на 86,0%, с което част от изоставането спрямо средните за страната нива е компенсирано. През 2014 г. коефициентът на детска смъртност в областта рязко се повишава до 10,6‰ при средно 7,6‰ за страната.

Сигурност и правосъдие ●●

По подобие на останалите области в Югоизточния район на страната област София получава ниска оценка в сферата на сигурността и правосъдието.

Въпреки че действителната натовареност на наказателните съдии в Окръжния съд е по-ниска от средната за страната (6,9 дела/месец спрямо 8,3 дела/месец през 2013 г.), делът на наказателните дела в Окръжния съд, които приключват в 3-месечен срок през 2013 г., е 83% спрямо 88,4% за страната. Делът на висшите наказателни дела също е по-висок от средния – 9,2% за областта спрямо 8,5% за страната през 2013 г.

В периода преди 2010 г. регистрираните престъпления срещу собствеността в област София са чувствително по-ниски от средните за страната. Престъпността рязко нараства през 2010 и 2011 г., след което отново се стабилизира, но вече на нива, близки до средните.

Околна среда ●●●●●

В периода 2010–2013 г. емисиите на въглероден двуокис в атмосферата нарастват от 17,6 до 41,7 т/кв.км. Въпреки този ръст нивата на концентрация остават чувствително по-ниски от средните за страната 293,9 т/кв.км. Разходите за опазване на околната среда през 2013 г. възлизат на 118,5 млн. лв., което, съотнесено към населението, възлиза на 489,7 лв./човек при средно 288,9 лв./човек за страната.

Въпреки че над 75% от населението на областта живее в селища с обществена канализация, едва 29,3% от него е свързано с пречиствателни станции за отпадни води. През 2013 г. тези стойности за страната са съответно 74,7 и 56,4%.

Култура ●●

Близостта на населените места от област София до столицата оказва влияние и върху културния живот. През 2014 г. тази област е единствената, в която няма нито театри, нито достатъчно големи библиотеки, които влизат в ежегодното наблюдение на НСИ. Посещенията в местните кина постепенно се увеличават, но спрямо населението по-малко посещения са регистрирани единствено в Търговище, Хасково, Враца и Разград, като тук не се включват петте области, в които няма кино (Кърджали, Ловеч, Монтана, Пазарджик и Перник).

През последните години се наблюдава значителен ръст на регистрираните посещения в музеите от областта. В съотношение с населението през 2014 г. те възлизат на 2092 посещения на всеки 1000 души, което е втората най-висока стойност за страната след Габрово.

Ключови показатели за област София

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	9943	8854	11 818	12 136	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3251	3201	3156	3523	3563	3771
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	7026	7749	8360	8926	9252	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	19,1	21,4	16,4	20,6	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	51,3	51,1	51,2	49,1	51,1	52,3
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	49,5	47,1	46,3	46,0	46,0	45,7
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	3,6	7,8	9,7	6,4	10,0	12,7
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	37	37	37	37	38	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	2213	2174	1971	2338	1836	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	3216	5243	5253	5413	5274	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	24,8	33,4	48,7	49,2	44,1	45,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	30,7	36,2	36,0	28,6	31,0
Покритие на кадастъра (%)	11,6	11,6	12,4	12,4	12,4	12,6

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-7,1	-8,0	-8,3	-8,5	-8,2	-9,1
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	2,3	-2,1	0,1	-1,2	-1,6	-2,7
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	12,3	13,1	15,3	15,0	14,4	15,7
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,4	4,7	4,8	4,5	4,4	4,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	2,1	1,9	1,5	2,1	2,2	5,0
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,2	85,4	86,0	85,4	84,8	86,0
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	242,7	230,2	241,4	246,0	252,2	248,5
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	69,2	142,7	126,4	88,0	100,5	82,3
Дял на висящите наказателни дела (%)	12,4	6,4	12,0	10,9	9,2	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	243,2	273,6	367,1	413,5	489,7	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	28,7	28,8	28,2	29,1	29,3	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	16,6	19,7	35,0	61,8	62,6
Посещения в театрите на 1000 души от населението	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Област Стара Загора

▶ Население (2014)	327 034
▶ Територия (кв.км)	5151,1
▶ Брой на населените места	207
▶ Дял на населението в градовете (%)	72,0

Общ преглед

Икономиката на Стара Загора традиционно е сред най-силните в страната. Средната заплата на работещите е висока, но това се дължи на концентрацията на наети в големите предприятия в областта. Бедността се покачва, а доходното неравенство е едно от най-високите в страната. Безработицата се повишава през последните години. Областта привлича успешно чуждестранни преки инвестиции, но съществуват предизвикателства по отношение на усвояването на европейски средства от общините. Местните данъци и такси са сравнително ниски, а административните услуги са на относително добро ниво.

В област Стара Загора се наблюдава положителен механичен прираст на населението през последните години, но въпреки това демографската картина се влошава. Изострят се предизвикателствата пред училищното образование – расте делът на отпадналите и на второгодниците, както и на неиздържалите матурата по български език и литература. Делът на висшите в работната сила се покачва. Стара Загора остава областта с най-високи вредни емисии в страната, което рефлектира върху качеството на околната среда. През последните години областта става по-безопасна, а културните дейности са по-интензивни.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●

Доходи и условия на живот ●●●

БВП на област Стара Загора за 2012 г. е 11 699 лв., което я прави четвъртата най-богата област в страната. Структурата на местната икономика е традиционно доминирана от индустрията. Доходите в областта са сравнително високи, като доходите от пенсии са сред най-високите в страната. Средната годишна брутна заплата на нает се покачва и достига 9414 лв. през 2013 г., като отстъпва само на тази в столицата.

През 2012 г. 54,3% от живеещите в областта живеят с материални лишения, т.е. изпитват трудности при посрещането на основни свои нужди. Относителният дял на бедните спрямо линията на бедността нараства до 26,5% през 2012 г. Подходното неравенство е сред най-силно изразените в страната и се увеличава, като отношението между доходите на най-богатите и най-бедните 20% от домакинствата през 2012 г. е 9 пъти.

Пазар на труда ●●●

В периода 2013–2014 г. на пазара на труда в област Стара Загора се наблюдават някои негативни тенденции, които не са характерни за страната. След влошаването си през 2013 г. икономическата активност на населението на 15 и повече години през 2014 г. се задържа на 50,1%, докато коефициентът на заетост дори леко се свива до 44,6%. Безработицата също не следва общата тенденция на спад, която се наблюдава в страната, а се покачва до 11,0% (2014 г.).

Коефициентът на демографско заместване е 60,4% през 2014 г., което условно означава, че на всеки 100 лица на възраст 60–64 години, които напускат работната сила, се падат около 60 лица на възраст 15–19 години, които се вливат в нея.

Инвестиции ●●

Стара Загора е сред областите с най-голям кумулативен размер на привлечените ЧПИ. Броят на нефинансовите предприятия обаче остава сравнително нисък, което говори за силна концентрация на инвестициите в няколко големи предприятия. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи са далеч от нивата преди кризата, като спадат до 678 млн. лв. през 2013 г.

Общините в област Стара Загора продължават да изостават по отношение на усвояването на европейски средства по оперативните програми – изплатените средства на общините достигат 129 млн. лв. към 31 януари 2015 г. При усвояването на европейски средства в областта най-добре се представят общините Раднево (12 млн. лв.), Стара Загора (75 млн. лв.), Казанлък (29 млн. лв.) и Чирпан (8 млн. лв.).

Инфраструктура ●●●

Гъстотата на пътната мрежа в област Стара Загора не е висока от обичайните нива за страната, но преминаването през територията на областта на автомагистрала „Тракия“, свързваща столицата с гр. Бургас и Южното Черноморие, е важен фактор за развитието на региона. В последните години намалява делът на пътната настилка в добро състояние, като достига 53,7% през 2014 г., но все пак остава много висок спрямо страната. Качеството на автомагистралния път в рамките на областта също е предимно добро. Железопътната мрежа е друг важен фактор за развитието на областта, като гъстотата на жп линиите е висока в сравнение с тази в страната.

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет леко се покачва до 53,7% през 2014 г., но използваемостта е по-ниска от тази в страната, като 46,6% от лицата на възраст 16–74 години са използвали интернет през последните 12 месеца.

Данъци и такси ●●●●

Общините в област Стара Загора налагат сравнително ниски данъци върху нежилищните имоти на предприятията и върху възмездното придобиване на имущество. През 2015 г. данъкът върху имотите на предприятията е сравнително нисък в общините Павел баня (1‰), Чирпан (1,1‰) и Гурково (1,2‰). В областния център Стара Загора този данък също не е висок – 1,45‰. Повечето общини в областта налагат данък от 2,0% върху възмездното придобиване на имущество, като в областния център ставката е 2,5%.

Таксите за битови отпадъци на юридическите лица в общините Казанлък (2‰), Опан (3,5‰), Стара Загора (3,5‰) и Павел баня (4‰) са сред най-ниските за страната за 2015 г. Най-високата такса битови отпадъци в областта е в община Раднево (10‰).

Администрация ●●●

Няколко общини в област Стара Загора се представят сравнително добре по отношение на предоставяните услуги по електронен път и обслужването на „едно гише“ (данни за 2015 г.). Предоставяните услуги по електронен път са добре развити в общините Стара Загора, Павел баня и Казанлък, а работата на „едно гише“ е добре организирана в общините Раднево, Стара Загора, Гълъбово и Николаево. През 2014 г. покритието на кадастралната карта е 15% от територията на областта – по-добро покритие има в общините Гурково, Казанлък, Стара Загора и Николаево.

Общините в област Стара Загора контрастират в представянето си в Рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от Фондация „ПДИ“ (2015 г.). Най-добре по този рейтинг в областта се представят общините Стара Загора и Раднево.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●●●

Населението на област Стара Загора през 2014 г. е 327 034 души, което я прави петата по големина в страната. Над 70% от хората в областта живеят в градовете. Спадът на населението през последните години се обуславя от отрицателния естествен прираст (-7‰ през 2014 г.). През последните години (2012–2014 г.) се наблюдава положителен механичен прираст, макар и едва 0,5‰ през 2014 г., който се реализира предимно от съседните области.

Коефициентите на възрастова зависимост следват негативните тенденции в страната. През 2014 г. населението на 65 и повече години е вече близо 1,5 пъти повече от децата (до 14 години.) и около една трета от работоспособното население (15–64 години). Коефициентът на раждаемост е 9,5‰ за 2014 г., което е малко над този за страната.

Образование ●●

Както броят на учениците, така и този на преподавателите в област Стара Загора слабо се увеличава през 2013–2014 г., като броят на учителите остава сравнително нисък спрямо учениците – на един учител се падат по 14,3 ученици през 2014 г. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас остава сравнително висок – 80,8%. Делът на отпадналите от основното и средното образование леко се покачва до 2,5% (2013 г.), а относителният дял на второгодниците е сред най-високите в страната – 2,2% през 2014 г. Оценките от матурата по български език и литература в областта традиционно се движат около средните за страната (4,19 за 2015 г.), но делът на неиздържалите се покачва до 5,8%.

През 2014 г. в Стара Загора се обучават над 5000 студенти, като Тракийският университет е фактор за привличането и задържането на млади хора в областния център. Делът на висшистите в работната сила се увеличава – през 2014 г. 21,8% от населението между 25 и 64 години е с висше образование.

Здравеопазване ●●●●●

През последните две години има нарастване на броя на болничните заведения в област Стара Загора, както и на броя на болничните легла – през 2014 г. броят на леглата в многопрофилните болници в областта достига 1544. Постъпилите болни за лечение в многопрофилните болници намаляват – 146,2 на 1000 души от населението през 2014 г., което е под средните стойности за страната.

Областта се отличава със сравнително добра осигуреност с общопрактикуващи лекари, но изостава по отношение на някои ключови медицински специалисти. Делът на здравноосигурените лица в областта се задържа на добри нива – 89,0% през 2014 г. Коефициентът на детска смъртност леко се покачва през последните две години и вече е сравнително висок – 9,7‰ през 2014 г.

Сигурност и правосъдие ●●

През последните години област Стара Загора става малко по-безопасна, като престъпленията спрямо собствеността чувствително намаляват в периода 2011–2014 г. През 2014 г. на 10 000 души от населението са регистрирани 6,2 престъпления срещу личността и 74,4 срещу собствеността. Данните показват недостатъчна ефективност и бързина на съда – спада делът на приключилите бързо дела и се увеличава делът на висящите дела в Окръжния съд. През 2013 г. делът на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок, е 85%, а делът на висящите наказателни дела към края на 2013 г. е 9,5% при средно около 8,5% за страната. Натовареността на съдиите в област Стара Загора спада през последните години и през 2013 г. достига до 8,4 дела на съдия месечно.

Околна среда ●

Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата на област Стара Загора спадат чувствително през 2013 г., но остават в пъти повече спрямо другите области в страната – 3405 т/кв.м. Големите замърсители са предприятията в енергийния сектор и тежката промишленост. Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население през същата година се увеличават и достигат 432 кг/човек. През 2014 г. в Стара Загора започна изграждането на регионална система за управление на отпадъците, която се финансира с европейски средства.

Над 70% от населението на област Стара Загора живее в селища с обществена канализация през 2013 г., като 61,2% от населението с достъп до канализация е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води. През 2011 г. бе открита пречиствателна станция за отпадъчни води на гр. Стара Загора, финансирана с европейски средства, която сериозно подобри показателите на областта.

Култура ●●●●

Показателите за развитието на културните дейности в област Стара Загора се подобряват в последните години. Посещенията в театрите се увеличават и достигат 117 000 през 2014 г. Посещенията в кината също нарастват и вече са близо 210 000. Важен фактор за последните са модерните кина в големите търговски центрове в град Стара Загора. Наблюдава се ръст и по отношение на посещенията на музеите, които достигат 372 000 през 2014 г. Претеглени спрямо населението, посещенията на музеите са почти два пъти повече спрямо средните стойности за страната. Посещенията в библиотеките леко спадат до 149 000.

Ключови показатели за област Стара Загора

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	9478	9781	10 459	11 699	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3713	3886	4184	4382	5037	4957
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	7602	8080	8512	9117	9414	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	24,2	26,0	24,0	26,5	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	50,6	50,9	51,8	52,2	50,0	50,1
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	48,6	47,5	48,5	48,5	44,8	44,6
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	3,9	6,7	6,3	7,1	10,6	11,0
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	43	43	43	44	44	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	3431	2522	1936	2946	2062	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	1209	1643	1691	2024	2437	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	26,6	31,7	40,4	53,4	52,3	53,7
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	60,4	59,3	59,0	53,4	53,7
Покритие на кадастъра (%)	7,7	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-4,5	-5,2	-5,5	-5,8	-5,8	-7,0
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-2,8	-4,9	-1,6	1,9	0,5	0,5
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	19,3	19,3	21,5	20,5	19,5	21,8
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,4	4,4	4,6	4,2	4,3	4,3
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	3,6	2,9	3,2	3,9	4,0	3,8
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,8	87,6	90,6	89,7	88,4	89,0
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	162,6	153,9	156,0	170,4	205,5	146,2
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	75,4	115,8	126,9	100,6	91,1	74,4
Дял на висящите наказателни дела (%)	8,2	8,1	8,9	8,3	9,5	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	323,0	205,5	567,9	309,6	262,2	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	18,8	18,7	60,9	61,0	61,2	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	329,5	516,1	653,3	588,0	590,4	642,1
Посещения в театрите на 1000 души от населението	216,7	196,8	325,4	319,0	349,2	358,7

Област Търговище

▶ Население (2014)	117 069
▶ Територия (кв.км)	2558,5
▶ Брой на населените места	199
▶ Дял на населението в градовете (%)	54,1

Общ преглед

Брутният вътрешен продукт и доходите в област Търговище продължават чувствително да изостават от средните равнища в страната. Слабото икономическо развитие на областта предопределя и сравнително ниския стандарт на живот на населението. Областта е на второ място сред 28-те области по най-ниска икономическа активност на населението. Въпреки че безработицата в областта е равна на тази в страната, Търговище е сред петте области с най-ниска заетост. Сред причините за ниската икономическа активност са значително малкият брой предприятия и почти двойно по-ниските чужди

инвестиции спрямо средните за страната. Сравнително ниските данъци и относително високата прозрачност на органите на местното самоуправление биха могли да се разглеждат като стимул за повече инвестиции. Почти половината от населението на областта живее в селата. Сравнително малък дял от работоспособното население има висше образование, а цялата област страда от сериозна липса на общопрактикуващи лекари и здравни специалисти. Съдилищата в областта работят сравнително добре, а натовареността на съдиите по наказателни дела е изключително ниска.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●

След първоначалното влошаване на икономическата ситуация с настъпването на икономическата криза у нас област Търговище започва бавно да се възстановява. Независимо от това БВП и доходите в областта продължават чувствително да изостават спрямо средните равнища за страната. През 2014 г. средногодишните доходи на лице от домакинството в областта са вторите най-ниски в страната (след тези в област Силистра).

Ниските доходи и недостатъчната заетост предопределят и сравнително по-лошите показатели за бедност и условия на живот в областта. През 2012 г. 47,7% от жителите на областта живеят с материални лишения при 43,0% средно за страната. По-високи спрямо нивата за страната са и дялът на хората, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност (17,9% при 11,6% за страната), и дялът на бедните спрямо линията на бедност за областта (25,0% при 21,0% средно за страната).

Пазар на труда ●●

Въпреки че коефициентът на безработица в област Търговище през 2014 г. е равен на средния за страната – 11,4%, областта среща сериозни проблеми с икономическата активност и заетостта. През 2014 г. коефициентът на икономическа активност е 45,2% (при 54,1% за страната), което е най-ниската стойност в страната след тази в област Ловеч (41,1%). Коефициентът на заетост пък е 40,1% (при 48,0% за страната), което поставя Търговище сред петте области с най-ниска заетост след Видин, Враца, Ловеч и Силистра.

Данните за коефициента на демографско заместване показват по-добра ситуация в Търговище в сравнение с повечето области и това за страната. Съотношението между населението на 15–19 години и това на 60–64 години през 2014 г. е 67,8% (при 61,9% за страната), което означава, че през следващите години 68 младежи ще се включат в пазара на труда на всеки 100 души, които ще излязат от него.

Инвестиции ●●

След областите Кърджали и Монтана Търговище е областта с най-малък брой фирми спрямо населението през 2013 г. Чуждите инвестиции са почти двойно по-малко от техния среден размер в страната, но по-ниският спад на разходите за ДМА по време на кризата и засилването на инвестиционната активност от 2012 г. позволяват на Търговище дори да изпревари средното ниво в страната през 2013 г.

Уسوените от общините европейски средства са под средните на човек в страната. Към края на януари 2015 г. в област Търговище са изплатени 486 лв./човек (при 565 лв./човек за страната), като най-много средства са усвоени от община Попово (1243 лв./човек).

Инфраструктура ●●

Както гъстотата на пътната мрежа, така и нейното качество са по-високи от средните за страната. През 2014 г. 47% от пътната настилка е в добро състояние, което е намаление с повече от 10 пр.п. за две години, но все пак остава над средните 40,5% за страната.

Област Търговище е на трето място в страната по най-нисък дял на домакинствата с достъп до интернет – 41,8% при 57,0% средно за страната през 2014 г. С над 10 пр.п. по-нисък е дялът на хората, използвали интернет – 49,0% в областта при 59,0% за страната.

Данъци и такси ●●●●

Общините в област Търговище продължават да поддържат сравнително ниски ставки на местните данъци и такси и през 2015 г. Значително по-нисък е размерът на годишния патентен данък за търговия на дребно – средното му ниво за страната е близо 13 лв./кв.м, а в Търговище няма община, в която да надхвърля 10 лв./кв.м. Размерът на данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица средно за общините в областта е третият най-нисък в страната.

Администрация ●●●

Търговище е сред четирите области с най-ниско покритие на кадастъра. През 2014 г. 6% от територията на областта е обхваната от кадастралната карта, което е три пъти по-малко от нивото в страната (18,1%). Развитието на електронното правителство и предоставянето на услуги на „едно гише“ също е под средното за страната и не отбелязва сериозен напредък през 2015 г.

Сравнително добри са резултатите на областта по отношение на прозрачността на органите на местното самоуправление. И през 2015 г. най-високи оценки за прозрачност от Фондация „ПДИ“ получават общините Търговище и Попово – съответно 66,4 и 62,9 точки при 54,5 точки за страната.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●

Демография ●●

Подобно на ситуацията в цяла България област Търговище има отрицателен естествен прираст, който през 2014 г. е $-6,7\%$ при $-5,7\%$ за България. Механичният прираст също е отрицателен ($-4,4\%$) и е по-голям по абсолютна стойност в сравнение с другите области в Североизточния район с изключение на област Разград. Коефициентът на възрастова зависимост като отношение на населението на 65 и повече години към това под 14 години е по-нисък от средния за страната, което означава, че в област Търговище застаряването не е толкова изявено. Въпреки това през последните няколко години разликата постепенно се стопява.

Почти половината от населението в областта живее в селата, което нарежда областта на четвърто място по най-нисък дял на населението в градовете след областите Кърджали, Разград и Силистра.

Образование ●●

В областта няма висше учебно заведение, а дялът на населението с висше образование през 2014 г. е с 10 пр.п. под средния за страната – при 27% за страната през 2014 г.

При характеристиките, показващи състоянието на средното образование, Търговище се отличава като една от областите със сравнително висок нетен коефициент на записване в V–VIII клас – 81,6% при 78,6% за страната през 2014 г. Оценка от матурите по български език и литература в областта традиционно са по-ниски от средните за страната, но двойките през 2015 г. са чувствително по-малко. През 2013 г. Търговище е втората област (след Сливен) по най-голям дял на отпадналите ученици от основното и средното образование – 4,3% при 2,4% за страната.

Здравеопазване ●

Индикаторите, оценяващи здравеопазването в областта, разкриват притеснителни тенденции. Търговище е една от областите с най-сериозен недостиг на общопрактикуващи лекари. Проблем с липсата на кадри има и при някои основни специалисти. Търговище е втората област (след Разград) с най-сериозен недостиг на лекари от специалност „Кардиология“ и през 2014 г. един кардиолог се грижи средно за четири пъти повече хора, отколкото средно за страната.

По брой на леглата в МБАЛ спрямо населението областта се доближава до средните стойности за страната, но заедно с Монтана Търговище е областта с най-висока заболяемост, ако се съди по дела на населението, постъпило за лечение в МБАЛ през 2014 г.

Сигурност и правосъдие ●●●●

Наказателните съдии в област Търговище са най-малко натоварени в сравнение с останалите области. Докато средната натовареност в страната е 8,3 дела на месец, в Окръжния съд на Търговище съдиите разглеждат по 3,5 дела месечно през 2013 г. Ниската натовареност е предпоставка и за по-бързото приключване на делата. През 2013 г. 94% от наказателните дела в Окръжния съд приключват в 3-месечен срок при 88,4% в страната. Въпреки слабата натовареност и сравнително високия дял на делата, приключили в 3-месечен срок, дялът на висящите наказателни дела в областта е по-висок от средния за страната – 9,6% спрямо 8,5% за страната.

През 2014 г. регистрираните престъпления срещу собствеността са близо два пъти по-малко от тези за страната – 49,1 на 10 000 души в областта при 89 на 10 000 души в страната.

Околна среда ●●●

Област Търговище продължава да е една от областите с най-ниски емисии на въглероден двуокис в атмосферата и през 2013 г. емисиите спрямо територията са три пъти по-ниски от средните за страната. Същевременно три пъти по-ниски са и разходите за опазване на околната среда. През 2013 г. за околна среда са похарчени общо 95,2 лв./човек (малко над 11 млн. лв.) при 289 лв./човек за страната.

Сравнително нисък остава дялът на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (44,1% при 56,4% за страната за 2013 г.), както и дялът на населението в селища с обществена канализация (56,1% при 74,7% за страната през 2013 г.).

Култура ●●●

Представянето на Търговище по показателите, измерващи културния живот в областта, е противоречиво. От една страна, областта се представя сравнително добре при посещаемостта на театри и библиотеки, като и по двата показателя броят на посещенията на 1000 души от населението е над средното равнище за страната. Същевременно областта отчита много малък брой на посещенията в кината и музеите. През 2014 г. 8,5 на 1000 души са посетили кино (при 706 на 1000 души за страната), а 178 на 1000 души са посещенията в музеите в областта (при 662 на 1000 души за страната).

Ключови показатели за област Търговище

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5311	5546	6548	6929	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2373	2354	2695	2924	3025	3546
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5389	5620	5913	6556	7195	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	19,2	17,3	21,2	25,0	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	50,6	49,9	52,1	50,3	45,3	45,2
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	45,6	44,0	45,7	42,5	38,2	40,1
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	9,9	11,7	12,4	15,6	15,7	11,4
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	32	31	31	31	32	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1136	911	1299	2165	2700	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	1173	1405	1607	1562	1784	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	21,0	20,2	24,3	38,3	29,4	41,8
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	55,0	54,2	58,0	52,0	47,0
Покритие на кадастъра (%)	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-4,3	-4,9	-5,7	-6,0	-5,8	-6,7
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-7,7	-9,5	-3,7	-3,1	-3,2	-4,4
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	16,0	13,1	15,2	17,9	16,7	17,3
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,0	3,9	4,0	4,0	4,1	4,0
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	13,2	11,2	8,7	7,6	4,5	6,9
Дял на здравноосигурените лица (%)	87,2	83,8	87,9	86,9	85,8	86,9
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	242,1	218,9	234,6	241,7	257,3	250,8
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	76,9	81,9	64,2	56,6	59,4	49,1
Дял на висящите наказателни дела (%)	6,7	8,1	6,1	8,7	9,6	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	93,6	95,8	106,5	122,2	95,2	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	0,0	12,0	44,1	44,1	44,1	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	28,0	25,9	26,0	24,6	36,4	8,5
Посещения в театрите на 1000 души от населението	191,5	245,6	364,5	373,1	479,8	506,3

Област Хасково

▶ Население (2014)	238 488
▶ Територия (кв.км)	5533,3
▶ Брой на населените места	261
▶ Дял на населението в градовете (%)	72,5

Общ преглед

Възстановяването на икономиката на област Хасково след кризата протича тромаво, като доходите остават ниски в сравнение с тези в страната. През последните две години се увеличават икономическата активност и заетостта, а безработицата отбелязва спад. Инвестициите в областта остават много ниски, като дори се наблюдава отлив на чуждестранни капитали през 2012 и 2013 г. Все пак усвояването на европейски средства от общините в областта се засилва през 2014 г. Наблюдава се напредък по отношение на предоставянето на електронни услуги и обслужването на „едно гише“ в местните общини.

Демографските проблеми в област Хасково се обуславят от отрицателния естествен прираст на населението. По отношение на училищното образование учениците от областта традиционно се представят по-слабо на матурите спрямо средните резултати за страната, а ниският дял на висшистите в работоспособното население остава проблем. Област Хасково е сравнително безопасна на фона на страната, а правораздаването е относително бързо. Показателите за развитието на културата разкриват ниска интензивност на културните дейности.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●

Доходи и условия на живот ●●●

Икономиката на област Хасково остава сред сравнително по-бедните в страната. През 2012 г. БВП на човек от населението в областта е 6166 лв. спрямо близо 11 000 лв. за страната. Доходите се възстановяват бавно през последните години, като в тях се открояват високите доходи от самостоятелна заетост и от пенсии. Средната брутна заплата на нает в областта е сред най-ниските в страната – 6581 лв. през 2014 г.

Относителният дял на бедните спрямо линията на бедност за областта спада, като за 2012 г. те съставляват 15,5% – дял, който е много по-нисък от този за страната. Основната причина за това е спадът на медианния доход през 2012 г., което автоматично означава и по-ниска линия на бедност за областта. Намалява и делът на хората, живеещи с материални лишения – малко над 40% през 2012 г. Доходното неравенство обаче се покачва, като през 2012 г. отношението между доходите на най-богатите и най-бедните 20% от домакинствата достига 6 пъти.

Пазар на труда ●●●

През последните две години се наблюдава засилване на възстановяването на пазара на труда, като през 2014 г. заетостта на населението на 15 и повече години достига до 47,5%. Икономическата активност се увеличава и през 2014 г. вече е 53,0%. Безработицата спада чувствително и през 2014 г. е 10,4%, което е под нивото за страната. Коефициентът на демографско заместване се влошава до 60% през 2014 г., което условно означава, че на всеки 100 лица на възраст между 60 и 64 години, които напускат работната сила, се падат по 60 лица на възраст 15–19 години, които се вливат в нея.

Инвестиции ●

ЧПИ в област Хасково са едни от най-ниските в страната, като през последните две отчетни години (2012–2013 г.) дори се наблюдава отлив на чужди капитали. Разходите за придобиване на ДМА също са на много ниски нива, като за 2013 г. те са едва 209 млн. лв.

Усвояването на европейски средства от общините в областта се засилва, като изплатените средства на общините достигат близо 115 млн. лв. към 31 януари 2015 г. Най-добрите примери в областта по усвояване на европейски средства спрямо населението са общините Свиленград (45 млн. лв.) и Маджарово (1,5 млн. лв.). Изплатените средства на областния център Хасково са 36 млн. лв. Най-лошите примери са общините Симеоновград и Тополовград с изплатени суми под 0,5 млн. лв.

Инфраструктура ●●●●

Гъстотата на пътната мрежа в област Хасково е на малко над средното ниво за страната. Близостта на вече завършената магистрала „Тракия“ е положителен фактор, а напредъкът по изграждането на магистрала „Марица“ е от водещо значение за населените места в областта. Качеството на пътната настилка (извън магистралните пътища) се влошава през последните години и през 2014 г. едва 30% от пътната настилка в област Хасково е в добро състояние.

Подобрява се свързаността с интернет на домакинствата в област Хасково – през 2014 г. вече 57,5% от домакинствата имат достъп до интернет. Използваемостта също нараства чувствително, като 62% от населението посочва, че е използвало интернет през последните 12 месеца.

Данъци и такси ●

Местните данъци и такси в общините в област Хасково са сравнително високи на фона на страната, като това се отнася както до данъците върху недвижимите имоти и превозните средства, така и до облагането при възмездно прехвърляне на собственост и таксите за битови отпадъци. Местните данъци в областния център Хасково са сред най-високите спрямо другите областни градове в страната – 2‰ върху нежилищните имоти на предприятията, 2,60% при възмездното придобиване на имущество и сравнително високи ставки за превозните средства. Другите общини с високи данъци са Маджарово и Стамболово. Относително ниски ставки на местните данъци в областта се наблюдават в община Любимец (1‰ върху недвижимото имущество на предприятията). Размерът на таксата за битови отпадъци на юридическите лица в областния център Хасково е 12‰.

Администрация ●●●

Общините в област Хасково отбелязват видим напредък по отношение на административното обслужване през 2014 г. По отношение на предоставяните услуги по електронен път добре се представят общините Димитровград, Ивайловград и Хасково. Готовността за обслужване на „едно гише“ е сравнително висока в общините Димитровград, Любимец, Маджарово и Хасково. Покритието на кадастралната карта е сред най-ниските в страната, като обхваща едва 3,8% от територията на областта – частично покритие има единствено в общините Хасково, Димитровград, Ивайловград и Харманли.

Област Хасково изостава в Рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление, изготвян от Фондация „ПДИ“. Най-добре по този показател в областта се представят общините Любимец, Хасково, Симеоновград, Свиленград и Харманли, а най-слабо – общините Ивайловград, Минерални бани и Маджарово.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●●●

По брой на населението област Хасково се нарежда на 11-о място в страната. Към края на 2014 г. в областта живеят малко над 238 000 души, като 72,5% от тях са в градовете. През годините се наблюдава трайна тенденция на спад на населението, която се обуславя от високия отрицателен естествен прираст, който достига до -8‰ през 2014 г. Механичният прираст на населението се подобрява след високия нетен отлив на население в годините на кризата (2009–2011 г.) и дори е леко положителен през 2014 г.

Коефициентите на възрастова зависимост са влошени спрямо средните стойности за страната, като населението на 65 и повече години е около 1,5 пъти повече от населението до 14 години и около една трета от работоспособното население на 15–64 години през 2014 г.

Образование ●●

Област Хасково изпитва известен недостиг на преподаватели в основното и средното образование – на един учител се падат по 14,5 ученици през 2014 г. Нетният коефициент на записване в V–VIII клас, макар и да показва по-добро от средното обхващане на децата от образователната система, спада до 80,5% през 2014 г., а относителният дял на напусналите образователната система се задържа около 2,5% през 2011–2013 г. Оценка от матурата по български език и литература в областта остават стабилни през годините (4,1 през 2015 г.), но процентът на неиздържалите се покачва – през 2015 г. оценка под „среден“ 3 по български език и литература са получили 9,2% от учениците.

Делът на населението на 25–64 години с висше образование е 19,2% (2014 г.), което е ниско спрямо страната. В областта няма седалище на университет, а броят на студентите е едва 289 през 2014 г.

Здравеопазване ●●●

Броят на болничните легла в многопрофилните болници в област Хасково леко се покачва през последните години, но продължава да изостава спрямо страната – 781 легла за 2014 г., или 3,3 легла на 1000 души спрямо 4,8 в страната. Този недостиг може да е и една от причините за традиционно ниския брой постъпили болни за лечение в многопрофилните болници в областта – 188,1 на всеки 1000 души от населението през 2014 г. Осезаема е липсата на медицински специалисти. Специализираната медицинска помощ е концентрирана в град Хасково.

Здравноосигурените лица в областта се задържат на нива около средните за страната – 87,3% от населението през 2014 г. Коефициентът на детска смъртност рязко се покачва и достига 12,1‰ през 2014 г., което поставя областта на второ място по детска смъртност след Сливен.

Сигурност и правосъдие ●●●

Област Хасково се характеризира с добри показатели за сигурността на населението и собствеността. За 2014 г. на 10 000 души от населението са регистрирани 4,9 престъпления срещу личността и 67,5 срещу собствеността. Данните говорят за сравнително ефективна и бърза работа на съда. През 2013 г. делът на наказателните дела в Окръжния съд, приключили в 3-месечен срок, е 92%, а делът на висящите наказателни дела към края на 2013 г. е 7,2% при средно около 8,5% за страната. Натовареността на съдиите в област Хасково е сравнително висока и се покачва през последните две години – през 2013 г. достига 10,1 дела на съдия месечно при средно 8,3 дела за страната.

Околна среда ●●●●

Емисиите на въглероден двуокис в атмосферата се увеличават през последната отчетна година, като Хасково остава в групата на областите с относително повече емисии – малко над 200 т/кв.км през 2013 г. Събраните битови отпадъци на човек от населението намаляват през последните години и техният обем вече е далеч под средното ниво за страната – близо 300 кг/човек през 2013 г., което е второто най-ниско в страната.

Над 70% от населението живее в селища с обществена канализация (2013 г.). След 2011 г. вече почти половината от населението (46,9% за 2013 г.) с достъп до канализация е свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, след като в края на 2010 г. беше въведена в експлоатация пречиствателната станция на град Димитровград, а в средата на 2011 г. бе пусната новата пречиствателна станция и на град Хасково, която значително намали замърсяването на река Марица. Разходите за опазване на околната среда в областта достигат близо 39 млн. лв. през 2013 г.

Култура ●

Показателите за развитието на културните дейности в област Хасково показват слабости. Посещенията в музеите леко се покачват през 2014 г. до над 32 000, но средната посещаемост за населението е много по-ниска от общата за страната. Единствено посещенията в театрите се приближават до средните нива, като през 2014 г. са 53 000. Посещенията в кината са едва 11 000 – в областния център практически няма модерно кино. Спад има и в посещенията на библиотеките – 75 000 за 2014 г., което, съотнесено към населението, е също под средното ниво за страната.

Ключови показатели за област Хасково

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5378	5059	5974	6166	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	3400	3634	3708	3855	4130	4157
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5443	5638	5999	6267	6581	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	20,3	18,2	19,0	15,5	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	53,2	52,8	50,2	49,7	52,4	53,0
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	48,7	45,8	42,2	42,4	44,9	47,5
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	8,5	13,2	15,9	14,9	14,3	10,4
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	46	46	46	46	47	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	834	666	784	1612	867	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	278	262	420	388	311	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	24,4	26,4	41,3	47,5	54,2	57,5
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	51,5	42,0	44,0	33,6	30,0
Покритие на кадастъра (%)	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-5,4	-6,4	-6,6	-6,7	-6,8	-8,0
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-4,7	-6,6	-4,0	-2,8	-3,1	1,0
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	18,6	19,4	17,1	18,5	20,3	19,2
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,3	4,2	4,3	4,1	4,1	4,1
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	5,7	7,1	7,2	8,4	7,3	7,5
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,8	86,3	88,3	87,5	86,2	87,3
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	141,1	140,0	147,4	180,4	197,9	188,1
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	63,0	69,9	72,9	60,0	70,3	67,5
Дял на висящите наказателни дела (%)	7,9	8,0	8,4	8,2	7,2	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	105,1	106,6	86,8	167,0	161,5	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	0,0	0,0	46,7	46,7	46,9	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	22,6	22,8	23,0	68,9	53,2	46,1
Посещения в театрите на 1000 души от населението	149,0	139,0	202,7	210,6	238,4	220,7

Област Шумен

▶ Население (2014)	177 493
▶ Територия (кв.км)	3389,7
▶ Брой на населените места	152
▶ Дял на населението в градовете (%)	62,4

Общ преглед

Област Шумен пострада тежко от кризата през 2009 г. През 2011 г. БВП на човек от населението успява да надхвърли предкризисното си ниво, а през 2011 и 2012 г. номиналният икономически растеж се ускорява значително и надминава средния за страната. Доходите и работните заплати остават сравнително ниски. Област Шумен е на трето място в страната по най-висока безработица, но тази ситуация е донякъде смекчена от заетост, близка до средните нива за страната. Областта продължава да не привлича значителен обем чужди инвестиции, а част от причините за това могат да се търсят в ниското качество на

инфраструктурата, слабото развитие на електронните услуги и липсата на прозрачност на местната администрация. Застаряването на населението е съизмеримо с този процес в страната. Шуменският университет продължава да привлича студенти, но данните за населението с висше образование показват, че повечето висшисти напускат областта след приключване на образованието си. Сравнително ниският брой на регистрираните престъпления срещу собствеността в областта вероятно е причината за сравнително бързото приключване на наказателните дела. Областта отчита подобрение в сферата на културата.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●

Доходи и условия на живот ●●●

Въпреки ускоряването на икономическия растеж през 2011–2012 г. БВП на човек от населението в област Шумен остава значително по-нисък от средния за страната. В унисон с по-ниското съвкупно производство на човек от населението доходите и заплатите на живеещите в областта също са по-ниски от средните. Средногодишният доход на лице от домакинството в област Шумен през 2014 г. е 4387 лв. при 4813 лв. за страната, а годишната брутна работна заплата на наетите – 7405 лв. при 9301 лв. за страната.

Над половината от населението живее с материални лишения през 2012 г., което поставя областта на 8-о място в страната по този показател. По-висок от средния за страната е и делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност.

Пазар на труда ●●●

Област Шумен е на трето място в България след областите Силистра и Видин по най-висок коефициент на безработица – 21,1% през 2014 г. спрямо 11,4% за страната. Въпреки това за разлика от другите две области област Шумен се характеризира със значително по-висока икономическа активност (59,8% при 54,1% за страната). Заетостта е близка до средните стойности за страната, докато в Силистра и Видин високата безработица е съпътствана от ниска заетост. Нещо повече, през 2014 г. област Шумен достига най-високо ниво на заетост през последните 15 години.

Област Шумен е петата област с най-висок коефициент на демографско заместване през 2014 г. (67,6% при 61,9% за страната), което показва, че сравнително висок брой млади хора (на възраст между 15 и 19 години) ще се вляят в пазара на труда спрямо тези, които ще излязат от него (60–64 години).

Инвестиции ●

Област Шумен е една от областите с най-нисък брой на нефинансовите предприятия спрямо населението и с най-малък обем на вътрешните и чуждите инвестиции, също съотнесени към броя на населението. Въпреки че ЧПИ на човек от населението се увеличават след сериозния спад по време на кризата, през 2013 г. те остават над пет пъти по-малко от средните за страната.

Към 31 януари 2015 г. към общините в област Шумен са изплатени близо 100 млн. лв. европейски средства по оперативните програми, което, съотнесено към населението, е съизмеримо с този показател в страната. Най-много са изплатените средства в община Нови пазар (1584 лв./човек) и община Велики Преслав (1127 лв./човек), а най-малко – в общините Каолиново и Върбница. Трябва да се отбележи, че в област Шумен няма нито една община, която е получила по-малко от 100 лв./човек по оперативните програми.

Инфраструктура ●●

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в област Шумен е по-висока от средната за страната, но качеството на пътищата остава относително ниско. През 2014 г. 35,1% от пътната настилка е в добро състояние, което представлява леко влошаване в сравнение с 2013 г. и е с 5 пр.п. по-малко от средното за страната.

По-нисък от средния за страната е делът на домакинствата с достъп до интернет (48,2% при 57% за страната през 2014 г.), както и делът на лицата, използвали интернет през последните 12 месеца (51% при 59% за страната).

Данъци и такси ●●●

Повечето от местните данъци и такси в общините от област Шумен са съизмерими със средните им стойности в страната. Значително по-ниска е данъчната ставка за годишния патентен данък за търговия на дребно – за 2015 г. усредненото ниво за областта е около 9 лв./кв.м, докато за страната тази ставка е 13 лв./кв.м (в някои общини по Черноморието и в столицата достига до 20 лв./кв.м). Разликата се дължи предимно на общините Никола Козлево и Върбица, които поддържат едни от най-ниските ставки през 2015 г. – 3 лв./кв.м. Сравнително ниска е и таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридически лица през 2015 г.

Администрация ●

Област Шумен заедно с област Видин за поредна година показва най-ниско развитие на електронното управление в страната. Развитие на услугата „едно гише“ също е под средното за страната и не се подобрява през последните няколко години.

Малко по-високо от средното за страната (18,1%) е покритието на територията на областта от кадастъра – 19,8%, което ниво не се е променяло от 2010 г.

Област Шумен е сред петте области с най-нисък рейтинг на активната прозрачност на местната власт според годишното изследване на „ПДИ“. С най-слаба оценка в това отношение са общините Върбица и Венец, а дори и най-високо оценената община – Велики Преслав, не надхвърля средната оценка за страната.

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●●●

Застаряването на населението в област Шумен следва общата тенденция в страната. Отношенията на възрастните хора към децата (0–15 години) и към хората в трудоспособна възраст са малко по-благоприятни от средните в страната. През 2014 г. коефициентите на естествен и на механичен прираст се влошават, като първият достига $-6,3\%$, а вторият преминава от положителна в отрицателна стойност. През 2012 и 2013 г. областта бе една от малкото, които имаха положителен нетен приток на мигранти от други области, но през 2014 г. тя вече отчита отрицателен прираст от $-0,1\%$.

По-малък от средния в страната е делът на населението, живеещо в градовете (62% при 73% за страната), а данните за гъстотата на населението спрямо територията на населените места поставят област Шумен сред петте области с най-малка гъстота на населението.

Образование ●●●

Шуменският университет предопределя доброто представяне на областта по отношение на броя на студентите спрямо населението. През 2014 г. в областта учат 7388 студенти, което се равнява на 42 студенти на 1000 души при 38 на 1000 души за страната. Делът на висшистите се увеличава до около една пета от населението през 2014 г., но остава под средните стойности за страната, което означава, че немалка част от студентите напускат областта, след като завършат образованието си.

Коефициентът на записване в V–VIII клас е над средния за страната, но намалява постоянно през последните години, следвайки тенденцията в цялата страна. Представянето на матурите на учениците в област Шумен остава по-слабо от това на учениците от другите области.

Здравеопазване ●●●

Въпреки че броят на общопрактикуващите лекари спрямо населението в областта отговаря на средните стойности, в Шумен има сериозен недостиг на някои здравни специалисти. Така например, докато средно за България един лекар със специалност „Вътрешни болести“ се грижи за 5900 души, в област Шумен на един такъв специалист се падат по 10 400 души. Сравнително малко са и болничните легла в МБАЛ в областта – 3 на 1000 души от населението при близо 5 на 1000 души средно за България. Тези цифри кореспондират с относително малкото постъпили за лечение болни през 2014 г. – 151,7 на 1000 души в област Шумен при 175 на 1000 души за страната.

Шумен е и една от областите с най-висока детска смъртност – на четвърто място в България след областите Сливен, Хасково и Русе.

Сигурност и правосъдие ●●●

През 2014 г. в област Шумен са регистрирани сравнително висок брой престъпления срещу личността – 6,5 на 10 000 души. В същото време броят на регистрираните престъпления срещу собствеността остава сравнително нисък и през 2014 г. Шумен е сред петте области с най-нисък брой (спрямо населението) подобни престъпления.

Натовареността на съдиите по наказателни дела е по-ниска от средната в страната – 7,3 дела на съдия на месец в област Шумен при 8,3 за страната, което вероятно допринася за сравнително бързото разрешаване на делата. През 2013 г. 93% от наказателните дела в Окръжния съд са приключили в 3-месечен срок (88% за страната), а 6,5% от делата са останали висящи (8,5% за страната).

Околна среда ●●●

Концентрацията на вредни емисии в атмосферата в област Шумен е 10 пъти под средната за страната. Докато в областта емисиите на въглероден двуокис през 2013 г. са 29 т/кв.км, средната стойност за страната е 294 т/кв.км.

Въпреки високата оценка за околната среда представянето на областта в тази категория е снижено от ниския дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води (44,8% при 56,4% за страната), както и от дела на населението в селища с обществена канализация (59,5% при 74,7% за страната) през 2013 г. През 2015 г. се очаква да приключи проектът „Интегриран воден цикъл на гр. Шумен“, който ще подобри ВиК услугите в областта.

Култура ●●●

След няколко години без кино в областта през 2014 г. в Шумен е открито кино, което води до 24 000 посещения на кинопрожекции през изминалата година. През 2014 г. се увеличават и посещенията на театрални постановки, въпреки че средногодишният им брой спрямо населението остава под средните стойности за страната.

Повече от средните в страната са посещенията в музеи и библиотеки в област Шумен. Нещо повече, със 668-те си посещения на 1000 души (при 518 за страната) през 2014 г. област Шумен е на четвърто място по най-много посещения в библиотеките след областите Велико Търново (1557), София (столица) (1198) и Сливен (706).

Ключови показатели за област Шумен

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5584	5642	6499	6865	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2932	3208	3427	3944	4333	4387
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5803	6214	6499	7068	7405	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	26,3	21,0	23,5	18,0	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	54,1	56,4	59,5	59,9	59,4	59,8
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	41,6	40,2	43,5	44,0	44,0	47,2
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	23,1	28,8	26,8	26,6	26,0	21,1
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	37	38	36	37	37	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	942	786	1069	1429	1333	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	491	459	506	590	612	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	34,7	25,2	33,7	44,7	49,8	48,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	30,1	18,9	19,0	36,3	35,1
Покритие на кадастъра (%)	15,5	19,8	19,8	19,8	19,8	19,8

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-3,0	-4,6	-4,8	-5,7	-4,6	-6,3
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-4,1	-5,2	-1,0	0,4	0,4	-0,1
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	18,7	18,8	20,4	20,7	21,3	24,2
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,7	4,0	4,3	4,0	4,0	4,1
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	9,5	9,7	7,6	8,9	8,1	8,9
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,1	84,7	89,6	88,4	87,5	88,1
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	126,1	116,7	124,2	132,8	147,7	151,7
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	63,7	68,1	73,9	60,8	65,4	48,1
Дял на висящите наказателни дела (%)	6,0	4,2	4,7	5,4	6,5	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	118,2	148,0	157,5	188,1	218,2	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	44,6	44,8	44,8	44,8	44,8	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	14,2	12,7	12,3	0,0	0,0	135,2
Посещения в театрите на 1000 души от населението	102,1	93,2	149,3	175,7	165,6	245,2

Област Ямбол

▶ Население (2014)	126 450
▶ Територия (кв.км)	3355,5
▶ Брой на населените места	109
▶ Дял на населението в градовете (%)	70,3

Общ преглед

Ямбол е една от малкото области, в които няма спад на БВП в началото на кризата. Въпреки това БВП на глава от населението в областта, както и доходите и заплатите остават под средните нива за страната. Безработицата обаче се увеличава, а заетостта намалява с настъпването на кризата. Към края на 2013 г. област Ямбол е на четвърто място в страната по най-малък кумулативен приток на чужди инвестиции, но усвояването на европейски средства от общините е относително добро. И през 2015 г. повечето от разглежданите местни данъци и такси в общините от област Ямбол са около средните за страната, но местната

администрация изостава по отношение на своята прозрачност. Застаряването на населението е относително силно изразено в област Ямбол, което се дължи на изселванията от областта и на високия отрицателен естествен прираст. През 2015 г. Ямбол е областта с най-висок дял на слабите оценки на матурите. Областта се характеризира с по-голям дял на здравноосигурените лица и по-ниска заболеваемост от средните за страната. През последните 10 години престъпността в областта е сравнително ниска. По-ниска остава и натовареността на съдилищата, но въпреки това делът на висящите дела рязко се увеличава.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ ●●●

Доходи и условия на живот ●●●

Ямбол е една от малкото области, в които няма спад на БВП в началото на кризата. Напротив, дори и след 2008 г. номиналният БВП на човек от населението нараства с по над 5% годишно, а през 2011 и 2012 г. – дори с около 10% годишно, достигайки 6937 лв./човек през 2012 г. Въпреки това БВП на човек в областта остава по-нисък от средния за страната. Доходите също са относително ниски. През 2014 г. годишният доход на човек в областта е 4133 лв. при 4813 лв. за страната. Нещо повече, през последните 10 години средният доход на лице от домакинството в област Ямбол нараства с 89%, а този за страната – със 109%, т.е. доходите в областта нарастват по-бавно. Подобна е ситуацията с работната заплата – в област Ямбол за 10 години тя нараства със 169% (достигайки 7111 лв. бруто на нает през 2013 г.), а в страната ръстът е 184% (9301 лв. през 2013 г.).

Пазар на труда ●●

Въпреки че съвкупното производство в областта не намалява с настъпването на кризата, условията на пазара на труда бележат чувствително влошаване. При положение че преди кризата безработицата в областта се колебае около средната за страната, през 2014 г. тя достига 15,0% при 11,4% за страната. На фона на повишаваща се заетост в по-голямата част от страната заетостта в областта намалява през последните две години и достига 44,7% при 48,0% за страната през 2014 г. Икономическата активност, която през последните три-четири години е на нива над средните за страната, намалява постепенно и през 2014 г. вече е под тази за страната – 52,6% при 54,1% за страната. Коефициентът на демографско заместване е осмият най-нисък в страната през 2014 г. На всеки 100 души на възраст 60–64 години отговарят 57,3 души на възраст 15–19 години при 61,9 за страната.

Инвестиции ●●

Област Ямбол е на четвърто място в страната по най-малък приток на чужди инвестиции (53 млн. евро, или 0,2% от чуждите инвестиции в страната, към края на 2013 г.) и една от шестте области с най-ниски чужди инвестиции на човек от населението (421 евро, или близо 8 пъти под средното ниво от 3231 евро/човек). През 2013 г. разходите за придобиване на ДМА в областта пък са близо двойно под средните за страната спрямо населението – 1326 лв./човек при 2490 лв./човек за страната. По-добри са резултатите на общините при усвояването на европейски средства. Към 31 януари 2015 г. общините в областта са получили 603,5 лв./човек по оперативните програми при 564,9 лв./човек за страната. Най-много средства спрямо населението е усвоила община Тунджа (1105,1 лв./човек), а най-малко – община Елхово (69,1 лв./човек).

Инфраструктура ●●●●

Област Ямбол е една от малкото области с намалена железопътна мрежа през 2013 г., след като линията Ямбол – Елхово е затворена за движение и предстои демонтаж на релсите. В същото време гъстотата на пътната мрежа в областта е по-висока от тази за страната. Областта има и традиционно високо качество на пътната настилка. През 2014 г. качеството на 51,7% от пътната настилка е оценено като добро при 40,5% за страната. Висок е делът на домакинствата с достъп до интернет, както и използването на интернет от лицата в трудоспособна възраст. През 2006 г. 8,4% от домакинствата в областта са имали достъп до интернет при 17% за страната. До 2014 г. обаче делът на домакинствата с достъп до интернет в област Ямбол нараства до 57,2% при 56,7% за страната. През 2014 г. 64,5% от жителите на областта пък са използвали интернет през последните 12 месеца при 59,2% за страната.

Данъци и такси ●●●

И през 2015 г. за повечето от разглежданите местни данъци и такси ставките в общините от област Ямбол са около средните за страната. Това се отнася до данъците върху нежилищните имоти на юридическите лица, превозните средства и прехвърлянето на собственост. Патентният данък за търговия на дребно пък е значително по-нисък от средния – 8,20 лв./кв.м търговска площ при 12,72 лв./кв.м за страната през 2015 г. В ставките на този данък има големи разлики между общините в областта. Докато в община Ямбол ставката за поредна година е 10 лв./кв.м, в община Стралджа данъкът се задържа на 4 лв./кв.м. Таксата за битови отпадъци в общините в областта също е по-ниска от средните нива.

Администрация ●●●

Достигнатото ниво на развитие на електронното управление в областта продължава да е по-високо от средното за страната и през 2015 г. Обратно, самооценката на местните администрации за предоставянето на услуги на „едно гише“ през последните три години е значително под средната за страната. Покритието на кадастъра също бележи известно изоставане – през 2014 г. 16,6% от територията на област Ямбол е покрита от кадастъра при 18,1% за страната, като делът за областта не се е увеличавал от пет години. Оценката на прозрачността на местната администрация, изготвяна ежегодно от Фондация „ПДИ“, поставя област Ямбол на ниво под средното за страната – през 2015 г. областта събира 45,7 от максималните 88,4 точки при 54,5 точки средно за страната. Като най-прозрачна е определена община Тунджа (63,5 точки), а най-непрозрачни са общините Стралджа (42,1 точки) и Елхово (43,1 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●●

Демография ●●

Застаряването на населението е силно изразено в област Ямбол. Отношението на населението на 65 и повече години към това на 0–14 години в областта е 155,9% при 144,3% за страната през 2014 г. Естественят прираст в област Ямбол от години е по-нисък от средния, а през 2014 г. достига $-7,6\text{‰}$ при $-5,7\text{‰}$ за страната. Коефициентът на механичен прираст през 2014 г. също е отрицателен ($-3,8\text{‰}$), въпреки че той намалява значително от двуцифрените си нива в началото на кризата.

Образование ●●

По традиция коефициентът на записване в V–VIII клас в областта е по-висок от средния, което показва добро обхващане на подлежащите на образование деца: 83,5% при 78,6% за страната. Относителният дял на отпадналиите от училище, както и този на второгодниците са сходни с тези в страната. Още от 2010 г. обаче областта е на челните места по най-висок дял на слабите оценки на матурите по български език и литература. През 2015 г. Ямбол дори става областта с най-висок процент на оценките под „среден“ 3,00 – 15,6% при 6,4% за страната. Областта се позиционира и на третото място по най-нисък среден успех на матурите по български и литература през 2015 г.

Броят на преподавателите в основното и средното образование също продължава да намалява и през 2014 г. Ямбол става областта с най-малко преподаватели спрямо учениците – 64 учители на 1000 ученици при 72 на 1000 ученици за страната.

Делът на трудоспособното население с висше образование продължава да е по-нисък от дела общо за страната – 23,7% при 27,0% за страната през 2014 г.

Здравеопазване ●●●●

Областта се характеризира с относително добър достъп до здравни грижи от гледна точка на дела на здравноосигурените лица. Като цяло няма и сериозен недостиг на медицински специалисти, въпреки че през 2014 г. интернистите намаляват значително.

В същото време Ямбол е една от петте области с най-малък брой на болничните легла спрямо населението – 3,1 на 1000 души при 4,8 на 1000 души в страната през 2014 г. Областта е и на челните позиции по най-малък дял на постъпилите болни за лечение, след като през 2014 г. те спадат до 139,0 на 1000 души при 175,4 на 1000 души за страната. Коефициентът на детска смъртност като цяло намалява през годините, но и през 2014 г. остава сравнително висок.

Сигурност и правосъдие ●●●

През последните десет години престъпността в областта е сравнително ниска и докато преди икономическата криза регистрираните престъпления срещу собствеността имат тенденция да се увеличават, след 2009–2010 г. техният брой намалява значително. През 2014 г. регистрираните престъпления срещу личността в областта са 4,6 на 10 000 души при 5,9 за страната, а тези срещу собствеността – 65,2 на 10 000 души при 89,0 за страната.

През 2013 г. натовареността на съдилищата в областта се увеличава след няколкогодишен спад, но продължава да е сред най-ниските в страната – един наказателен съдия разглежда по 6,3 дела месечно при 8,3 дела месечно в страната. С по-голямата натовареност рязко се увеличава и делът на висящите наказателни дела и дори става по-висок от средния за страната – 10,3% при 8,5% за страната през 2013 г. Намалява и делът на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок.

Околна среда ●●●

През последните години (2011–2013 г.) емисиите на въглероден двуокис в атмосферата в областта се увеличават, но и през 2013 г. остават значително под средните нива за страната. Делът на населението в селища с обществена канализация е близък до показателя общо за страната. Продължава да е проблем липсата на изградена мрежа от пречиствателни станции за отпадъчни води. И през 2013 г. 3,6% от населението има достъп до канализация, свързано с пречиствателна станция за отпадъчни води, което поставя областта далеч от относителния дял общо за страната (56,4%). Повече от два пъти по-ниски от средните в страната пък са разходите за опазване на околната среда спрямо населението през 2013 г., въпреки че нарастват с близо 60% спрямо предходната година.

Култура ●●

При показателите в тази категория област Ямбол за последна година отбелязва и по-висок резултат от средния за страната единствено в средногодишния брой посещения в театрите спрямо населението. През 2014 г. посещенията в театрите отново нарастват, като 421,2 на 1000 души са посетили театър при 319 на 1000 души за страната. Посещенията в кината също се увеличават, но през 2014 г. са пет пъти по-малко от тези в страната спрямо населението. Посещенията на музеите са 251 на 1000 души през 2014 г. при 662 на 1000 души за страната.

Ключови показатели за област Ямбол

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5418	5716	6335	6937	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	4036	3722	3602	3814	4572	4133
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5701	6034	6343	6679	7111	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	21,1	24,4	16,9	15,3	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	50,8	50,5	54,5	56,9	55,0	52,6
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	46,4	43,0	47,0	48,4	46,2	44,7
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	8,8	14,8	13,6	14,9	16,1	15,0
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	42	43	43	43	44	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	1351	892	1624	3011	1326	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	259	468	522	513	421	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	27,9	27,9	40,7	46,0	44,8	57,2
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	48,0	54,6	54,0	50,3	51,7
Покритие на кадастъра (%)	15,1	16,6	16,6	16,6	16,6	16,6

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-6,2	-7,4	-7,0	-7,8	-6,5	-7,6
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-10,0	-11,8	-4,4	-3,8	-5,0	-3,8
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	18,3	19,2	18,0	22,4	24,2	23,7
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,0	4,3	4,5	4,1	4,2	4,1
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	4,4	8,4	5,1	10,6	8,5	10,0
Дял на здравноосигурените лица (%)	90,1	88,1	90,5	89,8	88,8	89,9
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	158,3	154,7	144,5	160,3	167,7	139,0
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	96,5	132,6	101,4	81,0	79,1	65,2
Дял на висящите наказателни дела (%)	5,4	6,4	6,7	7,4	10,3	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	62,9	60,5	59,2	80,0	127,4	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	3,4	3,4	3,5	3,6	3,6	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	67,4	82,9	85,0	61,2	59,3	134,4
Посещения в театрите на 1000 души от населението	257,2	228,8	296,4	277,6	382,5	421,2

Методология

Предмет, пространствен и времеви обхват на изследването

Предмет на публикацията „Регионални профили: показатели за развитие“ е сравнителният анализ на областите в България. Анализът обхваща цялата територия на страната и се базира на информация за последните петнадесет години, за които са налични данни за индикаторите в обхвата на изследването. За целите на информационното осигуряване на анализа и за съставянето на регионалните профили са използвани официални статистически данни и информация, получена по реда на Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ) до 30 юни 2015 г. Всички актуални данни, които са били публикувани след тази дата, не са включени в анализа.

Информационно осигуряване

Информацията, необходима за разработването и редовното актуализиране на публикацията „Регионални профили: показатели за развитие“, се осигурява от два основни източника: официална статистическа информация и информация, получена по реда на ЗДОИ.

Основен източник на официалната статистическа информация е националната статистическа система, в частност Националният статистически институт (НСИ). Друга част от необходимата информация е осигурена от информационните системи на Националния осигурителен институт (НОИ), Националния център за общественото здраве и анализи (НЦОЗА), Министерството на образованието, младежта и науката (МОМН), Националната агенция за приходите (НАП) и др.

Методологичен подход

Основните принципи, на които е базирана методиката, са следните:

1. Начинът на представяне на регионалните профили не е чрез класиране (ранжиране) на областите, а чрез формиране и анализиране на типични, характерни групи от области.
2. Използвана е комбинация от едномерни комплексни измерители и многомерни методи за регионални сравнения, което позволява да се преодолеят в голяма степен недостатъците на едномерните и комплексните измерители, както и да се използват предимствата на многомерните методи.

3. Използван е един от най-съвременните методи за регионални сравнения – невронни мрежи, за формиране и визуализация на типичните групи от области (кълъстери).
4. Приложен е анализ за надеждността при формирането на системата от индикатори.
5. Подборът на индикатори и вписването им в система се базира на четири основни групи аргументи: добри практики, смислова обосновка, информационна осигуреност и анализ на емпиричните данни.
6. Използвани са официални и нормативно утвърдени термини, класификации, номенклатури и др.
7. Използвани са относителни дялове, коефициенти и др. вместо абсолютните обеми на индикаторите с цел осигуряване на сравнимост между регионите.
8. Въведено е нормиране на индикаторите с цел елиминиране на негативни ефекти от мащаба, скалите на измерване и др.

Групиране на областите

В зависимост от анализа в статиката на индикаторите от всяка една категория представянето на областите се оценява по петстепенна скала от „слабо“ (най-ниска степен) към „много добро“ (най-висока степен). Анализът е базиран на последната година, за която има налични данни (2014 г.). За част от индикаторите, за които не са налични данни за 2014 г., са използвани данни за 2013 или за 2012 г.

Типове регионални профили

Методологичните подходи при регионалните сравнения може да се обобщят в следните три основни типа според използването на:

- ▶ Едномерни измерители.
- ▶ Комплексни измерители.
- ▶ Многомерни методи (в частност невронни мрежи).

В настоящата методика е възприет подход на комбинация от трите, позволяващ, от една страна, да се преодолеят в голяма степен недостатъците на едномерните и комплексните измерители, а от друга – да се използват предимствата на многомерните методи.

Всички индикатори са нормирани чрез изчисляването на т.нар. регионален индекс.

За всяка група от системата индикатори за оценка на регионалните профили се изчислява т.нар. комплексен измерител, притежаващ следните характеристики:

- ▶ Осигурява сравнимост на областите.
- ▶ Стойностите му са центрирани около средната за страната. Области с положителни стойности на комплексния измерител са над средното състояние за страната, а тези с отрицателни – под него.
- ▶ При процедурата за корекция на вариацията се запазват отстоянията (съотношенията) между областите по отделни показатели, което осигурява неизместени оценки при изчисляване на комплексния измерител.

Използваната до 2014 г. методика е допълнена и обогатена. Формирането на типовете регионални профили е извършено чрез свързаното използване на факторния анализ и невронните мрежи. Предимство на факторния анализ е, че той позволява редуцирането на първичния набор от показатели до по-малък брой обобщени фактори, наречени главни компоненти. Тези фактори са наричани още „скрити“, тъй като не присъстват в явен вид в изходния масив от показатели.

Методът на главните компоненти позволява характеризането на областите без съществена загуба на изходна

информация и дава възможност да се открият определени типологии на базата на скритите (невидими преди редуцицията) фактори. По този начин е възможен анализ на състоянието на областите по отношение на всеки един от скритите фактори. Тъй като при факторния анализ по метода на главните компоненти „скритите“ фактори са независими, това позволява да се покаже каква част от различията (вариацията) между областите е резултат от въздействието на всеки от тях.

На последния етап от приложението на комбинирания подход обобщаващият резултат за всички групи индикатори и за всички области се представя чрез образуване и визуализиране на клъстери с помощта на невронни мрежи.

Система от индикатори

Подборът на индикатори се основава както на тяхната релевантност към различните аспекти на икономическия или социалния профил на областта, така и на тяхната взаимосвързаност и динамика. Ключов аргумент за избор на индикатори са наличността, достъпността и периодичността на тяхното публикуване или на публикуването на първичните данни, необходими за тяхното изчисление. Като резултат са обособени два основни раздела – „Икономическо развитие“ и „Социално развитие“. Всеки един от тях включва по 6 категории, характеризиращи различни сфери на икономическото и социалното състояние и развитие на областите.

Всяка една от категориите е съставена от набор индикатори, които дават реална представа за състоянието и динамиката на развитие на съответната територия. Общият брой на използваните индикатори в методологията на изследването е 63.

В сравнение с предходната година изследването включва 10 нови индикатора.

В сферата на икономическото развитие новите индикатори са:

- ▶ Средна брутна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение (в категория „Доходи и условия на живот“) – индикаторът дава допълнителна информация за размера на доходите на домакинствата в областите, както и за състоянието на пазара на труда в тях.
- ▶ Коефициент на демографско заместване (в категория „Пазар на труда“) – индикаторът се използва за оценка на капацитета за възпроизводство на работната сила в отделните области на страната.
- ▶ Средногодишен коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години (в категория „Пазар на труда“) – индикаторът дава допълнителна информация за състоянието на пазара на труда в областите.
- ▶ Покритие на кадастъра (в категория „Администрация“) – индикаторът се използва като важен показател за състоянието на бизнес средата от гледна точка на административните услуги, предоставяни от общината.

В сферата на социалното развитие новите индикатори са:

- ▶ Разходи за опазване на околната среда (категория „Околна среда“) – индикаторът дава информация, позволяваща междуобластни сравнения на средствата, изразходвани за придобиване или поддържане на материални и нематериални активи с екологично предназначение.
- ▶ Средногодишен брой посещения на библиотеките (категория „Култура“) – индикаторът дава инфор-

мация за интензивността на културните дейности в рамките на една област.

- ▶ Средногодишен брой посещения на музеите (категория „Култура“) – индикаторът дава информация за интензивността на културните дейности в рамките на една област.
- ▶ Дял на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок (категория „Сигурност и правосъдие“) – индикаторът позволява да се направи сравнение на относителната ефективност на местните органи на съдебната власт в отделните области.
- ▶ Дял на висящите наказателни дела (категория „Сигурност и правосъдие“) – индикаторът позволява да се направи сравнение на относителната ефективност на местните органи на съдебната власт в отделните области.
- ▶ Натовареност по щат на наказателните дела към общия брой дела за разглеждане (категория „Сигурност и правосъдие“) – индикаторът позволява да се направи сравнение на действителната натовареност на наказателните съдии и е индиректен показател за достъпа до правосъдие.

Вследствие на промяната в структурата на социално-икономическите профили на областите са направени и няколко други промени в използваните до 2014 г. индикатори. Комплексният индикатор за броя на регистрираните престъпления срещу личността и собствеността вече е разделен на два отделни показателя – престъпления срещу личността и престъпления срещу собствеността. Променен е и източникът на данни за степента на развитие на електронните услуги и за етапа на готовност на местните администрации за въвеждане на услугата „обслужване на едно гише“. В предходното издание източник на информацията за тези индикатори бяха данни, получени по реда на ЗДОИ от самите общини. От тази година за източник на данни се използват отчетите на самите общини в Информационната система за попълване на отчетните доклади за състоянието на администрацията.

В следващите страници е представена обобщена таблица с всички индикатори, включени в двата раздела и дванадесетте категории на областните профили.

Групи индикатори

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Брутен вътрешен продукт на човек от населението	Индикаторът измерва стандарта на живот в областта и степента на развитие на местната икономика. Колкото е по-висок БВП на човек от населението в съответната област, толкова това е показателно за по-силна местна икономика и по-висок стандарт на живот на местните жители.	2000–2012	лв./човек от населението	НСИ
Средногодишен доход на лице от домакинство	Индикаторът показва най-общо благосъстоянието и стандарта на живот на местното население. За целите на настоящото изследване се използва общият доход, който включва паричните доходи (приходи от работна заплата и извън нея, пенсии, социални обезщетения, трансфери от други домакинства, приходи от продажби и др.) и остойностените натурални приходи.	2001–2014	общ доход (лв.)/ лице от домакинството	НСИ
Средна годишна брутна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение	Размерът на трудовите доходи е един от основните фактори, които определят нивото на общия доход на домакинствата.	2000–2013	лв.	НСИ
Лица, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност	Това са лица на възраст 0–59 години, живеещи в домакинства, където възрастните са работили по-малко от 20% от техния работен потенциал през изминалата година.	2007–2012	%	НСИ
Процент от населението, живеещо с материални лишения	Субективен показател, базиран на въпросници към домакинствата относно конкретни показатели за материални лишения. Показателите са девет, по стандартен европейски въпросник, обвързани със затруднения при покриването на разходи за жилището, притежание на автомобил или перална машина, консумация на месо, ограничения при отоплението и т.н. Лицето се определя като живеещо в материални лишения, ако изпитва лишения по четири от въпросните девет показателя.	2007–2012	%	НСИ
Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за областта	Това са лица с еквивалентен разполагаем доход под т.нар. линия на бедността, която се определя на 60% от националния (в случая регионален) медианен еквивалентен разполагаем доход. И трите индикатора за бедността са класически показатели, използвани от българската и европейската статистика.	2007–2012	%	НСИ

Пазар на труда

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Средногодишен коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години	Икономическата активност на населението показва каква част от него работи или търси активно работа. Икономически активните лица формират работната сила във всяка една от областите.	2008–2014	%	НСИ
Средногодишен коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години	Ниските нива на безработицата в една област са признак за жизнена и създаваща работни места стопанска среда.	2001–2014	%	НСИ
Средногодишен коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години	Коефициентът на заетост е водещ индикатор за пазара на труда, показвайки каква част от населението в трудоспособна възраст работи.	2001–2014	%	НСИ
Коефициент на демографско заместване (съотношение на населението на възраст 15–19 години към това на възраст 60–64 години)	Коефициентът на демографско заместване показва съотношението между лицата на възраст 15–19 години, на които предстои да се включат на пазара на труда, и тези на възраст 60–64 години, на които предстои да го напуснат. Този индикатор се използва за оценка на капацитета за възпроизводство на работната сила в отделните области на страната.	2001–2014	%	НСИ

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Брой на нефинансовите предприятия на 1000 души от населението	Индикаторът показва жизнеспособността на местната икономика от гледна точка на наличието на достатъчно малък и среден бизнес. Презумпцията е, че големият брой предприятия се дължи предимно на висок дял на малките и средните предприятия (МСП). Високият брой МСП като цяло гарантира по-висока диверсификация и съответно устойчивост на шокове на местната икономика.	2000–2013	брой предприятия/1000 души от населението	НСИ
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи на човек от населението	Равнището на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) на човек от населението в областта показва нивото на инвестиционна активност на предприятията – показател за това доколко местните фирми виждат перспективи за развитие на своя бизнес.	2000–2013	лв./човек от населението	НСИ
Чуждестранни преки инвестиции в предприятия от нефинансовия сектор с натрупване на човек	Индикаторът за чуждестранните преки инвестиции (ЧПИ) в предприятията от нефинансовия сектор показва потока от инвестиции към съответната област и нейната привлекателност за инвеститорите – в случая чуждестранните.	2000–2013	евро/човек от населението	НСИ
Стойност на изплатени суми по договори на общините като бенефициенти по оперативни програми	Високата степен на усвояване на средства по оперативните програми на ЕС създава предпоставки за подобряването на конкурентоспособността на отделните области. Тя е индикатор за добрата работа на администрацията и за нейната способност и желание да подобрява условията за работа и живот в областта с помощта на европейски средства.	към 31.01.2015	лв./човек от населението	МФ

Инфраструктура

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Гъстота на пътната мрежа	Индикаторът гъстота на пътната мрежа измерва сбора от дължината на автомагистрала и пътища (първокласни, второкласни и третокласни), съотнесен към територията на съответната област. Републиканската пътна мрежа е от изключително значение за превоза на пътници и товари в страната. Индикаторът изключва улиците в населените места.	2000–2013	дължина на пътната мрежа в км/100 кв.км територия	НСИ
Гъстота на железопътната мрежа	Индикаторът представя всички жп линии, които са предназначени за придвижване на влакове между гарите, или местата, отбелязани като самостоятелни пунктове на тръгване и пристигане за превоз на пътници и товари. Изключват се линиите на градския железопътен транспорт. Колкото по-голяма е гъстотата на железопътната мрежа в регионите, толкова по-лесен е превозът на пътници и товари.	2000–2013	дължина на жп линии в км/100 кв.км територия	НСИ
Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет	Достъпът на домакинствата до интернет е показателен за навлизането на новите информационно-комуникационни технологии в регионите на страната.	2006–2014	%	НСИ
Относителен дял на лицата, използвали интернет през последните 12 месеца	Наред с достъпа до интернет данните за лицата, които реално са използвали интернет през последната година, показват навлизането и използваемостта на новите технологии в регионите на страната. Обект на изследването са лицата на възраст между 16 и 74 години.	2006–2014	%	НСИ
Дял на пътната настилка в добро състояние	Освен гъстотата на пътната мрежа важно значение за инфраструктурния профил на областите има и качеството на пътната настилка. Индикаторът показва дела на пътищата, чието състояние е оценено от АПИ като „добро“.	2010–2014	%	АПИ

% Данъци и такси

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Размер на данъчната ставка върху недвижимите имоти – нежилищни имоти на юридически лица	Облагането на недвижимите имоти е най-сериозният източник на собствени приходи за общините. По отношение на бизнес средата и тежестите върху бизнеса най-голямо влияние оказва именно облагането на нежилищните имоти на юридическите лица.	2012–2015	промил (‰)	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ
Размер на данъчна ставка за данък върху превозните средства и леките автомобили с мощност над 74 kW до 110 kW	Облагането на превозните средства също е сериозен източник на собствени приходи за общините. Този тип облагане е в тежест предимно на малки фирми, като мощността на автомобилите е избрана като най-релевантна именно за подобен тип фирми.	2012–2015	лв./kW	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ
Размер на данъчната ставка за годишния патентен данък за търговия на дребно до 100 кв.м. търговска площ – при най-добро местонахождение на обекта	Патентите данъци са различен тип облагане от споменатите по-горе и са в тежест на конкретни бизнеси. Патентният данък за търговия на дребно е избран като най-разпространен и разпознаваем.	2012–2015	лв./кв.м	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ
Размер на такса за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридически лица	Таксата върху битовите отпадъци е един от най-сериозните източници на собствени приходи за общините, сравними с приходите от данъците върху недвижимите имоти. Таксата върху битовите отпадъци често е в сериозна тежест на бизнеса, като различията между отделните населени места/общини са големи.	2012–2015	промил (‰)	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ
Размер на данъчна ставка за данъка при възмездно придобиване на имущество	Размерът на данъчната ставка за данъка при възмездно придобиване на имущество има отношение както към навлизащите на местния пазар външни инвеститори и предприемачи, така и към опитващите се да разширят своята дейност местни фирми.	2012–2015	промил (‰)	Заявление за достъп до информация по ЗДОИ

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Покритие на кадастъра	Ниското кадастрално покритие на територията на една област представлява пречка пред инвестициите, особено когато те предвиждат строителство на нови обекти.	2003–2014	%	АГКК
Рейтинг за активна прозрачност на органите на местното самоуправление	Рейтингът за активна прозрачност на органите на местно самоуправление на Фондация „ПДИ“ се базира на резултати от проучване на фондацията чрез оценяване на интернет страниците и подаване на електронни заявления до административните структури в системата на изпълнителната власт. Оценката на всяка отделна област представлява среднопретеглената оценка от рейтингите на влизациите в обхвата ѝ общини.	2014–2015	0–88,4 точки	Фондация „ПДИ“
Развитие на електронните услуги	Индикаторът представя самооценката на местните власти за степента и обхвата на предоставяните от тях електронни услуги. Ниските оценки показват пълно отсъствие на електронни услуги или наличието на базови такива, а високите оценки показват наличие на възможност за осъществяване на двупосочни трансакции между администрацията и гражданите/бизнеса.	2013–2015	Оценка от 1 до 5	Информационна система за попълване на отчетните доклади за състоянието на администрацията
Развитие на услугата „едно гише“	Индикаторът представя самооценката на местните власти за етапа на готовност за работа на „едно гише“, както и наличието на мониторинг и корекция на начина на предоставяне на услугата в зависимост от постигнатите резултати.	2013–2015	Оценка от 1 до 6	Информационна система за попълване на отчетните доклади за състоянието на администрацията

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Демография

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Коефициент на възрастова зависимост – отношение на населението на 65 и повече години към населението на 0–14 години	Индикаторът показва съотношението между двете традиционно неактивни на пазара на труда групи лица (до 15 години и над 65 години). По-голям дял на лицата на възраст до 15 години очертава тенденция към бъдещо намаляване на средната възраст на населението в областта.	2001–2014	%	НСИ
Коефициент на възрастова зависимост – отношение на населението на 65 и повече години към населението на 15–64 години	Коефициентът на възрастова зависимост показва съотношението между лицата на възраст над 65 години, които са предимно икономически неактивни, и лицата в активна възраст. По-високият коефициент на възрастова зависимост показва влошаване на възрастовата структура на населението, което рефлектира върху пазара на труда, икономическия растеж и др.	2001–2014	%	НСИ
Относителен дял на населението в градовете	Относителният дял на населението в градовете дава информация за степента на урбанизация на областта и за концентрацията на населението в по-големите населени места.	2001–2014	%	НСИ
Гъстота на населението спрямо територията на населените места и други урбанизирани територии	Този индикатор за гъстотата на населението дава информация за броя на хората на единица площ. Гъстотата се влияе от измененията в размерите на урбанизираните територии и от процеса на урбанизация на населението в резултат на неговото естествено и механично движение.	2001–2014	брой лица/кв. км	НСИ
Коефициент на естествен прираст	Естественият прираст на населението представлява разликата между броя на регистрираните живородени деца и броя на починалите през съответната година. Коефициентът за естествен прираст показва увеличението или намалението на населението на областта на 1000 души от средногодишното ѝ население, като положителният естествен прираст на населението се приема за благоприятен демографски показател.	2001–2014	промил (‰)	НСИ
Коефициент на механичен прираст	Коефициентът на механичен прираст на населението показва увеличението или намалението на населението на областта на 1000 души средногодишно население вследствие на неговата миграция. Коефициентът се изчислява на база на данните за броя на лицата, които са променили обичайното си местоживееене за разглеждания период. Механичният прираст представлява разликата между заселилите се и изселилите се лица за дадена административно-териториална или териториална единица.	2001–2014	промил (‰)	НСИ

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Брой на студентите във висши учебни заведения на 1000 души от населението	Индикаторът включва учащите в университетите, колежаите и специализираните висши училища, но не включва учащите в професионално обучение с прием след средно образование. Наличието на голям брой студенти в една област повишава атрактивността на населеното място и оказва положително влияние върху местната икономика.	2000–2014	брой студенти/ 1000 души от населението	НСИ
Брой на преподавателите в основното и в средното образование на 1000 ученици	Отношението на броя на преподавателите към броя на учащите на дадена територия е стандартен индикатор за измерване на качеството и достъпността на образованието.	2000–2014	брой преподаватели/ 1000 ученици	НСИ
Нетен коефициент на записване в V–VIII клас	Нетният коефициент на записване на населението се изчислява в проценти като отношение на броя на учащите в съответната образователна степен във възрастовите групи към броя на населението в същите възрастови групи, изчислен към 31 декември на съответната година. Броят на учащите в основното и средното образование се установява до 1 октомври на съответната година. Изборът на V–VIII клас е базиран на факта, че това е най-ниската образователна степен, при която се регистрира по-висок недообхват на образователната система.	2007–2014	%	НСИ
Относителен дял на отпаднали от основно и средно образование	Относителният дял на отпадналите от основно и средно образование показва броя на учениците, които преждевременно са напуснали училище през съответната година. Ниският относителен дял на отпадналите от основно и средно образование е признак за добре развита образователна система и добра социално-икономическа среда.	2000–2013	%	НСИ
Относителен дял на населението на възраст между 25 и 64 години с висше образование	Високият дял на населението с висше образование в една област създава предпоставки за повишаването на нейната конкурентоспособност, производителността на труда и икономическия растеж.	2004–2014	%	НСИ
Относителен дял на второгодниците	Относителният дял на второгодниците показва броя на учениците, които за втора поредна година са били записани в същото образователно ниво като предходната. Индикаторът показва качеството на образователните институции, поне що се отнася до способността им да създадат оптимални условия за възприемане на предвидения материал от страна на учениците.	2011–2014	%	НСИ
Среден успех от матурите по български език и литература през учебната година	Високият среден успех от матурите по БЕЛ е признак за добро качество на средното образование в областта. Въпреки различната трудност на зрелостните изпити през различните години резултатите от тях са съпоставими между областите.	2008–2015	Оценка от 2 до 6	МОМН
Процент оценки по български език и литература под „среден“ 3,00	Високият процент на издържалите матурите по БЕЛ е признак за добро качество на средното образование в областта. Въпреки различната трудност на зрелостните изпити през различните години резултатите от тях са съпоставими между областите.	2008–2015	%	МОМН

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Население на един общопрактикуващ лекар	Общопрактикуващите лекари са първото стъпало в здравната система. Индикаторът брой лица на един общопрактикуващ лекар показва както осигуреността на населението с медицински персонал, така и натовареността на лекарите.	2001–2014	брой лица/ брой общопрактикуващи лекари	НСИ
Брой лица на един лекар от специалност „Вътрешни болести“	Съотношението на лекарите от специалността „Вътрешни болести“ към населението показва обхвата и нивото на специализация на предоставяните в областта здравни услуги предвид високия процент на заболяемост от болести, които имат отношение към тази специалност.	2001–2014	брой лица/ брой специалисти	НСИ
Брой лица на един лекар от специалност „Кардиология“	Съотношението на лекарите от специалността „Кардиология“ към населението показва обхвата и нивото на специализация на предоставяните в областта здравни услуги предвид високия процент на смъртност от болести, които имат отношение към тази специалност.	2001–2014	брой лица/ брой специалисти	НСИ
Преминали болни през МБАЛ	Индикаторът дава информация за заболяемостта на населението и натовареността на многопрофилните болници за активно лечение (МБАЛ). За целите на изследването този индикатор се използва за измерване на равнището на заболяемост в съответната област – колкото по-висока е неговата стойност, толкова по-висока е заболяемостта в тази територия.	2001–2014	преминали болни през МБАЛ/ 1000 души от населението	НСИ
Здравноосигурени лица на човек от населението	Относителният дял на здравноосигурените лица от населението показва достъпността на населението до здравни услуги в съответната област, като от него може да се съди индиректно за здравния статус на населението.	2001–2014	%	НАП (заявление за достъп до информация по ЗДОИ)
Размер на легловата база в МБАЛ	Индикаторът показва броя на болничните легла в многопрофилните болници за активно лечение на 1000 души от населението. Легловата база служи за относителен показател на материалната осигуреност на здравеопазването в областта.	2001–2014	Брой на болничните легла на 1000 души	НСИ
Коефициент на детска смъртност	Коефициентът на детска смъртност показва броя на умрелите деца на възраст до 1 година на всеки 1000 живородени деца през съответната година. Високият коефициент показва както недостатъци в здравната грижа, така и наличието на ниска здравна култура на местното население.	2001–2014	промил (‰)	НСИ

Сигурност и правосъдие

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Дял на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок	По-високият дял на наказателните дела в окръжните съдилища, които приключват в 3-месечен срок, предполага относително по-висока ефективност на местните органи на съдебната власт.	2009–2013	%	ВСС
Дял на висящите наказателни дела	Делът на висящите наказателни дела в окръжните съдилища е индикатор за ефективността на работата на местните органи на съдебната власт.	2009–2013	%	ВСС
Натовареност по щат на наказателните съдии към общия брой дела за разглеждане	Индикаторът показва реалната натовареност на наказателните съдии в окръжните съдилища за съответната година. Колкото по-висока е натовареността, толкова достъпът до правосъдие е по-затруднен.	2010–2013	дела/наказателен съдия/месец	ВСС
Престъпления срещу личността на 10 000 души от населението	Престъпленията срещу личността са показател за нивото на престъпност в определена територия. Регистрираните престъпления невинаги представят реалната картина за престъпността в областта, но дават добра основа за оценка и сравнение между отделните региони.	2000–2014	брой престъпления/10 000 лица	НСИ, МВР
Престъпления срещу собствеността на 10 000 души от населението	Престъпленията срещу собствеността са показател за нивото на престъпност в определена територия. Официално регистрираните престъпления невинаги представят реалната картина за престъпността в областта, но дават добра основа за оценка и сравнение между отделните региони.	2000–2014	брой престъпления/10 000 лица	НСИ, МВР

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Емисии на въглероден двуокис в атмосферата на кв.км територия	Емисиите на вредни вещества в атмосферата на кв.км показват доколко атмосферата в съответната област е замърсена от човешка дейност. За целите на анализа са взети предвид единствено емисиите на въглероден диоксид като най-значителни и в същото време най-показателни за вредните емисии. Области с високо замърсяване на въздуха са по-малко привлекателни откъм условия за живот.	2010–2013	тонове вредни емисии/ 1 кв.км територия	НСИ
Събрани битови отпадъци на човек от обслужваното население	Събраните битови отпадъци на човек от обслужваното население е стандартен показател за измерване степента на чистота на околната среда. Тъй като в България отпадъците в много малка степен се рециклират, компостират или усвояват по друг начин, за целите на изследването е възприето, че колкото по-висок е този показател, толкова по-застрашена е околната среда в съответната област.	2001–2013	кг/човек/ година	НСИ
Дял на населението в селища с обществена канализация, свързано с пречиствателни станции	Наличието на селищни пречиствателни станции предполага по-ниско замърсяване на околната среда с отпадъчни води, а също и по-високо оползотворяване на водните ресурси в съответната област. Колкото по-голяма част от канализационната мрежа е свързана с пречиствателни станции, толкова по-малък е отрицателният ефект на отпадъчните води върху околната среда.	2009–2013	%	НСИ
Дял на населението в селища с обществена канализация	Индикаторът показва процентът от жителите на една област, които живеят в селища с обществена канализация. Степента на разпространение на обществената канализация оказва влияние както върху социалните, така и върху екологичните характеристики на регионите.	2006–2013	%	НСИ
Разходи за опазване на околната среда на човек от населението	Индикаторът показва годишните разходи на всички стопански субекти, които са изразходвали средства за придобиване и поддържане на дълготрайни материални и нематериални активи с екологично предназначение.	2001–2013	лв./човек	НСИ

Индикатор	Описание	Период	Мерна единица	Източник
Брой посещения в театрите на 1000 души от средногодишното население	Показател за интензивност на културните дейности. Индикаторът показва средногодишния брой на регистрираните посещения в театрите на територията на областта.	2009–2014	бр. посещения/ 1000 души	НСИ
Брой посещения в кината на 1000 души от средногодишното население	Показател за интензивност на културните дейности. Индикаторът показва средногодишния брой на регистрираните посещения в кината на територията на областта.	2009–2014	бр. посещения/ 1000 души	НСИ
Брой посещения в музеите на 1000 души от средногодишното население	Показател за интензивност на културните дейности. Индикаторът показва средногодишния брой на регистрираните посещения в музеите на територията на областта.	2009–2014	бр. посещения/ 1000 души	НСИ
Брой посещения в библиотеките на 1000 души от средногодишното население	Показател за интензивност на културните дейности. Индикаторът показва средногодишния брой на регистрираните посещения в библиотеките на територията на областта.	2009–2014	бр. посещения/ 1000 души	НСИ

Приложение

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

Област	Брутен вътрешен продукт на човек от населението, лв. (2012)	Средногодишен доход на лице от домакинството, лв. (2014)	Средна годишна брутна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение, лв. (2013)	Лица, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, % от населението (2012)	Население, живеещо с материални лишения, % от населението (2012)	Относителен дял на бедните спрямо линията на бедност за областта, % от населението (2012)
Благоевград	7398	4181	6566	4,3	31,4	15,3
Бургас	9375	4182	8212	11,2	43,1	19,3
Варна	11 165	5008	8922	11,0	57,1	23,7
Велико Търново	7163	4288	7262	15,3	52,2	15,2
Видин	5384	4383	6195	27,2	51,9	31,2
Враца	9105	4234	9383	17,9	44,8	26,2
Габрово	9025	4787	7912	4,5	45,8	15,2
Добрич	7285	4091	7164	9,3	30,7	20,2
Кърджали	6139	3762	6842	10,8	39,8	25,8
Кюстендил	5915	3966	6880	4,8	40,5	14,6
Ловеч	6908	3788	6940	13,5	70,7	20,9
Монтана	6044	4117	6995	21,0	23,8	23,0
Пазарджик	7430	3570	7264	31,9	59,0	30,8
Перник	5784	5941	6719	6,8	54,8	22,3
Плевен	6141	5043	7046	10,2	40,9	17,0
Пловдив	8920	4410	7922	10,3	46,2	19,0
Разград	7452	4000	7533	12,8	56,5	14,7
Русе	8442	4553	7589	6,0	26,6	16,9
Силистра	5206	3289	6880	3,5	40,7	17,9
Сливен	5800	4017	6999	14,5	47,4	31,6
Смолян	7230	5315	6800	25,1	45,9	14,1
София (столица)	24 023	6890	12 851	4,8	30,3	22,0
София (област)	12 136	3771	9252	14,1	46,1	20,6
Стара Загора	11 699	4957	9414	14,3	54,3	26,5
Търговище	6929	3546	7195	17,9	47,7	25,0
Хасково	6166	4157	6581	13,7	40,3	15,5
Шумен	6865	4387	7405	16,5	52,1	18,0
Ямбол	6937	4133	7111	14,8	37,7	15,3

Пазар на труда

Област	Индикатор	Средногодишен коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години, % (2014)	Средногодишен коефициент на безработица на населението на 15 и повече навършени години, % (2014)	Средногодишен коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години, % (2014)	Коефициент на демографско заместване (съотношение на населението на възраст 15–19 години към това на възраст 60–64 години), % (2014)
Благоевград		58,9	14,1	50,6	67,1
Бургас		54,7	11,0	48,6	66,0
Варна		54,5	8,7	49,8	66,2
Велико Търново		52,7	11,7	46,5	54,9
Видин		49,8	22,2	38,8	51,3
Враца		48,3	18,1	39,5	65,4
Габрово		52,3	8,1	48,1	47,0
Добрич		56,8	14,3	48,6	60,2
Кърджали		51,5	4,9	49,0	60,6
Кюстендил		48,6	14,2	41,7	47,9
Ловеч		41,1	10,2	36,9	58,6
Монтана		49,0	16,3	41,0	58,9
Пазарджик		52,8	10,4	47,3	71,4
Перник		53,1	13,1	46,2	49,0
Плевен		46,7	9,0	42,5	58,2
Пловдив		56,4	13,1	49,0	64,7
Разград		50,3	17,7	41,4	68,1
Русе		48,3	10,8	43,1	56,6
Силистра		49,5	22,4	38,4	58,2
Сливен		48,4	13,6	41,8	77,8
Смолян		59,6	19,4	48,0	46,6
София (столица)		61,1	6,3	57,3	62,6
София (област)		52,3	12,7	45,7	63,4
Стара Загора		50,1	11,0	44,6	60,4
Търговище		45,2	11,4	40,1	67,8
Хасково		53,0	10,4	47,5	60,0
Шумен		59,8	21,1	47,2	67,6
Ямбол		52,6	15,0	44,7	57,3

Инвестиции

Индикатор	Брой на нефинансовите предприятия на 1000 души от населението	Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи, хил. лв.	Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор, хил. евро	Стойност на изплатените суми по договори на общините като бенефициенти по оперативните програми, лв. (към 31.01.2015)
Област	(2013)	(2013)	(2013)	
Благоевград	55	425 974	353 627	157 609 250
Бургас	67	1 886 262	2 438 309	477 280 841
Варна	66	1 129 690	1 424 058	233 104 592
Велико Търново	40	397 597	89 566	154 856 325
Видин	32	66 755	59 324	65 204 006
Враца	32	292 518	157 668	159 735 869
Габрово	48	182 708	254 823	159 565 019
Добрич	51	380 718	299 945	85 077 495
Кърджали	29	106 429	112 929	97 157 210
Кюстендил	40	138 845	38 794	36 871 576
Ловеч	40	155 171	134 793	131 953 161
Монтана	31	153 622	38 094	79 977 771
Пазарджик	39	332 024	460 437	148 217 817
Перник	39	127 231	229 717	61 295 956
Плевен	36	422 544	311 089	149 504 332
Пловдив	51	1 554 370	1 648 669	323 560 875
Разград	33	159 504	129 260	89 160 344
Русе	47	440 017	372 823	70 653 245
Силистра	33	176 278	33 472	58 770 930
Сливен	35	220 372	97 402	67 498 130
Смолян	44	141 179	76 025	52 721 659
София (столица)	81	7 141 450	12 074 016	515 559 754
София (област)	38	444 421	1 262 892	230 838 066
Стара Загора	44	678 226	796 980	129 386 355
Търговище	32	319 230	208 881	56 899 061
Хасково	47	208 511	74 285	114 546 529
Шумен	37	237 943	108 596	97 338 040
Ямбол	44	169 626	53 258	76 315 103

Инфраструктура

Област	Индикатор	Гъстота на пътната мрежа – сбор от дължините на автомагистралаи, първокласни, второкласни и третокласни пътища, км/100 кв.км (2013)	Гъстота на железопътните линии, км/100 кв.км (2013)	Относителен дял на домакинствата с достъп до интернет, % (2014)	Относителен дял на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет през последните 12 месеца, % (2014)	Дял на пътната настилка в добро състояние, % (2014)
Благоевград		10,3	2,5	61,9	59,6	49,1
Бургас		15,3	2,3	51,6	48,6	35,0
Варна		18,6	5,1	58,9	63,2	43,5
Велико Търново		20,1	5,1	55,0	54,2	27,7
Видин		20,1	3,6	45,4	62,1	34,2
Враца		17,6	3,1	38,5	48,2	21,2
Габрово		24,9	3,7	64,4	63,2	41,5
Добрич		17,5	1,3	49,6	59,3	39,3
Кърджали		19,7	2,1	65,8	39,5	31,3
Кюстендил		19,3	4,0	39,9	46,1	46,4
Ловеч		18,1	2,6	45,8	54,6	47,8
Монтана		16,6	3,1	47,9	56,1	31,4
Пазарджик		16,6	4,2	49,6	52,2	49,8
Перник		24,1	4,8	52,8	50,8	49,5
Плевен		17,0	4,4	43,8	45,8	39,0
Пловдив		17,1	5,4	45,0	58,4	44,5
Разград		19,2	3,5	59,4	71,7	33,1
Русе		18,3	5,5	64,6	62,7	30,2
Силистра		17,8	2,5	60,2	51,9	46,7
Сливен		16,5	3,6	49,8	52,9	80,3
Смолян		16,9	0,0	55,4	52,3	49,5
София (столица)		0,0	13,6	69,3	77,7	0,0
София (област)		21,3	4,2	45,9	54,3	31,0
Стара Загора		17,2	5,1	53,7	46,6	53,7
Търговище		20,6	2,8	41,8	48,7	47,0
Хасково		19,5	3,6	57,5	62,3	30,0
Шумен		18,1	4,6	48,2	50,6	35,1
Ямбол		18,9	1,7	57,2	64,5	51,7

% Данъци и такси

Област	Индикатор	Размер на данъчната ставка върху недвижимите имоти – нежилищни имоти на юридически лица, ‰ (2015)	Размер на данъчната ставка за данък върху превозните средства и леките автомобили с мощност над 74 kW до 110 kW, лв./kW (2015)	Размер на данъчната ставка за годишния патентен данък за търговия на дребно до 100 кв.м търговска площ – при най-добро местонахождение на обекта, лв./кв.м (2015)	Размер на таксата за битови отпадъци за нежилищни имоти на юридически лица, ‰ (2015)	Размер на данъка за прехвърляне на собственост, ‰ (2015)
Благоевград		1,35	1,18	11,22	8,50	1,96
Бургас		1,59	1,54	14,60	7,77	2,57
Варна		2,00	1,52	16,54	4,89	2,62
Велико Търново		2,22	1,50	12,02	7,23	2,60
Видин		1,64	1,13	4,53	7,97	2,55
Враца		1,89	1,18	6,84	7,17	2,29
Габрово		1,55	1,15	8,29	3,75	2,15
Добрич		1,46	1,48	8,70	6,17	2,92
Кърджали		1,76	1,25	8,10	10,48	2,48
Кюстендил		1,52	1,17	10,05	5,76	2,06
Ловеч		2,04	1,27	10,40	10,47	2,30
Монтана		1,68	1,15	5,12	6,30	2,42
Пазарджик		1,79	1,18	9,05	11,70	2,70
Перник		1,87	1,36	9,88	6,33	2,08
Плевен		2,75	1,16	9,24	5,13	2,77
Пловдив		1,79	1,53	13,12	7,11	2,42
Разград		2,01	1,37	9,15	7,22	2,51
Русе		1,31	1,11	13,36	5,14	2,20
Силистра		1,67	1,29	7,95	7,64	2,31
Сливен		1,48	1,25	9,80	3,23	2,69
Смолян		1,82	1,18	7,56	8,25	2,43
София (столица)		1,88	1,38	20,00	10,00	2,50
София (област)		1,95	1,17	8,87	9,37	2,54
Стара Загора		1,43	1,39	13,76	4,32	2,26
Търговище		1,38	1,36	8,88	6,81	2,23
Хасково		1,90	1,40	12,65	9,91	2,51
Шумен		1,73	1,38	8,97	6,42	2,60
Ямбол		1,87	1,39	8,20	6,96	2,55

Индикатор	Покритие на кадастъра, %	Развитие на електронното правителство, оценка от 1 до 5	Развитие на услугата „едно гише“, оценка от 1 до 6	Рейтинг на активната прозрачност на органите на местното самоуправление, оценка от 0 до 88,4 точки
Област	(2014)	(2015)	(2015)	(2015)
Благоевград	12,9	1,3	3,0	47,1
Бургас	16,3	2,3	5,1	56,4
Варна	11,9	4,2	5,6	51,5
Велико Търново	6,7	2,2	4,5	48,3
Видин	2,1	1,0	3,3	34,7
Враца	7,1	3,4	5,4	53,8
Габрово	21,3	3,6	5,1	60,0
Добрич	32,1	2,8	5,1	58,6
Кърджали	3,4	1,3	3,2	37,6
Кюстендил	18,9	3,1	4,4	32,4
Ловеч	74,0	2,8	5,2	53,8
Монтана	12,3	2,0	4,8	41,7
Пазарджик	26,8	2,5	4,8	46,9
Перник	4,5	2,5	5,4	42,1
Плевен	10,0	2,6	4,7	52,4
Пловдив	24,4	2,9	4,8	54,3
Разград	18,9	3,5	4,9	56,3
Русе	10,2	1,1	5,3	54,9
Силистра	14,2	1,1	4,5	44,5
Сливен	23,0	2,9	2,9	64,4
Смолян	32,1	2,6	3,2	41,6
София (столица)	95,8	4,0	5,0	75,1
София (област)	12,6	1,4	3,8	35,8
Стара Загора	15,0	3,0	4,7	52,1
Търговище	6,0	2,4	4,4	57,2
Хасково	3,8	2,8	4,9	47,8
Шумен	19,8	1,0	4,0	41,4
Ямбол	16,6	4,2	3,7	45,7

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

Демография

Индикатор	Брой на средногодишното население	Коефициент на възрастова зависимост, 65+ към 0-14 години, %	Коефициент на възрастова зависимост, 65+ към 15-64 години, %	Относителен дял на населението в градовете, %	Гъстота на населението спрямо територията на населените места, бр. души/кв.км (2014)	Коефициент на естествен прираст, ‰	Коефициент на механичен прираст, ‰
Област	(2014)	(2014)	(2014)	(2014)	(2014)	(2014)	(2014)
Благоевград	316 843	122,3	25,6	59,6	2376	-3,6	-4,5
Бургас	414 335	116,4	26,4	74,9	2266	-3,2	2,5
Варна	473 940	118,8	26,0	83,8	1830	-2,7	2,1
Велико Търново	249 454	177,8	33,5	70,0	1126	-8,2	-5,2
Видин	94 414	230,6	46,6	64,4	962	-15,2	-7,0
Враца	176 782	171,0	35,8	58,9	843	-10,8	-7,4
Габрово	117 311	236,1	43,0	82,0	1346	-11,6	-4,8
Добрич	183 744	141,2	30,3	69,1	713	-7,4	-2,8
Кърджали	151 329	128,4	26,6	41,4	1872	-2,6	12,1
Кюстендил	129 135	212,4	40,2	69,4	1225	-11,4	-6,7
Ловеч	134 546	192,4	41,8	62,6	918	-11,2	-4,2
Монтана	140 473	188,4	40,7	64,3	989	-12,8	-3,2
Пазарджик	267 918	129,4	29,1	62,5	2205	-5,3	-4,9
Перник	127 872	200,9	36,8	78,9	983	-11,2	-1,7
Плевен	257 556	182,4	39,4	66,8	1174	-10,0	-4,0
Пловдив	676 892	141,9	30,2	74,9	2542	-4,3	0,5
Разград	119 821	141,9	29,4	47,2	905	-7,6	-5,3
Русе	228 735	178,4	33,6	77,4	1759	-8,5	-0,7
Силистра	115 354	163,5	34,3	44,8	840	-8,4	-3,4
Сливен	193 284	102,4	28,9	66,1	2759	-2,5	-4,1
Смолян	115 101	177,9	29,9	55,3	1973	-7,8	-11,6
София (столица)	1 313 095	121,8	23,7	95,5	4904	-1,2	6,5
София (област)	239 469	162,8	34,2	61,3	768	-9,1	-2,7
Стара Загора	327 034	146,3	32,5	72,0	1546	-7,0	0,5
Търговище	117 069	137,5	30,8	54,1	1131	-6,7	-4,4
Хасково	238 488	154,2	32,8	72,5	1106	-8,0	1,0
Шумен	177 493	135,8	29,4	62,4	914	-6,3	-0,1
Ямбол	126 450	155,9	35,7	70,3	1157	-7,6	-3,8

Образование

Област	Индикатор	Брой на студентите във висши учебни заведения (2014)	Брой на преподавателите в основното и средното образование (2014)	Брой на учениците в основното и средното образование (2014)	Относителен дял на населението между 25 и 64 години с висше образование, % (2014)	Нетен коефициент на записване в V-VIII клас, % (2014)	Процент на второгодниците, % (2014)	Напуснали образователната система като процент от всички учащи, % (2013)	Процент оценки на държавния зрелостен изпит по БЕЛ под „среден“ 3,00, % (2015)	Средни оценки на държавния зрелостен изпит по БЕЛ (2015)
Благоевград		13 179	2564	34 845	19,6	82,9	0,9	1,6	6,1	4,24
Бургас		8974	3071	46 666	18,8	78,5	1,1	2,0	7,1	4,22
Варна		30 886	3403	49 467	33,8	73,5	1,6	2,7	5,2	4,37
Велико Търново		27 020	1726	24 644	27,3	78,7	0,9	3,2	6,2	4,24
Видин		0	717	9595	17,2	78,4	1,1	2,5	6,1	4,22
Враца		774	1408	19 083	22,1	85,0	1,2	2,7	7,7	4,12
Габрово		6226	757	10 495	26,3	77,6	1,1	2,2	6,6	4,23
Добрич		890	1483	18 811	18,4	76,4	2,4	4,0	2,9	4,26
Кърджали		1017	1284	15 913	19,8	78,3	0,5	1,9	11,4	4,06
Кюстендил		0	907	12 142	23,7	78,3	0,9	1,8	10,0	4,07
Ловеч		238	1063	14 972	18,6	80,0	0,9	3,4	6,2	4,26
Монтана		0	1130	15 122	17,1	80,5	1,4	3,3	10,7	4,04
Пазарджик		0	2159	28 953	15,3	78,9	1,6	3,3	6,6	4,21
Перник		294	842	11 556	17,8	76,7	1,2	1,8	8,1	4,12
Плевен		1892	2054	27 665	23,6	82,9	1,8	2,8	10,2	4,01
Пловдив		40 563	4823	68 745	25,1	78,8	2,3	2,8	7,0	4,31
Разград		337	1015	13 573	16,2	85,2	1,6	3,1	12,9	3,88
Русе		9498	1598	21 961	23,6	78,7	1,1	2,4	5,2	4,21
Силистра		507	849	11 851	14,4	78,7	0,8	3,0	9,0	3,88
Сливен		896	1482	22 954	22,5	75,0	2,3	4,6	5,9	4,18
Смолян		1857	952	10 575	21,0	82,4	0,3	0,4	2,5	4,37
София (столица)		108 709	8950	122 141	48,6	74,8	0,7	0,8	1,8	4,63
София (област)		4964	1830	25 084	15,7	78,9	2,0	2,2	10,7	4,09
Стара Загора		5066	2519	36 231	21,8	80,8	2,2	2,5	5,8	4,19
Търговище		0	918	12 246	17,3	81,6	1,4	4,3	4,4	4,06
Хасково		289	1723	24 891	19,2	80,5	1,4	2,5	9,2	4,14
Шумен		7388	1488	19 364	24,2	81,3	1,1	2,7	6,7	4,05
Ямбол		872	928	14 511	23,7	83,5	1,4	2,0	15,6	3,98

Здравеопазване

Индикатор	Брой легла в МБАЛ на 1000 души от населението	Население на един общо-практикуващ лекар	Население на един доктор по специалност „Вътрешни болести“	Население на един кардиолог	Коефициент на детска смъртност, ‰	Преминали болни за лечение през МБАЛ на 1000 души от населението, бр.	Здравно-осигурени лица, %
Област	(2014)	(2014)	(2014)	(2014)	(2014)	(2014)	(2014)
Благоевград	3,2	1584	6601	11 735	6,4	143	86,3
Бургас	3,0	1883	7023	9207	8,1	102	83,8
Варна	3,6	1534	6771	4388	5,1	170	83,8
Велико Търново	3,2	1720	7337	7337	4,1	149	83,1
Видин	3,8	1311	6294	7868	10,6	166	89,8
Враца	4,6	1593	5357	11 049	8,7	191	88,6
Габрово	5,2	1524	5586	7821	1,3	246	94,0
Добрич	2,7	1382	8750	9671	6,4	135	84,6
Кърджали	4,0	2259	10 809	10 089	6,3	165	101,5
Кюстендил	5,1	1451	7174	9224	6,1	165	92,1
Ловеч	4,1	1447	5850	7475	8,4	213	89,7
Монтана	5,1	1405	7024	12 770	9,3	261	87,4
Пазарджик	5,5	1558	4784	9923	8,1	153	83,6
Перник	2,3	1541	4262	15 984	5,3	99	88,6
Плевен	6,7	1263	6778	4365	8,5	236	89,5
Пловдив	6,8	1567	5372	5207	8,3	242	87,2
Разград	4,5	2349	5706	23 964	9,6	227	90,3
Русе	3,7	2061	9531	5865	8,5	163	87,1
Силистра	3,9	1955	11 535	23 071	12,0	205	86,0
Сливен	4,4	1741	10 173	8054	15,4	154	85,6
Смолян	4,6	1621	6058	9592	2,7	212	91,6
София (столица)	4,7	1522	6699	3839	5,3	153	85,9
София (област)	5,0	1761	6652	6140	10,6	249	86,0
Стара Загора	4,7	1404	6541	6412	9,7	146	89,0
Търговище	4,9	2209	7317	23 414	6,5	251	86,9
Хасково	3,3	1656	6446	9540	12,1	188	87,3
Шумен	3,0	1628	10 441	6339	11,7	152	88,1
Ямбол	3,1	1642	9032	5269	9,7	139	89,9

Сигурност и правосъдие

Индикатор Област	Дял на наказателните дела в Окръжния съд, приключили в 3-месечен срок, % (2013)	Дял на висящите наказателни дела в Окръжния съд, % (2013)	Натовареност по щат на наказателните съдии в Окръжния съд към общия брой дела за разглеждане, дела/съдия/месец (2013)	Брой на регистрираните престъпления срещу личността (2014)	Брой на регистрираните престъпления срещу собствеността (2014)
Благоевград	80,0	13,5	7,3	167	1916
Бургас	90,0	7,3	7,7	305	4856
Варна	91,0	8,3	7,7	328	5590
Велико Търново	94,0	7,4	6,3	95	1640
Видин	90,0	10,0	5,6	51	837
Враца	95,0	3,0	6,3	122	1522
Габрово	96,0	7,6	6,6	49	974
Добрич	91,0	7,2	6,0	137	1652
Кърджали	99,0	3,8	6,6	34	459
Кюстендил	82,0	10,6	9,9	88	1291
Ловеч	96,0	6,1	6,8	60	684
Монтана	91,0	10,3	5,1	122	891
Пазарджик	94,0	6,9	7,4	125	1577
Перник	89,0	10,1	4,4	57	1210
Плевен	96,0	5,3	7,7	161	2384
Пловдив	95,0	5,4	8,2	339	4730
Разград	93,0	8,7	6,2	85	557
Русе	98,0	3,1	6,6	94	1949
Силистра	86,0	6,4	6,6	40	463
Сливен	93,0	9,3	9,4	134	1439
Смолян	96,0	6,7	6,2	21	337
София (столица)	81,0	10,6	15,0	923	19 095
София (област)	83,0	9,2	6,9	172	1971
Стара Загора	85,0	9,5	8,4	203	2434
Търговище	94,0	9,6	3,5	73	575
Хасково	92,0	7,2	10,1	116	1610
Шумен	93,0	6,5	7,3	116	854
Ямбол	89,0	10,3	6,3	58	825

Околна среда

Индикатор	Емисии на въглероден двуокис в атмосферата, т/кв.км	Събрани битови отпадъци на човек от обслужваното население, кг/човек/година	Дял на населението в селища с обществена канализация, %	Дял на населението с достъп до канализацията, свързано с пречиствателни станции за отпадъчни води, %	Разходи за опазване на околната среда, хил. лв.
Област	(2013)	(2013)	(2013)	(2013)	(2013)
Благоевград	16,6	321	77,48	26,5	56 902
Бургас	90,2	519	75,99	61,2	319 630
Варна	974,3	585	86,21	86,2	161 148
Велико Търново	148,6	452	66,63	44,5	39 564
Видин	142,9	315	56,57	0,0	13 154
Враца	91,4	283	55,60	32,4	153 462
Габрово	30,7	424	85,19	66,8	17 507
Добрич	5,2	485	70,83	70,8	21 220
Кърджали	5,1	411	44,08	3,9	25 648
Кюстендил	668,9	448	74,08	60,8	23 697
Ловеч	93,8	426	63,95	41,1	33 553
Монтана	6,5	304	58,72	34,2	37 483
Пазарджик	37,9	415	70,10	27,3	49 562
Перник	250,9	584	79,16	74,2	54 721
Плевен	52,8	312	56,58	41,2	24 099
Пловдив	127,6	496	79,64	54,6	114 762
Разград	54,6	450	41,82	41,8	21 322
Русе	208,3	467	67,73	64,2	41 151
Силистра	13,1	433	51,59	0,6	8 263
Сливен	161,0	502	65,23	57,6	19 977
Смолян	4,8	386	69,23	39,3	16 229
София (столица)	1073,5	533	96,30	96,1	535 722
София (област)	41,7	319	75,70	29,3	118 546
Стара Загора	3405,1	432	71,34	61,2	86 246
Търговище	92,5	308	56,05	44,1	11 260
Хасково	203,5	299	71,50	46,9	38 846
Шумен	29,2	348	59,48	44,8	38 938
Ямбол	63,8	335	70,28	3,6	16 294

Индикатор Област	Посещения в театрите, хил. (2014)	Посещения в кината, хил. (2014)	Посещения в библиотеките, хил. (2014)	Посещения в музеите, хил. (2014)
Благоевград	39,4	97,4	99	88,3
Бургас	149,7	384,1	59	203,4
Варна	110,9	565,5	166	172,8
Велико Търново	30,5	117,4	443	475,1
Видин	32,3	13,0	64	110,6
Враца	49,3	3,0	95	33,9
Габрово	46,8	17,0	54	296,3
Добрич	47,9	23,0	58	197,6
Кърджали	19,8	0,0	44	14,1
Кюстендил	18,9	26,0	43	107,9
Ловеч	16,7	0,0	59	115,3
Монтана	11,4	0,0	39	39,7
Пазарджик	43,7	0,0	69	162,3
Перник	7,0	0,0	41	43,7
Плевен	35,6	100,0	80	183,0
Пловдив	202,5	547,0	177	237,5
Разград	34,5	3,0	79	40,7
Русе	130,2	176,0	155	81,8
Силистра	21,7	8,0	47	20,7
Сливен	67,7	18,0	148	94,4
Смолян	8,0	16,0	23	41,6
София (столица)	852,0	2706,0	1469	921,8
София (област)	0,0	15,0	0	501,0
Стара Загора	117,3	210,0	149	371,8
Търговище	59,3	1,0	90	20,8
Хасково	52,6	11,0	75	32,1
Шумен	43,5	24,0	133	141,4
Ямбол	53,3	17,0	48	31,7

Д-р Десислава Николова, д-р Александър Цветков,
Петър Ганев, Явор Алексиев, Зорница Славова

РЕГИОНАЛНИ ПРОФИЛИ

ПОКАЗАТЕЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

2015

Българска. Първо издание

Научен редактор д-р *Йордан Калчев*

Художник *Константин Жеков*

Езикова редакция и предпечатна подготовка *ИК Полис*

Формат 215 × 285 мм

Печ. коли 20

Печатница „Симолени-94“ – София

Институт за пазарна икономика

1142 София, бул. „Патриарх Евтимий“ 10, ет. 2
тел.: (02) 416-71-14

www.ime.bg

www.regionalprofiles.bg

ISBN 978-954-8624-44-2